

Myntforhold og Udmyntninger i Danmark indtil 1146.

Avec un résumé en français:

Histoire monétaire du Danemark jusqu'en 1146.

Af

P. Hauberg.

Med 13 Tavler.

D. Kgl. Danske Vidensk. Selsk. Skr., 6. Række, historisk og filologisk Afd. V. I.

Kjøbenhavn.

Blanco Lunos Bogtrykkeri.

1900.

Det var oprindeligt min Tanke, at nærværende Arbejde skulde have omfattet Tiden indtil Valdemar Sejers Død, Aar 1241, og sluttet sig til en tidligere Afhandling i «Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie» 1884, om vore saakaldte «Borgerkrigsmynter». Under Udarbejdelsen viste det sig imidlertid, at det vilde være rigtigere ikke at medtage Aarhundredet efter Erik Lams Regering, men at afslutte med Aar 1146. Landets Myntvæsen kommer nemlig ved den Tid ind i en ny Periode, og Forholdene, saavel hvad Mynterne som Fundene angaar, blive anderledes end tidligere, hvilket medfører, at Materialet bliver væsentlig forskjelligt fra den ældre Perodes og af den Grund vil fordre en anden Plan end den, der her er fulgt.

Over de i det Følgende behandlede, tidlige Perioder spreder Historien kun et sparsomt Lys for vort Myntvæsens Vedkommende. Men selv om vi maa hente vor Kundskab om næsten alle Enkeltheder i dets Udvikling fra Fundene og Mynterne, maa de numismatiske Forhold dog bestandig betragtes mod den Baggrund, som dannes af de historiske Kjendsgjerninger, og ved Undersøgelsen maa der overalt, hvor det er muligt, tages Hensyn til disse. Det, paa Grund af Numismatikens flersidige Natur, uensartede Stof har saaledes maattet tilvejrbringes, dels gennem historiske Studier, dels gennem Undersøgelser af Myntfundene og selve Mynterne; det samler sig i Slutningen af Arbejdet i en, saavidt muligt, kronologisk ordnet Beskrivelse af vore kjendte Mynttyper, grupperede efter de forskjelligte Myntsteder. I dette Afsnit har jeg søgt at gennemføre en hidtil inangående Ordning af vore Mynter i deres Rækkefølge, saaledes som denne paa Grundlag af det forhaandenværende Materiale kan antages at have været - for de forvirrede Mynttypers Vedkommende dog ofte kun efter et subjektivt Skjøn. Dette sidste Afsnit skiller sig væsentlig ud fra de tidligere ved at have en mere praktisk Bestemmelse, idet det tilsigter at kunne benyttes ved Ordningen af vore offentlige og private Myntsamlinger.

Fra forskjelligte Sider har jeg modtaget Oplysninger og Bidrag til det her benyttede Materiale, dels fra private Samlere, som besidde Mynter af Interesse, dels fra Embedsmændene ved de offentlige Myntsamlinger i Broderrigerne. For den saaledes ydede værdis-

fulde Støtte bringer jeg herved min Tak. Særlig rigt Udbytte have Undersøgelserne givet i Stockholm, hvor Myntsamlingen og dens Arkiv ved Rigsantikvar H. Hildebrands Velvillie har staaet aubent for mig, og enhver ønsket Vejledning er blevet givet.

Ligeledes takker jeg Prof. Joh. Steenstrup og Prof. Kr. Erslev for den velvillige Interesse, de have vist dette Arbejde ved at støtte dets Fremkomst, og for de Oplysninger, hvormed de have bistaaet mig.

Endelig bringer jeg Direktionen for den Hjelmskjærne-Rosencroneiske Stiftelse min ærbødige Tak for den Understøttelse, den har tilstaaet mig til dette Skriffs Udarbejdelse.

Frederiksberg. November 1900.

P. Hauberg.

Indhold.

	Side
I. Romersk Mynttilførsel. Normannertogenes Indflydelse	7
II. Myntfund i Skandinavien, fra 8de Aarh. indtil 1146	20
III. Danmarks Mynthistorie indtil 1146	35
IV. Myntretten	61
V. Myntsteder	67
VI. Myntembedsmænd	80
VII. Typer og Forbilleder	106
VIII. Myntregning	113
IX. Fund af dansk Mynt indtil 1146	161
X. Danske Mynttyper indtil 1146	183
Résumé: Histoire monétaire du Danemark jusqu'en 1146	235
Tilføjelser og Kritiske.	

I.

Romersk Mynttilførsel. Normannertogenes Indflydelse.

I en forholdsvis sildig Tid naaede de skandinaviske Folk til et saadant kulturtrin, at et ordnet Myntvæsen lod sig indføre hos dem. Skjøndt Sydens kultur fandt Vej op til Nordboerne, og Handelslivet trængte sig frem til dem og gennem lange Tider spredte store Mængder af præget Mynt ud iblandt dem, skulde der dog endnu liengaa adskillige Aarhundreder, førend Folkene vare modnede til et saadant Fremskridt som selv at præge Mynt.

De tidligste Spor af Mynttilførsel fra Syden op til Norden op træffes i Fund af enkelte græske og romerske Mynter fra Tiden før Kejser Augustus¹⁾. Disse Fund ere dog for faa til at kunne have nogen Betydning for Paavisningen af Handelsforbindelser mellem Syden og Norden, men have forsaavidt Interesse, som de ere fremkomne i de Kystlande ved Østersøen, der gjennemstrømmes af de store Flodveie fra det østlige Mellem-europa, Duna, Weichsel og Oder²⁾. Mynter fra saa tidlig Tid synes dog ikke at være naaede over Østersøen til de skandinaviske Lande³⁾, hvis Folk vistnok først i en noget sildigere Periode have gjort Bekjendtskab med Sydens Penge, efterat der i det romerske Keiserdømmes første Aarhundreder havde udviklet sig et fredeligt Handelsamkvem mellem Romerriget og dets nordlige Nabofolk. Navnlig under de store Kejsere, Trajan, Hadrian, Antoninus Pius og Marcus Aurelius, spredtes store Summer af romersk Sølvmynt, Denarer, ud over Mellemuropa og førtes i rig Mængde op til Østersølandene og videre over til Skandinavien⁴⁾. Tilførslen til Norden af romersk Guld- og Kobbermynt var derimod ikke af nogen væsentlig Betydning⁵⁾. Denarttilførslen aftager stærkt under Keiser Commodus og standser i det væsentlige under Septimius Severus⁶⁾. Efterhaanden dør den ganske hen, sandsynligvis paa Grund af Handelsens Standsning under Kampene mellem Romerriget og de germanske Folk⁷⁾.

¹⁾ Aarbøger for nord. Oldkyndighed og Historie. 1894. Pag. 365.

²⁾ Jvf. Zeitschrift f. Ethnologie. XXIII. Pag. 223-228.

³⁾ 1875 fandtes i Bodilsker paa Bornholm en græsk Sølvmünt fra Aradus (Mionnet. V. 458), Mus. Nr. C. 5076, og 1893 i Kjøge en græsk Kobbermynt fra Syrakus (Ramus 121). Noget ærlig Betydning tør man dog ikke tillægge disse Fund.

⁴⁾ Jvf. O. Montelius. Från järnåldern. 1869. Pag. 18. — Jvf. Samme. Sveriges förbindelse med andra länder i förhistorisk tid. Pag. 10, 24. (Historiska studier. Festskrift tillägnad C. G. Malmström. 1897.)

⁵⁾ Aarb. f. n. O. og H. 1894. Pag. 327.

⁶⁾ Samme. Pag. 339.

⁷⁾ Samme. Pag. 367.

Efter henved 200 Aars Forløb begynder der en ny Tilførsel af Mynt sydfra op gennem Europa til Skandinavien. Det er nu ikke Sølvmünt, men øst- og vestromerske Guldmynter, Solidi, som føres hertil særlig i Tiden kort efter Romerrigets Deling, Aar 395, og Indtil omtrent Aar 510 ¹⁾. Denne Tilførsel synes ikke at have været begrundet i de romerske Rigers Handelsforbindelser, men hovedsagelig at skyldes de umaadelige Pengeafgifter, som Romerrigerne maatte betale for at opnaa et taaleligt Forhold til deres barbariske, nordlige Naboer, fra hvem Pengene spredtes videre ud ²⁾. Efterat de ødelæggende Kampe paa Folkvandringens Tid havde standset alt fredeligt Samkvem, døde Forbindelsen med de nordlige Lande efterhaanden hen, og dermed ophørte Pengetilførselen til Skandinavien ³⁾.

Fra det samlede Skandinavien kjendes (indtil 1898) 124 Denarfund med tilsammen 5915 Mynter og 243 Solidusfund med 496 Mynter. Denarfundenes Fordeling er følgende: Danmark (de skaanske Lande medregnede) 38 Fund med 1629 Mynter, Sverig 80 Fund med 4278 Mynter (deraf Gulland 68 Fund med 4121 Mynter) og Norge 6 Fund med 8 Mynter. Solidusfundene ere fordelte saaledes: Danmark 67 Fund med 219 Mynter, Sverig 167 Fund med 268 Mynter (deraf Øland 88 Fund med 144 Mynter) og Norge 9 Fund med enkelte Mynter ⁴⁾. Fundenes Forekomst viser, at Handelsforholdene allerede paa den Tid have været af en veksende Natur. Medens saaledes Gulland har en afkjort Overvægt i Denarperioden, er dette ikke Tilfældet i Solidusperioden, hvor Øland kan opvise langt det største Antal Fund ⁵⁾.

Det Pust af Civilisation, som i de to Perioder naar op til Norden, hender efterhaanden og efterlader kun ringe Spor. Den eneste blivende Betydning, som disse Handelsforbindelser kunne antages at have havt, er den, at de have skaffet Skandinaverne et ordnet Vægtsystem, der har havt sit Grundlag i det romerske, men som i Tidens Løb har udviklet sig i en fra dette forskjellig Retning. Der kan nemlig paavises en sikker Overensstemmelse mellem den romerske og den ældste nordiske Vægt. Det kjendskab, Nordboerne fik til Brugen af Penge og til ordnede Myntforhold, synes kun at have været af en ganske forbigaaende Natur og ikke at have efterladt andre Spor end enkelte Vægtbetegnelser, der ere opstaaede af latinske Ord og senere overførtes til Myntbenævnelser, saaledes »Penning« muligvis af »pendere« og »Øre«, »ora« (oldn. *eyrir*, pl. *aurar*) af »aureus« ⁶⁾. Selv om de romerske

¹⁾ Jvf. Aarb. f. n. O. og H. 1894. Pag. 362. H. Hildebrand. *Från äldre tider*. Pag. 62.

²⁾ Jvf. O. Montelius. *Sveriges förbindelser med andra länder i förhistorisk tid*. Pag. 2. (Historiska studier. 1897.)

³⁾ Aarb. f. n. O. og H. 1894. Pag. 368.

⁴⁾ Jvf. Sammenst. Pag. 341, 361. — Sammenst. 1880. Pag. 149 o. F. II. Undset. *Från Norges äldre Jernalder*.

⁵⁾ Sammenst. 1894. Pag. 363.

⁶⁾ Den romerske Guldmynt kaldes i den ældre Kejsertid »aureus«, med underforstået »nummus« eller »denarius«, stundom »solidus«, hvilken Benævnelse senere, fra Konstantin den Stores Tid (306—337) bliver den almindelige. Jvf. Sahner. *Nummus byzantinus*. I. Pag. 51.

Denarer og Solidt utvivlsomt have været benyttede i Norden som almindeligt Betalingsmiddel, vare Forholdene her dog endnu langt fra modnede tilstrækkeligt til, at de skandinaviske Folk kunde optage og selv iværksætte Foranstaltninger af saa civiliseret Beskaffenhed som Indførelsen af et ordnet Myntvæsen.

Efterat Forholdene i Syd- og Mellemeuropa ere komne i Ro med Folkevandrings Standsning, afløses de ødelæggende Kampe af den Fred, hvortil der trænges overalt, og efterhaanden arbejder Kristendommen sig frem over Riger og Lande, op over Sydtyskland og vesterpaa til Frankrig og England, og med den følger en Udvikling og Civilisation, som skaber Slægter og Folk med nyt Blik paa Livet og med et Levesæt, vidt forskjelligt fra det gamle.

Men imidlertid ligger Norden uberørt af denne Strømning, som endnu ikke formaaer at gjenneintrænge Nordtysklands Barbarstammer. Skandinaviens Forbindelse med de sydligere Lande er fremdeles afbrudt, og nye Veje ere endnu ikke banede herop. Der mærkes intet Spor af Handelsvirksomhed; de fjernliggende, mere civiliserede Rigers Varer og Penge gaa i andre Retninger og naa ikke hertil. Den isolerede Tilstand, hvori Skandinaverne saaledes leve, bidrager imidlertid til, at disse Folk, som endnu intet have prøvet, langt fra ere modnede til at berøres af det fredelige Pust, som gennemstrømmer Omverdenen. Endnu bevares der iblandt dem Sagn og Minder om de Kampe, som have raset udenfor deres Hjemlandes Grænser; høje Tanker om de Rigdomme, som Fortidens Mænd have hjembragt fra de æventyrlige Farter ude i Verden, leve endnu i deres Forestillinger, og der gjører Lyst og Mod i dem til at prøve deres Kræfter. De skandinaviske Lande, særlig Danmark, have paa denne Tid en meget tæt Befolkning¹⁾, og dennes stærke Tiltagen bidrager Sit til at fremkalde den almindelige Trang til at søge ud i Verden, som afføder den Række Togter, der med et fælles Navn kaldes »Normannertogene«, og hvis Veje gaa dels mod Øst, hvor Garderiges uendelige Sletter ligge saane og ubevogtede, dels mod Vest, hvor de mindre haardføre Folk ofte kun vove en svag Modstand.

Det var væsentlig Skarer fra det østlige Sverig, fra Upland, Södermanland og Östergötland²⁾, som drog over til Garderige, hvor de efterhaanden bleve vel kjendte, først under Navnet »Rus«, der en Tid blev den almindelige Benævnelse paa Nordboerne i hele Østen, noget senere under det almindelige »Varæger« (hos Grækerne »Varanger«, »Væringer«). I Midten af det 9de Aarhundrede nedsatte nordiske Folk, som kaldtes »Rus«, sig under Anførsel af Rurik og hans Brødre i Omegnen af Ladoga og floden Søerne, altsaa i Nærheden af Volgas Kloder, og grundlagde en Stat med Novgorod, af Nordboerne kaldet

¹⁾ Joh. Steenstrup. Normannerne. I. Pag. 203 o. F.

²⁾ V. Thomsen. Ryks rikets grundlægning genom Skandinaverna (Oversat af Dr. S. Söderberg). Pag. 70.
- Dr. C. Schlemann. Russland, Polen u. Livland. I. Pag. 44 (Oncken. Allgem. Gesch.).

•Holmegaard•, som Hovedstad¹⁾. Dette var Begyndelsen til det Rige, hvis forskellige Stammer snart kjendtes under den fælles Benævnelse Russer. Kuriks Efterfølger Oleg indtog Aar 882 Staden Kiev ved Floden Dniepr's mellemste Løb og gjorde den til sin Hovedstad²⁾. Russerne vare herefter frygtede Naboer for det byzantinske Rige, hvis kejserlige Hovedstad var udsat for deres jevnllge Angreb indtil Aar 1043³⁾.

Det var imidlertid ingenlunde altid med ufredelige Formaal, at Russerne søgte til Konstantinopel. Dybt inde fra Landet sejlede hver Sommer russiske Kjøbmænd ned ad Floden Dniepr og over det sorte Hav til Staden med deres Varer, Pelsværk, Honning, Vox og Slaver⁴⁾, og gjorde ofte lange Ophold. Om Efteraaret drog de tilbage, da det var dem forbudt at overvintré der eller ved Dniepr's Munding⁵⁾. De russisk-skandinaviske Kjøbmænd medtog som Fragt fra Konstantinopel Guld- og Sølvbrokade, Silketøjer, Vin og Frugter⁶⁾ og førte disse Varer tilbage til deres nordlige Handelspladser, blandt hvilke Novgorod indtog langt den vigtigste Plads. Derimod have de ikke medbragt synderlig store Pengebeløb fra Konstantinopel. De byzantinske Mynter forekomme derfor i forholdsvis ringe Antal i Skandinavien's Fund. Grækerne selv vare ikke særlig foretagsomme; de synes ikke at være naaede længere op ad Dniepr end til Kiev⁷⁾. Nestor fortæller, at den Vej, som fulgtes op gennem Rusland, var langs med Dniepr's Løb og ned ad Lovat til limen Sø og Novgorod. Derpaa fulgtes Volkhov til Ladoga Søen, og gennem Neva naaede man ud til den Ønske Bugt og Østersøen⁸⁾.

Af stor Betydning var tillige Handelsforbindelsen med Orienten. De russisk-skandinaviske Kjøbmænd sejlede ned ad Volga til Bulgarernes Land⁹⁾, hvor de mødtes med arabiske Kjøbmænd, der fra det kaspiske Hav vare sejlede op ad Floden. Disse afkjøbte de nordiske Kjøbmænd deres Varer, Pelsværk, Uld, Fjer, Fiskeben og Tran¹⁰⁾, og betalte med arabisk (kufisk) Sølvmynt. Derimod synes Nordboerne og Russerne ikke at have gjort Indkjøb hos de arabiske Kjøbmænd; de bragte Penge og ikke Varer til Hjemmet. Skatte af arabisk Arbejde forekomme derfor hverken i russiske eller skandinaviske Fund, hvorimod de arabiske Penge findes i saa uhyre Antal¹¹⁾. Handelen var saaledes af en

¹⁾ V. Thomsen. *Ryska rikets grundläggning*. Pag. 91.

²⁾ Sammeest. Pag. 91. — Schlegelm. *Rusland, Polen u. Livland*. I. Pag. 48.

³⁾ W. Heyd. *Histoire du Commerce du Levant au moyen-âge*. 1885. I. Pag. 69.

⁴⁾ V. Thomsen. Pag. 22. — Heyd. I. Pag. 71.

⁵⁾ Heyd. I. Pag. 70.

⁶⁾ Sammeest. Pag. 72.

⁷⁾ Sammeest. Pag. 68.

⁸⁾ Sammeest.

⁹⁾ V. Thomsen. Pag. 32.

¹⁰⁾ Heyd. I. Pag. 63.

¹¹⁾ Sammeest. Pag. 65.

ganske anden Beskaffenhed end den, der dreves sydpaa, hvor de russiske Kjøbmænd anvendte de tjente Penge til Indkjøb af Varer, hvilket har medført, at byzantinsk Mynt, som omtalt, i ringere Mængde førtes op gennem Rusland og over til Skandinavien.

Jevnlig fulgte Russerne og Nordboerne Volgas Løb i hele dens Længde og kom ud til det kaspiske Hav¹⁾. I Begyndelsen af det 10de Aarhundrede havde de en Handelskoloni ved Flodens Udmunding, i Ilil, Khazarernes Hovedstad²⁾.

Novgorod var, som sagt, Hovedsædet for den russiske Handel. Her mødtes Kjøbmænd fra de forskellige fjernliggende Egne med hverandre: Russere, som kom dels fra Konstantinopel dels fra det kaspiske Hav og Volgapladserne, og Skandinaverne, der kom fra deres Hjemlandes Handelssteder, blandt hvilke Birka paa Bjørkø i Mælaren og Hedeby (Slesvig) vare de betydeligste³⁾.

Uomadelige Beløb af arabiske Penge, mellem hvilke blandede sig endel persisk og bulgarsk Mynt, førtes i Tidernes Løb ind gennem Rusland⁴⁾. Der fortælles, at den russiske Kjøbmand havde den Skik, naar han havde faaet samlet 10,000 Dirhemer (arabiske Sølvpenge), at lade gjøre en Halskjæde af Sølv eller Guld til sin Hustru og senere fremdeles en for hvert 10,000, og at ofte en russisk kvinde bar en Mængde Kjæder om Halsen⁵⁾. En stor Part af de saaledes tjente Penge vandrede efterhaanden over til Skandinavien. Navnlig paa Gulland er det blevet gjort store og rige Fund af dem; Øen vor allerede den Gang Hovedpunktet for Østersøsejladsen.

Tiden for Tilstrømningen fra Skandinavien til Rusland falder fra Midten af det 9de Aarhundrede indtil Begyndelsen af det 11te Aarhundrede; efterhaanden dør da Bevægelsen hen. Aar 1043 omtales Varægerne sidste Gang som Hjælpetropper i den russiske Hær⁶⁾. Skandinaverne vedligeholdte dog endnu en lang Tid et stadigt Handelsomkvem med Novgorod. Endnu i det 12te Aarhundrede havde Gullænderne deres Gildesal her, ligesom der fandtes en varægisk Kirke i Staden; men Handelen var da kun indskrænket til de nordligere, russiske Landstrækninger. For Skandinaverne tabte Novgorod efterhaanden ganske sin Betydning, og i det 13—14de Aarhundrede gik omsider Stadens Handel over i Hansestædernes Hænder⁷⁾.

Efter de historiske Beretninger kan Tiden for Tilførslen af arabisk Mynt til Skandinavien sættes til Tidsrummet Aar 850—1000, hvilket nøje stemmer med de Oplysninger,

¹⁾ Jvf. V. Thomsen. Pag. 33. — Schlegelmann. I. Pag. 40. Heyd. I. Pag. 61.

²⁾ Heyd. I. Pag. 67.

³⁾ Heyd. I. Pag. 63.

⁴⁾ Jvf. V. Thomsen. Pag. 77.

⁵⁾ V. Thomsen. Pag. 38.

⁶⁾ V. Thomsen. Pag. 109.

⁷⁾ V. Thomsen. Pag. 109—110.

som Fundene give. Den yngste kufiske Mynt, der vides at være fundet i Skandinavien, er fra Aar 1010¹⁾.

Det kunde synes troligt, at en Del af de til Norden komne Pengeskatte kunde være hjembragt sydfra af »Væringer«, den Livvagt af Nordboere, som de byzantinske Kejsere omgav sig med. De Pengebeløb, som Væringerne modtog i Sold, og hvoraf de kun kunne have ført en Del hjem med sig, maa dog have været forsvindende i Forhold til den Pengemasse, som naaede hertil. Desuden vedbliver Benyttelsen af disse nordiske Lejetropper længe efter den arabisk-byzantinske Myntperiodes Ophør i Norden. Endnu i Slutningen af det 11te Aarh. gjorde Nordboerne Krigstjeneste i Konstantinopel²⁾. Men paa den Tid laa forlængst de til Norden bragte byzantinske og kufiske Pengeskatte nedgjemte i Jordens Skjød.

Den langt overvejende Del af de fra Rusland til Norden førte Pengebeløb har sikkert været samlet ved Handel³⁾, og Skandinavernes Færd i Garderige, efterat Forholdene vare bragte i Ro, synes at have haft en fredelig Karakter, vidt forskjellig fra den, som de samtidige Normannertog vesterpaa havde. Ogsaa disse skaffede uhyre Rigdomme i Nordboernes Besiddelse, langt større end dem, de østlige Tog indbragte; men Opnaaelsen af disse Rigdomme kostede de sørgeligste Ulykker og fremkaldte en langvarig Fortvivlelsens Tilstand over Folk og Riger. I Vesteuropa spille Normannerne en lignende, ødelæggende Rolle som tidligere Gotter, Vandaler og Hunner i Syden.

England var det Rige vesterpaa, hvortil Vikingerne først styrede deres Kurs. Hidtil havde Nordsøen og Kanalen været befarede af fredelige Fartøjer for Handels og Fiskeriets Skyld; men i Aaret 793⁴⁾ viste der sig pludselig paa Englands Sydkyst fremmede Skibe, hvis Besætninger vare rustede til Kamp, og hvis Maal var Ufred. Angrebene gjentoges flerefter med længere og kortere Mellemrum og bleve efterhaanden hyppigere. I det 9de Aarhundrede hærgedes og plyndredes der Aar efter Aar paa Englands Kyster, hvis Byer, Kirker og Klostre afbrændtes og lagdes øde. Umaadelige Rigdomme hjemsendtes, og uerstattelige Skatte gik tabt under Barbarernes Hænder. Ikke sjelden led Vikingerne store Nederlag; men Sejren var næsten altid dyrekjøbt, og Nordboernes Mandsfald erstattedes hurtigt ved ny Tilgang hjemmefra.

I Aaret 850—851⁵⁾ gaa Vikingerne første Gang i Vinterkvarter i England, og efterhaanden ophøre de helt med at sejle hjem om Vinteren og søge at vinde fast Fod i

¹⁾ Tornberg. Numl. cuffel. Pag. 257.

²⁾ V. Thomsen. Ryske rikets grundlagning. Pag. 96.

³⁾ Heyd. Hist. du Commerce du Levant. I. Pag. 60.

⁴⁾ Joh. Steenstrup. Normannerne. II. Pag. 9. Jvf. Samme. Pag. 16, og C. F. Krar. The Vikings in Western Christendom. 1891. Pag. 126, 127.

⁵⁾ Steenstrup. II. Pag. 44. 54. — Krar. Pag. 274.

det hærgede Land. Aar 866¹⁾ indtages og plyndres Staden York; derved kommer en Del af Northumberland i de Danske Magt. Sejrrigt trænge de videre frem og bemægtige sig efterhaanden Herredømmet i Mercia og Ostangel, saaledes at det samlede Landomraade, der fik Navnet »Danelag«, ved Aaret 875 er i deres Besiddelse²⁾.

Under disse ulykkelige Forhold i England findes der dog en Konge, som ikke taber Modet. Med Klogskab og Tapperhed samler Alfred den Store Angelsaxerne til forenet Modstand, og efter mange Kampe lykkes det ham i Aaret 878 at overvinde Vikingernes Anfører Gudrum³⁾, men han maa dog anerkjende de Danes Herredømme i Danelagen. Nordboernes Angreb paa Sydengland fortsættes imidlertid, indtil Kampen mod dem optages med Held af Alfreds Søn Edvard, som efterhaanden trænger Normannerne tilbage og tiltvinger sig Magten i Ostangel Aar 918, det følgende Aar i Mercia⁴⁾ og senere tildels i Northumberland. Om dette sidste Rige kæmpes der med skiftende Held indtil Aar 954⁵⁾, da den norske Konge Erik Blodøxe forjages derfra og Normannernes Herredømme i England for længere Tid bliver brudt.

Ved Aaret 980 dukke paany danske Vikingskarer frem ved Englands Kyster⁶⁾ og fare hærgende frem som tidligere. England er nu saa ulykkeligt at styres af en uduelig Regent, Ethelred II, den Raadvilde, der ikke formaar at modstaa de Angreb, som med stor Vægt føres mod hans Rige af Olaf Trygvesson⁷⁾ Aar 991 og tre Aar senere af Olaf og den danske Konge Svend Tveskjæg i Forening⁸⁾. Forat skaffe sig Fred maa Ethelred betale uhyre Summer, »Danegjæld«, til Vikingerne; men Kong Svend fortsætter desuagtet sine Plyndringer og Pengeudpresninger. Aar efter Aar ankomme nye Vikingskarer, og Ethelred har ingen anden Udvej end at betale uhyre Summer forat afværge de truende Plyndringer. Trykket og truet fra alle Sider flygter han omsider over til Normandiet, og Kong Svend anerkjendes Aar 1013 som Englands Konge.

Efter Svends Død det følgende Aar arver Knud den Store sin Faders Fordring paa England. Det lykkes vel Ethelred at erhverve sit tabte Rige tilbage; men Aar 1016 dør han, og Knud kommer derefter i Besiddelse af Englands Trone. Hermed ere Normannerne til England tilende, og mere fredelige Tilstande oprinde for dette Land, hvor Magten efter Knuds Sønners Død gaar over til Ethelreds Søn Edvard Confessor Aar 1042.

Ogsaa til det skotske Rige og til Irland udtrakke Vikingerne deres Angreb; men

¹⁾ Støenstrup. Normannerne. II. Pag. 56.

²⁾ Samme. II. Pag. 72.

³⁾ Samme. II. Pag. 74.

⁴⁾ Samme. III. Pag. 52.

⁵⁾ Samme. III. Pag. 88.

⁶⁾ Samme. III. Pag. 221.

⁷⁾ Samme. III. Pag. 228.

⁸⁾ Samme. III. Pag. 240.

det synes dog væsentlig at have været Nordmænd, som spillede en Rolle her¹⁾. De Danskes Erobring af England blev uden Indflydelse paa Forholdene i Irland, hvortil Knud den Store ikke fik udvidet sit Herredømme.

Samtidig med Vikingernes Angreb paa England hjemsoegtes ogsaa Fastlandets Kystrer. Farten ned over Nordsøen langs med Jyllands Vestkyst til Saxlands, Frislands og Flanderns Kystegne og op ad de nedre Flodløb af Elben, Weser, Rhinen, Maas og Schelde var velkendt af Nordboerne, som i Handelsanliggender kom til Hamborg, Bremen, Utrecht, Dorestad, Antwerpen, Gent og andre allerede dengang betydelige Stæder. I Aaret 810 hærgede den danske Konge Godfred Frisland med en Flaade paa 200 Skibe²⁾, og derefter blev dette Land jevnlig gjæstet af de frygtede Nordboer, som udplyndrede Byerne og yderligere tvang dem til at betale Tribut. Forat skaffe sig Fred gav Kong Ludvig den Fromme Hædingerne Rorik og hans Broder Harald Staden Dorestad i Forlening, og senere fik Harald desuden Landstrækningen Walcheren til Len Aar 841³⁾. Skjøndt de Danske derefter flere Gange fik frisiske Landstrækninger i Forlening, var Freden dog altid kun af kort Varighed. Nye Vikingeslaader viste sig; Byer og Klostre udplyndredes, og umaadelige Rigdomme bragtes ombord i de Danskes Skibe. Selv om Nordboerne ikke sjelden led betydelige Nederlag, bragte disse dog ikke nogen Standsning i deres Fremtrængen. Stedse videre drev de deres Ufærd; deres Flaader søgte op ad Floderne til Byerne i de omliggende Lande, i Flandern og selv ind i Rhinlandene og Saxland, hvor Ødelæggelser overalt fulgte deres Vej. Men det lykkedes dem ikke for længere Tid at skaffe sig en fast Stilling saaledes som i England, og omsider søgte de i Aaret 892⁴⁾ bort til andre Lande. Den danske Indflydelse vedblev dog endnu en Tid at gøre sig gjældende paa enkelte Steder, dels i de nordligere Egne af Frisland, hvor der endnu i det 10de Aarhundrede fandtes en dansk Koloni, dels i det vestlige Flandern, hvor de Danske havde Herredømmet over Guines omtrent 928—961⁵⁾.

I Aaret 799 atyrede de første danske Vikingeskeibe omkring Bretagnes Pynter ned til Frankrigs vestlige Kystlande og hærgede paa Øerne ved Aquitanien⁶⁾. De egentlige Anfald begyndte dog først Aar 841, og Vikingerne gjæstede derefter i lange Tider Frankrigs Kystrer. Aar efter Aar vise deres Flander sig og gaa op ad Floderne; overalt plyndres der; Byerne gaa op i Luur, og umaadelige Løsesummer maa stedse udredes til dem. Fra Frankrig sejle Nordboerne til Spanien og Portugal, gøre Landgang paa Nordafrika og vende derefter Aar 845 tilbage til Frankrig, hvor de efterhaanden sætte sig fast i de

¹⁾ Keary. The Vikings. Pag. 172.

²⁾ Steenstrup. Normannerne. II. Pag. 14.

³⁾ Samme. II. Pag. 159.

⁴⁾ Samme. II. Pag. 262.

⁵⁾ Hist. Tidskr. 4. R. VI. Pag. 487, 491. (Joh. Steenstrup. Danske kolonier i Flandern og Nederlandene i det 10de Aarh.)

⁶⁾ Steenstrup. Normannerne. II. Pag. 12.

hærkede Landsdele. I Aaret 851—852 overvintre en Vikingehær i Selnelandet¹⁾. Betydelige Hære af Nordboere søge opad de store Floder, navnlig Seine og Loire, og vise sig snart det ene, snart det andet Sted, overalt plyndrende og brandskattende Befolkningen. Senere styre Vikingerne gjennem Gibraltarstrædet og gjøre Anfald paa Marokkos Kyst; derfra sejle de til Italien, vende sig atter mod Spanien og drage derpaa tilbage til Frankrig. For at skaffe Fred maatte Frankernes Konge Karl d. Skaldede og senere Karloman udrede store Summer; men Freden blev aldrig af lang Varighed. Nye Skarer af Vikinger viste sig, og der maatte da gjøres Udvej for nye Løsepenge. I Aaret 885 lagde en stor Normannerhær sig foran Paris, som dog modstod en langvarig Belejring af 30—40,000 Vikinger²⁾. Omegnen blev udplyndret og lagt øde, inden de forlod Selnelandet. Senere vendte de atter tilbage til denne Landstrækning, og forat sikre sig Fred gav Kong Karl den Enfoldige Normannerhøvdingen Rollo en Del af Selnelandet, Neustrien, det nuværende Normandi, til Len Aar 912 og snart efter tillige det frugtbare Bretagne. Den danske Hovdingeslægt herskede derpaa i næsten tre Aarhundreder i Normandiet, som i Aaret 1066 forenedes med England, indtil Provinsen Aar 1204 inddroges af Frankrig. I lang Tid følte Normandiets Befolkning sig som besværet med Nordboerne og bevarede Forbindelsen med dem.

Overalt, hvor Normannerne drog frem paa deres Togter vesterud, har deres Vej været betegnet med Ødelæggelse og Plyndring af Byer og Slotte, Kirker og Klostre, med skænseløst Myrderi og med Røveri fra de ulykkelige Indbyggere. Historien har efterladt rigt Materiale til Forstaaelse af denne store Bevægelse ud fra Norden og af den Rødsel, som har fyldt Vesteuropa. De hjemløse Munke og Klosterbrødre have givet deres hævnfyldte Følelser Luft ved at nedskrive deres Ulykker og have derved for Efterverdenen bevaret Mindet om de nordiske Vikingers vilde Grumhed. For disse var det væsentlige Øjemed med deres Togter at erhverve sig Rigdomme og Berømmelse. De smukke Klædningsstoffer, de kostbare Smykker og Luxusager ligesom den berusende Vin, hvilket altsammen fandtes i rigeligt Maal ude i de fremmede Lande, kunde de lettest faa ved selv at tage det. At det kostede Liv, betød ikke stort for dem, som ikke selv frygtede Døden. Og det lykkedes dem at vinde Lande og Riger og at ophobe ubyre Rigdomme i Hjemlandet. Adam af Bremen fortæller, at Danmark paa hin Tid var overfyldt med randede Rigdomme³⁾. Hvor betydeligt Byttet har været, fremgaar af enkelte Meddelelser herom. Efter et Anfald paa Skotland sejlede Vikingerne til Dublin med 200 Skibe, ladede med Rigdomme og Fanger⁴⁾. Ligeledes gik de efter et Plyndringstog i Flandern Aar 892 fra Boulogne til Kent med en Flaade paa 250 velladede Skibe⁵⁾. I Aaret 882 betalttes der i Flandern 2112 Pund Guld

¹⁾ Steenstrup. Normannerne. II. Pag. 161.

²⁾ Sammet. II. Pag. 217.

³⁾ Adam af Bremen. IV. 6.

⁴⁾ Steenstrup. II. Pag. 311.

⁵⁾ Sammet. II. Pag. 282.

og Sølv til Hædningene, og Vikingerne fik Lov til at beholde alt det røvede Gods, saaledes at de kunde hjemvende 200 lastede Skibe¹⁾. Ofte maatte der betales umaadelig store Løsesummer til Vikingerne, dels i Guld og Sølv, dels i gangbar Mynt. Blandt de kjendte største Beløb kunne følgende nævnes: I Aaret 845 kjøber Karl den Skaldede Vikingerne bort fra sit Rige for 7000 Pund Sølv²⁾, svarende i Nutidens Penge til c. 3,136,000 Kroner. Aar 858 betales der til Vikingerne i Seinelandet for Ludvig, Abbed af St. Denis, en Løsesum af 685 Pund Guld og 3250 Pund Sølv³⁾, svarende til c. 4,524,800 Kroner. I Aaret 861 betales der dem 5000 Pund Sølv⁴⁾ af Værdi c. 2,240,000 Kr. og endvidere 6000 Pund Sølv og Guld⁵⁾, hvilket svarer til mindst 2,688,000 Kr. Aar 866 kjøbes Normannerne bort fra Paris for 4000 Pund Sølv⁶⁾, eller c. 1,792,000 Kr. 877 bortkøbes Seinernormannerne for 6000 Pund Sølv⁷⁾ eller c. 2,240,000 Kr. og i Aaret 883 kjøbes Vikingerne til at holde sig borte fra Amlens i tolv Aar for 12,000 Pund Sølv⁸⁾, en Sum der svarer til 5,376,000 Kr. Det samlede Beløb af de kjendte Løsesummer for Frankrigs Vedkommende udgjør 685 Pund Guld og 43,042 Pund Sølv, hvilket svarer til en Værdi af 22,537,616 Kr.⁹⁾. Denne Sum er dog kun en Del af den, som i det hele blev udredet. Hvilken Indflydelse disse Udtømmelser af Rigdomme har havt paa Landets Finanser, kan ses deraf, at den franske Mynt blev gjort ringere i Værdi paa Grund af Mangel paa Sølv¹⁰⁾.

Der foreligger kun sparsomme Oplysninger om de i den ældre Periode i England betalte Løsesummer. Derimod har man Optegnelser om de aildigere, mere stadige Afgifter, Danegjælden. Herom vides følgende Beløb at være betalte under Ethelred¹¹⁾: Aar 991: 10,000 Pd. Sølv, 994: 16,000 Pd., 1002: 24,000 Pd., 1007: 36,000 Pd., 1009: 3000 Pd., 1011: 48,000 Pd. og 1014: 21,000 Pd., ialt 158,000 Pund Sølv, svarende til c. 70,784,000 Kr. Endvidere betalles under Knud d. Store¹²⁾: 1018: 10,500 Pd. og 72,000 Pd., ialt 82,500 Pund, svarende til 36,960,000 Kr. Hertil maa endvidere lægges den aarlige Skibsskat under Knud og hans Sønner; dens Størrelse kjendes dog ikke nøjagtig. I Knuds to (?) første Regjeringsaar beløb den sig til 25,920 Mark aarlig, og i de 19 paafølgende Aar

¹⁾ Steenstrup. Normannerne. I. Pag. 212. II. Pag. 204.

²⁾ Samme. II. Pag. 155.

³⁾ Samme. II. Pag. 166.

⁴⁾ Samme. II. Pag. 170.

⁵⁾ Samme. II. Pag. 172.

⁶⁾ Samme. II. Pag. 182.

⁷⁾ Samme. II. Pag. 185.

⁸⁾ Samme. II. Pag. 209.

⁹⁾ Selveis daværende Værdi antages at have været 7 Gange større end i Nutiden, og Guldets at have været 10 Gange større end Sølvets paa den Tid. I Nutiden har Gullet en 6 Gange større Værdi end Sølvet.

¹⁰⁾ Steenstrup. II. Pag. 175.

¹¹⁾ Samme. III. Pag. 266.

¹²⁾ Samme. III. Pag. 296.

under Knud og Harald Harefod vistnok til 11,000 Mark aarlig¹⁾, ialt 260,840 Mark eller 130,420 Pund²⁾, til omtrentlig Værdi af 58,428,160 Kroner. De under Hardeknud udskrevne to Skibsskatter vare paa 42,198 Mark og 22,096 Mark³⁾, tilsammen 64,294 Mark eller 32,147 Pund, svarende til omtrent 14,401,856 Kroner. De kjendte Danogjældssummer og andre Skattepaalæg have saaledes beløbet sig til omtrent 403,067 Pund, altsaa til en Værdi af c. 180,574,016 Kroner.

De til Normannerne udrede Løsesummer og Skatter bleve ydede dels i Penge, dels i Værdisager efter Vægt. Det fremgaar af vore Myntfund, at Vikingerne kun have hjembragt ringe Pengebeløb i den ældre Periode. Pengene have de haft Brug for i de fremmede Lande, men derimod ikke i Hjemmet. Først midt i det 10de Aarh. begynde fremmede Penge at vinde almindeligt Indpas i Norden. Kun sjelden forekomme her Fund af vestlig Mynt fra en Tid, der ligger forud for Aar 970; men efter denne Tid og navnlig efter omtrent Aar 990 blive de meget hyppige og ofte rige paa angelsaxisk Mynt. De saaledes nedgjemte Pengebeløb kunne imidlertid ikke alene skrive sig fra Danogjælden. Fundene indeholde uemlig foruden engelsk Mynt ogsaa andre Landes Penge, navnlig arabiske, tyske og nederlandske, og da Forholdene vise, at Fundene have været nedlagte i selve Normannertiden, maa ialfald en Del af deres Indhold skyldes Handelsforhold, som have udviklet sig ultrøds for de urolige Tider. Af en samtidig Optegnelse erfares, at York var en blomstrende Handelsstad i Aaret 968, paa over 30,000 Indbyggere, og at der kom mange Kjøbmænd til den, men flest fra Danmark⁴⁾. Vikingetogene udviklede Nordboernes Kjendskab til fremmede Lande og Handelsbyer og banede tillige Vejen for fredelig Handelsvirksomhed i de rolige Perioder.

Efterhaanden var Kjendskabet til Brugen af Penge som almindeligt Bytte- eller Betalingsmiddel naaet ud blandt Nordboerne. I Danmark, hvortil fortrinsvis de samlede Rigdomme hjembragtes, og hvor store Mængder af Sølvs vare opsamlede, søgte man tidligst at efterligne Udlændenes Prægning af Mynt, og Landet gik i det hele foran ved Indførelsen af ordnede Myntforhold i Skandinavien.

Udenfor Hjemlandet havde Vikingernes Hævninger og Konger tidligt ladet præge Mynt i enkelte af de tilkømpede Landsdele. Disse Udmyntninger, som dog udelukkende ere knyttede til England, ere Vidnesbyrd om vore Forfædres Evne til hurtig at indleve sig i fremmede Forhold og drage Nytte af dem.

Om Normannernes Bedrifter i Garderige har man ikke noget Vidnesbyrd gjennem Mynter. Man har vel troet at kunne henføre en Mynt til Kong Oleg, der indtog Kiev i

¹⁾ Steenstrup. Normannerne. III. Pag. 297, 423.

²⁾ 1 Mark = $\frac{1}{2}$ Pund.

³⁾ Steenstrup. III. Pag. 423.

⁴⁾ Vita S. Oswaldi. Pag. 454. - Jvf. Steenstrup. III. Pag. 184.

Aar 882¹⁾, og at kunne læse saavel Kongens som Myntmesterens og Myntstedet Novgorods Navne i Omskrifterne²⁾; men Tydningen har vist sig at være urigtig³⁾. Mynten tillæses Jaroslav I (1016—1054).

Medens der ikke heller kjendes Mynter, prægede af Normannerhøvdinge i Vesteuropas Fastland⁴⁾, ere derimod Vidnesbyrdene om deres Myntvirksomhed i England meget fyldige. Det er kun halvhundrede Aar siden, at et stort Fuod⁵⁾ i England skaffede det Materiale tilveje, ved hvilket der nu er spredt sikkert, om end langt fra fuldstændigt Lys over Nordboernes Tidsmyndigheder i deres engelske Besiddelser Øst-Anglia og Northumberland⁶⁾.

En Række Mynter kjendes fra Øst-Anglia, prægede af den danske Konge Guthroa, som Aar 878 ved sin Daad antog Navnet Æthelstan, der flodes paa hans Mynter. Han døde Aar 890.

Fra Northumberland, hvor de Danske hævdede deres Herredømme i lægere Tid end noget andet Sted i England, kjendes fyldige Mynttrækker fra Normanoertiden.

Fra Halfdan, som i Aar 875 blev Herre i Northumberland, er bevaret et Par Mynter, hvoraf den ene er præget i London. Halfdan var i denne Stad Aar 872. Han var formentlig en Son af Regnar Lodhrog, blev fordrevet 877 og døde omtrent 880.

Fra Halfdans Efterfølger Guthred kjendes en stor Del Mynter med hans Daadnavn Knud, prægede i York og i en ubestemmelig Stad Cuonetti samt i Qventovic i Frankrig. Af særlig Interesse er en Mynt saavel med Knuds som med Alfred den Stores Navn, hvilket kan synes at pege hen paa et fredeligt Forhold mellem de to Konger. En anden Mynt bærer det fra Karl den Stores og Karl den Skaldedes Mynter bekjendte Monogram for Carolus, hvorved man altsaa har tilstræbt at efterligne de fraanske Mynter. Muligvis man maa søge samme Grund til, at det fraanske Bynavn QVENTOVICI flodes paa de engelske Mynter, hvis man ikke vil antage, at Stadens Mynt har optaget det engelske Adverspræg med Knuds Navn. Historien meddeler intet om nogen Forbløffelse mellem Guthred-Knud og Qventovic. Endelig ere et Par Mynter af Interesse, som bære baade Knuds og hans Efterfølger Siefreds Navne. Guthred-Knud var Konge fra 877—894.

Siefert eller Sievert, hvorved formeentlig betegnes samme Konge, havde Mægten i Aarene 894 til c. 898. De fleste af hans Mynter ere slagne i York.

Fra Sihtric med Tilnavnet Gale, der var Konge 921—926, have en Mynt med

¹⁾ C. Schlemann. Rosslund, Polen n. Livland. I. Pag. 48.

²⁾ Zeitschrift für Münz-, Siegel- und Wappenkunde. 1859—62. Pag. 72 o. F., 240 o. F., 301 o. F.

³⁾ Sammesteds. Pag. 204 o. F.

⁴⁾ Jvf. Revue numismatique. 1889. Pag. 313.

⁵⁾ Fra Cuerdale ved Preston i Lancashire. Maj 1810.

⁶⁾ Catalogue of English coins in the British Museum. Anglo-Saxon series. I. — The Montagu collection of coins. British and Anglo-Saxon series. I. 1895.

den nordiske Titel CVNVCA istedetfor REX. En anden Mynt med SITRIC COMES tilhører formentlig Tiden, før han kom til Mægten.

Fra Regnald, der kun herskede i kort Tid, 943—944, findes flere Mynter, hvoraf enkelte have CVNVC istedetfor REX.

Samtidig med Regnald havde Anlaf eller Olaf, med Tilnavnet Kvaran, Mægten i Northumberland, først 941—944 og senere 949—952; han blev da anden Gang fordrevet og tog Pilgrimsstaven. Han døde 980¹⁾. Fra Anlaf kjendes flere Mynter, nogle med CVNVNC andre med REX. En enkelt Typ, med en fremadvendt Fugl paa Adversen, er flere Gange forekommet saavel i danske som i svenske Fund.

Fra den sidste Normannerkonge i Northumberland Erik Blodøxe (952—954) har man endelig flere Mynter, hvoraf enkelte ere prægede i York.

Et enkelt Fund bragte, som allerede anført, Kjendskab til en stor Del af de nordiske Hævdingers Udmyntninger i England. Men endnu har intet Fund bragt Oplysning om, hvorvidt Normannerne have præget Mynt i deres Besiddelser i Frankrig eller i Frisland.

¹⁾ Steenstrup. Normannerne. III. Pag. 147.

II.

Myntfund i Skandinavien, fra 8de Aarhundrede indtil 1146.

Historien bringer ingen Meddelelser, som kunne sprede Lys over Nordens Mynt- og Betalingsforhold i det 10de Aarhundrede, da Handelen tog saa stærkt Opsving paa Grund af Skandinaviens Forbindelser med Rusland og England. Værdimetal og Penge omtales jevnlig i Sagaerne og Helteedigtene; men disse ere nedskrevne i en tidligere Tid og have saaledes ikke nogen Betydning for den numismatiske Undersøgelse. Norden er imidlertid saa heldigt stillet, at det ejer en stor Mængde Myntfund fra det 9de—11te Aarh.; og i dette Materiale har man et usvigeligt Grundlag, paa hvilket der kan bygges, og hvis Behandling giver Resultater, der man stemme med de faktiske Forhold og vise Vej for flere Sider af Undersøgelsen.

Lhyre Rigdomme have i hine Tider været nedgjemte i Nordens Jordbund, til hvis Skjød man dengang som ofte endnu tyede som det sikreste Gjemmested. Af disse Skatte forbleve mange liggende urørte uden at gjenoptages, naar Ejermændene var død i Kamp eller i Havets Bølger, og de have saaledes kunnet komme senere Tider tilgode. Gjennem de mange Aarhundreder efter Nedlægningen ere talrige Skatte efterhaanden komne for Dagen; men først fra forrige Aarhundrede har man Meddelelser om enkelte danske og svenske Myntfund. Disse ældre Meddelelser ere dog som oftest ufuldkomne og uden videnskabelig Betydning. Derimod haves der en hetydelig Række Optegnelser om Fund fra dette Aarhundrede, og selv om dette Materiale paa adskillige Punkter kan være mangelfuldt, giver det dog et paalideligt Indblik i Nordens Handels- og Betalingsforhold i hine Tider og vil kunne yde væsentlige Bidrag til Løsningen af numismatiske Spørgsmaal, ikke blot for Skandinaviens, men ogsaa for flere andre Landes Vedkommende.

Den ældre og meget betydelige Del af de skandinaviske Myntfund bestaar udelukkende af kufisk Mynt, hvori der senere blander sig byzantinsk Mynt. De kufiske Myntfund tilhøre det 8de—10de Aarhundrede. Fra omtrent Aar 970 spores Virkningerne af Normannertogene vesterpaa i Indblandingen af vesteuropæisk Mynt, der hurtig tager til og vidner dels om det stærke Handelsliv¹⁾, som rører sig i Norden, dels om de Pengeskatte,

¹⁾ Jvf. H. Hildebrand. De öster- och västerländska mynten i Sveriges jord. Pag 12—13. (Historiska studier. 1897.) — O. Montellius. Sveriges förbindelser med andra länder i förhistorisk tid. Pag 5. (Historiska studier. 1897.)

som ved Danegjelden føres fra England til Danmark. Store Mængder af kullisk, engelsk, tysk og nederlandsk Mynt mellem hverandre have paa denne Tid været i Brug i de skandinaviske Lande, hvis egne Penge kun have spillet en forholdsvis ringe Rolle paa Handelsmarkedet. Men efterat de store Bevægelser udadtil ere stillede af, indtræder der en Slaphedsperiode. Det er som om Folkenes Kræfter ere tilsatte i Udlandet; Spændkraften er borte. Englands Krone tabes for den danske Kongeslegt, Kirkens blodgjørende Magt faar mere og mere Overhaand, og Handelen rygner umærkelig hen fra Midten af det 11te Aarhundrede. Kun en enkelt Landsdel, Gulland, der fra tidligste Tid har vist sig som Østersøhandelens Hovedpunkt, trives midt i det hensygnende Liv, og her samles Resterne af de fra England vundne og gennem Handelen over Nordtyskland erhvervede Rigdomme.

De store Myntnedlægninger ophøre under Knud d. Hellige, omtrent Aar 1085. De enkelte senere Fund fra den her omhandlede Periode indeholde da mest Landenes egen Mynt, stundom iblandet med lidt fremmed, navnlig engelsk Mynt. Tydelig og klart vise Fundene, at den store, paa Idretter og Handelsliv saa rige Tid er forbi.

Det samlede Antal kjendte Fund fra Skandinavien i Tiden indtil c. Aar 1085 udgjør 607, indeholdende ialt 134,874 Mynter. Fra de følgende 60 Aar kjendes kun 13 Fund med tilsammen 3798 Mynter, af hvilke de 3742 tilhøre 4 Fund (Thomasarve, Allerslev, Haraldsborg og Tesebølle). Ialt kjendes saaledes i Skandinavien 620 Fund med tilsammen 138,672 Mynter fra den foreliggende Periode. Hvorledes disse Tal ere fordelte i de forskellige Landsdele, og hvordan Forholdet stiller sig for Danmarks Vedkommende i Sammenligning med de andre skandinaviske Lande, vil fremgaa af omstaaende Oversigtstabel. Forinden de til denne benyttede Fund kjendes endnu en stor Del, om hvis Indhold Oplysninger ganske savnes, saaledes at de ikke have nogen Betydning for Undersøgelsen.

Tabellen viser Gullands store Overvægt, idet omtrent Halvdelen af det kjendte Antal Mynter er fremkommet i Fund fra denne Ø, denne uudtømmelige Kilde af Skatte fra Fortiden. Iøjnefaldende er det nærliggende Ølands forholdsvis ringe Frembringelse af Fund. Af Interesse er Forholdet mellem Fundene fra Skaane, Halland og Bleking, der tilsammen have ydet 56 Fund, indeholdende 23,099 Mynter; heraf kunne Halland og Bleking kun opvise 13 Fund med ialt 6077 Mynter, af hvilke tilmed de 5509 tilhøre to Fund (Gärestad og Johanneshus, i Bleking). Grunden til, at Skaane kan opvise saamange Spor af Fortids Rigdomme, maa søges i Landets stærke Berøring med forhisejlende Handelsmænd og muligvis i Sildefangsten under de skaanske Kyster, der allerede i hine Tider kan have været en Indtægtskilde af stor Betydning.

Norge er forholdsvis fattigt paa større Myntfund fra denne Periode. Handelsstrømmen synes endnu ikke at være trængt saa langt frem, men mere at have holdt sig til de sydekandinaviske Østersølande.

I Fundbeskrivelserne indtage de uoplyste Mynter og de, som paa Grund af Slid ere

ubestemmelige, et betydeligt Antal, over 7300. Heri er indbefattet de ikke sjelden forefundne ustemplede Myntblanketter¹⁾. I Optællingen ere de halve og overbrudte Mynter regnede som hele.

Skandinaviens Myntfund fra 8de Aarh. indtil Aar 1146.

	Kufah	Byzantinske, italienske	Engelske, irske	Karolingiske	Tyske, nederlandke, lotharingiske, böhemske, ungarske, polske	Skandinaviske	Uvisse, Blanketter	Samlet Myntantal	Pund
Danmark, Vest for Øresund	804	20	3266	11	4788	3982	694	13,563	63
Skaane, Halland og Bleking	627	19	7541	1	10,919	2106	1886	23,099	56
Bornholm	2264	18	403	3	2664	146	106	5604	23
Öland	3437	2	76	0	946	53	231	4745	34
Gülland	22,902	185	14,174	2	26,781	1039	3188	67,271	277
Sverig	6005	14	2594	13	4917	429	2078	16,010	95
Norge	149	24	2009	23	1807	3093	433	7338	70
	36,188	282	30,063	53	52,622	10,848	8616	138,672	620

Af Oversigtstabellen vil det ses, i hvilket større eller mindre Omfang de forskellige Landes Mynt er naaet til Skandinavien, hvor de fremmede Penge brugtes som almindeligt Betalingsmiddel og saaledes have spillet en væsentlig Rolle i Datidens daglige Liv. Vi ville nu nærmere betragte de enkelte Grupper af fremmed Mynt i de nordiske Fund.

Kufisk Mynt.

Den for de ældre muhamedanske Mynter²⁾ fælles Betegnelse »kufisk« Mynt har sin Oprindelse af den paa Mynterne benyttede, saakaldte »kufiske« Bogstavskrift, der har faaet sit Navn efter Staden El-Kufa, beliggende Sydvest for Bagdad ved en af Euphrats Bifloder. Kun enkelte af de i nordiske Fund fremkomne kufiske Mynter ere prægede i Spanien og

¹⁾ I Egersund F. fra Norge forekom c. 45 Blanketter.

²⁾ Se G. J. Tornberg: Num. cuhet regli numophylacti Holmiensis. 1848. — Samme. Om de i svensk jord funna österländska mynt. K. Vitterhets, Historie och Antiquitets-Akademiens Handlingar. 21 Del. 1857. (Svertryk.)

I Nordafrika, og fra Arabien forekomme de ligeledes sjelden. Hovedmassen tilhører det vestlige Asien og er udgaaet fra Syrien (Damaskus), Mesopotamien (Samarra, El-Kufa, Bagdad, Wasit, El-Basra, beliggende ved eller i Nærheden af Floderne Euphrat og Tigris), Kuhistan, det nuværende Persien (Ispahan og El-Muhammedijal, Khorasan, det nuværende Turkestan og Afghanistan (Nisabur, Merw, Herat, Balkh, Enderaba, Transoxana, Strækningen Nord for Turkestan og Øst for Aral Søen (Samarkand, Bukhara, El-Schasch), Armenien (Tiflis) og endelig fra Bulgarene ved Volgas nedre Løb.

En Række forskellige Dynastier ere repræsenterede i vore Fund, særlig kan fremhæves: Umajjader (Damaskus), Abbasider (Bagdad, El-Basra, Wasit, El-Muhammedijal) og Samanider fra den ældste Fjerdedel af 9de Aarh. til Enden af 10de Aarh.¹⁾ (fra Stæderne i Khorasan og Transoxana, navnlig fra Samarkand, Bukhara, Merw, Nisabur, El-Schasch, Balkh og Enderabal. De samanidiske Fyrsters Mynter ere de hyppigste kufiske i vore Fund²⁾ og udgjøre mere end Halvdelen af det samlede fundne Antal.

Handelsvejene, ad hvilke de kufiske Mynter ere førte til Rusland, have fortrinvis været to³⁾. Den ene udgik fra Mesopotamien, hvor Euphrat og Tigris vare de store Forbindelsesaarer op til Armenien. Herfra gik Handelsstrømmen videre til det sorte Hav og det azovske Hav og ad Flodvejene ind i Rusland. Den anden, vigtigere Handelsvej udgik fra Transoxana og Khorasan, hvor Floderne Sir-Darja og Amur-Darja førte op til Aralseen; derfra i Nordvest og Vest til det kaspiske Hav og Volga. Muhamedanske Bulgarstammer med denne Flods nedre Løb stød, som tidligere omtalt, i Forbindelse med russiske Kjøbmænd. I flere af vore nordiske Fund træffes Mynter, prægede af Volga-Bulgarenes Fyrster. Tilstedeværelsen af kufisk Mynt fra Spanien og Nordafrika kan neppe antages at være begrundet i nogen vestlig Forbindelse med Norden, men kun i en tilfældig Sammenblanding med den asiatiske Mynt ved Middelhavet. Hyppig forekommer der i vore Fund kufisk Mynt sammen med Sølvskatte, hele Gjenstande eller kun Fragmenter, navnlig af Smykker og Ringe, der dog ikke ere af orientalsk Arbejde, og som altsaa ikke ere hjembragte sammen med Pengene.

Den ældste i Skandinavien fundne kufiske Mynt er fra Aar 698⁴⁾. Fra det 8de Aarh. kjendes nogle mindre Fund, deriblandt to fra Gulland, hvori de yngste Mynter ere prægede Aar 784. Fra Tiden før 825 er fremkommet 11 Fund af kufisk Mynt, der alle tilhøre det østlige Sverig med Undtagelse af to i Norge fundne Mynter. Disse østlige

¹⁾ Heyd. Histoire du Commerce du Levant. I. Pag. 59.

²⁾ Jvf. H. Hildebrand. De öster- och västerländska mynten i Sveriges jord. Pag. 10. (Historiska studier. 1897.)

³⁾ Jvf. Tornberg. Numi cufici. Pag. LXXVI. — Samme. Om de i svensk jord funna österländska mynt. Pag. 40—41. — Heyd. I. Pag. 45 o. F.

⁴⁾ Tornberg. Numi cufici. Pag. 1.

Fund vise de første Spor af Forbindelsen med Rusland, medens den egentlige Tilførsel til Skandinavien af kufisk Mynt synes at være igang omtrent Aar 830¹⁾. Det voxende Antal Fund fra det 10de Aarh. betegner en stærk Tillagen af den indførte Myntmængde.

Indtil omtrent Aar 940 bestaa Fundene, paa en enkelt Undtagelse nær, udelukkende af kufisk Mynt uden Iblanding af anden Mynt. Disse ublandede Fund træffes dog endnu i nogen Tid, indtil Aar 970. I de blandede Fund, hvori der tillige findes vesterlandsk Mynt, er den kufiske ofte tilstede i stort Antal indtil henimod Slutningen af det 10de Aarhundrede. De yngste kufiske Mynter i disse Fund ere prægede i Aaret 973, ved hvilket Tidspunkt der maa være sket et Omslag i Tilførslen. De ældre kufiske Mynter vedblive derefter at cirkulere indtil henimod Midten af det 11te Aarhundrede; men de ere sjelden tilstede i synderlig stort Antal i Fundene. Kufisk Mynt, der er yngre end Aar 973, forekommer meget sparsomt; den yngste, der vides at være fundet i Norden, er fra Aar 1010²⁾. Højest sjelden findes kufisk Guldmynt i Skandinavien; det største Fund er fra Norge og indeholdt 8 Mynter, af hvilke den yngste var fra 849.

Fra Skandinavien kjendes ialt 413 Fund, som indeholde 36,188 kufiske Mynter. Heraf falder paa Danmark, de skaanske Landsdele medregnede, 73 Fund med 3695 Mynter. Disse Tal ere kun smaa i Forhold til dem, Sverige kan opvise, nemlig 337 Fund med 32,344 Mynter; men heraf tillører langt den største Part Gulland: 236 Fund med 22,902 Mynter. Det fremgaar klart af Fundene, at Forbindelsen med Rusland har været langt stærkere i det østlige end i det vestlige Skandinavien. Vestoverig kan saaledes kun opvise 8 Fund med 120 kufiske Mynter. Med Hensyn til Gulland maa det imidlertid erindres, at Oens store Rigdom paa Fund vistnok i mindre Grad skyldes en direkte Tilførsel af Mynt fra Rusland end dens Handelsforbindelser med det øvrige Skandinavien, hvorved den efterhaanden har draget de andelsteds samlede Rigdomme til sig. Navnlig vise Skaane og Danmark sig sikkert fattige nu, imod hvad de oprindelig have været. Et tilsvarende Forhold finder man ved Undersøgelsen af den angelsaksiske Mynts Forekomst i de skandinaviske Fund. En overvejende Part af den tillører ligeledes Gulland, hvor en Mængde af de fra England til Danmark førte Penge efterhaanden er havnet. Øland og Bornholm have forholdsvis et stort Antal kufiske Mynter at opvise, hvilket skyldes to større Fund paa 2022 og 2000 Mynter. Mærkeligt er det, at Danmark ikke har frembragt et eneste Fund af kufisk Mynt fra Tiden før det 10de Aarhundrede, hvilket utvivlsomt viser, at de Danske have taget forholdsvis ringe Del i Tøgterne østerpaa. I det afsluttes liggende Norge (og Bohuslen) er der gjort 33 Fund med tilsammen kun 149 kufiske

¹⁾ H. Hildebrand sætter Tilførsels Begyndelse til c. Aar 800. — H. H. De öster- och västerländska mynten i Sveriges jord. Pag. 10. (Historiska studier. 1897.)

²⁾ Tornberg. Num. cufl. Pag. 257. — J. v. Heyd. Hist. du Commerce du Levant. I. Pag. 58.

Mynter. Heraf ere 6 Fund med 23 Mynter fra det 8de—9de Aarhundrede; men den overvejende Del af disse Fund tilhøre Landets sydligere Del, og sandsynligvis ere Mynterne tilførte gennem Forbindelser østerfra med Sverige.

De største skandinaviske Fund af kufisk Mynt ere fra Botels paa Gulland: 2486, Sandby paa Öland: 2022, Aakedel i Småland: 2003 og fra Olsker paa Bornholm: 2000. Fire Fund indeholde mellem 1000 og 2000 kufiske Mynter. Fragmenterne ere medregnede i Tallene.

Fund af kufisk Mynt forekomme rigest i Mellemrusland ved Volgas øvre og mellemste Løb, i Strækningerne ved Dniepr's øvre Løb, i Östersølandene og ved den finske Havbugt, i det østlige og sydlige Sverige, paa Gulland, fremdeles paa Öland, Bornholm og i Skaane; sjældnere i Danmark Vest for Sundet og i Norge. I England træffes Fund af kufisk Mynt meget sjelden; en enkelt Mynt er fundet paa Island¹⁾.

Byzantinsk og italiensk Mynt.

Der kjendes ialt fra Skandinavien 86 Fund, indeholdende 270 byzantinske Mynter. Kun tre Fund heraf indeholde Guldmynter, ialt 19; disse Fund ere alle fra Norge²⁾. Af 62 Fund af byzantinsk Sølvmynt tilhøre et enkelt Konstantin X (913—949), 24 Fund Perioden Konstantin X og Romanus II til Johannes I (949—976), 34 Basilios II og Konstantin XI (976—1025) og 3 Fund Tiden efter 1025. Den yngste i Skandinavien fundne Sølvmynt er fra Konstantin XIII (1059—1067). Fra Danmark og de skaanske Landsdele haves 17 Fund med tilsammen 48 byzantinske Mynter, medens 62 Fund med 198 Mynter tilhøre Sverige. Heraf falde dog 52 Fund med 182 Mynter paa Gulland. Norge har 7 Fund med 23 Mynter at opvise, hvoraf, som anført, de 19 Mynter fra tre Fund ere af Guld. Gulland har saaledes en afgjort Overvægt; men ogsaa Danmark og Skaane ere forholdsvis rige paa Fund. Det er i det foregaaende fremhævet, at Grunden til den byzantinske Mynts sjældne Forekomst i Fundene maa søges deri, at de russiske Kjøbmænd paa Farterne til det sorte Hav og Konstantinopel plejede at anvende de fortjente Penge til Indkjøb af Varer og derfor kun hjembragte forholdsvis ringe Pengebeløb.

I de skandinaviske Fund fra det 10de og 11te og endog fra Begyndelsen af det 12te Aarhundrede (Thomasarve F.) træffes stundom endnu Denarer fra de ældre romerske

¹⁾ Jvf. Heyd. *Histoire du Commerce du Levant*. Pag. 57 o. F.

²⁾ Høen. *Buskeruds A.* 4 byzantinske Guldmynter, fra Valens (364—378), Maurikios Tiberios (582—602), Konstantin V (741—775), Theophilus, Michael III og Konstantin (842—867); desuden kufiske Guldmynter og vesterlandsk Mynt. — Strømhaug. *Smaalenes A.* 14 byz. Guldmynter. 919—959. — Huve. *N. Bergenhus A.* En Efterligning af en byz. Guldmynt.

Kejserne, navnlig fra Trajan og Hadrian, de sidste Levninger af Myntskatte, der henved tusind Aar tidligere ere tilførte Norden. Ikke sjelden blander der sig i de nordiske Fund tidligere Mynter fra Norditalien, prægede navnlig i Pavia og Verona af de tyske Kejsere Otto I og Otto III. Disse Mynter kunne ikke antages at være førte hertil med de byzantinske, men derimod at være komne fra det vestlige Europa sammen med tysk Mynt. I Danmark vides der at være fundet 7 af disse tidligere italienske Mynter; for Sverige Vedkommende lader Tallet sig ikke angive.

Angelsaxisk Mynt.

Ligesaa klart som Myntfundene vise, at det østlige Skandinavien har knyttet Forbindelsen med Rusland, ligesaa sikkert godtgjøre de, at Bevægelsen vesterpaa er udgaaet fra Vest-Skandinavien. I Forhold til det rige Materiale, som Fundene af ældre kufisk Mynt have ydet, er det, der er tilvejebragt fra Fund af tidlig angelsaxisk Mynt, kun ringe. Nordboerne have dengang ikke hjembragt Penge; dem havde de bedre Brug for i England end i Hjemlandet, hvor de kun anvendtes som Prydelser. Men selv om man ikke af Myntfundene kan følge Gangen i Bevægelsen fra Skandinavien vesterpaa, vil en Oversigt over de i Norden fundne engelske Mynter, fra Tiden før Edgar's Regjeringstiltrædelse Aar 959, dog have sin Interesse.

	8de Aarh.	9de Aarh.	10de Aarh. Indtil 959
Norge	1 Fund: 1 M.	4 Fund: 6 M.	0
Danmark og Skaane .	0	1 — : 1	6 Fund: 18 M.
Sverig	0	0	3 — : 3

De ældste i Skandinavien fundne angelsaxiske Mynter, ialt 7, tilhøre fem norske Fund, der alle ere fra Landets vestlige og sydvestlige Dele. Mynterne ere prægede i det 9de Aarhundredes første Halvdel med Undtagelse af en Styca fra Northumberland, præget c. 750. To af dem ere fra Eanred af Northumberland (807—841), begge indfattede i Vægtlodder af Bly, to fra Coenwulf af Mercia (796—822), en fra Ceolwulf af Mercia (822—824) og en fra Ærkebiskop Wulfred af Canterbury (805—832). Mynterne ere saaledes just fra de Landsdele af England, mod hvilke Normannerne særlig vendte deres Angreb. I Danmark (Jylland) er fundet en Mynt fra Alfred d. Store (871—901), hvorimod der i Sverige, saavidt vides, ikke er forekommet saa tidlig engelsk Mynt. Fundene pege saaledes hen paa, at Nordmændene have haft Forbindelser med England allerede i det 8de og 9de Aarhundrede. Norge kan tillige opvise flere Fund af samtidig frankisk Mynt end Danmark og Sverige.

Forholdet forandrer sig imidlertid løjnefaldende med det 10de Aarhundrede, fra hvis første Halvdel Norge aldeles savner engelske Myntfund, medens der fra Danmark kjendes 6 Fund af tilsammen 18 engelske Mynter fra dette Tidsrum, nemlig 1 St. Petersmynt fra c. Aar 900, 3 fra Olaf af Northumberland (941—944), 1 fra Edvard I (901—924), 3 fra Æthelstan (924—940), 5 fra Edmund (940—946) og 5 fra Edred (916—955). 5 af disse Mynter ere fundne i Jylland, 11 paa Sjælland og kun 2 i Skaane. Sverig har fra denne Periode kun 5 Mynter at opvise, nemlig 1 St. Petersmynt, 1 Sibtric af Northumberland (921—926) og 3 Edvard I. Nogle af disse Mynter ere fundne paa Bjørkø og have været baarne som Smykker; kun en er fundet paa Gulland¹⁾.

Myntfundene vise saaledes, at den fra Norden til England udgaaede Bevægelse og de deraf følgende Handelsforbindelser væsentlig skyldes det vestlige Skandinavien og navnlig Danmark.

I den følgende Periode, under kongerne Edgar (959—975) og Edvard Martyr (975—978), foruroliges England ikke ved Normannernes Overfald, og der udvikler sig et stærkt Handelsliv med Skandinavien. Tilsyneladende staar dette livlige Samkvem i god Overensstemmelse med det ret betydelige Antal engelske Mynter fra denne Periode, som ere fundne i Skandinavien. Fra Danmark kjendes saaledes 14 Fund med 39 Mynter, deraf fra Skaane 6 Fund med 26 Mynter; fra Sverig 33 Fund med 57 Mynter, hvoraf de 29 Fund med 51 Mynter tilhøre Gulland; fra Norge haves kun 4 Mynter. Ved nærmere Betragtning ser man imidlertid, at den overvejende Del af Fundene ere nedlagte i en senere Periode. 35 af de 39 Mynter fra Danmark, 54 af de 57 fra Sverig og 3 af de 4 fra Norge tilhøre nemlig Fund fra Ethelreds, Knuds og den følgende Tid. Selv om en Del af disse Mynter kunne være bragte tidligere til Skandinavien, maa Hovedparten dog være kommet hertil i Slutningen af det 10de Aarhundrede.

De store Summer, der fra England betalles til Svend Tveskjæg og til Knud den Store og hans Sønner, have afsat tydelige Spor i Skandinavens Fund. Navnlig Ethelreds og Knuds Mynter træffes ofte i stort Antal. Der kjendes 259 Fund, indeholdende 30,063 angelsaksiske Mynter, hvoraf 13,673 i 189 Fund tilhøre Ethelred. Talrigst forekomme denne Konges Mynter i nogle gullandske Fund: fra Valdarfve (540), Øster Ryttes (c. 680), Lilla Klintegårde (509), Nygårds (545) og Wisby (840). Før Aar 978 er den engelske Mynt forholdsvist sjælden i Danmark og Naborigerne, navnlig i Forhold til den tyske; men under Ethelred komme de engelske Penge i uhyre Mængde til Skandinavien. Ingen udenlandsk Regents Mynt er forekommet saa hyppig i de nordiske Fund som hans.

Knuds Mynter optræde i langt ringere Antal end Ethelreds, ialt i 112 Fund med

¹⁾ Jvf. H. Hildebrand. De öster- och västerländska mynten i Sveriges Jord. Pag. 14. (Historiska studier. 1897.)

8748 Mynter. Kun sjelden træffes de i større Antal: Enner (469) og Kjeldstrup (570) i Danmark; Assartorp (405) og Espinge (1436) i Skaane; Undroma By (423) i Ångermanland og Egersund (714) i Norge.

Harald Harefods og Hardeknuds engelske Mynter forekomme tilsammen i 66 skandinaviske Fund med 1909 Mynter, hvoraf dog 1122 skyldes Espinge F. i Skaane. Ellers kjendes kun et større Fund af dem, fra Petes (139) paa Gulland.

Efter Hardeknuds Død 1042 bestiger Ethelreds Søn Edvard Confessor Englands Trone, og efterhaanden afløser nu Forbindelsen med de skandinaviske Lande. Fra Edvard haves 62 Fund med 1195 Mynter. De betydeligste Fund ere: Tørring (185) i Danmark, Eaplinge (203) og Wanneberga (101) i Skaane og Johannesbus (104) i Bleking.

Fra Edwards nærmeste Efterfølgere Harald Godvinsen, Vilhelm Erobreren og Vilhelm II kjendes kun 63 Mynter, der ere fremkomne i 26 Fund, som alle, undtagen to, tilhøre Gulland. I Danmark vides Ingen Mynter fra denne Periode at være fundne, ligesaa lidt som i Skaane og Halland, medens de ere fremkomne i et Fund fra Bleking, Johannesbus (14). Danmarks og Skaanes Forbindelse med England maa herefter antages at være afbrudt under Edvard Confessor, og dette Lands Handel med Norden at være trukket over til Gulland.

Danmark (med Skaane) har ydet et særlig stort Antal engelske Mynter fra Knud den Store og hans Sønner samt fra Edvard Confessor, tilsammen 6332, hvilket langt overgaar det kjendte Antal for Gullands Vedkommende, tilsammen 3776. Grunden hertil maa hovedsagelig søges i et enkelt, overordentlig rigt Fund fra Espinge i Skaane, der indeholdt 2861 angelsaxiske Mynter fra denne Periode, samt i mangelfuldt kjendskab til flere gullandske Fund af angelsaxisk Mynt.

Betragter man, hvorledes de 259 Fund med tilsammen 30,063 Mynter ere fordelte i Skandinavien, vil Resultatet blive, at 64 Fund med 11,210 Mynter tilhøre Danmark, deraf 25 Fund med 7341 Mynter Skaane; fra Sverig kjendes 169 Fund med 16,814 Mynter, deraf fra Gulland 124 Fund med 14,174 Mynter. Norge møder med 26 Fund, indeholdende 2009 angelsaxiske Mynter. Gulland har saaledes frembragt Halvdelen af de i Skandinavien fundne angelsaxiske Mynter, medens der paa det ikke ret fjernt fra Gulland og tilsyneladende i Handelsløbet liggende Öland kun vides at være fundet 76 angelsaxiske Mynter. Tallene vise, hvor højest i Handelsløbet har kunnet lokalisere sig. Fra det øvrige Sverig kjendes ialt kun 2594 angelsaxiske Mynter, som ere fremkomne i 40 Fund. For Norges Vedkommende viser det sig, at Landets Forbindelse med England ikke kan have været af synderlig Betydning.

Det største kjendte Fund af angelsaxisk Mynt i Skandinavien er fra Espinge i Skaane; det indeholdt 3053 angelsaxiske Mynter. Af Fund paa over 500 Mynter kjendes 15; 55 Fund have indeholdt mellem 100 og 500 angelsaxiske Mynter; Resten et mindre Antal.

I Fundene træffes ofte Efterligninger af Ethelreds og Knuds Mynter, hvoraf Største-

parten ulvivisomt er udgaaet fra England og nogle muligvis fra Danmark. Barbariske Udmyntninger med angelsaxisk Præg findes ligeledes ret jevnlig. Deres Hjemsted lader sig ikke paavise; men de maa anlages at være blevne til i England eller muligvis i Irland, hvis ældre Myntforhold i flere Henseender ere uklare. Der er derimod ingen Grund til at henføre disse Udmyntninger til Skandinavien.

Irske Mynter forekomme ikke sjelden i Fundene. De ere for Størstedelen fra Sibtric III (989 - 1029); andre bære Navne Sisig, Thymn og Ogsen. Endelig findes nogle dels med Ethelreds dels med Knuds Navn og med Angivelse af Dublin som Myntstedet. Saavidt vides, er der fremkommet 228 irske Mynter i 55 skandinaviske Fund; deraf tilhøre 11 Fund med 37 Mynter Danmark.

Karolingisk Mynt.

Den ældste i Skandinavien fundne Mynt fra Vesteuropas Fastland er en mero-vingisk Guldmynt, den eneste der vides at være fundet i Norden. Mynten, der er præget i Dorestad, fandtes i Nørrejylland¹⁾. Dens Forekomst kan muligvis staa i Forbindelse med de Danskes tidlige Tog til de nordlige Netherlande og deres Forlening af Dorestad; men selvfølgelig tør der ikke tillægges denne ene Mynt nogen væsentlig Betydning.

Karolingiske Mynter forekomme derimod af og til i de skandinaviske Fund, og de faa særlig Interesse, fordi de støtte de Slutninger, som kunne drages af den engelske Mynts Forekomst med Hensyn til Norrboernes tidligste Forbindelser vesterpaa.

Fra Norge kjendes, saavidt vides, 9 Fund²⁾ med tilsammen 23 karolingiske Mynter. Heraf ere de 7 Fund med 18 Mynter nedlagte i det 9de Aarh., hvorimod de 2 med 6 Mynter ere nedlagte senere. Af de 23 Mynter tilhøre 4 Karl d. Store, 11 Ludvig d. fromme (3 Guldi), 1 Pipin af Aquitanien, 1 Lothar og 6 Karl den Skaldede eller Karl d. Tykke. Tre af Karl d. Stores Mynter ere prægede i Melle og Dorestad, den ene af Ludvig d. Frommes i Rheims. I tre af Fundene forekom tillige angelsaxisk Mynt.

I Danmark er ialt fundet 15 karolingiske Mynter, tilhørende 12 Fund³⁾, der alle ere nedlagte i det 10de og 11te Aarh., undtagen en i Skaane funden Mynt fra Ludvig den

¹⁾ I en Høj kaldet «Husthøj» paa Gadegaards Mark, Helligsø S. Refs H. Thisted A. 1850. Myntsaaml. P. P. Nr. 155 b.

²⁾ 1) Lyslo. N. Bergenhus A. 1 Karl d. Store. 2) Mogsuær. N. Trondhjems A. 1 Karl d. Store. 3) Spangerheld. 1 Ludvig d. Fromme. 4) Søndre Øø. Buskeruds A. 1 Karl d. Store. 5) Ludvig d. Fromme. 5) Jæderen. Stavanger A. 2 Karl d. Store. 1 Ludvig d. Fromme. 6) Høen. Buskeruds A. 3 Ludvig d. Fromme (Guldi). 1 Pipin. 1 Lothar. 7) Jæderen. Stavanger A. 1 Karl d. Skaldede. 8) Kaldal. N. Trondhjems A. 3 Karl d. Skaldede eller Karl d. Tykke. 9) Aarstad. Stavanger A. 2 Karl d. Store (5). 1 Ludvig d. Fromme. — Jvf. Christ. Vidensk. S. Forh. 1876, 10 (Bygh.).

³⁾ 1) Hobro. 1 Ludvig d. Fromme. 2) Lerchenborg. Sjælland. 1 Ludvig d. Fromme. 3) Selsø. Sjælland. 1 Ludvig d. Fromme. 4) Virestad. Skaane. 1 Ludvig d. Fromme. 5) Yholm. Jylland.

Fromme. De karolingiske Mynter maa saaledes utvivlsomt være naaede til Danmark langt tidligere end til Norge. Dette viser sig ogsaa af selve Mynterne, idet der ikke vides at være fundet i Danmark nogen Mynt fra Karl d. Store, kun 4 fra Ludvig d. Fromme og 5 fra Karl d. Skaldede eller Karl d. Tykke. Af karolingiske Mynter fra det 10de Aarh., hvilke ganske savnes i Norge, er i Danmark fundet 4 fra Ludvig Barn og 1 fra Ludvig d'Outremer. Fra Skaane har man kun en enkelt, fra Ludvig d. Fromme. Mynterne ere prægede i Melle, Chinon, Brügge, Dorestad, Köln, Trier og Strasburg.

Fra Sverig kjendes 5 Fund¹⁾ med 15 karolingiske Mynter, hvoraf 14 fra det 9de Aarhundrede tilhøre Karl d. Store (4), Ludvig d. Fromme (6), Karl d. Skaldede (7) og Pipin af Aquitanien (3). Kun en paa Gulland funden Mynt fra Ludvig Barn tilhører det 10de Aarh. Med Hensyn til de tre Fund fra det 9de Aarh. er imidlertid at bemærke, at det ene er fra Vestergötland og ligger saaledes Norges Grændser saa nær, at Mynterne kunne antages at være tilførte fra dette Land. Det andet Fund er fra Bjørkø i Mälaren, hvilken Plads stod i livlig Handelsforbindelse med Frisland (Dorestad) over Danmark, hvorfor det ligger nær at formode, at de karolingiske Mynter kunne være førte hertil ad fredelig Vej og ikke staa i Forbindelse med Normannertogene. Paa Bjørkø fandtes ogsaa flere af de ældste, formentlig danske Efterligninger af Dorestadmynter. Tilbage staa da kun det tredje Fund, to i Ångermanland fundne Mynter fra Ludvig d. Fromme. Den karolingiske Mynts Forekomst i de skandinaviske Fund synes saaledes at give det samme Resultat som den angelsaksiske Mynt, nemlig at Bevægelsen vesterpaa er udgaaet fra det vestlige Skandinavien, medens Sverig derimod har spillet en mindre betydelig Rolle.

For Danmarks Vedkommende sikk de karolingiske Mynter en særegen Betydning, idet de første danske Udmyntninger ere Efterligninger af Karl den Stores Mynter fra Dorestad, og Typen bevares gjennem et langt Tidsrum om end efterhaanden under meget degenererede Former.

Efter det karolingiske Riges Oplosning forsvinder frankisk Mynt fuldstændig fra vore Fund²⁾ og viser sig først igjen efter omtrent 300 Aars Forløb.

1) Ludvig d. Fromme. 1 Karl d. Skaldede. 6) Kulhusene. Sjølland. 1 Karl d. Skaldede. 7) St. Taarnby (Vallø). Sjøll. 1 Karl d. Skaldede. 8) Valby. Sjølland. 1 Karl d. Skaldede. 9) Munkegaard. Bornholm. 1 Karl d. Skaldede. 10) Eresværd. Bornholm. 1 Ludvig Barn. 11) Botbygaard. Bornholm. 1 Ludvig Barn. 12) Jynevad. Jylland. 1 Ludvig d'Outremer. 2 Ludvig Barn. — Alle Fundene, undtagen Nr. 1, 2 og 3, vare tidligere, blandede, større Fund.

2) Kettillstorp. Vestergötland. 3 Karl d. Store. 2 Ludvig d. Fromme. 3 Pipin. Kulbøke. — Bjørkø. Södermanland. 1 Karl d. Store. 2 Ludvig d. Fromme. — Salum. Ångermanland. 2 Ludvig d. Fromme. — Stenkyrka. Gulland. 1 Karl d. Skaldede (?). — Valdarfve. Gulland. 1 Ludvig Barn.

3) I Vaalsø E. forekom en Mynt fra Richard I eller II af Normandiet (913—996—1026).

Tysk, nederlandsk, lothringsk, bøhmisk, ungarsk og polak Mynt.

Medens Nordboerne tumle sig i kamp fjernet ude i Øst og Vest, arbejder der sig en fredelig Strømning frem sydfra op mod Skandinavien. Lidt efter lidt trænger Kristendommen sig nordefter gennem det vestlige Tyskland, og med den følger en voxende Civilisation og et fremsplendende Handelsliv, som medfører, at der efterhaanden dukker en Række Myntsteder frem i de mere betydelige tyske Stæder. Omsider naar Strømningen ind over de nordiske Lande, og fra Midten af det 10de Aarhundrede, da Normannertogene til Fastlandet ere opborte, og Angrebene paa England foreløbig ere standsede, vaagner der et stærkt Handelsliv mellem Norden og Tyskland.

En væsentlig Aarsag til Handelsens betydelige Opløst i Tyskland vare de mange store Flodløb, som lettede Forbindelsen mellem de forskellige Landadele. I Begyndelsen af det 10de Aarhundrede vare Myntstederne væsentlig knyttede til Rhinlandene (Køln, Mainz, Speier, Strasburg), Øvre-Lothringen (Metz, Verdun), de sydlige, af Schelde gennemstrømmede Nederlande (Antwerpen) og i Syd til Donaulandene (Regensburg og Augsburg). Efterhaanden som Haudelsomraadet udvider sig, tiltage mod Slutningen af det 10de Aarh. Myntstederne mod Nord i Antal og brede sig mod Øst, væsentlig knyttede til Weser, og Elben (Magdeburg), hvilken sidste Flod var Hovedaaren for Bøhmens og Ungarns Handel mod Nord. I det 11te Aarhundrede, navnlig under Kejser Konrad II, rejser der sig en Række Myntsteder langs med Friesland Nordsøyster (Groningen, Dokkum, Leuwarden, Bolsward, Stavoren) mellem Zuydersee og Ems's Munding.

Udviklingen i Tysklands Myntvæsen i det 10de og 11te Aarhundrede viser sig ved Undersøgelsen af Skandinavians Myntfund fra denne Periode. I de ældre Fund, nedlagte i Tiderummet 919—983, da Henrik I, Otto I og Otto II regjerede, forekomme Mynter fra Øvre-Lothringen (Metz og Verdun), fra de sydlige Nederlande (Antwerpen, Brüssel, Huy), Rhinlandene (Køln og Trier), Franken (Mainz, Speier, Worms, Würzburg, Fritzlari), Schwaben (Breisach, Strasburg, Esslingen, Basel, Constance, Augsburg), Baiern (Regensburg, Cham, Nabburg, Neuburg, Salzburg) og fra Sachsen (Hertug Bernhard I 973—1011). Jevnligh blander der sig bøhmisk Mynt ind i disse Fund.

I Fundene fra Kejser Otto III's Tid (983—1002) vise sig hyppig Mynter fra de flanderske Grever, fra de nederlandske Stæder (Dinant, Lüttich, Remagen og Andernach), fra Friesland (Deventer) og navnlig fra Sachsens Myntsteder, som i denne Periode hæve sig talrig (Magdeburg, Quedlinburg, Halberstadt, Hildesheim og Dortmund). Endvidere forekomme i denne Periode de saakaldte »Wendenpfennige«, barbariske sachsiske Edmyntninger, og de i vore Fund almindeligste Mynter, prægede af Kejser Otto III og hans Formynderske, Bedstemoderen Adelheid, i Aarene 991—996.

Under Henrik II (1002—1024) og Konrad II (1024—1039) er det hovedsagelig fra

de vestlige Lande, at der spores et Opsving. Fundene fra denne Tid indeholde Mynter fra Hennegau, Maestricht og Namur i de sydlige Nederlande, fra Duisburg og fra Frislands Stæder Utrecht, Thiel og ved Nordskysten navnlig Groningen. Fremdeles fra Sachsens Hertuger og Stæder (Bremen, Corvey, Merseburg, Soest) og fra Erfurt i Franken. De Stæder, hvis Mynter sildigst, under Kejser Henrik III (1039—1056), føres op til Norden, ere Xanten, Koblenz, Goslar, Stade, Minden og Emden.

Foruden det store Antal Mynter, som af Kejserne ere prøgede i mange Byer, fortrinsvis i Köln og Mainz, forekommer der i Fundene hyppig verdslige Fyrsters Mynter, saaledes fra Hertugerne Gozel I—II (1032—44—46) af Nedre-Lothringen, fra Grev Albert III af Namur (1037—1105), fra Greverne Bruno III og Egbert I (1038—1057—1068) af Frisland (Bolsward, Dokkum, Staveren, Leuwarden), fra Grev Balduin IV eller V (989—1036—1067) af Flandern, fra de sachsiske Hertuger Bernhard I og II (973—1011—1059) og fra de bayerske Hertuger og Konger, navnlig fra Otto (976—982) og hans Efterfølgere af Navnet Henrik (Regensburg, Cham, Frisingen, Nabburg, Neuburg og Salzburg).

Blandt de talrige, i vore Fund forekommende Mynter fra tyske gejstlige Fyrster kan fortrinsvis fremhæves: Fra Øvre-Lothringen, Adalbert II, Theodorik II og Adalbert III, Biskopper af Metz (984—1005—1016—1072); fra Haimo, Biskop af Verdun (990—1024); fra Rhinlandene, Bruno, Pilegrim, Herman II og Anno II, Ærkebiskopper af Köln (953—965—1021—1036—1058—1075); fra Andernach (Kølns Ærkebisp Pilegrim); fra Poppo og Eberhard, Ærkebiskopper af Trier (1016—1047—1066); fra Frisland, Bernold, Biskop af Utrecht (1027—1054); fra Sachsen, Biskop Burchard I af Halberstadt (1036—1059) og Bernward, Biskop af Hildesheim (993—1022); fra Franken, Willigis (975—1011), Bardo og Liupold (1031—1051—1059) Ærkebiskopper af Mainz, og Bruno (1034—1045) Biskop af Würzburg; fra Schwaben, Erchanbold og Widerold, Biskopper af Strasburg (985—991—999), Liutolf (987—996), Sigfred, Bruno og Eberhard, Biskopper af Augsburg (1000—1006—1029—1047); fra Bavern, Hartwig (991—1023) og Dietmar (1025—1041) Ærkebiskopper af Salzburg.

Hyppig blander der sig bøhmisk Mynt sammen med den tyske, væsentlig præget i Perioden 935—1035 under Hertugerne Boleslaus I—III, Wladislaw, Jaromar, Udalrich og Bretislav I.

Ligeledes træffes ikke sjelden ungarsk Mynt fra Stephan den Hellige, Peter og Andrens I (1000—1038—1047—1061) i de nordiske Fund og stundom enkelte polske Mynter, fra Miesclaus I, Boleslaus I og Miesclaus II (964—992—1025—1034). Sandsynligvis ere de bragte hertil sammen med tysk Mynt.

Der kjendes ialt fra Skandinavien 266 Fund, som tilsammen indeholde 52,622 tyske Mynter, heri medregnet nederlandsk, lothringsk, bøhmisk, ungarsk og polsk Mynt, for hvilke der ikke kan angives blot nogenlunde paalidelige Tal.

Fra Danmark have 70 Fund med ialt 18,371 tyske m. fl. Mynter (deraf fra Skaane

18 Fund med 6220 Mynter og fra Bleking 6 Fund med 4699 Mynter); fra Norge 17 Fund med 1607 Mynter og fra Sverig 179 Fund med ialt 32,644 Mynter (deraf fra Gulland 131 Fund med 26,781 Mynter og fra Öland 8 Fund med 916 Mynter). Over Halvdelen af det samlede Myntantal tilhører Gulland, hvis Rigdom er særlig løjnefaldende ved Siden af Ölands Fatigdom paa tysk Mynt.

Skjædt en stor Del Fund kun utilstrækkelig ere beskrevne, saaledes at det samlede Antal af tyske Mynter fra skandinaviske Fund i Virkeligheden har været langt større end det, der kan opgives, frembyde dog de mange kjendte Fund et rigt Materiale til Belysning af Tysklands Myntvæsen i det 10de og 11te Aarhundrede og ere af største Betydning for Studiet af tysk Numismatik. Et Spørgsmaal, hvorom der i Tyskland har hersket afvigende Meninger, nemlig hvorvidt Otto-Adelheids Mynter ere prægede under Otto I eller under Otto III, har saaledes kunnet opklares ved Hjælp af Skandinaviens Myntfund. Der har i den nyeste Tid været fremført vægtige Grunde for den Antagelse, at Mynterne tilhørte Otto I († 973), og at altsaa Adelheids Navn fandtes paa dem i Egenkab af Kejserens Gemalinde¹⁾; men en Undersøgelse af de kjendte 94 skandinaviske Fund, hvori Otto-Adelheids Mynter forekomme, viser, at de 83 Fund, hvor disse Mynter optræde sammen med engelske, tidligst ere nedlagte under Ethelred II, altsaa i Tiden efter 978. Og det ses yderligere, at de hyppig savnes i de Fund, hvori kun de ældste af Ethelreds Mynttyper forekomme, saaledes at de maa være udmyntede flere Aar efter Ethelreds Tronbestigelse. Det maa saaledes herefter antages, at Adelheids Navn paa Mynterne findes i hendes Egenkab af Formynderske for Sønnesønnen Otto III, efter den 11-aarige Fyrstes Moder Theophano's Død, d. 15. Juni 991. Otto bliver myndig Aar 994, og Mynternes Fremkomst tilhører altsaa Tiden mellem disse Aar²⁾. Muligvis kan der have været tillagt Adelheid Myntret, og i dmyntningen har da strakt sig til hendes Død Aar 999.

Destoværrer er det ikke muligt gennem de ofte mangelfulde Optegnelser at komme til Klarhed over, i hvilket Forhold Mynterne fra de forskellige tyske Fyrster og Stæder optræde i Fundene, eller hvorvidt der i Skandinavien og Tyskland findes Punkter, mellem hvilke der særlig har været knyttet Handelsforbindelse. Dog synes det, at Mynterne fra Övre-Lothringen, Nederlandene og Frisland forekomme langt hyppigere i Danmark end i Sverig.

De største Fund i Skandinavien af tysk Mynt ere fra Tørring (1285) i Jylland, fra Espinge (c. 3000) i Skaane, fra Johanneshus (3426) og Gärestad (1079) i Bleking og paa Gulland fra Findarfe (3105), Öster Rytas (1097), Lilla Västade (1046) og Kattlunds (1032).

¹⁾ I. Menadier. I Berliner Münzblätter. 1891. — Samme. Deutsche Münzen. 1895. Pag. I o. F., 170 o. F.

²⁾ Jvf. H. Daaenborg. Deutsche Münzen der sächsischen und fränkischen Kaiserzeit. II. Pag. 715.

Af større Fund kommer dernæst 23 (deraf 13 fra Gulland), som indeholde mellem 500 og 1000 tyske Mynter, og 68 (deraf 38 fra Gulland) med mellem 100 og 500 Mynter. 167 have et Myntantal under 100.

Skandinaviisk Mynt.

Den skandinaviske Mynt i de nordiske Fund fra det 10de—12te Aarl. forekommer i forholdsviis ringe Mængde, og de Tal, hvormed den møder, ere kun amaa i Sammenligning med den fremmede Mynts.

Der kjendes fra denne Periode 202 Fund, som tilsammen indeholde 10,818 skandinaviske Mynter. Heraf tilhøre 87 Fund med 6234 Mynter Danmark (Skaane og Bleking 32 Fund med 2106 Mynter), 19 Fund med 3093 Mynter ere fra Norge og 96 Fund med 1521 fra Sverig (deraf 63 Fund med 1039 Mynter fra Gulland). Af det samlede Myntantal ere 7616 danske, 2959 norske og 273 svenske. Af de 2959 norske Mynter tilhøre de 2595 et enkelt Fund (Græslid).

Skandinaviisk Mynt vides desuden at være forekommet i 14 Fund, deraf 2 skaanske og 1 norsk; men Myntantallet er ubekjendt.

III.

Danmarks Mynthistorie indtil 1146.

Vi have nu fulgt de Begivenheder og Forhold udenfor de nordiske Lande, hvorved fremmed Mynt bragtes i Omløb herhjemme, og som medførte, at de skandinaviske Folk bleve kjendte med Brugen af Penge og derved efterhaanden modnede til at følge det givne Exempel og selv præge Mynt. Hidtil have vi set, hvorledes Paavirkningen har gjort sig gjældende paa det samlede Skandinavien, og hvilken Stilling Danmark indtog ved Siden af de to Broderriger. Vi ville nu vende os mod Myntforholdene i Danmark alene og betragte Udviklingen af de vexlende Forhold paa Myntvæsenets Omraade indenfor de gamle danske Landegrænser.

Det ligger nær at søge Forbillederne til de tidligste danske Udmyntninger blandt Mynter fra de Lande, med hvilke Forbindelsen var stærkest, England og Nederlandene. Det viser sig ogsaa, at en saadan Paavirkning har fundet Sted, dog mindre fra Englands Side end fra Nederlandenes. Her havde nordiske Vikinger gennem længere Perioder havt Landsdele i Len, og med de større nederlandske Byer havde der, efter at Nordboernes Anfald paa Frisland vare ophørte, udviklet sig et fredeligt Handelsaankvæm, som blev af stor Betydning for Norden. Forbillederne til vore tidligste Udmyntninger ere just hentede fra den Stads Mynter, til hvilken Nordboerne særlig vare knyttede ved gjentagne Forleninger, og som spillede en saa betydelig Rolle for Handelen paa Norden, nemlig Dorestad. Paavirkningen fra England spores samtidig gennem forskellige Enkeltheder og Mærker, som ogsaa findes paa engelske Mynter. Men medens den første Begyndelse er sket under Paavirkning udefra, har dog meget snart, næsten samtidig, det nordiske Aandliv gjort sig gjældende i ejendommelige Fremstillinger og i en karakteristisk Ornamentik, som er anvendt paa disse, saavidt vides, første nordiske Udmyntninger, hvis Tilbliven formentlig tør sættes til Slutningen af det 9de Aarhundrede (T. I. 1—7).

De omtalte Mynter fra Dorestad, som væsentligst have tjent vore Forfædre til Forbilleder, ere af den bekjendte Typ fra Karl d. Store med CARO-LVS i to Linier paa

Adversen og DOR-STAT, ligeledes i to Linier, paa Reversen. Typen bliver i Tidens Løb endel degenereret gennem mangfoldige Gjentagelser, navnlig for Reversprægets Vedkommende, hvor der af Stadens Navn ofte kun er STAT tilbage. Paa de i Norden prægede Efterligninger ses ogsaa kun denne Halvdel af Bynavnet; men de adskille sig fra de i Frisland prægede Mynter ved flere Enkeltheder i Fremstillingen: et fremadvendt Ansigt med Overskjæg, en triangulær Figur og en Perlering. Paa ældre engelske Mynter findes ligeledes nogle af disse Mærker. Mynter af denne Typ ere fremkomne i Fund fra Lerchenborg og Bjørkø.

Hertil slutter sig nogle Typer, hvor Adversfremstillingen er beholdt, om end i en yderligere degenereret Form, og med lignende Mærker, Trianglen og Perleringen. En af disse Typers Revers fremstiller en Bygning med Sidelstolper og firkantet Døråbning, aabenbart en dekorativ Udsmykning af Indskriftens TAT. Slangen og Dyrehoveder vise en selvstændig Behandling og nordisk Oprindelse. En anden Typ har en Reversfremstilling med en staaende Figur med et Spyd og et Kors, og paa en tredje ses et Skib. De to af denne Gruppens Typer kjendes kun fra Fund paa Bjørkø.

Herefter forlades Dorestads Typen, og Fremstillingerne blive mere selvstændige.

Paa en Gruppe med to Variationer, begge fundne paa Bjørkø, ses to mod hinanden vendte Fugle og paa Reversen et Skib.

Derefter kommer en Gruppe med flere Variationer. Paa Adversen ses et med merovingiske og tidlige engelske Myntfremstillinger beslægtet, yderst barbarisk udført Ansigt, omgivet af fire mandlige Ansigter og Slangefigurer. Paa Reversen fremstilles en Dyrefigur, en Buk eller en Hjør, med tilbagevendt Hoved; foruden en Slange og som oftest en Triqvetrafgur. Mynterne skyldes Fund fra Bjørkø, Sødermanland, Halland og Sejern.

Paa en, muligvis noget yngre Variation ses en Hjørtefigur med en Slange foran, en Perlering foroven og en Triqvetrafgur foruden. Mynten fandtes i Skaane.

Endelig findes en Gruppe med et Skib paa Adversen og en tilhøjre vendt Hjør paa Reversen. Her kjendes to, i Alder muligvis lidt forskellige Typer. Den ældre Form fandtes paa Bjørkø, den yngre i Norge og Bleking. Et Aarhundrede senere oplager Knud den Store denne gamle Typ; paa en af hans, i Danmark prægede Mynter med den almindelige Omskrift + CNVT REX A er Fremstillingen med Hjørten benyttet til Reversen (T. II. 13). Mynten fremkom i Løbeck-Fundet.

Udmyntningen af disse formentlig ældste nordiske Mynttyper maa antages at tilhøre Slutningen af det 9de Aarhundrede¹⁾ ifølge de Oplysninger, Fundene give. Bjørkø F. maa antages at være nedlagte i den første Halvdel af det 10de Aarhundrede²⁾, Spangereid F. i Norge omtrent Aar 950 og Sejern F. c. Aar 955. Mynternes Alder tør herefter nærmest sættes til Tiden 870—900.

¹⁾ H. Hildebrand sætter deres Alder til 800-Tallet. Sveriges Medeltid. I. Pag. 778.

²⁾ Jvf. Månadsbladet. 1885. Pag. 128.

En Undersøgelse viser, at de Mynter, som mere eller mindre bestemt have tjent til Forbilleder for de ældste nordiske Udmyntninger, ere fra Dorestad i Frisland og muligvis fra Viset og Qventovic i Flandern, samt fra Landsdelene Mercle og Northumberland, og det ligger da nær at spørge, om ikke disse Mynttyper istedetfor at være nordiske kunde være knyttede til et eller flere af disse Steder, hvor Normannerne gjenfem længere Tidrum havde sat sig fast. Paa denne Maade lod Mynternes nordiske Karakter i Forbindelse med den fremmede Paavirkning sig let forklare. Forskjellige Forhold tale dog mod en saadan Antagelse.

Den Stad, hvorom der nærmest vilde kunne være Tale, maatte være Dorestad. De ældste nordiske Udmyntningers formentlige Alder, Aar 870—900, passer nogenlunde med det Tidrum, i hvilket Nordboerne havde Forleninger i Frisland, idet den danske Vikingevælde her blev brudt ved Kong Godfreds Død Aar 885. I Utrecht holdt der sig vel vedblivende en dansk Koloni indtil ind i det 10de Aarhundrede¹⁾; men den kan dog ikke have været af nogen saadan Betydning, at den skulde have havt Myntrettlighed. Fundene tale imidlertid afgjort imod et frisisk Udgangspunkt; thi disse Typer vides aldrig at være fundne i Nederlandene. Dorestads egne Mynter ere jevnlig trufne i nederlandske Fund; de nordiske Efterligninger derimod aldrig. De tilhøre udelukkende skandinaviske Fund og kunne derfor ikke antages at være udmyntede i Nederlandene.

Ogsaa er det klart, at Myntgrupperne ikke kunne bære hjemme i England tiltrods for de Tilknætningspunkter, de have med tidligere Udmyntninger fra Mercia og Northumberland. De engelske Mynter fra den første Periode af det 10de Aarhundrede have stedse Omakrifter og ere af en saa eiendommelig Karakter, at det udelukker enhver Mulighed for, at de nordiske Myntgrupper kunne have udgjort Led i Englands Mynttrækker. Hjemstedet maa derfor søges i Skandinavien, til hvis Lande de ere knyttede saavel ved Fundene som ved deres Fremstillingerne ejendommelige, nordiske Karakter.

Spørgsmaalet bliver nu, hvor i Skandinavien disse Mynter ere prægede. En Bevarelse heraf har allerede tidligere været givet af Rigsantikvar H. Hildebrand²⁾, der har den Fortjeneste først at have hævdet disse Mynters skandinaviske Oprindelse, og hvis Undersøgelse har ført til, at de maatte antages at være udmyntede paa Bjørnø. Som Støtte for denne Antagelse fremføres, at de ere fundne i størst Antal i Grave paa Bjørnø, og at saa godt som alle de forskjellige Typer af dem ere trufne her. Disse Omstændigheder kunne synes meget vægtige; men med det ringe Materiale til Rædighed maa

¹⁾ Hist. Tidskr. 4. R. VI. Pag. 494. (Joh. Steenstrup. Danske Kolonier i Flandern og Nederlandene i det 10de Aarh.)

²⁾ Månedsskriftet. 1845. Pag. 132. — H. Hildebrand. Sveriges Medeltid. I. Pag. 778. Jvf. O. Montelius. Sveriges förhistoria i förhistorisk tid. Pag. 6. (Historiska studier. 1897.) Keary. The Vikings in Western Christendom. Pag. 206.

Opmærksomheden være særlig henvendt paa mulig Indgribende Forhold, som kunne have medført en tilfældig Fordeling og derved komme til at virke misvisende. Og Datidens Handelsforhold have utvivlsomt i dette Tilfælde gjort deres Indflydelse gjældende, saaledes at der ikke tør tillægges Mynternes Forekomst paa det enkelte Sted for stor Betydning.

Det kan ganske vist være fristende at tænke sig, at den Handelsforbindelse, der i Vikingetiden fandtes mellem Birka paa Bjørnø og Dorestad, kunde have foranlediget, at der i den svenske Stad prægedes Mynter, der vare Efterligninger af den fremmede Bys Mynter. Men Bjørnø var ikke ene om denne Forbindelse. Ogsaa i Danmark gjorde den frisløse Handelsstad sin Indflydelse gjældende, hvis Virkninger derfor ligesaa godt kunde vise sig andre Steder som paa Bjørnø. Hjemstedet for disse nordiske Efterligninger af Dorestads Mynter tør man vanskelig søge just i Forbindelsens yderste Punkt.

Det falder strax ved første Betragtning unaturligt at tro paa Sandsynligheden af, at denne omfangsrige Række Udmyntninger med de talrige Smaaaforskjelligheder skulde være udsaaet fra et saa afsides liggende Sted som Birka, navnlig paa en Tid, da Sverige forholdsvis spillede en ubetydelig Rolle og i det hele stod saa langt tilbage blandt de skandinaviske Lande, særlig ved Siden af Danmark. Man kan ikke tænke sig, at denne By, der tidlig gik tilgrunde og ikke senere evnede at rejse sig igjen, har haft en saadan Betydning for Nordens Handel, at Udgangspunktet for Skandinaviens Myntvæsen skulde søges her, længst mod Øst, nærmest fra Kulturlandene i Vest.

Ogsaa selv de der fundne Mynter tale imod, at de kunne have havt deres Tilhørsforhold paa Bjørnø, idet de fleste ere forsynede med Øsken og altsaa have været benyttede som Hængeprydelser. Hertil finder dog man sjelden Stedets egne Mynter anvendte, men derimod de fremmede, navnlig saadanne der som disse have et ejendommeligt og pynktligt Præg. Bjørnø's Fund maa betragtes mindre som Myntfund end som Smykkefund, og dette viser ligeledes bort fra Bjørnø som Myntstedet.

For at komme til Klarhed over, til hvilket Sted i Skandinavien disse Mynter da snarere maa henføres, maa man betragte samtlige de kjendte Fund, og fremfor at tage Hensyn til, hvilken Fundplads der har indeholdt de fleste Mynter, maa der lægges Vægt paa, i hvilken Del af Skandinavien de fleste Fund ere gjorte. Naar man med denne Betragtning for Øje ser, at der foruden Bjørnø's Fund kjendes 7 Fund — fra Sjælland, Sejerø, Skaane, Halland, Bleking, Södermanland og Norge — hvoraf 5 falde i det sydlige Skandinavien indenfor Danmarks daværende Grændser, da vil man finde det sandsynligt, at Myntstedet maa have ligget i Danmark, det Land, der stod i livligst Forbindelse med det vestlige Europa, og hvor Mynterne vise sig at have havt videst Udbredelse.

Ved at henføre Myntgrupperne til Danmark forklæres det ogsaa naturligt, at de ere hlevne saa stærkt paavirkede af Dorestads Mynter, da denne By og Strækninger af Frisland havde været givet danske Høvdinger i Forlening og vedblivende stod i stærk Forbindelse med

Danmark. Og naar de nordiske Mynter indeholde Fremstillinger og Enkeltheder i Præget, som vise sig at være hentede fra engelske, navnlig northumbriske Mynter, da peger ogsaa dette hen paa Danmark som Udmyntningernes Hjemland paa Grund af den nøje Forbindelse, der i hin Periode var mellem Danmark og de af de Danske erobrede engelske Landdele.

Disse nordiske Myntgruppers Henførelse til Danmark kan endelig begrundes ved deres Slægtskab med tidligere danske Udmyntninger, saavel med de følgende Grupper af Halvbrakteater, som med Knud d. Stores omtalte Mynt, hvis Reversfremstilling er taget efter en af disse gamle Typer. Man tør ikke berøve denne Mynt sin Betydning ved at antage, at dens Fremkomst kun har kunnet skyldes en tilfældig, nu ukendt Anledning¹⁾, fordi den saa afgjort bortviser enhver Forbindelse med Bjærkø. Den bliver just et betydningsfuldt Led, naar den ses at være fremstaaet som en Efterligning af en ældre Mynt fra Danmark.

Spørger man dernæst, fra hvilken By i Danmark disse vore første Udmyntninger maa anlages at være udgaane, da bliver Svaret, at de ifølge Fundene formentlig maa henføres til Lund i Skaane, hvilken Stad var af saa fremragende Betydning, at den tidlig blev Landets Hovedmyntsted. Mynternes ringe Vægt, c. 0,75 Gr., kunde tale for, at Udmyntningerne maatte tilhøre det vestlige Danmark, hvor Hedeby (Slesvig) var Hovedpunktet for Handelen, og hvorfra Landets nærmest paafølgende Udmyntninger udgik; men Fundene vise afgjort hen paa et i Danmark østligt beliggende Sted, og dette kan kun være Lund.

I Tidsrummet omtrent Aar 940—960 foretages der i Danmark en Række Udmyntninger, der begynder med en Gjenoptagen af Efterligninger af Karl d. Stores Dorestad-mynter. Heraf udvikler der sig andre Udmyntninger af stærkt aftagende Værdi og forskjelligt Præg, der dog vise et lodbyrdes Slægtskab. Skjøndt der ligger et ikke ringe Tidsrum mellem de tidligere og de tidligere nordiske Efterligninger af Dorestadmynterne, og skjøndt der viser sig en betydelig Forskel i Vægten af disse og hine, vil man dog finde den største Overensstemmelse i Præget, forinden Typen degenererer for stærkt; navnlig træffer man ofte Lighedspunkter i Enkeltheder som den punkterede Ring og den triangulære Figur. Disse forsvinde imidlertid, efterhaanden som Typens oprindelige Karakter udviskes. Paa nogle Variationer kunne Bogstavernes Hovedlinier paa Adversen endnu følges, og paa Reversen læses TAT. Den tidligere, forneden anbragte Fremstilling af en Øse afløses som oftest af en Hage. En kort Tid ere Mynterne ret solide; men snart viser der sig en stærkt tiltagende Nedgang i Vægt, og de antage Karakteren af Halvbrakteater. Tilslidst udmyntes de paa ganske tyndt Sølvblik og faa næsten Udseende af Brakteater med en som oftest fortrinsvis stærk Udprægning af Reverssiden,

¹⁾ Jvf. H. Hildebrand. Månedsbladet. 1885. Pag. 133.

saaledes at Adverspræget omtrent ganske forsvinder. Disse sidste Udmyntninger ere formentlig omtrent samtidige med de følgende Grupper af Halvbrakteater, der ligeledes ere udmyntede paa tyndt Sølvblik og af lignende Arbejde som de foregaaende. Af Halvbrakteater kjendes der sex Grupper, hvorefter de tre indeholde en stor Del Variationer, som ret jævnlige ere fremkomne i vore Fund. Ofte ere svage Rester af Linierne fra Dorestadpræget og Enkeltbøder, som det fremadvendte Ansigt, endnu tilbage af det ældre Præg.

Udmyntningerne fra dette Tidsrum ere, som anført, af meget forskellig Vægt. Den varierer fra 0,64 Gram til 0,20 Gr. Mynternes Hjemsted har tidligere været et meget omtvistet Spørgsmaal og er blevet henført til meget forskellige Steder. Skjøndt de tidligere Efterligninger af Dorestads Mynter ere saa vidt forskellige fra Forhillederne, har man dog i Almindelighed antaget herhjemme, at Holland maatte være Hjemlandet; men da disse Mynter aldrig findes i Holland, er Antagelsens Uholdbarhed klar nok¹⁾. Undertiden forekomme de i tyske og polske Fund, og en anset tysk Numismatiker har derfor henført dem til Polen²⁾; men der savnes aldeles tilstrækkelige Holdepunkter for denne Antagelse, som hverken støttes af Slægtskab med andre Mynttyper eller af Fundforholdene, idet Mynterne kun optræde i meget ringe Antal i disse Fund. Prof. Kr. Erslev antager, at de snarest hidrøre fra de slaviske Lande Syd for Østersøen³⁾. Endelig har Rigsantikvar Hildebrand udtalt⁴⁾, at de maa antages at tilhøre det nordlige Tyskland eller Danmark, og han henlyder som det mulige Udgangspunkt til det gamle Hedeby i Sleavik, der paa den Tid var en ret betydelig By og senere blev Myntsted. Hildebrand har sikkert hentydet til det Rette; disse Mynter tilhøre utvivlsomt Danmark. De forekomme nemlig hyppig indenfor det gamle danske Landomraades Grændser, hvor der kjendes 27 større og mindre Fund af dem, hvorimod de meget sjelden findes udenfor dette Omrande i Skandinavien, kun i sex gullandske Fund, med tilsammen 11 af disse Mynter, og i et svensk Fund med 31 Stykker. Fra Øland kjendes ikke noget Fund af dem. Naar disse Mynter af og til forekomme i tyske og polske Fund, da ligger Grunden hertil i den livlige Handelsforbindelse, som fandtes mellem Danmark og Landene Syd for Østersøen; men at de ikke kunne være udgaaede fra disse Lande, fremgaar tydelig af deres sjældne Forekomst i de svenske, navnlig gullandske Fund, i hvilke ellers alle Slags tyske Mynter forekomme i saa rigeligt Maal fra de mest forskellige Egne.

For at komme til et Resultat om, hvorfra disse sex Myntgrupper, der sikkert

¹⁾ Jvf. P. O. van der Gijls. »Der munten der frankische- en dultsch-nederlandsche Vorsten«, hvor tre Mynter af disse Typer afbildes. Taf. XXI N. 9, 10; i Texten Pag. 134 oplyses det, at Meddelelsen om de tre Mynter skyldes C. J. Thomsen i København.

²⁾ Koehne. Koehnes Zeitschrift f. Münzkunde. II. Pag. 332.

³⁾ Aarb. f. N. O. og H. 1875. Pag. 118 og 119. Anm. (Raskildes ældste Munter.)

⁴⁾ Månedsskriftet. 1885. Pag. 134.

tilhøre samme Myntsted, kunne antages at være udgaaede, maaske Fundene underkastes en nærmere Betragtning. Det viser sig da, at af de 27 danske Fund, som tilsammen indeholde 536 Mynter, faldt 11 Fund med 208 Mynter Øst for Øresund (Skaane 7 F. med 133 M. og Bornholm 4 F. med 75 M.), medens 16 Fund med 328 Mynter tilhøre de danske Lande vest for Sundet (Sjælland 6 F. med 56 M., Fyen og Jylland 10 F. med 272 M.) Desuden ere de fremkomne i tre Fund, fra Sjælland, Fyen og Jylland; men Myntantallet kjendes ikke. Det fremgaar heraf, at Halvbrakteaterne forekomme hyppigst i Fund udenfor Skaane, og at Udmyntningen saaledes ikke kan antages at være sket her. Den ringe Vægt taler ogsaa imod, at Lund kan have været Myntstedet. Fundene forekomme talrigt paa Fyen og i Jylland, hvorfra tillige Myntantallet er langt større end fra Sjælland. Tidligere ere Halvbrakteaterne blevne henførte til Roskilde¹⁾; men Sandsynligheden taler mere for, at Udmyntningerne tilhøre Jylland, og her føres de naturligt hen til Hedeby, Halvøens betydeligste Handelsplads paa den Tid.

I størst Antal ere disse Myntgrupper fremkomne i Fundene fra: Sandby i Skaane 75, Knudskeer paa Bornholm 65, Seiersø 29, Harndrup paa Fyen 125 og Graagaard i Jylland 83. Mynterne vise sig tidligst sammen med kußsk og tysk Mynt i Fund, som tilhøre Tiden c. 950—960, og det er da steds den første Gruppens Mynter, de mere og mindre degenererede Efterligninger af Dorestad-Typen, som optræde. Udmyntningen af disse er da muligvis paabegyndt omtrent Aar 940. De følgende Grupper forekomme derefter i noget yngre Fund fra Perioden 970—980. Udmyntningerne tør saaledes antages at være afsluttede c. 960. De maaske have været betydelige, da Hovedtypen endnu findes i Fund, der ere nedlagte i Knud d. Stores Tid.

Det lader sig ikke afgjøre, hvorvidt der i den nærmest følgende Periode efter Standsningen af Halvbrakteaternes Udmyntning c. Aar 960, er blevet præget Mynt i Danmark. Der kjendes ingen dansk Mynt, som kan henføres til denne Tid, og Sandsynligheden taler for, at der under den stærke Tilstrømning af fremmed Mynt kan være hengaaet nogen Tid, forinden Udmyntningen gjenoptoges under Svend Tveskjæg (985—1014). Den danske Mynt fremtræder da vidt forskjellig fra den tidligere; den er vægtig og anseelig og forsynet med Omskrifter, der indeholde Kongens og Myntprægerens Navne. I det hele viser den sig i Overensstemmelse med den engelske Mynt.

Fra Svend Tveskjæg kjendes kun en enkelt Mynttyp, nøjagtig svarende til Ethelred II's Typ C, med Kongens Brystbillede og Omskrifterne + ZAEN REX AD DENER og + GODPINE M AN DNER omkring et Kors med CRUX i Vinklerne. I Kongens Navn er Bogstavet V stillet omvendt. DENER kan kun forstås som en Betegnelse for de Danske.

¹⁾ Mémoires du Congrès International de Numismatique à Bruxelles. 1891. Pag. 417.

Ligesom Typen er engelsk, saaledes har Myntprægeren Godvin utvivlsomt ogsaa været fra England, hvor der under kong Ethelred i mindst tyve Byer er blevet slået Mynt med dette Myntprægernavn. Navnet Godvin spiller en meget fremragende Rolle paa Svend Trekjægs Tid i det nordiske Myntvæsen, idet det findes paa Mynter, alle af samme Typ (Ethelred Typ C), ikke blot fra Danmark, men ogsaa fra Norge og Sverig; og der er Ingen Grund til at antage andet, end at det er samme Mand, som har været Myntpræger, eller i dette Tilfælde sandsynligvis Myntmester, i alle tre Lande. Medens Myntstedet Sigtuna angives paa de svenske Mynter, betegne Reversomakrifterne paa den danske og den norske Mynt, »Godvin m an dner« og »Godvin mo no«, Godvin ikke som Myntmester i nordiske Byer, men for Folkene, Daner og Nordmænd, og heri kunde ligge et Vink om, at Mynterne muligvis vare prægede i England¹⁾ for den danske og den norske Konge og ikke indenfor de to Landes egne Grændser. Herimod kan dog indvendes, at man paa to af Knuds Mynter, fra Roskilde og Viborg, finder »Osgut« og »Fulgod« angivne som Myntprægere i Danmark, »on dan« og »In danm«, uden Vedføjeelse af Myntstedet. Samtlige skandinaviske Mynter fra denne Periode ere deuden af et Arbejde, der staar endel tilbage for de engelske Mynter, og Detaillere i Præget tale for, at de ere bleve til i Norden²⁾. Herfor taler ogsaa den Omstændighed, at Olafs Mynter ere prægede i Sigtuna og ikke i England. Svends Mynt, der ikke vides at være fundet Vest for Øresund, maa da antages at være præget i Lund i Skaane.

Paa Grund af den engelske Typ og det engelske Myntprægernavn tør man med Sikkerhed gaa ud fra, at Svends Udmyntning er en Følge af hans Tog til England; men det bliver et Spørgsmaal, paa hvilket Tidspunkt den kan være foretaget, om den skyldes Toget Aar 994, da Svend og Olaf Trygvesson i Fællesskab anfaldt England, eller Svends Tog dertil Aar 1013. For at komme til Klarhed herover maa da ogsaa de andre samtidige, skandinaviske Udmyntninger af samme Typ tages i Betragtning. Disse ere dels svenske fra Olaf Skjødkonning, slagne af Godvin og andre Myntprægere i Sigtuna, dels norske, med Navnet Olaf (Onlaf), ligeledes prægede af Godvin, eller med Navnet Hakon (Aneune), slagne af Myntprægeren Referen.

Rigsantikvar H. Hildebrand, som har behandlet Spørgsmaalet om disse Mynters Alder³⁾, antager, at Svends Mynter maa være en Frugt af hans sidste Englandstog 1013—1014, dels fordi det har været lettere for Svend efter Englands Erobring i dette Aar at formaa engelske Myntprægere til at rejse over til Danmark og derfra til hans Stedson, Olaf Skjødkonning, i det fjernere liggende Sverig, dels fordi nogle af dennes Mynter med

¹⁾ Kr. Erslev. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 120. »Roskildes ældste Mynter.»

²⁾ Jvf. H. Hildebrand. Månadsbladet. 1885. Pag. 122.

³⁾ Månadsbladet. 1885. Pag. 127. — H. Hildebrand. Sveriges Medeltid. I. Pag. 779 o. F.

Omskriften IN NOMINE DOMINI gjøre det sandsynligt, at de maa tilhøre Tiden efter Olafs Overgang til Kristendommen, Aar 1008. Endvidere sluttes heraf, at de norske Mynter med Navnet Olaf ikke tilhøre Olaf Trygvesson (995 eller 996—1000), men Olaf den Hellige (1015—1030) og Hakons Mynter ikke Hakon Jarl den Onde (970—995 eller 996), men Hakon Eriksson Jarl (1015).

Den eneste Maade, hvorpaa en sikker Besvarelse af Spørgsmaalet om disse Mynters Alder og deres Henførelse kan naas, er gjennem en Undersøgelse af de Fund, hvori disse Mynter forekomme; men af en saadan vil det fremgaa, at Udmyntningerne maa ligge forud for Aaret 1013.

Der kjendes 48 Fund, som indeholde Mynter fra Olaf Skjoldkonning; af disse ere formentlig 29 nedlagte i denne Konges Tid (991—1022) og deraf mindst 9 Fund for Aar 1002, idet de indeholde tyske Mynter fra Kejser Otto III, men ingen fra Henrik II. Olaf Skjoldkonnings Udmyntninger maa altsaa antages at være begyndte en Tid før 1002, i Slutningen af det 10de Aarhundrede.

Angaaende de norske Mynter vides Olafs kun at være fremkommet i et meget sildigt, tysk Fund (Voasberg)¹⁾, hvorimod Hakons Mynter optræde i 8 Fund, hvoraf et er nedlagt i Slutningen af det 10de og et i Begyndelsen af det 11te Aarhundrede (Nås og Yholm F.). I flere Fund ere Hakons og Olaf Skjoldkonnings Mynter truffet sammen. Henførelsen til Hakon Eriksson Jarl, Aar 1015, maa altsaa sikkert være urigtig; Mynten maa føres tilbage til Hakon Jarl den Onde, 970—995 eller 996.

Svends Mynt er forekommet i tre Fund, sammen med Olaf Skjoldkonnings og Hakons Mynter. Det ene af disse Fund (Nas F.), er nedlagt i Slutningen af det 10de Aarhundrede.

Disse skandinaviske Udmyntningers Paabegyndelse, hvis Samtidighed fremgaar saavel af den fælles Typ som af Arbejdet, maa altsaa tilhøre Tiden mellem Olaf Skjoldkonnings Trouhestigelse Aar 994 og Hakon Jarls Død 995 eller 996. Overensstemmelsen mellem Svends og den norske Olafs Mynt, ikke blot i Udførelsen, men ogsaa ved Angivelsen af Landet isledet af Myntstedet, viser, at den norske Mynt maa tilhøre Olaf Trygvesson²⁾ og ikke Olaf den Hellige, og det ligger da nær at sætte de to Udmyntninger i Forbindelse med Svends og Olafs Englandstog Aar 991. Ogsaa den til et fælles Forbillede for hele Skandinavien valgte Typ viser hen til, at Udmyntningen maa ligge en Aarrække forud for Aar 1013. Ethelfreds Typ C tilhører nemlig Tiden omkring 990—995, og Efterliggiuger, der saa nøje stemme overens med Forbillederne, vilde neppe være fra en saameget

¹⁾ Sallet. Zeitschr. f. Num. XI. Pag. 323. Nr. 458. — Jvf. Koehne. Zeitschrift. VI. Taf. III. 2.

²⁾ Kr. Erates henfører ogsaa Mynten til Olaf Trygvesson. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 120. (Roskilde's ældste Mynter.)

sildigere Tid; det kan ikke godt tænkes, at man i Aaret 1013 nøjagtig skulde have optaget en tyve Aar gammel Typ; det ligger nærmere at antage, at man har benyttet den yngste, der var mest gangbar.

Ved Siden af Fundenes sikre Kjendsgjæringer mister den, lævrigt saa rigtige, Tanke sin Betydning, at Olaf Skjoldkonning ikke før sin Antagelse af kristendommen Aar 1008 skulde have benyttet Myntomskrifter af kristent Indhold, «In nomine domini». Forklaringen kan imidlertid findes i den Omstændighed, at Myntprægerne have været kristne, og at de have optaget Omskriften fra de overalt i Skandinavien saa vel kjendte saxiske Mynter med lignende Omskrifter; ogsaa den hedenske Hakon Jarls Mynt har en tilsvarende.

Udmyntningernes historiske Gang maa saaledes antages at have været den, at Godvin efter Englandstoget 994 har præget Mynt for Kong Svend i Danmark og derpaa for Olaf Trygvesson efter hans Ankomst til Norge 995 eller 996¹⁾, medens omtrent samtidig den engelske Myntpræger Referen har myntet for Hakon Jarl. Godvin er derefter gaaet videre til Sverige; her har han sat Udmyntningen i Sigtuna i Gang og foranlediget, at den Række engelske Myntprægere er ankommet dertil, hvis Navne findes paa Olaf Skjoldkonnings Mynter.

Mærkeligt er det, saa talrig Hakon Jarls Mynter optræde; et enkelt Fund indeholdt «mange» af dem (Nås F.). Dette viser, at Udmyntningen maa have været betydelig og muligvis have strakt sig over et længere Tidsrum før 996. Det kunde derfor ligge nær at antage, at Hakons Udmyntninger ere paabegyndte tidligere end Svends.

Svends Udmyntning blev uden synderlig Betydning og kun af kort Varighed, da der ved Danegjælden strømmede saa rigelig til Danmark af engelske Penge, at disse fandt et andet Hjemland her. Ogsaa i Norge blev Udmyntningen uden særlig Betydning, hvorimod den i Sverige, hvortil den angelsaxiske Mynt naaede i forholdsvis ringere Mængde, fortsattes i længere Tid. Men i alle tre Riger synes den at være standset efter nogen Tids Forløb og senere at være gjenoptaget, i Danmark af Knud d. Store, i Norge af Olaf d. Hellige og i Sverige af Anund Jakob.

Medens de tidligere Udmyntninger maa antages at være standsede efter en Aarrækkes Forløb, og Svend Tveskjægs Mynt nærmest maa betragtes som et Forsøg, der opgaves under Indflydelsen af den tilstrømmende Mængde af fremmede Penge, blev det en af Knud den Stores Forløjnester at indføre et ordnet Myntvæsen, som derefter opretholdtes uden Afbrudelse.

¹⁾ Om Tideregningen se: Bjørn Olsen, *Kronologiske Bemærkninger*. Aarb. f. n. O. og H. 1878. Pag. 30. — Dr. Gustav Storm, *Om Aarsiallet for Trondhjems Grundlæggelse*. Pag. 9 o. F. (Festskrift i Anl. af Trondhjems 200 Aars Jubilæum 1897.)

Knud havde overtaget Herredømmet i England efter Svends Død Aar 1014, medens Broderen Harald blev konge i Danmark. Der vides intet om, at Harald i de fire Aar, han regjerede, har ladet præge Mynt, hvorimod der efter Knuds Tiltrædelse af Regjeringen, Aar 1018, begynder en rig Virksomhed i Danmark paa Myntvæsenets Omraade, som har sat tydelige Spor i den Mængde forskellige Mynter fra hans Tid, der efterhaanden ere komne for Dagens Lys. Knud betragtede imidlertid stedse England som sit Hovedrige, og næsten alle hans engelske Mynttyper bleve derfor overførte til Danmark og benyttedes her i større og mindre Grad. Kun sjelden ere Typerne af et selvstændigt, nordisk Præg (Slangetypen og den tidligere Hjordetyp). I Hovedsagen var det engelske Myntmestre, som forestod Udmyntningerne, og en anseelig Række af angelsaxiske Myntprægernavne er knyttet til de danske Mynter i denne Periode, ligesom Knud paa disse betegnes snart som dansk, snart som engelsk Konge, hyppigst det sidste. Den engelske Kongetitel findes paa adskillige Mynter fra Lund og paa alle de hidtil kjendte, læselige Mynter udenfor Skaane. Stundom findes anvendt engelske Adversstempler, som ere medbragte fra England af Myntprægerne. Betegnelsen af ham som engelsk Konge har medført, at adskillige danske Mynter ere blevne henførte til England.

Under Knuds Regjering, 1018—1035, oprettes der snart en Række Myntsteder omkring i Danmark: for Skaanes Vedkommende i Lund, hvor der formentlig tidligere var præget Mynt; paa Sjælland i Roskilde, Ringsted og Slagelse; og i det vestlige Danmark i Odense, Viborg, Ørbæk, Ribe og muligvis i Hedeby og andre Byer, til hvis Mynter der hidtil savnes Kjendskab, men hvor der findes Myntsted under Hardekud og senere. Der kjendes ialt 60 forskellige Hovedtyper, som kunne henføres til Knud; heraf tilhøre 23 Lund, 12 Roskilde, 2 Ringsted, 7 Slagelse, 1 Odense, 8 Viborg, 1 Ørbæk, 2 Ribe og 4 muligvis Hedeby.

Det store Antal Mynttyper fra et enkelt Sted, 23 fra Lund, viser, at der er foretaget Udmyntning hyppigere end en Gang om Aaret i de 17 Aar, Knud var Danmarks Konge. Der maa derfor lejlighedsvis, naar Kongen skulde bruge Penge, være blevet staaet Mynt udenfor den bestemte Tid en Gang aarlig, saafremt en saadan Ordning allerede paa dette tidlige Tidspunkt har været fastsat¹⁾.

Knuds første Udmyntninger, navnlig i Lund og Viborg, ere af betydelig større Vægt og Værdi end de senere. Der viser sig imidlertid snart en Nedgang i Vægten, og en iøjnefaldende Forskel indtræder c. 1025--1027 paa den østdanske og den mindre vægtige jydsk Mynt²⁾.

¹⁾ Kr. Erslev antager ikke, at aarlige Udmyntninger ere indførte i det 11te Aarh. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 143. Anm. (Roskildes ældste Mynter.)

²⁾ Kr. Erslev. *Mémoires de la Soc. Royale des Antiquaires du Nord.* 1885. Pag. 136. (Les plus anciennes monnaies du Danemark.)

Fra Knud kjendes nogle faa Exemplarer af en Mynt, som frembyder særlig Interesse, fordi den synes gennem Omskrifterne at yde Oplysning om vigtige Begivenheder, der ellers ere ukjendte. Paa Mynten læses: + CNVT REX SV og + DORMOD ON ZIHT; den angiver altsaa Knud som Rex Sveonum, de Svenskes Konge, og at den er præget i Sigtuna af en engelsk Myntpræger Thormod (T. II. 17). Dennes Navn findes paa flere samtidige svenske Mynter fra Anund Jakob, men kjendes iøvrigt ikke, hverken fra danske eller engelske Mynter.

Der har været fremført forskellige Meninger om denne Mynts Betydning. Historien ved Intel at fortælle om, at Knud skulde have opnaaet at bringe Sverig eller Dele af det under sit Herredømme; ivertimod fik hans Kamp med Anund Jakob og Olaf den Hellige ved Helgeaens Udløb et uheldigt Udfald. Myntens bestemte Betegnelse af Knud som de Svenskes Konge og den Omstændighed, at den er slaaet af en Myntpræger i Sigtuna har dog været opfattet som et vægtigt Bevis for, at der her maa være et Hul i Historien, og at Knud maa have bragt ialtfald en Del af Sverig under sin Magt¹⁾. Fra anden Side er imidlertid et saadant historisk Bevis ikke blevet taget for fyldstgjørende²⁾.

Ved en Betragtning af den Betydning, der tør tillægges denne Mynt, maa der lægges mindre Vægt paa Reversomskriften, hvorefter Mynten er præget i et svensk Myntsted; tilsvarende Paralleller ere ingenlunde sjældne blandt vore danske Mynter fra Hardeknud og Magnus den Gode, hvor engelske Byer, Gifelsester og navnlig Lincoln, angives som Myntstedet, idet Myntprægeren har benyttet sine medbragte engelske Reversstempier. Anderledes er det derimod med Adversomskriftens »Rex Sveonum«. Vi have ganske vist paa Knuds eller muligvis Hardeknuds Tid Mynter fra Lund med den forlængst afdøde Ethelreds Navn, hvilket maa antages at skyldes et Indfald af Myntprægeren. Ligeledes er der under Magnus den Gode præget Mynter i Lund og Odense med Navnet Edvard (Confessor), hvilke Mynters Oprindelse ikke lader sig fyldstgjørende forklare, da den ikke støttes af historiske Kjendsgjerninger. Men hverken Ethelred eller Edvard benævnes her de Danes Konge. Noget tilsvarende Forhold, at en Regent skulde lade præge Mynt og paa den kalde sig Konge over et Folk uden at være det, kjendes ikke³⁾. Den naturligste Forklaring maa derfor være den, at Knud har rustet sig for at underkvinde Sverig og i Forventning om at blive Landets Herre forud har ladet præge Mynter med Titel af dets Konge, samt at en af Anund Jakobs Myntprægere paa den Tid har været i hans Tjeneste og til Udmyntningen har benyttet et fra Sigtuna medbragt Reversstempel.

Iøvrigt er denne Mynt sikkert ikke den eneste danske, der er slaaet af en Mynt-

¹⁾ Worsaae. De Danes Erobring af England. Pag. 325.

²⁾ Steenstrup. Normannerne III. Pag. 330. — H. Hildebrand. Sveriges Medeltid. I. Pag. 785.

³⁾ Om Olaf Skjoldkonnings Mynter med REX ANEOI se H. Hildebrand. Sveriges Medeltid. I. Pag. 783.

præger fra Sigtuna. En anden Mynt med Frænistilling af Guds Lam, men med forvirret Adversomskrift¹⁾, viser ved sin hele Udførelse og ved Typen, at den muligvis ikke tilhører Anund Jakob, men at den kan være dansk og ligeledes fra Kong Knud, skjøndt dens Reversomskrift er + WYLF M ON SIGHTVN. Ligeledes kjendes der en dansk Mynt fra Hardeknud med denne Konges Navn og præget af OSBUN ON SITYN²⁾. Myntprægerne Thormod, Osbern og muligvis Wulf kunne ogsaa antages at være komne fra Sverig til Danmark og her at have benyttet deres Sigtuna-Stempler. Reversomskriftens REX SV paa Thormods Mynt tør man, som sagt, ikke tillægge nogen særlig historisk Betydning.

Vi have berørt, at der under Knud eller lidt tidligere, under Hardeknud, præges Mynter i Lund med Ethelreds Navn, altsaa en Snes Aar efter denne Konges Død. Muligvis skyldes disse Udmyntninger kun et Indfald af Myntprægerne Othinkar og Alfvine — under Ethelred præges der Mynt i flere engelske Byer af Myntprægere med dette sidste Navn — saaledes at Mynterne kunne være at betragte som en Slags Mindepenge. Noget ganske tilsvarende Exempel kjendes ikke. Fra en tidligere Tid, under Valdemar Sejer, findes en Mynt, hvis Omenskifter kun indeholde: + ANNO DOMINI + og Aarsallet, hvis Slutningstal desto værre er bortslidt. Denne Mynt man nærmest opfattes som en Mindepenge og viser, at man tidlig kan have villet gennem Mynter bevare Erindringen om en bestemt Person eller Begivenhed. Man kan da muligvis ogsaa paa Knuds eller Hardeknuds Tid paa denne Maade have villet mindes den afdøde Konge.

Ifølge den almindelige Antagelse skal Knud have skjænket Halvdelen af Ribe Mynt til Stadens Biskop Othinkar³⁾, hvilket dog af flere Grunde neppe er sandsynligt (se nedenfor, om Mynttreen).

Under Hardeknuds syvaarige Regjering, 1035—1042, udfoldes der fremdeles en rig Virksomhed paa Myntvæsenets Omraade. Der kjendes Mynter ikke alene fra alle de samne Steder som under Knud, uden ogsaa fra Ringsted, men endvidere fra Aalborg, Aarhus og fra en ubestemt By, Gori (T. V. 29). Navnlig fra Lund er der udgaaet en betydelig Række Udmyntninger. Af de hidtil kjendte 50 Mynttyper fra Hardeknud tilhøre 29 denne By. Dette uforholdsmæssig store Antal er muligvis frenkomet derved, at der af Hensyn til den fornødne Kontrol med Myntprægerne saantidig er foretaget Udmyntninger af forskjelligt Præg.

I denne Periode er den angelsaksiske Typ fremdeles den overvejende, og Adskillelsen af de danske Mynter fra de engelske, der tilhøre Hardeknuds treaarige Regjering i Eng-

¹⁾ H. Hildebrand. *Sveriges Medeltid*. I. Pag. 784. Fig. 357.

²⁾ Med Ethelreds Navn kjendes 10 Mynter af Typ D (Hildebrand, 3410 og 3411), hvis mangelfulde Adversomskrift og forvirrede Myntmesternavn NHTINGSITY tyde paa en uregelmæssig Udmyntning. Muligvis ere de danske Hæser om enkelte andre Mynter med Ethelreds Navn.

³⁾ Jvf. Kirch. *Ribe Bys Historie*. Pag. 51.

land, frembyder ogsaa her Vanskeligheder. Tillige gjør en Paavirkning fra Tyskland sig noget gjældende. Udmyntningerne ere holdte temmelig ensartede i Værdi indenfor de forskellige Landsdele; indtægtsessvis Undes der foretaget Prægning af en større Mynt (med Duen og Lammet, T. IV. 4) bestemt til at have dobbelt Værdi.

Hardeknuds ældre Mynter, dels af Slangetypen dels med Tverskrift eller med Lammet (T. IV. 1—6), adskille sig ved deres Fremstillinger og ved Arbejdet fra de følgende Mynter og kunne endog synes at være ældre end Knuds yngste Typer. Det kunde derfor være fristende at antage, at disse Mynter tilhørte den Periode i Aaret 1026 under Knud, da Hardeknud havde tiltaget sig Regjeringen¹⁾.

Efter Hardeknuds Død fortsættes Udmyntningerne i samme Spor som tidligere, saaledes at der ogsaa fra Magnus den Gode kjendes en i Forhold til hans korte Regjerings-tid, 1042—1047, betydelig Mængde Mynttyper, ialt 37, hvoraf de 18 tilhøre Staden Lund. Udmyntningerne ere knyttede til de samme Byer som tidligere, samt til et formentlig tysk Myntsted «Toftum»; dog savnes der Mynter fra flere Byer, Ringsted, Aalborg og Ørbæk. Typerne ere i Hovedsagen fremdeles angelsaksiske, navnlig ere Reversfremstillingerne paa Mynterne fra Lund væsentlig hentede fra Knuds og Hardeknuds Typer. Adversfremstillingerne paa Lundetyperne ere derimod ofte ved Arbejdet og Enkelthederne af en fra de tidligere noget forskjellig Karakter. En tysk Paavirkning viser sig ved Efterligning af den bekjendte kölnske Typ med S-COLONIA tværs over Fremmen (T. VII. 17). Endelig optages flere Typer, saavel ældre som nye, uden bestemte fremmede Forbilleder.

Magnus's Mynter ere gjennemgaaende af godt Sølvs; men Udmyntningerne synes ikke at være synderlig nøjagtig udførte. Det store skaanske Fund fra Espinge ved Hørve, der indeholdt mange, ganske ens Mynter i et stort Antal Exemplarer, gav god Lejlighed til Undersøgelse i denne Retning, og det viste sig, at Vægtforskjellen blandt Mynter af samme Udmyntning kunde være meget betydelig.

Ikke blot det nævnte rige Fund, men ogsaa adskillige andre større og mindre Fund have bragt Klarhed over et mærkeligt Forhold vedrørende Folgerækken i denne Perodes Mynter. Det viser sig nemlig, at Mynttypen med siddende Helgen og Navnet Magnus og med Reversomskrift med latinske Bogstaver eller Runer (T. IX. 28, 30), tilføds for Navnet, ikke tilhører Magnus men Svend Estridsen. De omtalte Fund indeholde flere af Magnus's sikre Mynter, saaledes Typerne fra Lund med Brysthillede og tillige flere eller færre af Svend Estridsens Mynttyper; men de nævnte Helgentyper med Navnet Magnus savnes i disse Fund. Den eneste mulige Forklaring heraf er den, at Svend har benyttet sit Tilføgsnavn Magnus paa disse Mynter. Der kjendes flere andre Tilfælde, hvor han

¹⁾ Jst. Kr. Erley. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 173. (Boskildes ældste Mynter.) — Samme. *Mémoires de la Soc. Royale des Ant. du Nord.* 1885. Pag. 136. (Les plus anciennes monnaies du Danemark.)

ligeledes har gjort Brug af dette Navn¹⁾. Ved Henflytning af disse omfangsrige Myntklasser til Svend borttages der en betydelig Part af de tidligere Magnus tillagte Mynter; men der kommer herved en forstaaelig Udvikling, som forhen savnedes i Mynttrækken.

Magnus den Godes Regjering var rig paa bevægede Begivenheder. Hans norske Herkomst vanskeliggjorde ham Stillingen i Danmark som Efterfølger efter Knud og dennes Søn, og han havde næsten uafbrudt haarde om end heldige Kampe at bestaa med Knuds Søstersøn, Svend Estridsen, der gjorde Fordring paa Danmark, hvor denne havde et stort Parti for sig og i Hovedsagen havde Magten fra Aar 1041. Endvidere havde han en Tidlang en Modstander i Farbroderen Harald Haarderaade, der sluttede sig til Svend; og der indtraadte først et bedre Forhold, da Magnus Aar 1046 delte Norge med Harald, hvorefter de to Konger sluttede sig sammen mod Svend. Tidligere havde Magnus gjort gjentagne Forsøg paa at fordrive Svend, uden at dette var lykkedes; Svend var forblevet i Besiddelse af Magten, støttet af den engelske Konge Edvard Confessor, der frygtede Magnus's Planer om at erobre England. I Efteraaret 1047 drog Magnus og Harald med deres samlede Flaader til Danmark for at gjøre Ende paa Svends Herredømme, og som sædvanlig var Krigslykken denne ugunstig; men midt under disse urolige Forhold bortrev Døden pludselig Magnus.

Disse forskellige Begivenheder have afsat deres tydelige Spor paa Mynter, blandt hvilke der fra denne Periode findes nogle, mere og mindre beslægtede Typer, som bære kongenavnene Svend, Edvard og Harald, Just de Navne som ere knyttede til disse Begivenheder, og endvidere en med det ubestemmelige Navn »Joanst« (T. VIII. 1 6, X. 53). Dette Navn, der er sat i Forbindelse med »REX«, er muligvis Tilnavnet »Johannes« for en af Kongerne, for Magnus den Gode, Edvard Confessor eller for Harald Haarderaade, og kan saaledes svare til Navnet »Magnus« paa Svends Mynter.

Disse forskellige Mynter ere for Størstedelen prægede i Odense, nogle i et, vistnok ligeledes fynsk, Myntsted Toftum samt i Lund. Fyen var særlig Skuepladsen for Kampe under Stridighederne mellem Svend og Magnus. Den hærgedes saaledes Aar 1041 af Magnus's Tropper, og i 1047 rettede Magnus og Harald deres forenede Angreb mod Sjælland og derfra mod Fyen. Af de i Odense prægede Mynter have nogle Svends Navn (T. X. 53); af samme Typ er den med Navnet »Joanst«. Et Par Mynter med denne Typs Reversfremstilling, et Ankerkors, og af lignende Arbejde som Odense-Mynterne angive Toftum som Myntstedet. Den ene bærer kongenavnet Edvard; den anden har forvirret Adversomskrift og en Helgenfremstilling, der tilhører Svends ældste Typer. Fra Odense kjendes desuden et Par ens Typer, den ene med Edwards, den anden med Haralds Navn. Endelig forekommer der et Par i Lund prægede Mynttyper med Edwards Navn.

¹⁾ Se under Svend Estridsen. Pag. 52.

Svend var fra Aar 1044 den egentlige Konge i Danmark¹⁾, og disse Mynter med hans Navn tilhøre saaledes dette eller et af de nærmest følgende Aar. Mynterne med Haralds Navn og med «Joanst», der slutte sig dels til Svends Typ, dels til Edvard Confessors ældste engelske Typ, maa tilhøre Tiden ved Aaret 1046. Særlig paafaldende ere de forskellige Typer med Edwards Navn. Da der intet vides om noget Angreb paa Danmark fra Edwards Side, maa disse Mynter antages at være prægede af Svend med Edwards Tilladelse, idet Svends Bestræbelser for at vinde Danmark ere blevne støttede af Edvard, der Aar 1044 og senere truedes med Angreb fra Magnus's Side.

Foruden en enkelt Mynt fra Odense med Magnus's Navn kjendes en højst interessant Mynt fra samme By med Magnus's og Haralds Navne anbragte samlede i Adversoomskriften (T. VII. 31). Dette Fællesskab viser utvivlsomt hen paa det mellem de to Konger sluttede Forbund, saaledes at Mynten maa være præget paa de forenede Kongers Tog til Danmark Aar 1047, hvor de hærgede Sjælland og Fyen.

Ligesom Knud ofte kalder sig Englands Konge paa danske Mynter, saaledes betegner Magnus sig som Norges Konge paa en Mynt fra Hedeby (T. VII. 38). Paa en anden Typ, formentlig fra samme By, ses en Helgen med Øxe (T. VII. 37), vistnok en Fremstilling af Olaf den Hellige, Magnus's Fader. Magnus synes at have lagt særlig Vægt paa sin norske Oprindelse, og hans Fødeland har for ham været Hovedlandet, hvilket sikkert har bidraget væsentlig til, at det lykkedes Svend at vinde saa stor Fremgang i Danmark.

Det viser sig af Fundene, at det kun er paa Svends sildigere Udmyntninger, at han oplager sit Tilnavn «Magnus». De ældre Mynttyper, paa hvilke Magnus angives som Konge, tilhøre utvivlsomt alle Magnus den Gode.

De uophørige Kampe og Anfald, for hvilke Danmark var Skuepladsen under denne Konge, medførte store Tab for Befolkningen, ligesom de stadige Krigsrustninger kostede Landet betydelige Summer og bragte ham selv i Pengetrang²⁾. De i Vikingetiden vandne Rigdomme begyndte saaledes stærkt at svinde bort.

Fra Svend Estridsens 28-aarige Regjeringsperiode, 1047—1075, og fra de tre Aar forinden, i hvilke han gjorde Magnus Magten stridig, er bevaret en betydelig Mængde forskellige Mynttyper, om end forholdsvis langt fra 1 saa stort Antal, som under de foregående Konger. Der kjendes ialt 77 Typer fra Svend, hvoraf 32 henføres til Lund, 1 til Borgeby, 1 til Thumatorp, 10 til Roskilde, 8 til Slagelse, 3 til Odense, 12 til Viborg, 2 til Ribe og 8 til Hedeby. De to Myntsteder i Skaane, Borgeby og Thumatorp, blive først kjendte ved Mynter fra Svend. Endnu savnes der Typer fra ham, som kunne henføres

¹⁾ Jsf. A. D. Jørgensen. Den nordiske Kirke. Pag. 624.

²⁾ Suhm. Danmarks Historie. IV. Pag. 121.

til Ringsted, Aalborg og Aarhus. I Modsætning til de tidligere Udmyntninger ere Om-skrifterne, navnlig paa Adversen, forvirrede paa et stort Antal Typer; i flere Tilfælde bliver Henførelsen til Myntstedet usikker, naar Reversomskriften er saa forvirret, at den aldeles ikke giver nogen Oplysning. Mynternes Værdi viser sig at være holdt nogenlunde konstant gennem den lange Aarrække. Et Par af Svends ældste Mynttyper ere undtagelsesvis ndmyntede til dobbelt Værdi eller muligvis som Skuemynter (T. VIII. Svend. 1—2).

Under Svend sker der en væsentlig Forandring i ydre Henseende paa Myntvæsenets Omraade, idet de tidligere saa almindelig benyttede angelsaksiske Typer tildels forlades og vige Pladsen for Typer af byzantinsk Karakter og med forskellige kristelige Fremstillinger. Denue Forandring sker tidlig, allerede ved Udmyntninger, Svend lader foretage i de Perioder, da han er i Besiddelse af Magten i Danmark i Magnus's Regjerings-tid. Paa Lunds Mynter benyttes de angelsaksiske Typer nu kun højest sjelden; de holde sig længst paa Mynterne fra Viborg (T. X. 56—58, XI. 65).

Søger man i Datidens historiske Begivenheder en mulig Grund til denne Paavirkning fra byzantinske Mynttyper, der ikke kan antages at være fremkaldt ved Handelsforbindelser med det østromerske Rige, hvis Mynter fra denne Tid næsten aldrig træffes i Norden, da ligger det nær at søge en saadan i Harald Haarderaades Komme til Norden fra Byzans Aar 1046. Store Rigdomme fører han med sig, og da han i Begyndelsen en Tidlang gjør Fællesskab med Svend mod Magnus, kan let saameget af hans Pengeskatte være kommet i Omløb, at de fremmede Mynter have vakt Opmærksomhed og ere blevene benyttede som Forbilleder, navnlig da deres kristelige Fremstillinger maa have tiltalt Svend, der paa saa mange Maader viste en varm Interesse for Kirken og for, hvad der knyttede sig til den. Flere af Svends betydelige Udmyntninger, saaledes Typen med en staaende Helgen, den ældende Kristus og den, der almindelig benævnes «en Engel overrækker Kongen en Fane», o. fl. (T. VIII. Svend. 4. 6. 7), tilhøre utvivlsomt Perioden før Magnus's Dod. De byzantinske Mynter ere dog sjelden nøjagtig efterligtede; derimod viser Paavirkningen sig derved, at der er optaget mere og mindre selvstændig behandlede Motiver, først paa Udmyntninger fra Lund og derpaa fra Landets andre Myntsteder.

Den omtalte Typ «en Engel overrækker Kongen en Fane» er af særegen Interesse. Fanen, der nærmest maa opfattes som et kirkeligt Tegn «labarum», overgives nemlig ikke til nogen Konge, men til en kvindelig Person. Den lange Haarflættning, der strækker sig ned fra hendes Hoved, og det ovale Brystspænde vise dette klart. Der er kun En, hvem denne kvindelige Figur kan tænkes at skulle betegne, nemlig Svends Moder Estrid, Knud den Stores Søster; thi gennem hende havde Svend sin Adkomst til den danske Krone. Ogsaa andre Mynttyper kunne synes at indeholde Hentydninger til Estrid, nemlig de paa hvilke Bogstavet E flodes anbragt, enten spredt i Præget (T. VIII. 13. X. 47) eller i to

Rækker, hver indeholdende 4—8 efter hverandre stillede 6 (T. VIII. 11—14). Den sidstnævnte Typ er selvstændig; det er ikke nogen symbolsk Fremstilling, hentet fra udenlandske¹⁾ Mynter. Bogstavet C findes saa hyppig anvendt, at det nødvendigvis maa indeholde en bestemt Betydning, og denne har formentlig været til hans kongelige Moders Navn. Bogstavet S, der ligeledes ofte findes anbragt paa Svends Mynter, kan kun tænkes at være Forbogstavet til hans eget Navn (T. VIII. 10. 15. IX. 25).

Svends religiøst anlagte Sind bragte ham til gjerne at ville vise Ærbødighed mod Kirken, hvilket muligvis har givet sig et ejendommeligt Udslag i en sjællandsk, til Slagelse henført Mynttyp, paa hvilken formentlig fremstilles et paveligt Brystbillede, en Betydning til Kirkens Magt (T. X. 47).

Under Magnus have vi omtalt, at Svend paa enkelte Udmyntninger fra Lund har benyttet sit Tilnavn Magnus²⁾, hvilken Omstændighed har medført Urigtligheder i Myntordningen, indtil Fundene have bragt Rede paa Forholdet. Tanken er tilsyneladende ikke ny, idet en Runemynt med »Magnus« og »Sevine Ulfets Frænde« allerede i Begyndelsen af forrige Aarhundrede findes henført til Svend; Myntens Reversomskrift med Myntpræervenavnet »Sevine Ulfets Frænde« udtaltes som Svend, Olafs (Skjoldkonnings) Frænde³⁾. Senere slutter Suhm sig til samme Antagelse, at Mynten bærer saavel Kongens Navn »Svend« som hans Tilnavn »Magnus«, og mener, at Mynten er præget i Begyndelsen af Svends Regjering og i Tilslutning til Magnus d. Godes Udmyntning af Runemynter⁴⁾. I Virkeligheden manglede der dengang ligesom senere ganske Forstaaelse af det rette Forhold⁵⁾, og Runemynterne med »Magnus« ere hidtil stedse blevne henførte til Magnus den Gode. Runernes Anvendelse paa Mynter tilløber en siddig og kun kort Periode under Svend; disse Mynter vise sig først i Fund, der ere nedlagte omtrent Aar 1065.

En tidligere ligeledes urigtig bestemt Mynt er den saakaldte »Svend Norbagges« Mynt (T. X. 44), som man indtil den nyeste Tid⁶⁾ har henført til Roskildes Biskop og antaget at være præget under Harald Hein eller Knud den Hellige⁷⁾. Paa Adversen ses Omskriften

¹⁾ »Svenno Mannus« træffes hyppig. Se R. D. I. Pag. 17. 38. 67. 118. 174. 269. 368. 378. 425. II. 159. 423. 428. 434. III. 266. 332. 432. 510. Knud d. Hellige kalder sig: »Ego Gnuto quartus Magni regis filius«. Knuds Gavebrev til Lunds Kirke. 1065. Se R. D. III. Pag. 425. — Paa det i Hvalrostand skærrede Kors, som har tilhørt Svends Datter Gunhild med Tilnavnet Helene kaldes hun: »Helena Magni Sveononis regis filia«. (Nationalmuseet).

²⁾ Keder. *Rune in nummis vetustis*. 1704.

³⁾ Suhm. *Danmarks Historie*. IV. Pag. 173. 175. o. F. 568.

⁴⁾ Suhm henfører ellers alle Runemynter af denne Typ til Magnus. *Sammeid*. IV. Pag. 175 o. F.

⁵⁾ H. Olrik. *Konge og Præstestand i Danmark*. Pag. 263.

⁶⁾ Det ufuldendte Myntværk. Tab. XVIII. LXXI. — Ramus. *Om Knud d. Helliges Mynter*. Pag. 40. 61. Nr. 82. — Jvf. Kr. Erslev. *Aarb. f. n. O. og H.* 1875. Pag. 127. Anm. (Roskildes ældste Mynter.) — Steenstrup. *Studier over Kong Valdemars Jordebog*. Pag. 222.

+SVEIN og Fremstillingen af en Helgen med Krumstav; paa Reversen læses: +SIBBI I ROSC. Man har, som sagt, tidligere ment, at denne Mynt maatte være præget af Biskop Svend, dels fordi Krumstaven antoges at hentyde til den biskoppelige Værdighed, dels fordi Navnet SVEIN manglede Tilføjeisen REX og saaledes kunde være knyttet til den formentlige Bispefremstilling; endelig kjendes dette Myntprægernavn kun fra Knud den Helliges Mynter. Imod disse Grunde er imidlertid at indvende, at Biskoppen i Roskilde sikkert ikke har Part i Udmyntningen allerede under Kong Svend. Endvidere fremstiller Adversfiguren ikke nogen Biskop, da den ikke bærer nogen Bispehue; den forestiller derimod en Helgen med Tonsur og med Krumstav, hvormed Helgenfigurer saa ofte fremstilles paa Udlandets Mynter, fra denne Periode, og herfra er den optaget paa Svends Mynt. At REX ikke er føjet til Navnet, er saa hyppig Tilfældet paa Mynter, at dette ikke har den ringeste Betydning. Det er ligeledes ganske uantageligt, at Myntprægeren Sibbis Navn skulde kunne begrunde nogen Henførelse af Mynten til Harald Hein eller Knud den Hellige, fordi det kun kjendes fra den sidste Konges Mynter. Harald Heins Roskildemynter ere endnu kun lidet oplyste, og der er intet til Hindre for, at Sibbi kan have slaet Mynt ikke blot under dennes femaarige Regjering, men ogsaa under Svend Estridsen. Mynten er den yngste af Svends kjendte Mynter fra Roskilde, og ganske vist meget forskjellig fra hans andre Roskildetyper, idet den i Arbejdet slutter sig nær til Knuds Mynter; men der haves hidtil kun 10 af Svends Roskildetyper, saaledes at der sikkert er adskillige, der endnu ikke ere komne for Dagens Lys, men som vilde kunne vise Udviklingen i Mynttrækken og være bestemmende for denne Mynts Plads.

Iøvrigt kjendes der ikke et eneste Tilfælde blandt vore danske Mynter, hvor Billedet af en Biskop og hans Navn findes anbragt paa Myntadversen, hvilket er saa meget hyppigt paa tyske Mynter, hvor Gejstligheden havde ganske anderledes udstrakte Rettigheder paa Myntomraadet, end den nogensinde sk her i Landet. Først fra Midten af det 12te Aarhundrede faa Bisperne deres Billede og Navn optaget paa Mynter; men det bliver altid kun paa Reversen, medens Kongen forbeholder sig selv Pladsen paa Adversen.

Der kan synes at vise sig Tegn paa, at Svend har begyndt Indførelsen af fælles Typer for de samtidige Udmyntninger i Riget. Man savner imidlertid endnu i for høj Grad Kjendskab til de Mynttyper, der maa antages at være prægede i hans senere Regjeringsaar, til at der kan komme Klarhed i dette Spørgsmaal. Det kunde synes at fremgaa af de ofte meget slet udførte Omskrifter paa Mynterne af Roskildetyper med Runeskrift, at nogle af dem indeholde Stednavnene »Thumatorp« og »Odenne«, saaledes at Udmyntninger af denne Typ skulde være foretagne i Skaane, paa Sjælland og i Fyen. Omskrifternes Stedangivelser ere imidlertid for uklare, og Spørgsmaalet maa derfor henstaa uafgjort. Efter de Oplysninger, vi nu besidde, vide vi derimod, at en større Ensartethed i Myntvæsenet findes gennemført under Harald Hein.

De urolige Begivenheder i de sytten Aar af Svends Regjering, i hvilke han levede i uafbrudt Fejde med Harald Haarderaade, have foranlediget en stærk Nedlægning af Pengeskatte, som ere komne senere Tider tilgode gennem hyppige og betydelige Fund af Mynter fra denne Periode. Naar Myntfundene fra det derefter følgende Tidsrum blive ikke blot meget sjældnere, men ogsaa fattigere, da maa Grunden hertil alene søges ikke i de mere fredelige Tilstande, men utvivlsomt tillige i Befolkningens aftagende Velstand. De store Mængder af Værdisager og af Penge, som havde været samlede i Danmark, dels ved Vikingetogene og som en Følge af Danegjælden, dels ved en livlig Handel med Udlandet, vare efterhaanden gaaede bort fra Landet. Allerede under Magnus den Gode bliver Pengemangelen følelig, og forskellige Aarsager have senere været medvirkende til, at Forholdet maatte forværres. Dels kostede Svends Englandstog 1069—1070 og de stadige Udrustninger af Hensyn til Harald Haarderaades fjendtlige Holdning store Summer, dels trak Handelen efterhaanden bort fra Danmark og samlede sig om Gulland med det blomstrende Visby, og endelig glede umaadelige Rigdomme lidt efter lidt over i Kirkens Skjød. Svend var besjælet af levende Interesse for Kirken og dens Tarv og gjorde Sit til at styrke den. Kirker og Klostre byggedes, og Befolkningen, der var opfyldt af Tidens kristelige Trang, maatte frivillig eller nødtvungen afgive Penge til Gæstligheden, dels i fromme Øjemed, dels for kirkelige Handlinger, der gjerne bleve dyrt betalte. Medens saaledes Kirken blomstrede og tog til i Magt, aftog den almindelige Velstand. De fordums, staaede Dage vare forbi, efterat Folkets Rigdomme og dermed Kronens Midler til Magt vare tabte.

Vort Kjendskab til Harald Heins Mynter er forholdsvis kun ringe, da der hidtil er fremkommet yderst faa Myntfund fra hans Tid, 1075—1080, og kun et enkelt, fra Lødekøping i Skaane, har indeholdt et større Antal Mynter fra ham. Sandsynligvis har han af økonomiske Hensyn indskrænket Myntstedernes Antal og kun ladet foretage bestemte, aarlige Udmyntninger. De fredelige Tilstande i hans kortvarige Regjeringstid have neppe, som tidligere i hans Forgængeres Ufredstider, gjort det nødvendigt saa hyppig lejlighedsvis at præge Mynt. Ved enkelte større Myntsteder, hvorfra Haralds Mynter endnu savnes, er der dog sikkert foretaget Udmyntning, navnlig i Ribe og Slesvig, Sønderjyllands to vigtige Myntsteder.

Ialt kjendes der kun 6 Mynttyper fra Harald Hein. Deraf tilhøre 2 Lund, 1 Thumatorp, 1 Roskilde, 1 Slagelse og 1 Viborg. De to skaanske Typer og den jydsk ere ens, ligesom ogsaa de to sjællandske danne en Enhed. De under Svend saa hyppige Helgenfremstillinger benyttes frenddeles paa Haralds skaanske og viborgske Udmyntninger, medens der paa Sjælland optages en ny Typ efter tyske Forbilleder, som senere beholdes under de nærmest følgende Konger.

Under Harald Hein viser der sig en betydelig Fremgang paa Myntvæsenets Omraade. I Modsetning til Svends Udmyntninger, hvoraf Størstedelen have mere eller mindre forvirrede Omskrifter, ere Haralds næsten altid læselige og vel prægede, og Overensstemmelsen mellem Typerne, der kun indeholde tre Forskjelligheder, gjør det sandsynligt, at han har gennemført et fælles Præg for de samtidige Udmyntninger i Rigets forskjellige Landsdele¹⁾. Ogsaa Myntvægten gjøres ens hele Landet over.

Nutidens Kjendskab til Udmyntningerne under Knud den Hellige, 1040—1086, er utvivlsomt temmelig mangelfuldt, men dog endel fyldigere end det, vi have til Harald Heins Mynter. Der kjendes ialt 13 Mynttyper fra Knud. Heraf tilhøre 4 Lund og 2 Odense, medens der hidtil kun er fremkommet enkelte Typer fra Thumatorp og Borgeby i Skaane og fra Roskilde, Ringsted, Slagelse, Viborg og Aalborg. Udmyntningerne have for enkelte Typers Vedkommende været meget betydelige; saaledes kjendes der 29 forskjellige Myntprægerne paa Lundemynterne af den almindelige Typ med et Kors paa begge Sider af Mynten, 14 paa Roskildetypen og 6 paa Viborgtypen. I det Hele kjendes c. 200 Variationer af Knuds Mynter; de skyldes væsentlig gamle Fund, om hvilke der ganske saarves Oplysning. Typerne vise Paavirkning fra Harald Heins og fra tyske Mynter; kun en enkelt Typ fra Lund med Helgenfremstilling minder endnu om den tidligere byzantinske Indflydelse (T. XI. Knud. 1).

Ogsaa under Knud ses der at have været en gennemført Enhed i Udmyntningerne. Mynterne fra Thumatorp og Borgeby ere saaledes af den almindelige skaanske Typ. Den ene Mynt fra Lund, de tre sjællandske Udmyntninger og den ene fra Odense ere alle af een Typ, og endelig ere de to jyske Udmyntninger ens. En fælles Myntvægt i Riget overholdes derimod ikke længer.

Oluf Hungers (1086—1095) Mynter høre til de største Sjældenheder. Der kjendes ialt 18 Mynter fra ham, der alle ere forskjellige. Ikke et eneste samlet Fund vides at være fremkommet; kun en enkelt Mynt er fundet i Skaane. Det samlede Antal Udmyntninger er 8; heraf tilhøre 4 Lund, Resten Roskilde, Ringsted, Slagelse og Viborg. De tre sjællandske ere ens, af samme Typ som Knud den Helliges. Af de fire Udmyntninger fra Lund ere de tre beslægtede med Typer fra Knud, medens den fjerde er helt forskjellig fra disse, ikke blot ved Arbejdet og Typen, men tillige ved sit større Fludeindhold (T. XII. Oluf. 4). I Henseende til Vægten er den dog i Overensstemmelse med de andre. Fremstillingerne ere gennemgaaende Efterligninger af tyske Mynter. Et Par af Lunds Mynter have PAX eller AVE PAX i Slutningen af Reversomskriften (T. XII. Oluf. 3).

¹⁾ Kr. Erslov. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 182 o. F. (Roskildes ældste Mynter.)

Den nævnte, fra de andre forskellige Typ fra Lund har paa Adversen Omskriften + OLAF REX DI, stundom lidt varieret, om Kongens modvendte Brystbillede og paa Reversen Myntprægerens og Myntstedets Navne omkring to modvendte Brystbilleder, Simon og Judas, en fra Datidens tyske Mynter hentet, almindelig Fremstilling. Til Mynterne, der ere prægede af BIORN og EASMYN, er, som ovenfor anført, anvendt Blanketter af større Fladeindhold, svarende til samtidige tyske og engelske Mynters. Denne Omstændighed og Prægets Karakter, der er forskellig fra de tidligere Mynters, har gjort, at Typen er blevet antaget for at være yngre og er henført til Harald Kesias Søn, Oluf¹⁾, der under Erik Lam tiltog sig Herredømmet i Skaane i Aarene 1140—1143. Henførelsens Urigtighed fremgaar imidlertid klart af Typens nøje Slægtskab med Mynttypen fra Erik Ejegod og tilfælde af de to Myntprægernavne, der ogsaa findes paa Knud den Helliges og paa Erik Ejegods Lundemynter. I Reversfremstillingen med de to Brystbilleder tør man sikkert kun se en tilfældig Efterligning af tyske Mynter. Det kunde ellers være fristende, da Typen just tilhører Oluf og Erik Ejegod, at sætte de to Figurer i Forbindelse med Knud den Helliges og Benedikts Drab i St. Albani Kirke i Odense og i Fremstillingen at se en Forherligelse af Olufs og Eriks to myrdede Brødre.

Erik Ejegods otteaarige, i Danmarks Historie saa lykkelige Regjeringstid, 1095—1103, er ikke heller repræsenteret ved noget stort Antal Mynttyper, ialt kun 7, hvoraf 3 tilhøre Lund, 2 Roskilde, 1 Ringsted og 1 Randers. Udvistsoomt savnes der endnu Kjendskab til adskillige Typer, der vilde kunne vise Overgangsforholdene, saaledes for Lunds Vedkommende, og til Udmyntninger fra flere Byer, navnlig fra Viborg, Ribe og Slesvig, hvor der sikkert til Stadighed er blevet præget Mynt. Tidligere henførtes kun nogle ganske faa Mynter til Erik Ejegod; et Par større Fund, fra Allerslev og Lund, have nu gjort Rækken noget fyldigere. Typerne ere frendes væsentlig paavirkede af tyske Mynter; ved de to fra Roskilde og Ringsted er benyttet samme Typ, hvor Brystbilledet minder om den tidligere angelsaxiske Paavirkning. Til den yngste af de to Roskildetyper er anvendt Blanketter af noget større Fladeindhold end forhen ved de sjællandske Udmyntninger, hvorved der tilvejebringes Overensstemmelse med Lunds Mynter. Paa to Typer fra Lund og Roskilde skrives Kongens Navn dels ERIC dels ERID (T. XII. Erik. 2. 5); senere bruges under Erik Emun (T. XIII. Erik E. 1) Formen ERIT paa Mynter fra Lund. Denne Overensstemmelse i Navneformerne med D og T istedetfor C kunde synes at tale for de tre Mynttyper Samtidighed. Typerne, Arbejdet, Myntprægernavnene og Fundene vise dog afgjort hen til, at de to Typer med D tilløre Erik Ejegod og den tredje med T Erik Emun. Ejendommelig er Omskriften paa en Mynt fra Lund, ERIC DANYM PAX (T. XII. Erik. 1),

¹⁾ C. J. Thomsen. Collection de monnaies. Seconde partie. III. Nr. 10327—28.

hvad enten denne Betegnelse »de Danskes Fred« skal gjælde den afholdte Konges Person eller være et Udtryk for hans Ønske om Fred for Riget.

Den tidligere store Fattigdom i Erik Ejegods Mynttrække beroede for en Del paa et Par af hans Mynttypers urigtige Henførelse til de senere Konger Erik Emun og Erik Lam. Den ene var Typen fra Lund med Kongens modvendte Brystbillede og Lammets (T. XII. Erik. 3). Denne sidste Fremstilling bar utvivlsomt givet Anledning til, at den er blevet sat i Forbindelse med Erik Lam¹⁾. Kronens Form, Arbejdet, Myntprægernavnet BJORN, som tilhører Perioden Knud den Hellige—Niels, og endelig Typens Forekomst i det under Kong Niels nedlagte Allerslev Fund, Alt viser hen til, at den maa tilhøre Erik Ejegod. Den anden Typ, den yngste af de to fra Roskilde, med Kongens Brystbillede og et dobbeltlinjet Kors (T. XII. Erik. 5), har tidligere været henført til Erik Emun²⁾, men ogsaa her viser Arbejdet, det ene Myntprægernavn AENGRIM, der ligeledes forekommer paa en af Knud den Helliges Mynter, og endelig Myntens Forekomst i Allerslev Fund, at den maa henføres til Erik Ejegod.

Paa Myntvæsenets Omraade sker der under Kong Eriks Regjering den betydningsfulde Ordning, at Lunds Biskop faar Part i Stadens Myntindtægt. Vistnok i dette Tidsrum faa ligeledes Biskopperne i Roskilde, Ribe og Slesvig Del i Indtægten af Udmyntningen i deres Bispedømmer.

Det er ikke særlig rige Minder, der paa Myntvæsenets Omraade ere efterladte om de 31 Aar, i hvilke Niels førte Regjeringen (1103—1134). Ialt kjendes kun 14 Mynttyper fra denne Konge; deraf tilhøre 2 Lund, 7 Roskilde, 2 formentlig Viborg og 3 Ribe. To større Fund, fra Allerslev og Tessebølle, have i betydelig Grad udvidet Kjendskabet til Niels's Mynter og giv Vink om, hvilket rigere Lys fremtidige Fund ville kunne kaste over Danmarks Myntvæsen i den lange Periode under Svend Estridsens Sønner, fra hvilken Tid hidtil kun et forholdsvis ringe Antal Fund er fremkommet. Hvorvidt Grunden til vort sparsomme Kjendskab til Myntstedernes Virksomhed under disse Konger ligger i en Indskrænkning paa Myntvæsenets Omraade, fremkaldt af økonomiske Hensyn, lader sig ikke afgjøre; men Sandsynligheden kan tale derfor.

I Modsætning til det sædvanlige Forhold er Antallet af Mynttyper fra Lund ringe; de to eneste kjendte Typer indeholde imidlertid flere Variationer, og Udmyntningerne maa altsaa have været af større Omfang. Blandt de syv Udmyntninger fra Roskilde ere nogle meget rige; den ene, med Kongens Brystbillede og et Dobbeltkors (T. XIII. Niels. 3), indeholder saaledes 36 Variationer og Navnene paa 7 Myntprægere. En anden Typ, med Kongen holdende en Fane og med en Bygning (T. XIII. 9), er endnu mere rig

¹⁾ C. J. Thomsen. *Collection de monnaies. Seconde partie. III. Nr. 10321—26.*

²⁾ A. Benzon's Myntfortegnelse. I. Nr. 484, efter den kongl. Samlings tidligere Ordning.

paa Variationer (83) og angiver Navnene paa 6 Myntprægere. Niels's Udmyntninger have en fra de tidligere forskjellig og uafhængig Karakter. Ved flere af Fremstillingerne er benyttet nye og ejendommelige Motiver, saaledes paa den ene Typ fra Lund, hvor Kongen holder en Fugl, formentlig en Falk, i sin Haand, og hvor der paa Reversen ses en trelaarnet Bygning (T. XIII. 1); endvidere paa den nævnte Roskildetyp med Kongen, der holder en Fane, og med en Bygning, omgivet af en Ringmur med Myntprægernavnet paa et Tverfelt. Medens disse Typer ere af et mere selvstændigt Præg, kommer den tyske Paavirkning tilsyne paa andre, saaledes ved Omskrifterne med »me fecit« efter Kongens eller efter Myntprægerens Navn. Størst Ildfyldelse have dog engelske Mynter havt, navnlig paa flere af Roskildetypernes Reversfremstillinger, der have deres Forbilleder i Typer fra William I—II og Henrik I af England. Til den ene Viborgmynt er benyttet en forlængst henlagt Reversfremstilling fra en af Ethelreds Mynter (T. XIII. 11). Datidens Historie oplyser meget lidt om Rigets Myntvæsen; den ved kun at fortælle, at en engelsk Guldsmed, Anketill, opholdt sig syv Aar i Danmark og forestod Myntvæsenet. Hans Ophold falder vistnok i det 12te Aarhundredes 2det Decennium; Aar 1123 var han atter vendt tilbage til England¹⁾. Meddelelsen om den engelske Myntmester stemmer godt med Mynternes engelske Karakter. Senere synes der at have fundet en dansk Paavirkning Sted paa Englands Myntvæsen, idet en af Niels's Typer (T. XIII. 2) benyttes under Kong Stephan (1135—1154)²⁾; muligvis staar dette i Forbindelse med Anketills tidligere Virksomhed i Danmark.

Udmyntningerne ere i Henseende til Udførelsen højst forskellige. Fra Lund ere Mynterne omhyggelig gjorte paa velformede Blanketter, hvilket derimod ikke er Tilfældet med Flertallet af Roskildemynterne, hvortil man har anvendt tyndt udhainrede Blanketter med højst uregelmæssige Rande. Omskriften er af den Grund kun sjelden udpræget i læselig Stand, og Tydningen maa derfor søges ved Sammenligning af flere Exemplarer.

Vil man undersøge, om der blandt Mynterne fra Niels findes nogen, der kan sættes i Forbindelse med historiske Begivenheder eller Personer, da undgaar det ikke Opmærksomheden, at der i Reversomskriften paa Lundetypen med den trelaarnede Bygning stundom findes tilføjet PAX FOR eller PAX P efter Stadens Navn. Denne Betegnelse ved »pax portu« af Stedets Fredhelighed tør muligvis antages at være fremkaldt ved en særlig Anledning, nemlig ved Oprettelsen af Lunds Ærkebispesæde Aar 1104, hvorefter Udmyntningen maa tilhøre Begyndelsen af Kongens Regjering. Skjøndt der ikke kan spores nogenomhelst Lighed mellem den trelaarnede Bygning og Domkirken, maa Fremstillingen dog nærmest antages at skulle betegne den navnkundige Kirke.

¹⁾ Jvf. Aarb. f. n. O. og H. 1886. Pag. 349 (Henry Petersen. St. Albans Relikvier i Odense).

²⁾ Hawkins. Silver Coins of England. Pl. XXI. 281.

Den anden Lundetypa Reversomskrift indeholder dels NICOLAS MC FOCIT, NIC(OLA)S MC FOCIT REX, hvorved betegnes, at Kongen som Landets Myntherre har ladet Mynten præge, dels NICOLAS MARGARETA, hvilket sidste Navn gjælder Dronningen, Margrete Fredkulla. Hun blev omtrent Aar 1105 gift med Kong Niels og døde Aar 1117 (?)¹⁾. Denne er den eneste af vore ældre danske Mynter, der vides at indeholde Dronningens Navn. Paa en Brakteat fra Valdemar den Store fremstilles hans og Dronning Sophies Billeder, men uden Navneangivelse. Navnet Margretes Forekomst paa Kong Niels's Mynt peger hen paa den Indflydelse, denne Dronning med det gode Eftermæle har havt ved Siden af sin svage og uselvstændige Ægtefælle.

Der kjendtes ikke nogen Mynt fra Erik Emun (1134—1137), før end der Aar 1854 i Voldstedet af hans Broder Harald Kessas fordnma Borg, Haraldsborg ved Roskilde, gjordes et Fund af c. 570 Mynter fra Kong Erik. Fundet skaffede da 1 Typ fra Lund og 4 Indbyrdes nær beslægtede Typer fra Roskilde for Dagens Lys. Fra Rigets andre Myntsteder kjendes endnu ikke nogen Mynt, der kan henføres til denne Konge. Haraldsborg skal være blevet indtaget og ødelagt Aar 1133 af Erik Emun, altsaa medens Niels endnu levede; hvis dette forholder sig rigtigt, maa Fundet være nedlagt efter Borgens Indtagelse, medmindre Erik, der lod sig udraabe til Konge Aar 1131, har ladet slaa Mynt i sit Navn allerede i Niels's Regjeringslid. Herimod taler dog Typen fra Lund, paa hvis Revers Kongen fremstilles uløst med draget Sværd, en Fremstilling, der lader formode, at Mynten tilhører en noget tidligere Tid, idet den muligvis tør antages at indeholde en Hentydning til Eriks Tog til Venden Aar 1136, da der første Gang fra Danmark førtes Hyttere over Havet. Det betydelige Antal, hvormed Roskildetyperne optræde i dette Fund, viser ogsaa hen til, at Skatten maa være nedlagt nogle Aar efter Eriks Regjeringslidtrødelse. Noget bestemt Forbillede for Lundetypen kjendes ikke; nogle Variationer af Roskildemynterne (T. XIII. Erik E. 2) vise en mærkelig Lighed med en gammel Mynttyp fra Devonter, tilhørende Kejserne Otto III og Konrad II²⁾.

Af Lundetypen kjendes 42 Variationer; Udmyntningen maa altsaa have været meget betydelig. De fire Roskildetyper indeholde indtil 16 Variationer, saaledes at ogsaa disse Udmyntninger have været af anseelig Omfang. Erik Emuns Mynter ere omhyggelig prægede og danne herved en Modsætning til Hovedparten af Mynterne fra Kong Niels.

Der er endnu ikke frenkomet noget Fund, der har kunnet sprede Lys over Mynttrækkerne i Erik Lams 9-aarige Regjeringslid, 1137—1146. Kun et eneste Fund

¹⁾ Dansk biografisk Lexikon. XI. Pag. 114 (B. Otik).

²⁾ Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 560. 566 b.

kjendes af Mynter fra denne Konge, fra Åkesholm i Skaane, hvilket indeholdt 40 ens Mynter af Eriks eneste kjendte Lundetyp (T. XIII. Erik L. 1), og kun en enkelt Mynt blev, saavidt vides, reddet af dette Fund. Foruden denne kan kun en, formentlig i Roskilde præget Mynt antages at tilhøre denne Konge. Medens Typen fra Lund ved Arbejdet slutter sig til Erik Emuns Mynter fra denne By, viser Roskildemynten (T. XIII. Erik L. 2) nærmest Lighed med den følgende Perodes Typen.

Paa Lundemyntens Revers fremstilles for første Gang Billedet af en gejstlig Person, altsaa af Lunds Ærkebiskop Eskil, i Lighed med Datidens mange tyske gejstlige Herrers Udmyntninger. Mynten frembyder et karakteristisk Vidnesbyrd om Gejstlighedens voksende Magt ved Siden af den udelige Konges Svagheit, som har maattet imødekomme Ærkebispens Onske om at faa sit Billede anbragt paa Mynten sammen med Kongens. En lignende Udvidelse af Myntretten opnaaede snart efter Biskopperne i Roskilde, Ribe og Sleevig. Der indtræder saaledes med denne Mynt en væsentlig Forandring i Karakteren af de Udmyntninger, i hvilke Kirken bar Del. Samtidig med at de gejstlige Herrers Billede optages paa Mynterne, udelades Myntprægerens og, paa faa Undtagelser nær, ogsaa Myntstedets Navn.

I Lunds Universitets Myntsamling findes en Mynt med kronet Brystbillede og med en utydelig Reversfremstilling, muligvis af et Alter. Adversomskriften synes at indeholde Navnet OLVF; Reversen mangler Omskrift (T. XIII. Oluf). Myntens Karakter og Enkeltheder i Præget pege hen mod Valdemar den Stores Tid, og det er derfor sandsynligt, at Mynten skal henføres til Harald Kessias Søn Oluf, der under Erik Lam tiltog sig Magten i Skaane i Aarene 1140—1143¹⁾. Den frembyder saaledes formentlig et Vidnesbyrd om de forvirrede Forhold i Riget, forinden Valdemar den Store bragte faste Tilstande tilveje.

Ved Udeladelsen af Myntprægerens og Myntstedets Navne gaar et af de sikreste Midler til Mynternes Bestemmelse tabt; og da tillige Adversomskriften hyppig udelades, indtræder der senere i en lang Periode paa flere Punkter Uvished i Mynternes Ordning, saavel med Hensyn til Tidfølgen som til de stedlige Henførelser.

¹⁾ Dansk biografisk Lexikon. XII. Pag. 426 (H. Olrik).

IV.

Myntretten.

Da Knud den Store indførte ordnede Myntforhold i Danmark, bevarede han Myntretten udelukkende for Kronen. Ogsaa i denne Henseende tog han det engelske Myntvæsen til Rettesnor, hvor samme Rettighed fra Ethelreds Tid var forbeholdt Kongen. Ingen anden maatte have nogen Myntmester¹⁾. Som øverste Myntherre var Kongen den bestemmende i alle væsentlige Myntforhold. Han afgjorde, i hvilke Byer der skulde være Myntsted, og Vexelboder oprettedes efter hans Befaling; han traf Ordning med Hensyn til Myntmestrene, der vare hans særlige Embedsmænd, og gennem hvem Afgifterne af Mynten oppebæres ligeledes foreskrev han Straffebestemmelserne for Myntens Forfalskning, og endelig traf han Afgjørelsen med Hensyn til Myntens Lødighed og Vægt. Kongen betragtede sig som Myntens Ejerman, der ogsaa udenfor de bestemte Steder og Udmyntningstider kunde lade slaa Mynt, naar og hvor han vilde. Ham tilkom saavel et fastsat Fradrag af de udmyntede Summer, som den Afgift, der maatte betales for at erholde den nye Mynt udleveret for umyntet Sølvs eller for de tidligere Penge, der ved Ombytninger kun toges til betydelig nedsat Værdi. Disse Kongen tilkommende Indtægter, »seigneuriage« (»Slagskatten«) eller »monnayage«, »monetarium«²⁾, indbetaltes af Myntmesteren til fastsatte Tider³⁾. Omkostningerne ved Udmyntningen skulde dækkes heraf.

Forinden Ethelred bestemte, at Ingen undtagen Kongen maatte have nogen Myntmester, havde der været indrømmet enkelte Gejstlige Part i Udmyntningerne. Saaledes vare under Æthelstan fire af Canterburys syv Myntmestre Kongens, to Biskoppens og en Abbedens, og i Rochester havde Kongen to og Biskoppen en Myntmester⁴⁾. Efter Ethelreds Tid fik senere Gejstligheden paa enkelte Steder, Hereford og Norwich⁵⁾, atter Del i Mynten. Denne Ret har dog vistnok ikke været tildelt Bispesæderne, men kun hvilet paa en per-

¹⁾ «Et nullus habet aliquem monetarium nisi rex.» (Ethelreds Love. III. 8).

²⁾ «The Seignorage was a certain deduction from all the Bullion which was coined; and it may be divided into two parts: that which was taken to defray the expenses of Coinage, and that which was claimed by the Sovereign by virtue of his prerogative.» Ruding. *Coinage of Britain*. I. Pag. 242. — «Monetarium, id quod monetarii seu monetæ fabricatores domino, cujus est moneta, exsolvent ac monetarum fusionis et signaturæ preventibns.» Du Cange. *Glossarium*. — «Adjunctum autem donis nostris monetam et monetarium, per cambium totius episcopatus Xantonensis.» Sammeat. (Citat). — La Blanc. *Traité historique des monnoyes de France*. Pag. 90—93. — Jvf. Steenstrup. *Vældemars Jordebog*. Pag. 247. — H. Hildebrand. *Sveriges medeltid*. I. Pag. 926.

³⁾ «Monetarii debent nobis monetarium nostrum solvere bis in anno.» Du Cange (Citat).

⁴⁾ Æthelstans Love. II. 14. Liebermann. *Gesetze d. Angels*. I. Pag. 158. 159.

⁵⁾ *Domesday book*. I. 179. II. 117 b.

saallig Indrømmelse fra Kongens Side¹⁾. Vi tør mulligvis heraf slutte, at hvis Knud den Store i sin Overdragelse til Ribes Biskop Othinkar (c. 1012—1043) af Halvdelen af de kongelige Indtægter af Byen²⁾ heri har indbefattet den halve Myntindtægt³⁾ — hvilket dog trænger til Bekræftelse, fordi et saa vigtigt Punkt vistnok vilde have været fremhævet i Gavebrevet — maa denne særlige Rettighed antages ogsaa kun at have været af en personlig Beskaffenhed. Kronens Aftaaelse til Bispeædet i Ribe af den halve Myntindtægt falder vistnok, ligesom de tilsvarende Overdragelser til andre Bispeæder, ved Aarhundredets Slutning. Sandsynligvis ved den Tid faar Biskoppen i Roskilde Part i Byens Myntindtægter. I Bispeædets Jordebog fra Slutningen af 14de Aarhundrede udsiges, at Bispen fra gammel Tid har en Fjerdepart af Byen med al kongelig Ret, og at Tredieparten af Sjællands Mynt talsaa ogsaa af Roskildes tilhører ham⁴⁾.

Erik Ejegod skjenker Lunds Biskop en Fjerdedel af Indtægten af Stadens Mynt og af anden kongelig Ret⁵⁾, hvilken Gave bekræftes af Valdemar Sejer Aar 1213. I Aaret 1377 tildømmer Kong Oluf Erkebiskop Niels en Fjerdedel af Stadens Mynt, «effterdi det wigien- sigende hafuer efterfuld Bisperne aff Christelige gaffue»⁶⁾.

Naar Biskoppen i Slesvig faar Del i Mynten, er ulist. En tvivlsom Kilde⁷⁾ meddeler, at Svend Estridsen har tilstaaet Biskop Sivard en Fjerdedel af Stadens Myntindtægt. Aftaaelsen falder dog vistnok noget senere. Sikkert er det, at Kong Valdemar I i Aaret 1175 skjenker Bispeædet Rettighed til Halvdelen af Stadens Mynt — «Ecclesie Beati Petri Slesvicensi in usua videlicet Episcopales dimidium fabricæ monetarie eiusdem civitatis»⁸⁾.

Det vides saaledes, at Bispeæderne i Lund, Roskilde, Ribe og Slesvig have haft en større eller mindre Part af Myntindtægterne i disse Byer, hvilke Rettigheder dog ikke vare af personlig Beskaffenhed, men tilhørte Kirken, som i Lund og Roskilde og vistnok ogsaa i Slesvig beholdt dem ubeskaarne, medens Kronen udløste den afstaaede Part af Ribe Mynt i Aarene 1234—1280⁹⁾. Bisperne i Odense og Viborg have sikkert ikke haft nogen

¹⁾ Jvf. Reinhold Schmid. Die Gesetze der Angelsachsen. Pag. 634 (Münzrecht).

²⁾ Sc. R. D. VII. Pag. 185.

³⁾ Kinch. Ribe Bya Historie. Pag. 51. — Jvf. H. Olrik. Konge og Præsteland i Danmark. I. Pag. 147, 261. — Joh. Steenstrup. Valdemars Jordebog. Pag. 222.

⁴⁾ Item quarta pars censualis Roskildensis cum omni integritate juris regit est Episcopi ex antiquo. Item tercia pars monetæ Sclendensis attinet Episcopo Roskildensi. Sc. R. D. VII. Pag. 68. — Jvf. Olrik. Konge og Præsteland. I. Pag. 261. Steenstrup. Valdemars Jordebog. Pag. 222.

⁵⁾ Saxo (ed. Müller). Pag. 580 henfører urigtig Gaven til Knud den Hellige. — H. Olrik. Konge og Præsteland. I. Pag. 261.

⁶⁾ Hultfeld. I. Pag. 504. — Jvf. H. Olrik. Konge og Præsteland. I. Pag. 262. Anm. I.

⁷⁾ Joh. Adolf Cypræus. Annales Episcoporum Slesvicensium. 1634, Pag. 102, meddeler denne Oplysning, som han ordret har udskevet eller sin Forgænger og Veninde Poul Cypræus, hvis Værk Anden i Maauskript paa det kgl. Bibliotek (Gl. Kgl. Saml. Fol. 1047, Bl. 45). Det er dog tvivlsomt, om Beretningen har nogetsonhelst Holdpunkt. Oplysningen skyldes Meddelelse af Prof. Kr. Erlev.

⁸⁾ Hassé. Schlesw.-Holst.-Lauenb. Regesten u. Urkunden. I. Pag. 70.

⁹⁾ Ribe Oldemoder ved O. Nielsen. Pag. 5, 7.

Myntrettighed; der foreligger intetsomhelst Vidnesbyrd om, at Kronen skulde have afstaaet noget af sin Ret her.

Et Spørgsmaal bliver det, hvorvidt Biskoppernes Part i Mynten kun har omfattet en Del af Indtægten ved det paagjældende Myntsted med tilhørende Vexelbod eller tillige en tilsvarende Part af Indtægterne fra de muligvis til Hovedmynten knyttede mindre Myntsteder og Vexelboder i hele Landsdelen; om saaledes Erkebisen i Lund kun har haft Del i Mynten i Lund eller tillige i Thumatorps og Borgebys Udmyntninger, saafremt disse ere fortsatte efter Knud den Helliges Tid, og om Biskoppen i Roskilde ogsaa har haft Del i Indtægterne fra de andre Myntsteder paa Sjælland.

For Roskilde Biskops Vedkommende lader Spørgsmaalet sig let besvare, da Gavebrevet siger *«tercia pars monete Selendensis»*. Aar 1293 klager Biskoppen over Uregelmæssigheder ved en Udmyntning, der var foretaget paa Falster af Kongens Myntmester uden Biskoppens Vidende¹⁾. Paa en i Næstved præget Mynt fra Erik af Pommern fremstilles paa Reversen en Bispestav. Roskildes Biskop har saaledes haft Del i samtlige under Bispestolen liggende Myntsteders Indtægter.

For de tre andre Steders Vedkommende synes Gavebrevenes Ordlyd kun at have omfattet Indtægten af Stadens Mynt; men Gaven har vistnok dog ogsaa indbefattet de Indtægter, som indkom dels ved Udmyntninger udenfor Hovedmynten, dels ved Myntens Bytning i de forskjellige Vexelboder indenfor den paagjældende Landsdels Omraade. Nogen Oplysning om Forholdet er ikke efterladt; men i Betragtning af, at Roskilde Biskops Myntrettighed var udstrakt over Bispesædets hele Landomraade, tør det nærmest antages, at det samme Forhold har været gjældende for de øvrige Biskoppers Vedkommende. Et Vink herom kan findes i andre Afstaaelser og i Pantsættelser af Kongens Myntret eller af hans Part i Myntindtægterne; her omfatter Ordningen Landsdelens hele Omraade. Aar 1229 giver Valdemar Sejer sin Svigerdatter Eleonore i Medgift Indtægterne af Odense By og af det halve Fyen samt Halvdelen af denne Landsdels Myntindtægt — *«et medietatem monete ejusdem terre»*²⁾. Da den sønderjydske Hertug Valdemars Søster Helveg Aar 1340 ægter Valdemar Atterdag, faar hun i Medgift blandt Andet Ribershus og By med al Indtægt, som borte Staden til, og med Myntindtægten, *«mit der munte»*, som Kong Christopher havde haft³⁾. Begge Steder gjælder det altsaa samtlige de kongelige Indtægter af Udmyntningen i Landsdelen. I Brevet, hvorefter Retten til Slesvigs Myntafgift i Aaret 1285 frakjendes den sønderjydske Hertug Valdemar og tilkjendes Kongen, bruges Udtrykkene *«una cum denariis de moneta debitis et pro redemptione expeditionis in sunder lucia»* og *«una cum denariis de moneta et pro redemptione expeditionis debitis in sunderiucia»*⁴⁾, hvilket viser,

¹⁾ Sc. R. D. VI. Pag. 257.

²⁾ Nordalblagske Studien. I. Pag. 84.

³⁾ Schlesw.-Holst.-Lauenb. Urkundensammlung. II. LXXXIX. Pag. 104.

⁴⁾ Hassé. Schlesw.-Holst.-Lauenb. Regesten u. Urkunden. II. Pag. 271.

at Spørgsmaalet drejer sig om den kongelige Del af Myntindtægterne i Landsdelen. Det samme gjælder Udtrykket *«adjecti Ducatui in augmentum monetam Slesulcensem et denarium, ac alla servitia de expeditione Sunder Iudiae debita»* i Brevet, hvorefter Kong Erik 1286 bl. a. nu afstaar sin Halvdel af Myntretten til Heringen¹⁾.

Endelig finder man, at Skaanes Pantsættelse til Marsken Ludvig Albertsen Aar 1318 omfatter *«Told oc all Kongelig Rettighed, undtagendis Mynten i Lund oc Skanner»*²⁾. Her forbeholder Kronen sig altsaa saavel Hovedmynten som den daværende, underordnede Mynt i Skaner, hvilket formentlig vil sige Indtægten af Udmyntningerne i Skaane. Det tør sikkert antages, at Vexelboderne, hvorigennem den nye Mynt udsendtes over Landet, og som nvlvisomt i Reglen vare henlagte under Myntmesteren i den paagjældende Landsdel, have været betragtede som hørende Myntstedet til, og at Indtægten ved Pengebytning paa de forskjellige Vexelsteder er gaaet ind under Myntens Indkomster. Og hvis Biskoppernes Delagtighed i Myntretten har omfattet Indtægten ved Bytningaafgiften, da synes den, ligesom for Roskilde Biskops Vedkommende, at maatte have strakt sig ud over hele Landsdelen og ikke at have været knyttet til Hovedmyntstedet alene.

Skjøndt Danmarks Myntvæsen i Slutningen af det 11te Aarhundrede paavirktes stærkt fra Tyskland, og Gejstlighedens Delagtighed i Myntindtægterne nærmest er et derfra overført Forhold, er der dog i Ordningen en væsentlig Forskjel. I Tyskland foretog paa mange Steder de højere Gejstlige selvstændige Udmyntninger i Henseende til Valget af Myntens Præg; kun dens Lødlighed blev fastsat af Kejseren eller vedkommende øverste Landsherre. I Danmark derimod var det kun en Del af Myntindtægten, der tilfaldt de enkelte Gejstlige, medens Kongen fuldt bevarede sin Overhøjhed over Myntens Værdi og Udseende. Kongens Myntmester var den ledende ved Udmyntningen, og selv om Biskopperne have havt deres saakaldte Myntmester, har denne dog været afhængig af Kongens, og har i Virkeligheden ved sine Myntprægere kun skullet foretage Prægningen af den Part, Halvdelen, Tredjedelen eller Fjerdedelen af Udmyntningen, som tilkom Biskoppen³⁾, samt besørge dens Bytning i Vexelboden. Først senere, under Gejstlighedens voxende Magt midt i det 12te Aarhundrede, indrømmes det Biskopperne at faa deres Billede eller et kirkeligt Mærke anbragt paa Myntens Revers; men dette har vistnok kun været en personlig indrømmelse og ingen Ret, hvorpaa Kirken kunde gjøre Krav⁴⁾. Saadanne Udmyntninger stod ligesom de andre under Kongens Overhøjhed, og alt det Væsentlige ved Udførelsen, Præget saavel som Værdien, ledes af den kongelige Myntmester. Vi finde dette Forhold

¹⁾ Hasso. Schlesw.-H.-L. Reg. u. Urb. II. Pag. 284.

²⁾ Hutfeld. I. Pag. 405.

³⁾ Et lignende Forhold fandtes i England. Jvf. Kr. Erster. Aarb. f. n. O. og B. 1875. Pag. 122 (Roskildes ældste Mønter).

⁴⁾ Jvf. H. Olrik. Konge og Præstestand. II. Pag. 189.

selv paa en Tid, da Kronen og Kirken stod i den skarpeste Modstrid med hinanden, saaledes i Aaret 1293, da den kongelige Myntmester i Roskilde aabenbart er traadt Biskoppens Rettigheder for nær. Denne klager da bl. A. over, at Myntmesteren i to Aar ikke har givet ham Meddelelse om Udmyntningen før end tre Dage, forinden den skulde foretages¹⁾. Det fremgaar heraf, at den kongelige Myntmester har havt Ledelsen af Udmyntningen og været den bestemmende med Hensyn til Tiden, naar den skulde gaa for sig, og at Biskoppens Myntmester efter Tilsigelse har maattet give Møde med det for Biskoppen til Udmyntning bestemte Søl. Klagen gaar altsaa ud paa, at der ikke har været levet Biskoppens Myntmester Tid nok til at faa hans Part af Udmyntningen færdig i rette Tid. Naar Biskoppen tillige fremfører, at Kongens Myntmester har havt den nye Mynt færdig og præget andetsteds end i Roskilde, forinden der er sket Tillysning om den²⁾, saa er det klart, at det har været den kongelige Myntmester om at gjøre at have Kongens Part af den nye Udmyntning parat til Umyntning strax, naar de fleste Summer væledes, medens Biskoppens forsinkede Part kun vanekelig og laifald først sent kunde blive udvexlet, hvorved han kunde ndaettes for at lide et væsentligt Tab.

I Brevet om Myntrettighed for Trondhjems Erkebisp Guttorm og hans Efterfølgere, vistnok fra Aar 1222³⁾, tillades det ham at have en «Myntari» med en Hjelper; men Mynten skulde være af den Lodlighed og Størrelse, som Kongen hestemte. Denne har saaledes ogsaa her Overhøjheden over Mynten. Erkebispens Myntret fortolkes senere (1277) saaledes, at det skulde være ham tilladt at lade præge saamegen Mynt, som en Mand og hans Hjelper kunde overkomme⁴⁾. Saafremt dette har været den oprindelige Mening, har Ordningen været forskjellig fra den i Danmark, hvor Biskopperne sikkert kun maatte lade et i Forhold til Størrelsen af Kongens Udmyntning fastsat Kvantum Søl udmynte.

Kun ved et eneste af Rigets store Myntsteder beholdt den danske Konge sin Myntret ubeskaaren, nemlig i Viborg, hvor Biskoppen sikkert aldrig har havt Part i Indtægten af Udmyntningen. Hvis dette havde været Tilfældet, vilde utvivlsomt et eller andet Vink være blevet bevaret; men de skriftlige Optegnelser ile fuldstændig herom. At Dispenset ikke har havt nogen Myntret her, er saa inegal mere mærkeligt, som dette Myntsted var af stor Vigtighed som Nørrejyllands Hovedmynt, og Myntindtægterne fra den udstrakte Landsdel maa have været meget betydelige. En enkelt Mynt har tidligere ledet paa den Tanke, at Bispen i Viborg dog har kunnet have havt Part i Myntretten, nemlig

¹⁾ «Item quod talis duobus sonis nunquam distit episcopo de moneta sliqvñ prius, quam ad tres dies ante quam moneta deberet emdi». Sc. R. D. VI. Pag. 257.

²⁾ «et quod habuit denarios alibi monetatos, quam Roskildia anteqvam fuerunt elucidati». Sc. R. D. VI. Pag. 257. — Jvf. Joh. Steenstrup. Valdemars Jordebog. Pag. 229.

³⁾ Dipl. Norv. III. Pag. 1. — Jvf. Trondhjems Jubilæums Festskrift. 1897. Dsa. Erkebiskopperne i Nidaros. Pag. 39.

⁴⁾ Norges gl. Lovs. II. Pag. 482. — Jvf. Schiwe. Norges Mynter. Indledningen. Pag. XXVI. (Holmboe).

en Mynt fra Valdemar Sejer, med Kongens Brystbillede paa Adversen og med en Biskops Brystbillede mellem Bogstaverne G—V paa Reversen. Disse Bogstaver, har man antaget, skulde betegne »Gunnerus» — »Viberga», altsaa Byens Biskop Gunner (1222—1251) og Viborg¹⁾. Man maa imidlertid ikke forstaa dem saaledes. De ere nemlig Begyndelsesbogstaverne i en anden Biskop Gunners Navn, i Lighed med V—A for Valdemar, P—E for Peter og N—I for Nicolaus (Niels). Mynten maa derfor henføres til Ribe, hvis Biskop Gunner (1230—1245) havde Part i Myntindtægterne indtil Aar 1234, og maa være præget i et af Biskoppens fire første Embedsaar. Dette eneste, formodede Revis for, at Viborg skulde have havt Myntret, er saaledes uden Betydning.

Medens der rundt om i Udlandet, i Tyskland, Frankrig og Italien, var Indrømmet en stor Del Stæder Myntret mod en vis Afgift til Rigets Overhoved, var dette ikke Tilfældet i Danmark i den her omhandlede Periode; senere blev den kun undtagelsesvis Indrømmet en enkelt By, Slesvig²⁾, hvor saaledes de sydligere Forhold have øvet deres Paavirkning. Omtrent Aar 1156 bestemte Svend Grathe i de Staden givne Privilegier, at Borgerne selv maatte forestaa Udmyntningen, dog efter Kongens Anordning, og føre Tilsyn med, at der ikke skete nogen Forfalskning. Naar Kongen paabød ny Mynt, skulde de give Kongen samme Afgift, som Myntmesteren gav. De fire Ældste i Byen skulde have to Mark Penninge af den nye Mynt³⁾. Kongen forbeholdt sig saaledes i Virkeligheden Overhøjheden over Mynten, der skulde gøres efter hans Befaling. Da Kong Erik Glipping Aar 1286 overdrog sin Ret til Halvdelen af Slesvigs Myntindtægter til Hertug Valdemar, bestemtes det, at hvis Mynten gjordes ringere end andetsteds i Jylland, skulde Straffen tilhøre Kongen, og tillige at den ikke maatte sættes i Omløb tidligere end den øvrige jydsk Mynt⁴⁾. Ogsaa her bevarede Kongen sin Ret som øverste Myntherre.

I Slutningen af det 14de Aarhundrede faa flere af Slesvigs og Holstens Byer Myntret, saaledes Flensborg, Kiel, Itzehoe og Oldesloe.

¹⁾ Urain. Stiftsstaden Viborg. Pag. 273.

²⁾ Job. Steenstrup. Kong Valdemars Jordebog. Pag. 223.

³⁾ Slesvigs gamle Stadsret. II. Kap. 31. — »Tercis est, cum Rex novum monetam jussisset fieri, claus tantum debent Regi offerre quantum confert monetarius, postea ipsi fieri faciunt monetam secundum velle Regis et sint providi inspectores ne aliquis falsitas in nummis fiat». — Kap. 32. »Seniores illius de civitate tenentur habere duas marcas denariorum de nova moneta». Thorsen. Stadsretter.

⁴⁾ »hac adjecta conditione, quod si monetarius deteriorum ibi monetam fecerit, quam alibi cudi contingerit in Julia, correctio super hoc ad Dominum regem spectet, nec ante publicationem aliarum monetarum in Julia publicetur». Hassé Schlesw.-Holst.-Lauenb. Regesten u. Urkunden. II. Pag. 284. Jvf. Hist. Tidsskr. 4. R. VI. Pag. 193. Nachtrag. De danske Fyrstelen.

V.

Myntsteder.

De historiske Optegnelser tie saa godt som fuldstændig om vore tidligste Myntforhold. En enkelt Myntmester findes omtalt, og Gejstlighedens Delagtighed i Myntretten meddeles; men derudover naa Efterretningerne ikke. Meget kunne Mynterne selv fortælle, og isærviit maa vi søge hen til de Oplysninger, der kunne skaffes paa anden Haand ved Betragtning af samtidige Forhold i de Lande, med hvilke vore Forfædre særlig stod i Berøring.

Og her stiller det sig saa heldigt, at vort Myntvæsens Ordning i det Væsentlige er sket efter en bestemt Rettesnor, som paa de vigtigste Punkter er godt belyst. Da Knud den Store indførte regelmæssige Udmyntninger i Danmark, hentyttede han engelske Myntmestre, og de engelske Forhold overførtes i Hovedsagen hertil, saaledes at den Ordning, der lagdes til Grund for vort Myntvæsen, i de fleste Punkter blev gjort i Overensstemmelse med den engelske. Vi maa derfor have de kjendte Oplysninger om Myntforholdene i England for Øje forat kunne danne os en Forestilling om, hvorledes de tilsvarende Forhold herhjemme maa antages at have fornet sig.

I England fandtes faa Myntsteder i en stor Del af de vigtigste Byer. Kong Ethelstan fastsatte Aar 928, at der skulde indrettes Mynthuse i forskjellige Stæder, og at Mynten skulde være ens i hele Landet¹⁾. Fra denne Konges Tid anbragtes Bynavnene paa Mynterne. Der maatte kun slaas Mynt i disse Byer, i det dertil indrettede Mynthus, og der blev sat streng Straf for den, som paa egen Haand slog Mynt. Foruden i de af Kongen bestemte Byer blev dog i fornødent Fald ogsaa præget Mynt andetsteds, naar han paa sine Rejser havde Brug for Penge.

Myntstemplerne opbevaredes i et eget Lokale, der var stillet under særlig betryggende Bevogtning²⁾, og som sandsynligvis har været i seive Mynthuset. I denne Bygning

¹⁾ II. Kap. 14. «Placuit nobis, ut una moneta sit in toto regno Imperio». — § 2. Om de forskjellige Myntsteder.

²⁾ Bevogteren af Stemplerne lønnes med 6 Pence daglig under Edvard III. Rindg. Coinage of Britain. I Pag. 49.

foretoges Sølvets Smeltning og Blanding efter dets vedtagne Lødhed, dets Forarbejdelse til tynde Plader, hvoraf Myntblanketterne udklippedes og tildannedes, og endelig Prægningen af Mynterne. Naar Udmyntningen skulde gaa for sig, blev Stempplerne bragte fra Stempelkammeret til Myntmesterens Værksted, hvor Pengene blev «smedede», og naar Udmyntningen var tilendebragt i det bestemte Omfang og prøvet, blev de nyslagne Penge bragte til Vexelboden og byttede dels for Landets egen ældre Mynt, dels for fremmede Penge og for udmyntet Sølv efter bestemt Værdiforhold. I mange Byer havde Kongen Vexelboder, hvor alt Sølv og Guld skulde veksles, og det var under Straf forbudt at foretage Bytning andetsteds end her¹⁾. Hvorvidt Vexelboden som Regel bar været i selve Mynthuset, er ikke klart. Naar det omtales, at Portneren ved Mynten og Vexelboden i Edvard I's Tid fik 9 Pence i Løn om Dagen²⁾, har sikkert det Hele her været indrettet i samme Bygning. Sandsynligheden taler for, at der har været Vexelboder i adskillige andre Byer end i dem, hvor der var Myntsted.

Myntstedet var altid i en sikker Bygning. Et Aktstykke fra Aar 1346 udtaler, at Myntmesteren i Ribe havde sin Bolig i selve Myntbuset³⁾. Dette benævnes «*fabrica monetariorum*», en Betegnelse, der antyder, at Bygningen har været udelukkende anvendt som Mynthus. Det fandtes ofte paa Slottet eller et befæstet Sted, der altsaa var særlig sikkert. Et af Kong Valdemar I, vistnok i Roskilde mellem 1158 og 1162, udstedt Brev er underskrevet i Myntmesterens Stue paa Slottet⁴⁾. Det er herefter sandsynligt, at ogsaa Myntbuset paa den Tid har været her. Det maa dog bemærkes, at i Roskilde var Myntmesterens Gaard, som muligvis var Mynthuset, blevet plyndret og ødelagt under en Tumult⁵⁾ i Aaret 1158, saaledes at Myntstedet under disse Forhold maaske kun midlertidig har været paa Slottet. Under Svend Estridsen og Knud den Hellige prægedes Mynt i «*Borby*», formentlig Borgeby i Skaane, hvor der forudmaa laa en befæstet Dorg. I en tidligere Tid, under Erik af Pommern, findes der Myntbus paa Gurre og Visborg Slotte.

Ved at sammenligne de Oplysninger om Myntstederne i England og i Danmark, som gives af de to Landes Mynttrækker, synes det at fremgaa, at Forholdet væsentlig har været det samme her som der, idet Knud den Store har oprettet faste Myntsteder, af hvilke nogle derefter have været i stadig, andre kun i periodisk Virksomhed. Desuden er der paa enkelte Steder lejlighedsvis blevet præget Mynt. Af de 16 kjendte danske Myntsteder fra denne Periode have sikkert 5 været stadig igang, nemlig i Lund, Roskilde,

¹⁾ Jvf. Ruding. *Coinage of Britain*. II. Pag. 59.

²⁾ Samment. I. Pag. 49.

³⁾ — «*fundum, in quo Monetariorum fabrica quondam constructa erat, et Monetarius Pape Myntar quondam habitabat*». *Terpiger. Ripæ Cimbr.* Pag. 695.

⁴⁾ «*in stuba Gerardi monetarii*» — «*in castro*». O. Nielsen. *Codex Esromensis*. Pag. 97. Om Dateringen, se samment. Pag. XVI.

⁵⁾ Saxo (ed. Müller). Pag. 737.

Viborg, Ribe og Slesvig; naar der fra de tre sidste savnes Mynter fra flere Konger, da tør Grunden dertil neppe søges i, at Udmyntningen har været afbrudt, men derimod i, at Mynterne endnu ikke ere fremkomne i Fund. Gjennem længere Perioder har der været præget Mynt i Ringsted, Slagelse, Odense, Aalborg og Aarhus, men kun en kort Tid eller lejlighedsvis i Borgeby, Thumtorp, Gori, Toftum, Randers og Ørbæk¹⁾.

	Eldste Grupper.	Halvbrakteater.	Svend Tveskjæg.	Knud den Store.	Hardeknud	Magnus d. Gode og hans Medregnere.	Svend Estridsen	Harald Hård	Knud den Hellige	Oluf Hønger	Erik Egead	Niels	Erik Emue	Erik Lam og Oluf	Tilsammen
Lund	7	•	1	23	28	20	32	2	4	4	3	2	1	2	129
Borgeby	•	•	•	•	•	•	1	•	1	•	•	•	•	•	2
Thumtorp	•	•	•	•	•	•	1	1	1	•	•	•	•	•	4
Gori	•	•	•	•	1	1	•	•	•	•	•	•	•	•	2
Roskilde	•	•	•	12	4	6	10	1	1	1	2	7	4	1	49
Ringsted	•	•	•	2	•	•	•	•	1	1	1	•	•	•	5
Slagelse	•	•	•	7	5	3	8	1	1	1	•	•	•	•	25
Odense	•	•	•	1	•	7	3	•	2	•	•	•	•	•	14
Toftum	•	•	•	•	•	2	•	•	•	•	•	•	•	•	2
Aalborg	•	•	•	•	1	•	•	•	1	•	•	•	•	•	2
Aarhus	•	•	•	•	4	2	•	•	•	•	•	•	•	•	6
Randers	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	1	•	•	•	1
Viborg	•	•	•	4	2	1	12	1	1	1	•	2	•	•	28
Ørbæk	•	•	•	1	2	•	•	•	•	•	•	•	•	•	3
Ribe	•	•	•	2	2	•	2	•	•	•	•	3	•	•	9
Hedeby (Slesvig) . . .	•	•	•	4	1	3	8	•	•	•	•	•	•	•	22
	7	6	1	60	50	41	77	6	13	8	7	14	5	3	302

Skaane.

Lund var ikke blot Skaanes, men hele Rigets vigtigste Myntsted. De tidligste Udmyntninger i Skandinavien ere formentlig knyttede hertil, og Virksomheden viser sig gjennem Mynterne at have været af meget stor Betydning. Idet der fra det her omhandlede Tidsrum kjendes 129 Hovedtyper, der ere udgaaede fra Lund; af disse tilhøre de 121 Tiden efter Knud den Stores Regjeringslitrædelse Aar 1018. Lunds Mynter spillede en frem-

¹⁾ Jvf. Kr. Erslev. »Vore bynavnes midste former, oplyste ved danske mønter«. Danske Saml. 2den Række. III. Pag. 121—126.

rørende Rolle i Landet. Udmyntningerne synes at have været større end de, der udgik fra Landets øvrige Myntsteder, og at have været betragtede som Rigets bedste Penge. De vare derfor særlig søgte og trængtes hyppig i forholdvis stort Antal i Fjndene. Typerne indeholde ofte ejendommelige Fremstillinger, som senere oplages og benyttes ved de andre Udmyntninger i Landet. Ogsaa i Henseende til Udførelsen staa Lunds Mynter i Reglen over de andre, navnlig med Hensyn til Omskrifternes Læselighed.

Som ovenfor omtalt, fik Lunds Biskop af Erik Ejegod skjenket en Fjerdedel af Indtægten af Stadens Mynt. Denne Rettighed bekræftes senere, Aar 1213, af Valdemar Sejer. 1377 gav Kong Oluf Dom for Erkebispens Besiddelsesret heraf. Efterat Myntstedet i Lund havde været i stadig Virksomhed gennem et Tidsrum af over firehundrede Aar, standsees Udmyntningerne og overføres under Christopher af Bælern til Malmø, der under den gamle Bispestads Tilbagegang havde hævet sig til at blive Skaanes vigtigste By; her fortsattes derpaa de skaanske Udmyntninger i et Aarhundrede. De sidste skaanske Mynter bleve prægede under Grevens Fejde.

Paa Mynterne varieres Stadens Navn paa mange forskellige Maader: Lund, Lund Denemac, Lun Demac, Lunduni, Lundunl, Lundln, Lundl, Lundio, Lunde, Lundeio, Lundie, Lundil, Lunl, Lud, Ludi, Luid, Ludenne, Ludini, Ludin, Ludhen, Luden, Ludeg, Luin, Lui, Lun, Lu og L. Betegnelsen for London og Lund er ofte den samme, hvorved i flere Tilfælde Adskillelsen mellem Knuds og Hardeknuds engelske og danske Typer vanskeliggjøres. En enkelt, hyppig anvendt Form, Ludi, forekommer aldrig paa engelske Mynter, men er afgjort dansk.

Borbi, Burhi, ere utvivlsomt Betegnelser for samme Navn og tilhøre sikkert et Sted i Skaane, da de to Mynter, som bære disse Navne, begge ere af skaanske Typer. Saavel Formen Borbi som Burhi (Burgi, med h istedelfor g, ligesom Mahnus for Magnus) antyder Forbindelsen med et Sted, der har haft Navnet Borghy, og da der i Malmøhus Len findes et Borgeby eller Borreby, hvor der forud har ligget et befæstet Slot, synes Myntstedet med størst Rimelighed at kunne have været her. De to Mynter ere prægede under Svend Estridsen og Knud den Hellige, og deres Udmyntning maa antages at skyldes tilfældige Omstændigheder, da de ikke ere udgaaede fra noget fast Myntsted.

Thumatorp, det nuværende Tommerup eller Tommarp, i Kristiansstads Len, hvor der forud fandtes saavel et Benediktiner- som et Bernhardinerkloster. Kun tre Mynter, fra Svend Estridsen, Harald Hein og Knud den Hellige, kunne henføres hertil, hvorfor Myntstedet maa antages at have været i Virksomhed kun en kortere Periode. Navnet skrives paa Mynterne: Tumad, Tumal eller Tu.

Gorl. Dette Stednavn findes anbragt paa to skaanske Mynter, prægede under

Hardeknoed og Magnus den Gode, med samme Reversstempel og med Adversstempler, som ogsaa ere brugte til Mynter fra Lund; men Stedet, der skjuler sig i Navnet, lader sig ikke bestemme. Det tør ikke antages at være noget engelsk Stednavn, da de af Myntprægerne fra England til Danmark medbragte Myntestempler, som vides at være benyttede her, ere fra bekjendte, større Byer. Paa Grund af Mynternes skaanske Oprindelse kan Navnet ikke sættes i Forbindelse med Gurre paa Sjælland. Det er formentlig et skaansk Stednavn, som nu neppe lader sig udfinde. Forskjellige Navne, som Gårrod, Gårro, Gørrød, Kurre, ere af et tilsyneladende Lydslægtskab. De to Udmyntninger maa antages at være foretagne under særlige Forhold.

Sjælland.

Roskilde, Rigets gamle Kongesæde, kom snart til at spille en vigtig Rolle som Myntsted, efterat et ordnet Myntsvesen var indført. Fra Knud den Stores Tid er Roskilde efter Lund det betydeligste faste Myntsted, hvorfra der regelmæssig udgaar Mynt, og Udmyntningerne have ofte været af betydeligt Omfang; der kjendes Mynter fra Roskilde, prægede under samtlige Konger indtil Valdemar Atterdag. Under Erik af Pommern præges den sjællandske Mynt i Næstved og paa Gurre Slot. Christian III lader som udvalgt Konge Aar 1535 slaa Fireskillinger i Roskilde, de sidste Mynter fra denne By.

Et mærkeligt Forhold træffes ved de yngste sjællandske Mynter under Knud den Store, nemlig en betydelig Nedgang i Værdien, som derved kommer i Overensstemmelse med den jyske Mynts og staar i stærk Modsætning til Udmyntningernes iøvrigt ret faste Værdiforhold.

Vistnok i Slutningen af det 11te Aarhundrede tilføjes der, som ovenfor omtalt, Biskoppen af Roskilde, tilligemed andre Rettigheder, ogsaa Trediedelen af den sjællandske Mynt, hvilken indtægt Biskopperne vedbleve at have, indtil den, sandsynligvis i Begyndelsen af det 15de Aarhundrede, blev inddraget af Kronen¹⁾.

Fra Roskilde kjendes ialt fra det her omhandlede Tidsrum 49 Hovedtyper. Hensførelsen vanskeliggjøres dog ofte ved, at Myntomskriftene ere forvirrede, saaledes at Bestemmelsen hovedsagelig maa søges i Typslægtskabet.

Af Byens Navn forekomme Former: Roscil, Roscii, Rosci, Ricosdil, Rosceiden, Rosceid, Roscel, Rosclde, Roscid, Rosce, Roscd, Roscn, Roac, Roen, Ros, Roc, Roas, Roa, Roini, Rotc, Rosi, Ro, R, alle tilhørende det 11te Aarhundrede. Senere Bødes Bogstavet k istedetfor c, saaledes paa Mynter fra Niels: Roskeldu, Roskeld, Roisk.

Særlig Vanskelighed frembyder Bestemmelsen af den store Klasse Runemynter fra Svend Estridsen, hvoraf en Del bære Kongenavnet Svend (T. IX. 39. 39a). Typslægtskab,

¹⁾ Aarb. f. n. O. og H. 1886. Pag. 160.

Arbejdet og Fundene tyde hen paa, at disse og de nærbeslægtede Mynter uden Runeskrift tilhøre Roskilde¹⁾, hvis Stednavn synes at være angivet i enkelte af de altid mere eller mindre forvirrede Omskrifter. Paa Mynter anvendes Runer ellers kun undtagelsesvis udenfor Skaane (Slagelse).

Slagelse. De tidligste, kjendte Mynter fra denne By tilhøre Knud den Store, og Rækken vides derefter at være fortsat under de følgende Konger indtil Oluf Hunger. Muligvis er Udmyntningen dog fortsat endnu i nogen Tid, selv om Mynterne hidtil ikke ere komne tilsyne. Slagelse maa saaledes antages at have været bestemt til at være blandt Landets faste Myntsteder, om end vistnok i et til Hovedmynten i Roskilde knyttet Forhold med Hensyn til Myntværdien. Adskillige af de til Slagelse henførte Typer mangle læselige Omskrifter, og det er derfor muligt, at enkelte, hvor man ved Hensførelsen kun har kunnet bygge paa et ikke ganske rent Typslægtskab, kunne tilhøre Roskilde eller Ringsted. Flere af Slagelses Mynttyper have bibelske Sprog i Omskrifterne; enkelte have ejendommelige Fremstillinger, saaledes fremstilles paa en Mynt fra Svend Estridsen et paveligt Bryttbillede og paa en anden to Nøgler, formentlig Sct. Peters Nøgler, ved hvilke Fremstillinger der hentydes til Kirkens Magt (T. X. 47. 51).

Byens Navn forekommer paa Mynterne under følgende Former: Slahlus, Slahlov, Slaonto, Slahl, Cl(vltas) Sla, Slage, Slah, Slai, Sla, Sli, Sl.

Ringsted. En Mynt fra Knud den Store med Stednavnet »Ricsta« henføres af B. E. Hildebrand til en engelsk By, Richebyrig. En anden af Knuds Mynter, ligeledes af angelsaxisk Typ, bærer samme Stednavn. Begge Mynter ere imidlertid noget afvigende fra de engelske Typer og bære Myntprægernavnet Ulf eller Ulif, der ikke forekommer paa nogen engelsk Mynt, men derimod paa flere samtidige Mynter fra Slagelse, hvorfor det tør antages, at Mynterne høre hjemme i Danmark. Her er kun eet Sted at henvise dem til, nemlig Ringsted, fra hvilken By der senere haves Mynter prægede under Knud den Hellige, Oluf Hunger og Erik Ejegod. Knuds ene Ringsted-Mynt viser ved sin betydelige Vægt, at Myntstedet er blandt de tidligst oprettede²⁾.

Muligvis kunne enkelte Mynttyper med forvirrede Omskrifter høre hjemme i Ringsted, medens de nu henføres til Roskilde eller Slagelse; men Myntstedet tør dog ifølge sin Beliggenhed mellem de to andre ikke antages at have været af nogen særlig Betydning. Udmyntningerne synes ogsaa at have været af ringere Omfang her end ved de to andre sjællandske Myntsteder.

¹⁾ Kr. Erlev antager, at Gruppen maa være skaansk. — Jvf. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 182—184 (Roskildes ældste Mynter).

²⁾ Jvf. Kr. Erlev. Samme. Pag. 125. — Samme. Danske Saml. 2den R. III. Pag. 122 (Vore By-navnes ældste Former).

Byens Navn skrives, som sagt, tidligst Ricsta; senere forekomme Formerne: Reg, Re, Ri, Ri, R.

Fyen.

Odense var blandt de Byer, hvor Knud den Store lod slaa Mynt; men Virksomheden synes fra Begyndelsen af at have været ringe. Senere indlægger Myntstedet en ejendommelig Stilling under Stridighederne mellem Magnus den Gode, Svend Estridsen og Harald Haardraade, idet Staden var snart i den ene, snart i den anden af de stridende Parters Besiddelse. Der udgaar da herfra den ovenfor omtalte Række Udmyntninger, som indeholder Navnene paa de forskellige, i disse Begivenheder indblandede Fyrster. Efterat Forholdene ere komne i Ro, lader Svend Estridsen slaa Mynt i Odense, og endnu fra Knud den Hellige kjendes Mynter herfra; men derefter savnes ganske Kjendskab til Stadens Mynttyper i omtrent 300 Aar, indtil Erik af Pommern lader præge Mynt her. Odense maa derfor antages ikke at have været blandt Landets faste Myntsteder, hvilket ogsaa fremlyser deraf, at medens de gamle Optegnelser ofte omtale skaansk, sjællandsk og jydsk Mynt, træffer man ikke Betegnelsen «fyensk Mynt» eller «fyenske Penge». Af Myntfundene synes det at fremgaa, at Fyenboerne senere i Tiden have været henviste til at benytte samme Slags Mynt som den, der ndgik fra Ribe, saaledes at der mulligvis er præget Mynt i Odense af lignende Typ som der. At Myntstedet vedblivende, ialfald periodisk, har været i Virksomhed, ses af forskellige Oplysninger. Valdemar Sejer giver Aar 1229 sin Svigerdatter Eleonore i Medgift bl. A. det halve Fyen og den halve Myntindtægt af Øen¹⁾, altsaa ogsaa af Odense. 1331 pantsættes Mynten i Odense²⁾. 1285 og 1359 omtales tidligere Myntmestre i Byen³⁾. En Gade i Odense bærer endnu Navnet «Myntergade»; dette maa hidrøre fra Erik af Pommerns Myntus i Byen.

Stadens forskellige Navneformer paa Mynterne ere: Othsvic, Othavi, Odsvidl, Othav, Othalc, Onsic, Othai, Oths, Othna, Othen, Othe, Othn.

Toftum. Fra Tiden, da Svend Estridsen gjorde Magnus den Gode Herredømmet stridigt, findes et Par Mynttyper med Stednavnet «Toftum» og «Toft», af hvilke den ene paa Adversen har Navnet Edvard, formentlig betegnende Edvard Confessor (se Pag. 50). Samme Adversstempel findes benyttet til en Mynt fra Lund, hvilket kunde tyde paa, at Toftum maa have været et i Skaane helliggende Sted; men tages de daværende urolige Forhold i Betragtning, under hvilke de stridsførende Parter særlig have ladet slaa Mynt i Odense, og tillige at Reversstypen, et Ankerkors, er den samme som paa flere af

¹⁾ Nordalbing Studien. I. Pag. 84.

²⁾ Original i Rigsarkivet.

³⁾ Se. R. D. V. Pag. 516. — Nohm. Danm. Hist. XIII. Pag. 305.

Mynterne fra denne By, bliver det mest antageligt, at Udmyntningen er sket paa Fyen, og at der til det nævnte Adverspræg med Edwards Navn er benyttet et fra Lund medbragt Stempel. Paa Fyen vil man imidlertid ikke finde Stednavnet Toftum, hvorimod det træffes paa fire Steder i Jylland. Hertil kan Udmyntningerne dog ikke tænkes at være knyttede, da Mynternes Vægt bestemt taler derimod. Det maa derfor antages, at det paa Mynterne anførte »Toftum« er et nu glemt og forsvundet fyensk Stednavn, eller at det skjuler sig under en forandret Form, »Tofte« eller »Toftegaard«¹⁾. Af de kjendte Steder med disse Navne synes dog intet at have Betingelser for at komme i Betragtning.

Jylland.

Viborg var tidlig Hovedmyntstedet for Nørrejylland. Der sloges Mynt her fra Knud den Stores Tid indtil Midten af det 14de Aarhundrede. I den foreliggende Periode prægedes der sikkert Mynt i Viborg under alle Kongerne, skjøndt Myntfundene endnu ikke have bragt Oplysning om Udmyntningerne herfra under Erik Ejegod, Erik Emun og Erik Lam. Enkelte af Kongernes Udmyntninger ere ret fyldig repræsenterede, saaledes Knud den Stores og Svend Estridsens. Ialt kjendes 28 Mynttyper fra Viborg; men Ordningen vanskeliggjøres meget ved de hyppig forvirrede Omskrifter, der ikke yde noget Vink ved Mynternes Bestemmelse, saaledes at Typ og Vægtforhold maa lægges til Grund for denne.

Mynttrækken fra Viborg viser, at den samme Typ har kunnet holde sig gennem lange Tider. Endnu under Oluf Hunger og Niels benyttes de samme Revers typer (T. XII. Oluf. 8., XIII. 11), som stadig findes anvendte paa Viborg-Mynter siden Knud den Stores Tid. De angelsaxiske Advers typer vedligeholdes ogsaa længst her; først sent under Svend Estridsen paa hans skaanske Typer med Helgen-Fremstillinger over til det vestlige Myntsted (T. XI. 66. 67).

Medens Kongerne efterhaanden gav Biskopperne i forskellige Dyer Delagtighed i Myntretten, blev dette, som ovenfor omtalt, ikke Tilfældet i Viborg. Historien fortæller intet herom, og Mynterne indeholde ikke, som tidligere antaget, nogen Hentydning til, at Bispen i Viborg har havt Del i Mynten.

Byens Navn angives paa Mynterne under følgende Former: Wiberga, Viberga, Viberg, Wiber, Viber, Wibrne, Wibrne, Vibr on D (?), Vwibr, Wibr, Vibel, Vibe, Wib og Vi.

Orbec, Orbes angives paa Mynter fra Knud og Hardeknud som Navn paa et Myntsted, hvis Beliggenhed dog ikke lader sig paavise. At Stedet maa søges i Jylland,

¹⁾ Tofte: 1) Skovby S., Odense A. 2) Refsvindinge S., Svendborg A. — Toftegaard: 1) Tommerup S., Odense A. 2) Krarup S., Svendborg A. 3) Ollerup S., Svendborg A. 4) Skjerninge S., Svendborg A.

er givet ifølge Mynternes Vægt og Typernes nære Forbindelse med Viborgmynter, idet samme Adversstempel er brugt under Knud til Udmyntninger fra begge Steder. Sandsynligvis er Navnet det samme som det nu langt fra sjældne «Ørbæk», hvoraf der forekommer flere i Jylland, og Stedet maa sikkert have ligget i den nordligere Del af Jylland, vistnok i en ikke fjern Afstand fra Viborg. Opmærksomheden fæstes særlig paa Ørbæk ved Løgstør, nu Øster- og Vester-Ørbæk, beliggende tæt ved Limfjorden. Adskilligt kan tale for, at denne Plads ved Midten af Fjorden i gamle Dage har spillet en Rolle som Handelsplads, og at den har haft Forbindelse med Viborg sydpaa ad Fjordvejen, hvorved dette Fællesskab i de to Steders Udmyntninger kan være opstaaet.

Det er iøvrigt ikke usandsynligt, at Navnet Ørbæk har haft en Tilføjelse; Formeu «Orbes» svarer maaske til «Ørbæke» og kan da tyde hen paa, at den gamle Betegnelse muligvis har været «Ørbæksgaard», i Lighed med «Ørbækshuse» i Maarum Sogn ved Helsingør paa Sjælland. Navnet Ørbækgaard forekommer i vore Dage flere Steder i Jylland. Omtrent tre Mil Vest for Viborg i Fly Sogn, Fjends Herred, ligger der saaledes en Gaard med Navnet «Ørbækgaard», der muligvis stammer fra gammel Tid. Et andet «Ørbækgaard» er beliggende i Ørum Sogn, Norre Herred paa Mols. Denne betydelige Herregaard er af gammel Oprindelse; Aar 1448 ejedes den af Henning Podebusk. Dens Beliggenhed ved Kolind Sund gjør det antageligt, at der i Fortiden kan have været en Borg. De forskellige Steder savne dog alle Hovedbetingelsen for at komme i Betragtning, idet der ganske mangler historisk Oplysning om, hvorvidt der paa noget af disse Steder tidligere har ligget nogen Kongegaard eller By, hvor der i de to Kongers Tid kan antages at være staaet Mynt. En blot nogenlunde sikker Dom angaaende Myntstedet Ørbæks Beliggenhed kan saaledes ikke fødes. Sandsynligheden taler for Ørbæk ved Løgstør.

Udmyntningerne i Ørbæk have utvivlsomt kun lejlighedsvis været foretagne; men navnlig under Hardeknud have de dog været af betydeligt Omfang. Rimeligvis er der indtruffet Forhold og Omstændigheder, der have foranlediget, at Udmyntningen for en Tid har været overført hertil fra Viborg.

Aalborg har, saavidt det kan ses af de hidtil fremkomne Mynttyper, ikke været af videre Betydning som Myntsted. Der synes ikke at være foretaget Udmyntning her før end under Hardeknud, og Virksomheden har sikkert kun været periodisk. Først under Knud den Hellige viser der sig atter Mynt fra denne By, og med Undtagelse af nogle under Valdemar den Store prægede Brakteater kjendes der ikke Mynt herfra gennem flere Aarbundreder, i hvilke Udmyntningen derfor sandsynligvis har været standset. Senere optages den periodiske Virksomhed under kong Hans og Frederik I, under hvilken Konge de sidste Aalborg-Mynter udgaa.

Kun nogle faa Variationer af Hardeknuds Mynttyp fra denne By have læselige Omskrifter.

Stadens Navn skrives paa disse: Alabu og Alebu. Paa Knud den Helliges Mynt staar: Aleburb, med h istedetfor g.

Aarhus har utvivlsomt ligesom Aalborg kun været af ringe Betydning som Myntsted. I den foreliggende Periode vides der i Aarhus kun at være foretaget Udmyntninger under Hardeknud og Magnus. Efter et hundredeaarigt Tidsrum, hvorfra der ikke kjendes nogen Mynttyp, som kan tillægges denne By, præges her Brakteater under Valdemar den Store, og derefter indtræder der atter fuldstændigt Ukjendskab til dette Myntsteds Virksomhed. Udmyntningerne maa derfor antages at have været rent periodiske eller foretagne lejlighedsvis under særlige Omstændigheder. Henved 400 Aar senere lader Christian III slaa Mynt i Aarhus; efter den Tid standser Myntvirksomheden her ganske.

Byens Navn skrives: Arosii, Arosei, Arosel og Aloci.

Randers synes at være det Myntsted i Jylland, hvor Virksomheden har været ubetydeligst i den her omhandlede Periode. Der kjendes nemlig herfra kun en enkelt, sildig Typ, der tilhører Erik Ejegod. Muligvis ville senere Tiders Fund oplyse, at Myntvirksomheden har været større, end det nu kan spores; men det er dog sandsynligst, at der kun lejlighedsvis har været foretaget Udmyntning her. Under Valdemar den Store præges der Brakteater i Randers. At Myntstedet senere har været i Virksomhed ses deraf, at Christopher II pantsætter Mynten i Randers til Hertug Albert af Sachsen Aar 1329¹⁾. Under Erik af Pommern udmyntes der Kobberpenninge i Randers, de sidste Mynter, som udgaa herfra.

Byens Navn paa Erik Ejegods Mynt skrives: Randros.

Ribe. Myntrækken fra denne By, der dog har været et af Rigets Hovedmyntsteder, er kun sparsomt repræsenteret og er for Størsteparten usikker. Med Undtagelse af de hertil henførte Mynter fra Knud den Store og en enkelt Typ fra Svend Estridsen have de faa kjendte Udmyntninger ulæselige Omskrifter, saaledes at Hensførelsen maa træffes paa Grundlag af Ligheder i Vægt og Typ. Tidligere har der ikke været henført nogen Mynt fra Knud den Store til Ribe. Man træffer dog sikkert hans Mynter herfra i endel Variationer af angelsaxisk Typ, der bære umiskjendeligt Præg af at være udmyntede i Danmark og ikke i England, og hvis Stedbetegnelser, Ribbir og Riebli, utvivlsomt angive Ribes Navn. En af Variationerne har Stednavnet «Riceybii», hvilket kunde synes at indeholde Navnet paa den engelske By Ricebyrig, hvortil ogsaa disse Mynter ere henførte af B. E. Hildebrand;

¹⁾ Sudendorf. Urkundenbuch z. Gesch. d. Herz. v. Braunsch. u. Lüneb. VII. Pag. 217. 219.

men det fælles Myntprægernavn og de andre Mynters Stedbetegnelser tale for Henførelsen til Ribe. Senere Typer maa antages at tilhøre Hardeknud; men Bestemmelsen er usikker. Den endnu meget ufuldstændige Mynttrække vil utvivlsomt blive forøget i Tidens Løb. Under Svend Estridsen prægtes Mynter med Stedangivelsen RI, hvilke maa antages at tilhøre Ribe¹⁾, da de ifølge deres ringe Vægt utvivlsomt ere jydsk. Herefter afbrydes Kjendskabet til Udmyntningerne gennem et langt Tidarum; kun nogle faa sildige, til Niels beførte Typer, ere muligvis fra Ribe. Først under Valdemar Sejer møder der atter sikre Mynter fra denne By, og Udmyntningen vedligeholdes derpaa uafbrudt indtil Midten af det 14de Aarhundrede. Under Frederik I og Christian III prægtes der igjen Mynt i Ribe; men dermed standser Myntstedets Virksomhed.

Meddelelsen om, at Knud den Store skulde have afstaaet Halvdelen af Ribe Mynt til Stadens Biskop blandt Halvdelen af de kongelige Indtægter af Byen, er, som tidligere omtalt, vistnok urigtig. Det er sandsynligt, at Ribes Biskop først i Slutningen af det 11te Aarhundrede har faaet Del i Myntindtægten.

Ribe har sikkert været et af Landets faste Myntsteder. Saavidt det kan skjønnes af Myntfund, have Stadens Mynttyper i det 13de og 14de Aarhundrede ogsaa været brugte paa Fyen, saaledes at der er præget ens Mynter i Odense og Ribe. Muligvis har en saadan Forbindelse mellem de to Myntsteder allerede fundet Sted i en tidligere Tid.

I et Aklstykke fra Aar 1346²⁾ meddeles, at det fordums Mynthus i Ribe var beliggende nordlig i Ilyen. Endnu findes her en Gade, som benævnes Myntergade.

De forskellige Former for Byens Navn paa Mynterne ere: Ribblir, Riebli, Rihdil (Ribpl?), Rihne og Ricyebli.

Hedeby (Slesvig). Fra denne By, der tidlig var Gjennemgangspunktet for Kulturstrømmen fra det vestlige Europa til Skandinavien, udgik de første kjendte, vstdanske Udmyntninger, Halvbrakteaterne. Senere prægtes der under Knud den Store en Række jydsk Mynter, som muligvis ere udgaaede fra Hedeby. Fra Hardeknud kjendes en Mynt, som paa Grund af Typen henføres hertil. Under Magnus d. Gode udmyntes her flere Typer, af hvilke den ene har Stedbetegnelsen «Eithebiin», hvoraf Slutningsskiltstaverne «ni» neppe have nogen Betydning. Fra Svend Estridsen haves forskellige Mynter, som paa Grund af Ligheder med ældre Typer fra Hedeby maa antages at have haft deres Hjemsted her; men muligvis ville senere Fund oplyse, at enkelte af dem skulde henføres til andre Steder, navnlig til Ribe. Efter Svend Estridsen kjender ikke nogen Mynt, der kan tillægges Hedeby eller

¹⁾ Kr. Erlev. Aarb. f. n. Oldk. og Hist. 1875. Pag. 182 (Røskildes ældste Mynter).

²⁾ «quendam fundum ad boream iusta fundum quo fabrica monetariorum quondam constructa erat. Terpager. Rippe Cimb. Pag. 696.

Slesvig, som Staden nu kaldes; muligvis har Udmyntningen været standstødt i længere Tid. 1156 faa Stadens Borgere Tilsynet med Mynten (se Pag. 66). Aar 1175 giver Valdemar den Store, som foran omtalt, Biskoppen i Slesvig Halvdelen af Myntindtægten, en Rettighed, som Biskopperne vistnok derefter have beholdt, indtil Udmyntningen standses henimod Midten af det 14de Aarhundrede. Byens Navn anføres kun den omtalte ene Gang paa Mynterne, under Formen «Eithebii».

Som det vil ses af den foranstaaende Tabel over de i de forskjellige Byer foretagne Udmyntninger, ere enkelte Myntsteder meget svagt repræsenterede i Mynttrækkerne, navnlig Randers, hvorfra kun en enkelt Typ kjendes fra denne Periode; og det bliver da et Spørgsmaal, om der ikke kan være sket Udmyntninger i flere Byer end i dem, fra hvilke vi nu have Mynter. For at kunne besvare dette maa vi se hen til, i hvilke Byer der i den nærmest følgende Tid er slaaet Mynt. Herom haves for Nørrejyllands Vedkommende god Oplysning gjennem en Række, i Begyndelsen af Valdemar den Stores Regjering prægede Brakteater, paa hvilke Bynavnene findes anførte. Blandt disse træffes to, der ikke tidligere ere kjendte som Myntsteder, Horsens og Hjørring; muligvis kan der herfra ogsaa forhen være udgaaet Mynt, da de andre paa Brakteaterne angivne Byer alle ere tidligere kjendte Myntsteder. Det maa dog bemærkes, at der hverken i Hjørring eller i Horsens vides at være slaaet Mynt efter Valdemars Tid.

Utvivisomt mangler der endnu Kjendskab til adskillige Typer i de forskjellige Byers Mynttrækker; men man er dog formentlig naaet saa vidt, at man med det nuværende Materiale kan have et temmelig sikkert Overblik over Forholdet mellem Myntstedernes større eller mindre Virksomhed.

Spørgsmaalet om Hovedmyntstedets Stilling overfor de andre Myntsteder i Landsdelen lader sig ikke med Sikkerhed besvare. Mynterne vise, at der neppe har været nogen Bestemmelse om et fælles Præg førend under Harald Hein; men derimod har der vistnok fra Hovedmyntstedet været fastsat en for samtlige Udmyntninger i Landsdelen gjældende samtidig Værdi. Saaledes synes der at være gennemført en fælles Nedgang i Værdien ved Knud den Stores yngste Udmyntninger i Roskilde og Slagelse. Endvidere vil det erindres, at Kongens Myntmester i Roskilde, ved Aar 1293, ogsaa har slaaet Mynt paa Falster, og at han har havt Vexelbød i Slagelse og andre Steder paa Sjælland, saaledes at hans Enhedsomraade maa have strakt sig udenfor Roskilde. Fremdeles pege de i det 13de og 14de Aarhundrede ret jevnlig benyttede Betegnelser, skaansk, hallandsk, sjællandsk og jydsk Mynt¹⁾, hen paa en, sikkert langt tilbage i Tiden indført, Ordning med Hensyn

¹⁾ Jvf. Aarb. f. H. O. og H. 1884. Pag. 256 o. f.

til en samtidig, fælles Myntværdi indenfor de enkelte Landsdele, og Bestemmelserne herom maa utvivlsomt være udgaaede fra Hovedmyntstederne.

Muligvis kan man drage en Slutning med Hensyn til et saadant overordnet og ledende Forhold fra Hovedmyntstedets Side ved Sammenligning med Bestemmelser paa et andet, hermed beslegtet Omraade, nemlig med den for hver Landsdel gjældende Ordning af fælles Vægt og Maal. Selv om disse Bestemmelser tilhøre en tidligere Tid, have lignende dog vistnok meget tidlig været gjældende.

Man finder saaledes, at der paa et skaansk Kjøbstadsmøde, der afholdes i Lund d. 29. Juni 1504, bl. a. vedtages, at »alle skepper och alne i Skone skulle liches vedh theres skeppe och alne i Lundh.«¹⁾ Det normerede Maal for Skjeppen og Alenen har saaledes været opbevaret i Lund, en Ordning, der sikkert allerede har tilhørt en meget gammel Tid.

Et tilsvarende Forhold træffes muligvis i Kong Hans's Privilegium for Kjøbenhavn 1485, hvor der ndtales i § 6, at »engen schal eller ma tappe wiin, myød, thydiat wol eller danst wol eller noger andre driick i kopmanhauen uden met ret byess made, som aff arild i roskilde waret haue.«²⁾ Ordet »made«, »madhæ«, et til en bestemt Størrelse fastsat Maal, træffes gjentagne Gange i denne Betydning i de gamle Stadsretter³⁾. Da Meningen med den nævnte Paragraf vel neppe kan være, at Kjøbenhavn skulde have et særligt »Bysens Maal«, ligesom Roskilde havde sit, maa den utvivlsomt forstaaes saaledes, at det normerede, rette Bymaal for Sjælland fra Arilds Tid har været opbevaret i Roskilde. Og naar det i Kong Hans's Kjøbstadsret § 23 paabydes⁴⁾, at man med »Stadzens Mercke och Brende« skulde »brende Skiepper, Halffskiepper, Fierdinger, och retthe Bøsmere«, da vil man vanskelig kunne antage andet, end at de med Stadens Mærke og Brændejern justerede Kar og Bismervægte skulde være af en bestemt, fælles Størrelse og tildannes efter et Hovedmaal og en Normalvægt, der overalt fandtes, ligesom i Skaane, i Landsdelens vigtigste By. Vi træffe utvivlsomt Tegn derpaa, naar der i Aktstykker fra det 13de Aarhundrede tales om »lundensisk« og om »sjællandsk eller roskildsk« Vægt⁵⁾, hvor nltsaa Vægten benævnes efter Landsdelens Hovedby, Normalvægtens Opbevaringssted.

Saafermt altsaa Landets Hovedbyer, der tillige vare de betydeligste Myntsteder, have været, som det maa antages, de faste Udgangspunkter for Landsdelenes fælles Maal og Vægt, da tør man ogsaa med fuld Føje gaa ud fra, at de have spillet en lignende overordnet Rolle paa Myntvæsenets Omraade overfor de mindre Myntsteder.

¹⁾ Malme Raadstuebog 1503—1548. Pag. 17. Oplysningen skyldes Meddelelse af Cand. mag. Murkeprang.

²⁾ Kolderup-Rosenvinge. Gamle danske Love. V. Pag. 170.

³⁾ »Belyndes iuagher meth ath haue falsche myntade«. — »Siquis cum falsa mensura vini«. Rike Stadsret. 1269. § 21. Kolderup-Rosenvinge. V. Pag. 232, 233.

⁴⁾ Sammenst. Pag. 530.

⁵⁾ Jvf. Aarb. f. n. O. og H. 1884. Pag. 251.

VI.

Myntembedsmænd.

Ligesom angaaende Myntstederne ere de efterladte Oplysninger om Myntembedsmændenes Stilling i den foreliggende Periode yderst sparsomme. Kun en enkelt Myntmester nævnes ved Navn; men om Embedsforholdene i det Hele og Enkelte vides Intet fra Daldens Optegnelser. Ogsaa ved dette Spørgsmaal maa man derfor søge Oplysningerne gjennem Undersøgelse af de tilsvarende Forhold andetsteds og navnlig i England, hvorfra i det Væsenlige Myntvæsenets Ordning herhjemme viser sig at være hentet, om det end der har været indrettet efter en langt større Maalestok og med en betydeligere Stab af Embedsmænd, end det blev Tilfældet her¹⁾.

I den angelsaksiske Periode paahvilede det i England den kongelige «Gerefa» at føre Tilsynet med Mynten indenfor det ham underlagte Landomraade. Denne overordnede Embedsmand, «cyninges gerefa», «præpositus regis»²⁾, havde ingen andre Foresatte foruden Kongen og Biskoppen end den kongelige «ealdorman», Statholderen³⁾. Gerefas Stilling var meget omfattende og svarer nærmest til den kongelige Fogeds i senere Tider. Han var saaledes Formand ved Retsmøderne og den, som besørgede Straffene fuldbyrdede og Bøderne opkrævede, og han hævdede tillige de kongelige Skatter og Afgifter⁴⁾. Han var den øverste Embedsmand i sit Distrikt, shire, og benævnes ogsaa «sciregerefa», hvoraf formentlig gjennem Formen «shire-reeve»⁵⁾ Ordet «sheriff» er dannet. Desuden træffes andre Tillægsbetegnelser til Gerefa, saaledes «tūn-gerefa» (tūn = Gods, Jordareal); «port-

¹⁾ Embedsmændene og deres Stillinger nævnes hyppig i de angelsaksiske Love. Se: Reinhold Schmid. Die Gesetze der Angelsachsen. F. Liebermann. Die Gesetze d. A. I. 1. Hefte.

²⁾ Alfreds Love. Cap. I, a. 34. Liebermann. Pag. 49. 69. — Ines Love. Cap. 73. «bis gerefan». Sammensteds. Pag. 121.

³⁾ «Æthelstan beot his biscopum and his ealdormanum and his gerefor». Æthelstans Love. II. Sammenst. Pag. 182. — «ealdormanu and kinges gerefa». Æthelreds Love. III. I. Schmid. Pag. 212. — «mine ealdormen and mine gerefan». Æthelstans Love. I. Liebermann. Pag. 146.

⁴⁾ «The sheriff or scir-gerefa was the king's steward and judicial president of the shire, the administrator of the royal demesne and executor of the law». W. Stubbs. The Constitutional History of England. I. Pag. 113.

⁵⁾ Ligesom «portreeve» af «port-gerefa». Jvf. Ruding. Coins of Britain I. Pag. 378. Anm.

gerefa-¹⁾ (port — Havn, Handelsplads, By); «burl-gerefa» (burg — Borg eller By,²⁾. Disse Betegnelser vise dog ikke nogen Forskjel i Stillingen, men indeholde kun en Angivelse af de Gerefa underlagte, uensartede Omraader.

Blandt de forskellige Embedspligter, som paahvilede Gerefa, var, som sagt, ogsaa Tilsynet med Mynten — «Et ipse qui portus custodiunt — custodiant omnes monetarii»³⁾. Hans Stilling var forbundet med personligt Ansvar⁴⁾; ved Embedsforseelser kunde han derfor idømmes Straf og saaledes ogsaa i sin Stilling ved Mynten. I Knud den Stores Love findes indført den Bestemmelse, at hvis Gerefa anklages for, at et Myntfalskneri er sket med hans Tilladelse, skal han rense sig ved en tredobbelt Uskylsprøve; og hvis denne fulder uheldig ud, skal han lide samme Straf som Falskneren⁵⁾. Gerefa var saaledes ansvarlig for Udmyntningen; men iøvrigt oplyses Intet om Enkelthederne i den Stilling, han har indtaget ved Mynten. Den har dog sikkert svaret til den, som i en senere Periode «the warden of the mint», «the warden of the cunyeihouse», «custos monetæ»⁶⁾, indtog. Dens Pligter bestod i, at han fra Skatkammeret modtog det til Udmyntning bestemte Guld og Sølv og udleverede det til Myntmesteren⁷⁾, efterhaanden som det skulde bruges; han var ansvarlig for, at det blandedes i det foreskrevne Værdiforhold, og modtog af Myntmesteren hver Aften de i Dagens Løb udmyntede Penge, som han forvarede i en Kiste, og hvoraf nogle Stykker ved Ugens Slutning indtoges til Prøve ved den Undersøgelse, som skulde foretages af dertil særlig skikkede, fagkyndige Mænd inden 40 Dage efter Udmyntningen⁸⁾. Fra London som Rigets Hovedmyntsted blev der forinden hver ny Udmyntning til de forskellige Myntsteder sendt Prøvestempler, som tilligemed de derefter udarbejdede Myntstempler forvaredes under hans Ansvar og under Tilsyn af en særlig Embedsmand, «Bevogteren af Stemplerne». Ogsaa om Gerefas Lønningsvilkaar ved Mynten savnes Oplysninger. 1251 havde «the warden» to Shillings daglig⁹⁾, og 1367 fik «custos monetæ» 1 Penny af hvert Pund udmyntet Sølv¹⁰⁾.

¹⁾ «Iunggravia». Eitelreda Love. IV. 3. Schmid. Pag. 219. — «portigerefa». Edwards Love. I. 1. Proh. Liebermann. Pag. 138. Eitelreda Love. II. 12. Sammet. Pag. 156. — «portireva». Edmunds Love III. 5. Sammet. Pag. 191. Eitelreda Love. IV. 3. 7. Schmid. Pag. 219. 221.

²⁾ Eitelreda Love. II. 14.; nævner forskellige Byer, saaledes Canturbury, Rochester, London, Winchester, Hastings o. fl., og tilføjer: «desuden en I de andre Borge» «elles to þam oprum burgum I». Liebermann. Pag. 158. — «gerefa» to hvalkere blrig». Eitelreda Love. Proh. Sammet. Pag. 146.

³⁾ Eitelreda Love. IV. 9. Schmid. Pag. 221.

⁴⁾ Edwards Love. II. 2. Liebermann. Pag. 142. — Eitelreda Love. I. 2. II. 25. VI. 11. Liebermann. Pag. 148. 164. 182. — Eitelreda Love. IV. 7. Schmid. Pag. 221.

⁵⁾ «Si præpositus accusatur, quod ejus licentia quis falsum fecerit, purget se triplici iuda; quodam purgatio frater. Idem iudicium habet, quod qui falsum composuit». Knuds Love. II. 8. Schmid. Pag. 275.

⁶⁾ 1358. 1367. Cochran-Patrick. Coinage of Scotland. I. Pag. XVI. CXI. CXIII.

⁷⁾ 1393. Sammet. Pag. XVII. CXV.

⁸⁾ Sammet.

⁹⁾ Ruding. Coinage of Britain. I. Pag. 49.

¹⁰⁾ Cochran-Patrick. I. Pag. CXIII.

I Tyskland fandtes ligeledes et Overtilsyn med Mynten, der dog var af forskjellig Beskaffenhed, eftersom Myntretten tilhørte en Myntherre — verdslig eller gejstlig — eller den var Stadens Ejendom. I det første Tilfælde var Tilsynet underlagt Myntherrens »Schultheiss« eller »Burggraf«, hvis Stilling synes nærmest at have svaret til den, som Gerefæ indtog i England. Naar Biskoppen i Strassburg vilde lade præge ny Mynt, modtog »der Buregrave« fem Prøvemynter af det Præg og den Værdi, Mynten skulde have; disse Prøvemynter opbevaredes forat kunne benyttes ved Undersøgelsen af den nye Mynt og til Sammenligning i Tilfælde af forekommende falsk Mynt¹⁾. Hvor Staden derimod selv havde Myntret, var Tilsynet overdraget nogle af Raadet særlig valgte Mænd, saaledes i Lübeck, hvor det ifølge Valdemar Sejers Forordning for Byen var overdraget Raadmændene (consules) at undersøge Mynten²⁾.

I Mynthuset var Myntmesteren, »magister monetæ« eller »monetarius«, den øverste Embedsmænd. Ham paahvilede hele Ledelsen af Udmyntningen. Han forestod Sølvets Blanding og dets Udarbejdelse til Blanketter; han tilsaa Myntstemplerne's Udførelse og Mynternes Prægning og afgav efterhaanden den nyprægede Mynt til Gerefæ. Myntmestrene vare dennes Underordnede og altsaa i en afhængig Stilling, »viri qui in potestate erant«³⁾, men nød dog betydelig Anseelse som betroede Mænd og som Kongens særlige Embedsmænd. Ethelred paabyder, at Ingen undtagen Kongen maa have nogen Myntmester⁴⁾, og at der i de større Byer skal være tre, i de mindre en⁵⁾. Som Regel have de vistnok været velstaaende Mænd. Ifølge Ethelreds Love skulde en Myntmester, der kom under Anklage, betale sin Retssag med 12 Ore, et paa den Tid ikke ubetydeligt Beløb⁶⁾.

Straffene for Myntens Forfalskning vare meget haarde. Der var indrommet Myntmesteren en tilladelig Afbigelse fra den for Mynten fastsatte Vægt og Finhed, og denue Afbigelse, »remedium«, der var noget forskjellig i de skiftende Tider⁷⁾, skulde altsaa overskrides, for Mynten kunde betragtes som falsk. Allerede i Ethelstans Love lod Straffen for Myntfalsk paa, at den skyldige Myntmesters Haand skulde aflugges og fæstes over Myntsmedien — »up on ða mynetsmidðan«. Hvis han vilde rense sig for Anklagen, maatte han underkaste sig en Uskyldsprøve ved at gaa paa gloende Jern⁸⁾. Efter Ethelreds Love

¹⁾ Strassburger Stadtrecht. XXIX. — Jvf. J. H. Müller, Deutsche Münzgeschichte. Pag. 222.

²⁾ »Consulum autem interest, tunc examinare monetam, quocies volunt«. Urkundenbuch der Stadt Lübeck. I. XXXII. Pag. 41.

³⁾ Ruding. Coinage of Britain. I. Pag. 132.

⁴⁾ »And nan man ne æge nænne mynetere, buton eynge«. Ethelreds Love. III. 8. Schmid. Pag. 216.

⁵⁾ »In omni summo portu iij et in omni alio portu sit unus monetarius«. Smst. IV. 9. Schmid. Pag. 221.

⁶⁾ »And ælc mynetere, þe betitlad si, biege him lah mid XII oran«. Smst. III. 8. Schmid. Pag. 216.

⁷⁾ Ruding. I. Pag. 190.

⁸⁾ Ethelstans Love. II. 13, 1. Liebermann. Pag. 158.

maatte den anklagede Myntmester, forat bevise sin Brødefrihed, gennemgaa en tredobbelts Uskyldsprøve, og fandtes han da skyldig, skulde han henrettes¹⁾. Endvidere vare de Myntmestre, som slog Mynt i Skove eller lignende Steder, hjemfaldne til Dødsstraf, medmindre Kongen benaadede dem²⁾. I Knud den Stores Love sættes Straffen for Falskmyntneri til Tabet af den Haand, hvormed Forbrydelsen var begaaet. Som ovenfor omtalt gjaldt Straffen ogsaa den medskyldige Geref³⁾. Paa Grund af Myntforfalskningens Tillagen fastsatte senere, Aar 1105, Kong Henrik I Straffen ikke blot til Afhugning af Haanden, men tillige til Tabet af Synet og til Lemlæstelse⁴⁾.

Myntmestrene i England synes tidlig at have nydt særlige Rettigheder⁵⁾. Under Henrik II fritoges Myntmestrene i York fuldstændig for Afgifter til Staden, og under Henrik III maatte der ikke kræves Skat og Told af Kongens Myntmestre i London ifølge deres Privilegier. Senere udraktes disse Friheder til alle Embedsmændene og Arbejderne ved Mynten⁶⁾. Myntmesterens og de underordnede Embedsmænds saavel som Arbejdernes Lønninger bleve betalte dels af den Indtægt, der fremkom ved det fastsatte Fradrag i de udmyntede Summer, dels af den Afgift, der maatte svares ved Modtagelsen af den nye Mynt, naar denne sættes i Omløb. Disse betydelige Indkomster (*seigneurie, monnayage*) gik vel i Kongens Kasse, men alle Udgifter ved Mynten skulde dækkes heraf. Ifølge Pipin den Lilles Forordning fik Myntmesteren 1 Skilling af de 22 Skilling, som udmyntedes af hvert Pund Sølv⁷⁾. I England blev der Aar 1300 i »seignorage« afdraget 1 Shilling og 2½ Pence af hvert Pund. Heraf fik Kongen 9 Pence og Myntmesteren til Udgifter ved Mynten 5½ Pence⁸⁾. Af en skotsk Optegnelse ses, at i Aaret 1367 fik »custos monetæ et monetarius« Befaling af Kong David II til, at hvert Pund Sølv skulde udmyntes til 20 Shillings og 4 Pence. For hvert myntet Pund toges 7 Pence til Kongens Seignouringe, og 1 fik Kustos i Lønning; »magister monetarius« og Arbejderne ved Mynten fik tilsammen 11⁹⁾. Et vistnok hyppigt Forhold har det været, at Myntmesteren har overtaget Udmyntningen mod en vis årlig Afgift og altsaa paa en Maade været Forpagter af Mynten, saaledes at han havede Indtægten. Størrelsen af denne Afgift, der sikkert har repræsenteret et stort Beløb¹⁰⁾, har selvfølgelig været meget forskjellig, og selv

¹⁾ Etheldra Love. III. 8. Schmid. Pag. 216.

²⁾ »Et monetarii, qui in nemoribus operantur vel alieni similibus fabricant, vltæ sum enpabiles sint, nisi rex veli eorum misereri«. Etheldra Love. IV. 5. Schmid. Pag. 220.

³⁾ Knuds Love. II. 8. Schmid. Pag. 274.

⁴⁾ Ruding. Coinage of Britain. II. Pag. 2.

⁵⁾ Sammeest. I. Pag. 38.

⁶⁾ Sammeest. Pag. 38. 39.

⁷⁾ La Blanc. Traité historique des monnoyes de France. (Pag. 89.

⁸⁾ Ruding. I. Pag. 243.

⁹⁾ Cochran-Patrick. Coinage of Scotland. I. Pag. CXIII.

¹⁰⁾ Jvf. Ruding. IV. Pag. 310.

ved samme Myntsted har den varieret i Tidens Løb. En Ordning paa flere Aar med en bestemt, aarlig Afgift maa imidlertid antages at være sket paa Grundlag af, at Udmyntningerne skulde være af et nogenlunde konstant Omfang. I andet Fald maatte Afgiften fastsættes i Forhold til Udmyntningens Størrelse.

Med Myntmesterens Stilling var hyppig Embedet som Pengevesler forbundet. Ifølge Henrik 1's Forordning, fra Tiden 1132—1135, maatte Myntmesteren kun veksle Mynt i det ham tilhørende Distrikt og i Nærværelse af to troværdige Vidner derfra. Hvis han vekslede Penge udenfor sit Omraade, paadrog han sig Straf som Falskmynter¹⁾. Ingen anden end Myntmesteren maatte drive Pengebytning. Paa et noget senere Tidspunkt, i Aaret 1232, paabødes det, at Ingen maatte veksle Penge, saavel nye som ældre, og ikke heller købe eller veksle Sølv uden i Kongens Vexelbod, og at Alle, som handlede herimod, skulde straffes paa Liv og Gods og miste de Penge og det Sølv, som fandtes hos dem²⁾.

Det var saaledes betydelige Værdier og store Summer, der gik gennem Myntmesterens Hænder og betroedes ham, navnlig naar der udgik ny Mynt, og Alle strømmede til Vexelstedet for at tilbytte sig den. Det vekslede Sølv og Guld, som indkom ved Vexelstederne i Barrer, Værdisager og i fremmede eller ældre Penge, afgaves efterhaanden til Skatkammeret. Ved Bytningen blev der givet et tilsvarende Beløb i nye Penge med Fradrag af et i Forhold til Værdien staaende Beløb. Hvis Myntmesteren havde forpagtet Mynten, maatte han udrede alle Udgifter ved den, til Lønninger, Embedsmændenes Beklædning og Kost, til Stempelprens Udarbejdelse og til Kul i Smeltehuset. Dog var det ham vistnok tilladt at benytte Mynthuset, der tilhørte Kongen, uden Vederlag, saalænge Udmyntningen varede³⁾. Endelig paahvilede det Myntmesteren at betale en vis Sum, sædvanlig 1 Pund (20 Shillings) for de nye Prævestempler, som ved Myntens Fornæelse sendtes til de forskellige Myntsteder fra London⁴⁾.

Det viser sig, at de saakaldte »Myntmesternavne«, der som Regel anbragtes paa Myntens Revers sammen med Myntstedets Navn, ikke kunne have tilhørt Myntmestrene. Som anført, skulde der ifølge Ethelreds Love (IV, 9) være tre Myntmestre i de større Byer og kun en i de mindre; men der træffes gennemgaaende paa hver Bys enkelte Mynttyper

¹⁾ »Prætere defendo, ne aliquis monetarius denarius mutet, nisi in conspectu suo, et hoc coram duobus legitimis testibus de ipso comitatu. Et si in illo comitatu mutando denarius captus fuerit, sit captus sit, ut falsarius. Et nullus sit ausus cambire denarius, nisi monetarius«. Ruding. Coinage of Britain. II. Pag. 9.

²⁾ Samment. II. Pag. 59.

³⁾ Domesday book. I. Fol. 56.

⁴⁾ »In civitate Wincestre —: Quando moneta vertebatur, quicunque monetarius dabat XX sol. ad Londoniam pro eunelis monete accipendis«. Domesday book. I. Fol. 172. — »tres monetarios habebat ibi (in Selropesberie) rex, qui postquam coemissent concos moneta, ut alii monetarii patrie XV die dabant regi XX sol. undaquisque, et hoc ferebat moneta vertente«. — Samment. I. Fol. 252.

et større eller mindre, men ofte meget betydeligt. Antal forskellige »Myntmesternavne«. Det er saaledes klart, at disse Navne maa have tilhørt en anden, mere underordnet Klasse Embedsmænd ved Mynten, nemlig »Myntprægerne« eller »Prægemestrene«, som de nærmest vilde kaldes i vore Dage. Disse Myntprægere, saavel som de øvrige ved Mynten ansatte Haandværkere og Arbejdere, stod alle i Myntmesterens Tjeneste; han antog og afskedigede dem, og han havde Ansaret for deres Arbejde ved Mynten — «et illi (monetarii) habeant suboperarios suos in suo crimine, quod purum faciant et recti ponderis, per eandem vitam, quam prædiximus»¹⁾. De fornemste af disse »suboperarii« have Myntprægerne været. I Forordningen for Lübeck 1220—1226²⁾ benævnes de »famuli« — »cum famuli monetarii nummos præparant«. De modtog hver til Udmyntning et vist, udvejet Kvantum Sølv i Plader, »Tener«, hvorefter de tildannede Blanketterne og slog, »smedede«, Mynten med de efter Prøvestemplerne fra London udførte Myntstempler, som hver forsynede med sit Navn. Ved at anbringe Navnet paa Mynten har man sikkert tilstræbt at give denne en vis Garanti for Ægthed, idet derved hver enkelt Myntpræger gjordes ansvarlig overfor Myntmesteren for sin Part af Udmyntningen. Antallet af Myntprægere synes at have varieret i de skiftende Tider efter Udmyntningernes større eller mindre Omfang. Paa Ethelreds fem rigeste Typer fra London findes der nemlig fra 45 til 93 forskellige Myntprægernavne. Divideres disse Tal med 3, Antallet af Myntmestrene, vil hver af de tre Myntmestre i London mindst have havt fra 15 til 31 Myntprægere i Arbejde under de forskellige Udmyntninger³⁾. Lignende skiftende Forhold træffes ogsaa under de andre Konger ved Landets øvrige Myntsteder.

Til Hjælp for Myntmesteren og Myntprægerne vare endvidere adskillige Underordnede ansatte ved Mynten i Udmyntningstiden: Gravørere, Smede, Smeltere og Skrivere. Ogsaa Myntens Portner nævnes⁴⁾. Blandt Embedsmændene ved Mynten var endvidere Bevogteren af Stemplerne; han var dog ikke i Myntmesterens, men i Gerefæs Tjeneste. Sandsynligvis har han havt saavel de fra London sendte Prøvestempler som de benyttede Myntstempler i sin Forvaring. Dog maa Myntprægerne have havt nogen Raadighed over eller Adgang til de af dem selv udførte Myntstempler; thi ikke sjelden findes til danske Udmyntninger benyttet engelske Myntstempler, der man antages at være medbragte til Danmark af vedkommende engelske Myntpræger, som har faaet Beskjæftigelse her i Landet, hvad der paa den Tid var meget almindeligt.

Det naahvilede Myntmesteren at skaffe den nye Mynt færdig til bestemt Tid, nemlig til Sct. Martins Messe den 11te November, efter hvilken Dag de gamle Penge ikke

¹⁾ Ethelreds Love. IV. 9. Schmid. Pag. 221.

²⁾ Urkundenbuch d. Stadt Lübeck. I. XXII. Pag. 42.

³⁾ For Knuds London-Tyvers Vedkommende (E, G og H) varierer Navneantallet fra 70 til 93.

⁴⁾ Ruding. Coinage of Britain. I. Pag. 49. 117. 141.

mere maatte bruges. Naar Kongen skulde benytte Penge ved særlig Lejlighed, navnlig naar han var paa Rejse, maatte Myntmesteren i vedkommende Distrikt eller By lade præge saa megen Mynt til ham, som han ønskede; Sølvet hertil modtog han af Kongen¹⁾.

Ville vi søge af de her fremstillede Forhold vedrørende England at danne os en Forestilling om den tilsvarende Ordning i Danmark, maa dog først en Forskjel af Indgribende Betydning fremhæves. I England var der tilvejebragt en systematisk Ordning, idet der, som ovenfor nævnt, fra Hovedmynten i London tilsendtes de andre Myntsteder Prøvestempler af et fælles Præg, som skulde følges ved den nye Udmyntning. Herved bleve de samtidige Mynttyper overalt i Riget de samme²⁾, og Antallet af de forskellige Typer blev forholdsvis ikke stort. Men en tilsvarende Ordning fandtes ikke i Danmark. Vel nærmest paa Grund af de uensartede Vægtforhold i Landets Hovedprovincer, Skaane, Sjælland og Jylland, fik Mynten en noget ulige Værdi i de tre Landsdele, og der blev ikke nogen samlet Administration i Myntvæsenet. Og selv indenfor de tre enkelte Omraader fandtes der ikke Fællesskab i Udmyntningen. Hvert Myntsted valgte sine Typer til Udmyntningerne, uden nogen indbyrdes Forbindelse; kun Vægten og Værdien gjordes ens. Herved opstod den store Mængde Mynttyper. Først sildigt, under Harald Hæin og Knud den Hellige, finder man, at en kortvarig og forbigaaende fælles Ordning i Udmyntningerne har været raadende indenfor Landets Hoveddele.

Overtilsynet med Mynten og Prøveundersøgelsen af Udmyntningerne paa de forskellige Steder, hvor der myntedes, har sikkert i Danmark paaillvet Kongens Ombudsmænd (Fogeder)³⁾. Senere i Tiden havde Lensmændene denne Bestilling, hvor der fandtes Myntsteder indenfor det dem underlagte Omraade⁴⁾. Hvor Byen undtagelsesvis — Slesvig — selv havde Myntret, var Tilsynet med Mynten overdraget til Øvrigheden eller til Stadens Raadmænd, som oppebar Lønning herfor⁵⁾. Formentlig gjenne Kongens Fogeder, eller i Slesvig gjenne Stadens Raadmænd, der saaledes vare Myntmesterens og de øvrige Myntembedsmænds Foresatte, udleveredes fra Skatkammeret til Myntmestrene det til Udmyntning bestemte Sølv. Fogedens Stilling overfor Mynten synes saaledes at have medført lignende Pligter som den, der paaillvilede den engelske Gjerfa.

¹⁾ Domesday book. I. Fol. 179.

²⁾ Allerede under Kong Æthelstan (924—940) bestemmes, at der skal være een Slags Mynt over hele England (Æthelstans Love II. 14), hvilken Bestemmelse gjentages under Edgar (L. III 8) og Knud den Store (L. II 8). Liebermann. Pag. 158. Schmid. Pag. 192. 274.

³⁾ Jvf. Steenstrup. Valdemars Jordebog. Pag. 229.

⁴⁾ Jvf. Luidorf. Excerpta ad rem monetariam daticam. (Universitetsbibl.). II. 197—201. Brevene fra 1525. 1526. 1527 og 1529; i Hilsarkivet, i Original eller Afskrift. Se Dipl. Norvegicum. 2. Saml. Nr. 1081. 1083 og 1092.

⁵⁾ 2 Mark Penge af den nye Mynt. Slesvigs Stadret. I 32. — Sunen. for Lubecks Vedkommende: Aar 1220—1226: «Consulum autem interest, torles examinare monetam, quocies volunt». Urkundenbuch d. Stadt Lubeck. I. XXXII. Pag. 41.

Ledelsen af hvert enkelt Myntsteds Virksomhed paahvilede, ligesom i England, dets Myntmester, som har skullet staa til Ansvar for, at det til Udmyntningen benyttede Sølvs blev af den paabudte Lodighed; ogsaa her Indrømmedes en vis Afvigelse, »re-medium«¹⁾. Man har sandsynligvis udført de Prøvestempler, som skulde følges ved hver ny Udmyntning, har ført Tilsyn med Prægningen og aflagt Regnskab for Udmyntningen, der skulde være fuldført til bestemt Tid, nemlig til Søndagen før Mikkelsdag, den 29de September²⁾.

Den danske Myntmester har vistnok i flere Tilfælde, maaske i de fleste, overtaget Mynten i en Slags Forpagtning, idet han ligesom i England har oppebaaret dens Indtægter mod en aarlig Afgift, der maa have rettet sig efter Størrelsen af de udmyntede Summer. Det ses saaledes af de Privilegier, som Svend Grathe omtrent Aar 1156 gav Staden Slesvig, at Borgerne, der selv skulde føre Tilsynet med Udmyntningen, skulde give Kongen en lignende Afgift som den, Myntmesteren svarede³⁾. I Valdemars Jordebog opføres Myntindtægterne steds i afrundede Summer⁴⁾, hvilket tyder paa et Slags Forpagtningsforhold med en bestemt, aarlig Afgift. Fastsættelsen af denne maa dog antages at have hvilet paa en mere sikker og fast Indtægt end den, de ofte ulige store Udmyntninger have kunnet give, og det er derfor sandsynligt, at ogsaa Indtægterne ved Udvekslingen af den nye Mynt have været lagte med i Forpagtning. Vexelboderne fandtes, som foran anført, ikke alene ved Myntstederne, men ogsaa i andre Byer⁵⁾, hvor Myntmesteren da har haft Underordnede til at besøge Bytningen i det ham underlagte Distrikt. De Indtægter, der indkom ved Pengevexel, kunde for en Del beregnes, da man nogenlunde kjendte Størrelsen af de aarlige Skatter og Afgifter, og man saaledes kunde have et Skjøn over det omtrentlige Omfang af de Beløb, som vilde blive vexlede til Betaling hieraf. Derimod har det ikke været muligt at beregne Størrelsen af de Beløb, som vexledes lejlighedsvis Aaret rundt. Fra saa tidlig en Periode, som den foreliggende, kjendes ikke Forholdsberegningen mellem den ældre og den nye Mynt; men i Aaret 1316, under Pengevæsenets stærke Forfald, er Forholdet som 3 til 2. Saasnart den nye Mynt sattes i Omløb, uedsattes den ældre til $\frac{2}{3}$ af sin tidligere Værdi, saaledes at der i Vexelboderne for tre ældre Penninge kun gaves

¹⁾ Jvf. Forholdet i Lübeck 1220—1226: »Item jus est quod xxxliij^{ss} sol. facient et obtinebunt exanilatam maream argenti, et si monetarius necesse habuerit, adierintur ei lili^{ss} denarii. — Erkundebuch der Stadt Lübeck. I. XXXII. Pag. 41.

²⁾ 1203—1209. Valdemar Sejers Privilegier for Lübeck. »die domini ante Michaelis dantur novi denarii pro theloneo et non prius. Summe I t. XXI. Pag. 20.

³⁾ 1311. »eives tantum debent regi offerre, quantum confert monetarius».

⁴⁾ Jvf. Steenstrup. Valdemars Jordebog. Pag. 247, 248. Kr. Erslev. Valdemarenes Storiestid. Pag. 286 o. F.

⁵⁾ Steenstrup. Valdemars Jordebog. Pag. 225 o. F.

to nye¹⁾. Hvor langt denne Beregning gaar tilbage i Tiden, vides ikke, ligesom ikke heller, hvorvidt Uensartetheden i Myntvæsenet i Landets forskellige Hoveddele har havt nogen Indflydelse paa og bevirket Forskjel i Beregningen.

Spørgsmaalet om Myntmestrenes pekuniære Stilling er saaledes meget uklart og bliver det end mere, fordi man ikke kjender Omfanget af de dem underlagte Omraader og ikke ved, om hvert Myntsted har havt sin særlige Myntmester, eller om de mindre Myntsteder have været knyttede til de større som Filialer af disse. Det sidste er dog det sandsynligste, da i modsat Fald Myntmestrenes Stilling vilde blive for ulige i Henseende til Indtægterne og Virksomheden af altfor forskjelligt Omfang. Det ligger nærmest at antage, at der har været kongelige Myntmestre i Lund, Roskilde, Viborg, Ribe og Slesvig, saaledes at Antallet har været 5. De Biskopper, som havde Myntret, have sikkert havt deres særlige, saakaldte Myntmester; men denne har utvivlsomt været afhængig af den kongelige Myntmester, som formentlig har havt Overtilsynet med den hele Udmyntning, saavel Kongens som Biskoppens. Som ovenfor omtalt, gives der Trondhjems Erkebisp Guttorm og hans Efterfølgere Tilladelse til at have en »myntari« med en Hjelper; men det betinges udtrykkelig, at den af ham prægede Mynt skal være i Overensstemmelse med Kongens Paabud²⁾. I Roskilde Biskops Domhog omtales Aar 1293 »monetarius domini Episcopi«; i Munkætning til denne nævnes »Somarus monetarius Roskildensis«, der maa antages at have været Kongens overordnede Myntmester³⁾.

Hvorvidt Myntmestrene herhjemme have nydt særlige Privilegier, saaledes Fritagelse for Skatter, Told og andre Afgifter, er ikke oplyst. Derimod have de sikkert indtaget en fremragende Stilling og været Folk, som have nydt almindelig Tillid. De have utvivlsomt ifølge deres Embedes Beskaffenhed staaet Kongen personlig nær. Det ses saaledes, at Valdemar den Store udsteder et Aktstykke i Myntmesteren Gerhards Stue⁴⁾, vistnok i Roskilde; og da denne Bys Borgere, under en Tumult Aar 1158, havde vendt deres Hæseri mod Myntmesteren og udplyndret og jævnet hans Gaard med Jorden, blev Kongen saa opbragt over denne krænkelse⁵⁾, at han drog med sin Hær mod Byen, der maatte give en Pengebøde til Udsoning af det Skete. Et interessant Vidnesbyrd om Myntmesterens Anseelse haves i et, paa Bornholm fundet, Sølvspejnde fra omkring Aar 1300, hvori er indgraveret THEODICVS FRATER MONETARII AMOR VINCIT OMNIA⁶⁾. Ejeren eller den, der

¹⁾ 1316. »Hj soldit denarsorum novorum arrenensium vel hñ veterum«. Dipl. avaran. III. No. 2074.

²⁾ Dipl. Norv. III. Pag. 4. Jvf. Trondhjems Jubilæums Festschrift. 1897. Dan. Erkebiskopper i Nidaros. Pag. 39.

³⁾ Se. R. D. VI. Pag. 257.

⁴⁾ »in stuba Gerardi monetarii«. O. Nielsen. Codex Esromensis. Pag. 97.

⁵⁾ »rex ob majestatis suae contemptum acrius civilis infensus«. Saxo (ed. Muller). Pag. 737.

⁶⁾ Nationalmuseet. Inv. Nr. MLXVIII.

har udført Spændet, betegner saaledes her sit Navn nærmere ved det broderlige Forhold til den ikke engang navngivne Myntmester.

I Tilfælde af Falskmynteri vare de fastsatte Straffebestemmelser haarde og gjaldt saavel Myntmesteren som overhovedet Enhver, der slog falsk Mynt. I Jydske Lov er Straffen for Myntens Forfalskning Tabet af Haanden¹⁾, altsaa den samme Straf, som i Reglen var gjældende i England. Ogsaa har man muligvis nøjedes med at brændemærke Falsknerens Haand ved at straffe med et «signum, quod vulgo dicitur muntmal in manu»²⁾. Mod pekuniære Tab ved Misligheder fra Myntmesterens Side har der vistnok været truffet Foranstaltning ved, at han har naaet stille en betydelig Sikkerhed³⁾.

Under Myntmesteren arbejdede, ligesom i England, Myntprægerne, der i en stor Del af det 11te Aarhundrede vare Englændere, og hvis Arbejde sikkert har været det samme som det, der paahvilede de engelske Myntprægere. Hver enkelt maatte staa til Ansvar overfor Myntmesteren for sin Part af den nye Mynt og skulde, ligesom i England, som Regel anhringe sit og Myntstedets Navne paa de Mynter, han slog. Som tidligere fremhævet er det altsaa ikke Myntmesternes, men Myntprægerenes Navne, der findes paa Mynterne. Stundom træffes her, ligesom paa Mynter fra andre Lande, efter Navnet anbragt «me fecit» som Udtryk for, at Mynten er udført af den Paagjældende. Nogle Mynter fra Svend Estridsen bære med Runer Overskriften: «Thiorh a mi», Th. ejer mig (Typ. T. IX. 39), hvilket altsaa betegner Myntprægerens Ejendomsret til Stempleet, svarende til norske Mynter fra Harald Haarderaade med «Gunar a mot thisa» (Runer), G. ejer dette Stempel⁴⁾. Af og til indeholde Mynternes Omskrifter Biletsprog istedetfor Navne- og Stedangivelser. Meget hyppig findes der kun en meningsløs Sammenstilling af Bogstaver, der utvivlsomt i de fleste Tilfælde skyldes Haandværksarbejde ved Stemplernes Fornyelse under Udmyntningens Gang, men som tidlige vidner om, at Myntprægerne eller de Haandværkere, som have hjulpet med Stemplernes Udførelse, have været uvidende om Omskriftens Betydning og ligegyldige med Hensyn til Gjengivelsen. Ofte ere de hilledige Fremstillinger saa barbarisk udførte, at de maa være fremkomne under en yderst ukyndig Haand. Stundom findes to, under Magnus og Svend Estridsen endog tre (T. XI. 73) Myntprægernavne anbragte paa samme Mynt, i hvilke Tilfælde det maa antages, at flere have arbejdet i Fællesskab istedetfor hver for sig. At der under Udmyntningen har været en vis fælles

¹⁾ Den ældste Text har dog Dødsstraf: «iha a kunung hans hals». P. G. Thorsen. Valdemar den Andens Jydske Lov. Pag. 283.

²⁾ c. 1220—1226. Urkundenbuch der Stadt Lubeck. I. XXXII. Pag. 42. «Mund», et engelsk Ord, betyder Haand. Schmid. Die Gesetze d. Angelsachsen. Pag. 634.

³⁾ Joh. Steenstrup. Kong Valdemars Jordebog. Pag. 227.

⁴⁾ Stenersen. Græslid Fundet. Pag. 47.

Adgang til eller Benyttelse af Myntstemplerne, ses deraf, at ikke sjelden samme Adversstempel er blevet brugt af forskellige Myntprægere.

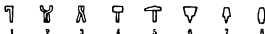
Ved enkelte Myntsteder, navnlig Lund, Roskilde og Viborg, var Virksomheden i Udmyntningstiden ofte meget betydelig. Under Svend Estridsen ere saaledes ved en Udmyntning i Lund mindst 45 Myntprægere i Arbejde, idet der kjendes saa mange forskellige Navne paa Mynter af samme Typ (T. IX. 28). Naar hertil kommer, at Myntprægerne havde deres Hjælpere, Gravører, Smeltere og Smede, og at der tillige har været flere Folk i Kontorets og Opsynets Tjeneste, vil det ses, at der ved en større Udmyntning maa have været et betydeligt Antal Mennesker i Virksomhed. Disse stod alle, ligesom Myntprægerne, i Myntmesterens Tjeneste. Lønningsudgifterne til dem bleve, som anført, i Hovedsagen tilvejebragte gennem en Del af Slagskatten.

Fremgangsmaaden ved Udmyntningen var selvfølgelig højst forskjellig fra den nuværende; den meget primitive Maade, at »slaa« eller »smede« Penge, holdt sig langt ned i Tiden. Af det fra Skatkammeret modtagne Sølv, som indsmeltedes og bragtes til den foreskrevne Lødighed, udarbejdedes tynde Plader, »Tener«, som fordeltes efter Vægt mellem Myntsmedene, der klippede dem i smaa Arkantede Stykker, hvorefter de runde Blanketter tildannedes. Ikke sjelden træffes, navnlig fra England, Stempelafslag paa disse Arkantede Stykker. Til Prægingen benyttedes to Stempler, hvorefter det ene fastgjordes i en Træblok, og paa dette faste Understempel lagdes Blanketten. Det andet var ten- eller kegleformet eller cylindrisk med Præget indgraveret i den ene Ende. Dette Stempel holdtes i den ene Haand og stilledes lodret paa Blanketten, hvorefter Præget blev slaet ind paa denne ved et Par kraftige Hammerslag paa dette løse Overstempel. En fransk Myntbestemmelse fra Aar 1354¹⁾ fastsætter, at der skal bruges mindst to Slag paa sort Mynt (Kobber) og tre paa hvid Mynt. Udmyntningen har ofte været meget skjodesløs, navnlig under Kong Niels; Blanketterne ere grovt udhamrede og uregelmæssige, saaledes at Prægingen hyppig kun delvis har naaet Blanketten.

En interessant Oplysning om de benyttede Myntredskabers Udseende giver det omtalte Sølvspænde med Navnet »Thedricus frater monetarii«. Omkring Spændets Rand findes nemlig otte Flige, paa hvilke de forskjellige Redskaber ere indgraverede. Som Tegningen viser, fremstilles her: den saakaldte »Glødhage« (1), der benyttedes til at trække den Beholder, hvori Blanketterne glødedes, ud af Ovnene, to Tænger (2. 3), to Hamre (4. 5), to Understempler (6. 7), som forneden ende i en Spids til deres Anbringelse paa Blokken, og det tenformede, løse Overstempel (8). Fra Udlandet kjendes flere Fremstillinger af Myntprægeren i Virksomhed. Paa en i Ruinerne af et Abbedi fra

¹⁾ Revue numismatique. 1846. Pag. 385.

det 11te Aarh. i Normandiet bevaret, udhugget Sten ses han staaende foran Blokken med Understemplet, holdende Overstemplet i venstre Haand og Hamren i den løftede højre¹⁾. Et i Dresden opbevaret Segl fra 1354²⁾ med Omakriften SIGILLVM SPREGATO(BVM)... fremstiller en Myntpræger siddende ved sit Arbejde med saavel Blanketter som prægel Mynt liggende

i to Kasser. Fra Midten af det 16de Aarhundrede, da Prægekunsten endnu stod paa et lidet udviklet Standpunkt, findes i (Olaus Magnus: «Historia de gentibus septentrionalibus»³⁾) en meget oplysende Afbildning af Myntprægeren i Virksomhed. Han ses siddende foran Blokken med Understemplet, der synes at være omgivet af et cylinderformet Hylster, hvori det løse Overstempel i hans venstre Haand passer ned. Paa et lavt Bord ligge flere nypregede Mynter, og ved Væggen staar en lukket Kasse til Opbevaring af Beholdningen. Bagved Myntprægeren sidder en Hjelper, som enten tildanner Blanketterne ved at udhamre dem paa en Ambolt eller lægger den sidste Haand paa de prægede Mynter. Ved hans Side staar ligeledes en Kasse, fyldt med Blanketter eller Mynter. I Danmark findes, saavidt vides, ikke bevaret noget Myntstempel fra Middelalderen. I Sverige baves det ene Stempel til en Lundemynt fra Erik Glipping, Overstemplet til en Stockholms Ørtug⁴⁾ og et Kobberstempel til fire Bogstavbrakteater fra det 14de Aarhundrede. I Tyskland ligesom i England⁵⁾ opbevares flere gamle Myntstempler.

I Valdemar Sejers jydsk Lov indledes Kapitlet om Falsk⁶⁾ saaledes: «Fals ær thæt of man sætter stæt oc staplæ oc slar pænning utræn kunungs orlof æth bans both». Udtrykket «sætter stæt oc staplæ» gjengives i den tyske Oversættelse ved «sættet Anholdt vnde Stapel»⁷⁾ og kunde synes at gjælde de to Stempler: Støt eller Ambolt, det faste Understempel, og Stapel, det løse Overstempel. Det forholder sig dog neppe saaledes. Stapel betegner utvivlsomt Understemplet. I England kaldtes de to Stempler «standard and trussel». Der udleveredes som oftest til Udmyntningerne en «standard» og to eller tre «trussels»⁸⁾, idet Overstemplet led størst Overlast ved Hammerslagene under Udmyntningen og hurtigere blev ubrugeligt end Understemplet. I en Forordning fra 1321⁹⁾ beordres

¹⁾ Revue numismatique. 1846. Pag. 367 (Afbildning). 382.

²⁾ Mittheil. d. num. Gesellschaft in Berlin. 2 H. Pag. 133.

³⁾ Baseler-Udgaven 1567. Vignet foran 6te Bogs 9de Kap.

⁴⁾ Hildebrand. Sveriges Medeltid. I. Pag. 923.

⁵⁾ Deriblandt fra Edvard III. Num. Chron. VII. Pl. II.

⁶⁾ P. G. Thorsen. Valdemar den Andens jydsk Lov. Pag. 282.

⁷⁾ Samme. Pag. 283.

⁸⁾ Ruding. Coinage of Britain. IV. Pag. 241, 243, 245, 246, 420.

⁹⁾ Samme. Pag. 389.

imidlertid «the warden of the mint of London» til at udlevere et nyt Myntstempel, nemlig «one stapell and two punzones», og her betegner altsaa Stapel Understempet. Udtrykket i Valdemars Lov maa herefter forstaaes saaledes, at Støt er Anbolten eller Blokken, og Stapel det faste Understempel, som anbringes paa den, hvilken Forklaring ogsaa er i Overensstemmelse med den tyske Oversættelse.

Det har sikkert tidlig været en i Danmark fastsat Ordning, at der een Gang aarlig blev slaet Mynt ved de forskjellige Myntsteder¹⁾. Forinden den nye Mynt ved Mikkelsdagstid blev sat i Omløb, skulde den først tillyses paa Landstinget²⁾. Alle Bøder, Skatter og Afgifter skulde svares i den nye Mynt. I Erik Menveds Forordning af Aar 1304 skærpedes de gjældende Bestemmelser saaledes, at Myntens Fornyelse under Livsstraf for Myntmesteren ikke maatte bekendtgjøres før paa det nærmest Mikkelsdag liggende Landsting³⁾.

Fra det foreliggende Tidsrum har Historien kun opbevaret Navnet paa en eneste Myntmester i Danmark, nemlig Anketil, den engelske Guldsmed, som paa Kong Niels's Tid opholdt sig syv Aar i Danmark, hvor han udførte forskjellige Guldmedarbejder og indtog Stillingen som Landets øverste Myntmester⁴⁾, altsaa som Tilsynshavende med dets Myntvæsen. Efter sin Tilbagekomst til England blev Anketil Munk i Sct. Albans Abbedi og udførte der et prægtigt Hjelgenskrin til Sct. Albans Ben Aar 1129. Sandsynligvis har Anketil været kaldet til Danmark forat bringe Landets Myntvæsen paa Fode, der, efter adskillige af Kong Niels's Mynter at dømme, har været stærkt i Forfald, navnlig i Henseende til Prægningen.

Medens løvrigt Historien ganske tier med Hensyn til Landets Myntmestre, og Navnene paa disse fordm saa ansete og fremragende Mænd ganske ere gaaede i Glemme, er derimod kjendskabet til deres Underordnede, Myntprægernes, Navne meget fyldigt, idet de ere bevarede gjennem selve Mynterne, som ere efterindte os i saa rige Rækker. En Fortegnelse over dem kan saaledes give et vigtigt Bidrag til Oplysning om Datidens brugte Navneformer, hvorihlandt dog en stor Del ere af angelsaxisk Oprindelse, idet de have tilhørt Myntprægere fra England. Adskillige Navne ere, navnlig under Svend Estridsen, saa forvirret gjengivne, at den oprindelige Form ikke lader sig ndfinde. For Fuldstændigheds Skyld ere dog ogsaa disse anførte.

¹⁾ Kr. Erslev antager ikke, at den «hyppige og stærkt overholdte Fornyelse» er kommet i Brug i det 11te Aarb. (Aarb. f. N. O. og H. 1875. Pag. 143. Anm.). Den store Mængde forskjellige Mynttyper synes imidlertid at tyde paa en jævnlig Fornyelse af Mynten.

²⁾ Joh. Steenstrup. Valdemars Jordebog. Pag. 245.

³⁾ Geh. Arkivets Aarsberetning. V. Pag. 42.

⁴⁾ Jvf. Aarb. f. n. O. og H. 1886. Pag. 390. (Henry Petersen. St. Albans Relikvier i Odense)

Svend Tveskjæg.

Godwine. Lund. Formentlig den samme, som tidligst har præget Mynt i Norge og Sverige. Under Ethelred findes Navnet paa Mynter fra tyve Byer, deriblandt fra Lincoln, og sandsynligvis er Godwine fra denne By¹⁾, da de samtidige »Referen-

(Hafen) i Norge under Olaf Trygvesson og »Snelling«, »Ulfetel«, »Leofman« og »Thregr« (Dreng) i Sverig under Olaf Skjoldkonning findes blandt Lincolns Myntprægere. — Se Knud d. Store, Svend Estridsen, Harald Hein og Knud d. Hellige.

Knud den Store.

Actetl. Roskilde. Formentlig af Arncetel eller Ascetel.

Alfnoth. Lund. Odense. Paa Mynter fra Lincoln under Hardeknud. — Se Hardeknud, Magnus og Svend Estridsen.

Alfward. Lund. Paa Mynter fra London under Knud. — Se Hardeknud, Magnus, Svend, Knud d. Hellige og Erik Ejegod.

Alfwine. Lund. Paa Mynter fra Knud med Ethelreds Navn. — Se Hardeknud og Erik Emun (Alwin).

Anlct. Lund. Formentlig af Arncetel. Paa Mynter fra York under Knud. Se Hardeknud og Magnus.

Ascetel. Lund. Paa Ethelreds Mynter fra York.

Asferth. Lund. Paa engelske Mynter fra Ethelred, Knud og Harald Harefod. Se Hardeknud, Magnus (Asforth), Svend (Asferth, Asforth) og Knud den Hellige.

Beorn. Lund. Paa Mynter fra York under Knud og Harald Harefod. Muligvis lig med Born (Viborg).

Berhtnoth. Lund. Muligvis lig med Breht-

noth paa Mynter fra York og Winchester under Ethelred og Knud.

Born; jvf. Beorn. Viborg.

Braem. Viborg. — Se Hardeknud.

Brihric. Slagelse. Paa Mynter fra Lincoln under Knud.

Brun. Roskilde. Paa Mynter fra Ethelred og Harald Harefod. — Se Hardeknud.

Brunman. Viborg. Paa engelske Mynter fra Knud, Harald Harefod og Edvard Confessor. — Se Magnus og Svend Estridsen.

Carle. Lund. — Se Hardeknud (Carle), Magnus (Carl), Svend og Niels (Carle og Carl).

Farihein. Lund. Paa Knuds Mynter fra York. — Se Hardeknud.

Fulgod. Viborg.

Godwine. Lund. — Se Svend Tveskjæg, Svend Estridsen, Harald Hein og Knud d. Hellige.

Grim. Lund. Paa eng. Mynter fra Ethelred og Knud. — Se Hardeknud og Magnus.

Huhl. Lund. Paa Harald Harefods Mynter fra London (samme Reversstempel). —

¹⁾ Kr. Erslev. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 120. (Roskildes ældste Mynter). — H. Hildebrand. Sveriges medeltid. I. Pag. 782.

- Jvf. Huhe under Magnus og Svend Estridsen.
- Lefthen. Ørbæk. — Se Hardeknud (Lefthel).
- Leofnoth. Lund. Benyttet et engelsk Reversstempel fra Winchester. — Paa engelske Mynter fra Ethelred og Knud.
- Leovine. Lund. — Se Hardeknud og Svend Estridsen (Leofwine).
- Liofwerd. Lund.
- Osgod, Osgut. Roskilde. Paa engelske Mynter fra Ethelred og Knud. — Se Hardeknud og Magnus.
- Oththencar. Lund. Tillige paa Mynter fra Knud med Ethelreds Navn. — Se Hardeknud og Magnus.
- Sirlc. Ribe. Paa engelske Mynter fra Ethelred og Knud.
- Swartgol, Svartgol. Viborg.
- Swen. Lund. — Se Svend Estridsen.
- Thorcel. Lund. Paa engelske Mynter fra Ethelred og Knud. — Se Hardeknud, Magnus og Svend Estridsen.
- Thormoth. Lund (benyttet et Reversstempel fra Sigtuna). Paa svenske Mynter fra Anund Jacob.
- Thurcil. Lund. — Se Hardeknud, Svend Estridsen, Knud den Hellige og Oluf Hunger (Thurkil).
- Thursin. Lund. — Se Magnus, Harald Hein og Knud d. Hellige (Thurstein).
- Toci. Lund. — Se Hardeknud, Magnus og Knud d. Hellige.
- Ulfecell. Lund. Ulfcelt paa engelske Mynter fra Ethelred og Knud. — Se Hardeknud og Svend Estridsen (Ulfcel).
- Ulf. Ringsted. Slagelse. Paa Mynter fra Ethelred. — Se Hardeknud, Svend Estr., Harald Hein, Knud d. Hellige og Niels.
- Ulf. Ringsted. Muligvis lig med Ulf.
- Wunnere. Ørbæk.

Hardeknud.

- Alfnoth. Lund. Roskilde. — Se Knud, Magnus og Svend Estridsen.
- Alfrc. Lund (benyttet et Reversstempel fra Lincoln). Aalborg. — Se Svend Estridsen.
- Alfward, Alfward, Alförd, Alfwad. Lund. — Se Knud, Magnus, Svend Estridsen, Knud den Hellige og Erik Ejegod.
- Alfwine, Alwine. Lund. — Se Knud og Erik Ejegod.
- Arengrim, Argrim. Ørbæk. — Se Svend Estridsen, Knud den Hellige og Erik Ejegod.
- Arncetel, Arncell, Ancell. Lund. — Se Knud og Magnus.
- Asferth. Lund. — Se Knud, Magnus (Asforth), Svend Estridsen (Asfarth) og Knud den Hellige.
- Aslac. Lund. Paa Mynter fra Lincoln under Knud. — Se Magnus og Svend Estridsen.
- Braem. Viborg. — Se Knud.
- Brun. Roskilde. — Se Knud.
- Carle. Lund. — Se Knud, Magnus, Svend Estridsen og Niels.
- Ciadwine, Ciadvine. Aarhus.
- Fadr, af Fadir. Roskilde. — Se Svend Estridsen.
- Fartheln. Lund. — Se Knud.
- Fisi, muligvis af Lefsi. Lund. Som Mynt-

- sted angives Liff., muligvis Gifolceaster (Ilchester). — Jvf. Magnus og Svend Estridsen.
- Gamel. Lund.
- Garfine. Lund. Paa Ethelreds Mynter fra Lincoln. — Se Magnus, Knud d. Hellige og Oluf Hunger (Garfin).
- Grim. Land. — Se Knud og Magnus.
- Hveln. Gori. — Se Magnus.
- Iefthei, af Iefthen (?). Ørbæk. — Se Knud.
- Lefwine, Lefvine. Lund, Slagelse, Aalborg og Ørbæk. Som oftest er benyttet Reversstempler fra Lincoln¹⁾. — Se Magnus, Svend Estridsen og Harald Hein.
- Leofwine. Lund. Tillige benyttet et Reversstempel fra Lincoln. — Se Knud (Leovine) og Svend Estridsen (Liofwine).
- Lerine. Lund.
- Nitasgod. Lund. — Se Magnus (Nitisgod).
- Osbrn. Lund (benyttet et Reversstempel fra Sigtuna). Osbern paa engelske Mynter fra Ethelred og Knud.
- Osgod. Lund. — Se Knud og Magnus.
- Osward. Lund. — Paa Mynter fra Stanford under Knud.
- Oththencar, Oththncr. Lund. Roskilde. — Se Knud og Magnus.
- Outhcel. Lund.
- Outhencarl, Outhencar. Lund. — Se Magnus og Svend Estridsen.
- Sumerleth, Sumerled, Smerled. Lund. Paa engelske Mynter fra Ethelred, Knud og Harald Harefod. — Se Magnus og Svend Estridsen.
- Theodred. Lund. Paa engelske Mynter fra Ethelred og Knud.
- Thorcel. Lund. — Se Harald Hein (Thorkell).
- Thorceltel, Thorcell, Thorcll. Lund. — Se Knud, Magnus og Svend Estridsen.
- Thorcil. Lund. — Se Svend Estridsen (Thorkil).
- Thorsten. Lund. — Se Svend Estridsen, Harald Hein og Knud den Hellige (Thorstein).
- Thurcil. Lund. Se Knud; jvf. Svend Estridsen, Knud den Hellige og Oluf Hunger (Thurkil).
- Toel, Tooci. Lund. — Se Knud, Magnus og Knud d. Hellige.
- Ulefcel, Ulfcl, Ufctel. Lund. Roskilde. — Se Knud og Svend Estr. (Ulfcel).
- Ulf. Slagelse. — Se Knud, Svend Estridsen, Harald Hein, Knud d. Hellige og Niels.
- Ulfcll. Lund. Paa Harald Harefods Mynter fra London. — Se Magnus, Svend Estridsen, Harald Hein og Knud den Hellige (Ulfcll).
- Wulniow? Lund. — Jvf. Svend Estridsen (Wulho).

Magnus den Gode.

- Alfnoth, Alnoth. Odense. Under Striden med Svend Estridsen (med Adversnavnene Svend, Johannes og Edvard). — Se Knud, Hardekud og Svend Estridsen.

¹⁾ Kr. Erslev. Aarb. f. n. O. og B. 1875. Pag. 163. Anm. (Roskildes ældste Mynter.)

Alfward, Alfwad. Lund. Se Knud, Hardek-
knud, Svend Estridsen, Knud d. Hellige
og Erik Ejegod.

Alnrii, Alnr. Lund. — Se Svend Estridsen.

Arell. Lund. Paa Mynter fra York og Stam-
ford under Harald Harefod. — Se Svend
Estridsen og Knud den Hellige (Arkil).

Ardin. — Lund.

Arncet, af Arncetel. Lund. — Se Knud
og Hardekknud.

Asforth. Lund. — Se Knud og Hardekknud
(Asferth); Svend Estridsen og Knud den
Hellige (Asferd).

Aslac. Lund. — Se Hardekknud og Svend
Estridsen (Aslak).

Asor. Lund.

Bainlinol, Bain. Lund. — Se Svend
Estridsen.

Brunman. Roskilde. — Se Knud og Svend
Estridsen.

Caafine, Caafin, Caaf. Lund.

Carl. Lund. — Se Knud (Carel), Hardekknud
(Carle), Svend Estridsen og Niels.

Colsvein. Lund.

Edwine. Lund. — Paa engelske Mynter
fra Ethelred og følgende Konger indtil
Edvard Confessor.

Garfin. Lund. — Se Hardekknud (Garfine),
Knud d. Hellige og Oluf Hanger.

Godnoth. Lund.

Grim, Grilm. Lund. — Se Knud og Harde-
knud.

Hontat (af Hloh Tat?). Lund. — Se Svend
Estridsen.

Hvein. Gori. — Se Hardekknud.

Huhe, Huh. Lund. — Se Knud (Huh) og
Svend Estridsen.

Ioli, Iule. Hedeby. Tillige sammen med
Tiuf og Liffci. — Se Svend Estridsen.

Lefsl. Lund. Toftum (under Striden med
Svend Estridsen, med Edvard paa Adv.). —
Se Hardekknud (Fisl) og Svend Estridsen.

Lefwine. Lund. Benyttet et Reversstempel
fra Lincoln. — Se Hardekknud, Svend
Estridsen og Harald Hein.

Leistl. Lund. — Se Svend Estridsen.

Lenthu. Lund. — Se Svend Estridsen.

Liffel. Hedeby. Sammen med Ioli og Tiuf.
— Se Svend Estridsen.

Lifsig. Aarhus. Paa Mynter fra Cambridge
under Knud den Store (Lifsige) og fra
Nottingham under Edvard Confessor
(Lifs).

Mana. Lund. Paa engelske Mynter fra
Ethelred til Edvard Confessor, undtagen
fra Hardekknud.

Nitiagod. Lund. — Se Hardekknud (Nitas-
god).

Oindi. Lund. Benyttet et Reversstempel
fra Lincoln. — Se Svend Estridsen.

Osgod. Roskilde. — Se Knud og Harde-
knud.

Othencar, Othencr. Lund. — Se Knud
og Hardekknud.

Outhencar, Outhencr. Lund, Roskilde og
Odense. Tillige under Striden med Svend
Estridsen, i Lund (Adv. Edvard) og i
Odense (Adv. Harald). — Se Hardekknud
og Svend Estridsen.

Sumerled, Suerled, Smerled, Sumerd. Lund.
— Se Hardekknud og Svend Estridsen.

Sumrful. Odense. — Se Svend Estridsen.

Svein. Lund. — Se Svend Estridsen og
Harald Hein.

- Thorcell. Lund. Tilfge under Striden med Svend Estridsen (Adv. Edvard). — Se Knud, Hardeknud og Svend Estridsen.
- Thorleif. Lund.
- Thorleif. Slagelse.
- Thursten, Thurstin, Thurstn. Lund. — Se Knud, Harald Hein og Knud d. Hellige (Thurstein).
- Tiof. Hedeby. Sammen med Ioli og Lifci. — Se Svend Estridsen.
- Toel. Lund. — Se Knud, Hardeknud og Knud d. Hellige.
- Tol. Lund. — Jvf. Svend Estridsen (Toe).
- Ulfel. Lund. — Se Hardeknud, Svend Estridsen, Harald Hein og Knud den Hellige (Ulfkil).

Svend Estridsen.

- Aceb. Lund.
- Aeord. Lund.
- Afesi(?) (Runer). Roskilde.
- Alelmer, Alfmer (ogsaa Runer). Lund.
- Almer Alfieti (Runer). Lund.
- Alfmer (Runer). Lund.
- Alfnath, Alfnoth. Lund. Odense. — Se Knud, Hardeknud og Magnus (Alfnoth).
- Alfric, Alfrik, Alfrk. Lund (Runer). Ribe. — Se Hardeknud.
- Alfward, Alfvard. Lund. — Se Knud, Hardeknud, Magnus, Knud d. Hellig og Erik Ejegod.
- Alkm (Runer). Lund.
- Alkrik (Runer). Lund.
- Allgod. Viborg. — Se Harald Hein (Algot).
- Alril, Alr. Lund. — Se Magnus.
- Altvard. Lund.
- Altvard Kideblad, A. Kidebial. Lund.
- Altvard Kulrda. Lund.
- Anric. Viborg.
- Anteln (Runer). Lund.
- Argo Esk. Lund.
- Arkil (Runer). Roskilde. — Se Magnus (Arcil) og Knud d. Hellige.
- Arngm, Aroria, af Arengrim. Viborg. — Se Hardeknud, Knud d. Hellig og Erik Ejegod.
- Arroi, Arni. Lund.
- Asdelman. Viborg.
- Aser. Lund.
- Asfarth, Asfard (ogsaa Runer). Lund. — Se Knud og Hardeknud (Asferth); Magnus (Asforth) og Knud d. Hellige (Asferd).
- Asfarth Uki (Runer). Lund.
- Asforth, jvf. Asfarth. Lund. — Se Magnus.
- Asgot. Viborg. Paa Mynter fra York under Knud.
- Aslak. Lund. — Se Hardeknud og Magnus (Aslac).
- Asmunt, Asmund, Asmuor, Asmutr, Asmuth (ogsaa Runer). Lund.
- Asubarleth (Runer). Lund.
- Asur Bai, A. Ba (Runer); jvf. Atsor Paa. Lund.
- Atorgwini. Lund.
- Atser (Runer). Lund. — Se Niels (Adser).
- Atwor (ogsaa Runer). Lund. — Se Harald Hein og Knud d. Hellige.
- Atsor Paa. Lund; jvf. Asur Bai.
- Atsor Judska, A. Jyska (Runer). Lund.
- Atsur (Runer). Lund.
- Auer (Runer). Lund.
- Baintinol. Lund. — Se Magnus.
- Bana. Lund.
- Blorn, Beorn (ogsaa Runer). Lund. — Se

- Harald Hein, Knud d. Hellige, Oluf Hunger
(Birn og Born), Erik Ejegod og Niels.
- Bofi; jvf. Boki (Runer). Lund.
- Boin (Runer). Lund.
- Boki; jvf. Bofi (Runer). Lund.
- Bosa. Lund.
- Bossii, Bosi (ogsaa Runer). Lund. — Se Harald Hein og Knud d. Hellige.
- Brunman (Runer). Lund. — Se Knud og Magnus.
- Buin. Lund.
- Cadi. Lund. — Se Knud d. Hellige.
- Carel, Carl; jvf. Karl. Lund. — Se Knud, Hardeknud (Carle), Magnus og Niels.
- Cetil, Cetel; jvf. Ketil. Lund.
- Cirotau. Lund.
- Cristlern; jvf. Kristlern. Lund.
- Dintocol. Lund.
- Eana. Lund.
- Eirif. Lund.
- Emwa. Lund.
- Esbern; jvf. Isbern (Runer). Roskilde. — Se Harald Hein og Knud d. Hellige.
- Etrde (Etræd?). Viborg.
- Fadi; jvf. Fathir. Lund. — Se Knud den Hellige og Oluf Hunger.
- Fathiol (Runer). Lund.
- Fathir, Fathi, Fati (ogsaa Runer); jvf. Fadi. Lund. — Se Hardeknud.
- Godelic. Viborg.
- Godinc, Godnc. Viborg. — Se Oluf Hunger.
- Godric. Viborg. Paa engelske Mynter, bl. a. fra Harald Harefod og Edvard Confessor. — Se Harald Hein.
- Godrn. Lund.
- Godwine, Godwini, Godvini. Lund. — Se Svend Tveskjæg, Knud den Store, Harald Hein og Knud d. Hellige.
- Gothbiin (Runer). Lund.
- Gothwini Petirman, G. Petrusm. (Runer). Lund.
- Gothril (Runer). Lund.
- Gothvini, Gothvine, Gothvin (Runer); jvf. Godwine. Lund.
- Grimkel, Grimkil, Grimkl (ogsaa Runer). Lund. — Se Knud d. Hellige.
- Gudewin, Gude. Lund.
- Gumunt (Runer). Lund.
- Gunthor (Runer). Roskilde.
- Guthferth. Lund.
- Iadrif. Lund.
- Iaruci. Viborg.
- Ibsl. Lund.
- Ilontat. Lund. — Se Magnus.
- Iluhe. Lund. — Se Knud (Huhl) og Magnus.
- Ingeor (Runer). Roskilde.
- Joli (sammen med Tiuf og Liffel). Hedeby. — Se Magnus.
- Isbern; jvf. Esbern (Runer). Roskilde.
- Iurbil. Viborg.
- Iurmun. Lund.
- Iveorn. Lund.
- Kader. Lund.
- Kaitlie (Runer); af Ketil(?). Roskilde.
- Kali (Runer). Lund.
- Kamb (Runer). Lund.
- Kamwi. Lund.
- Kanii. Lund.
- Karl; jvf. Carl (ogsaa Runer). Lund.
- Kathil, Kati (Runer). Lund.
- Keteti (Runer). Roskilde.
- Ketil, Kethil, Keitil, Ktil; jvf. Cetil. Lund, (ogsaa Runer), Roskilde (Runer). Viborg.

- Kristlern; jvf. Cristlern. Lund.
 Lefsl, Lfsl (ogsaa Runer). Lund. — Se Magnus.
 Lefwine, Lefvine, Lefvini, Livvine, Lfvinl,
 Leifvin, Leivine, Leifvi, Lefvin, Lefvo,
 (ogsaa Runer). Lund. Borgeby. — Se
 Hardeknuud, Magnus og Harald Hein.
 Leisti, Lelst, Lesin, Leioi. Lund. — Se
 Magnus.
 Lenthu. Lund. — Se Magnus.
 Leofwine. Luud (med Siednavn Doe¹⁾). —
 Se Knud (Leovine) og Hardeknuud.
 Liofwin. Lund. — Se Harald Hein og
 Knud den Hellige (Liofvine).
 Liffci (sammen med Joll og Tiuf). Hedeby.
 — Se Magnus.
 Lifinc(?). Lund. Paa engelske Mynter.
 Mani, Man (ogsaa Runer). Lund. — Se
 Harald Hein, Knud d. Hellige og Oluf
 Hunger (Manui).
 Melnolf (Runer). Lund.
 Mklekuni (Runer). Lund.
 Mosedrethig. Lund.
 Mumifil (Runer). Lund.
 Nicol. Viborg.
 Nithor(?) (Runer). Roskilde.
 Norinc. Roskilde.
 Northman, Norman (ogsaa Runer). Lund.
 — Paa Knuds, Harald Harefods og Harde-
 knuds Mynter fra Lewes.
 Oered. Viborg.
 Oindl. Lund. Se Magnus.
 Othbior. Lund. — Se Harald Hein og
 Knud d. Hellige (Othbiorn).
 Othel(?) (Runer). Roskilde.
 Othelwig. Lund.
 Othen. Lund.
 Oulbern (Runer). Lund.
 Outhbirn (Runer). Lund.
 Outhblrn Thoth (Runer). Lund.
 Outhncarl, Outhencar, Outbncar. Odense.
 — Se Hardeknuud og Magnus.
 Outhn (Runer). Lund.
 Sartha (Runer). Lund.
 Segrin, Segrin, Segrin (ogsaa Runer). Lund.
 Segrin Brid. Lund.
 Sewine, Sevvine, Sevine, Servin, Sevin
 (ogsaa Runer). Paa engelske Mynter fra
 Ethelred til Edvard Confessor (Sewine).
 Sevina Ulfiaets Frnts (Runer). Lund.
 Sibbi. Roskilde. — Se Knud d. Hellige.
 Sifriikel (Runer). Lund.
 Sigvarth (Runer). Lund. — Se Knud d.
 Hellige (Sivart).
 Sikiull (Runer). Roskilde.
 Skakli, Skaklr (ogsaa Runer). Lund.
 Skarli. Lund.
 Skukii. Lund.
 Soanek (Runer). Roskilde.
 Soanr. Lund.
 Srincll, Srincll. Lund.
 Srlaltul (Runer). Lund.
 Stekar. Lund.
 Styrkar, Sturkr, Sturk (Runer). Lund.
 Sumariethi, Sumarlithi, Sumarlithi, Sumr-
 letha, Sumerleth, Summerled, Sumerled,
 Summrlei, Sumrlei, Suerled (ogsaa Runer).
 Lund. — Se Hardeknuud og Magnus.
 Sumrful. Odense. — Se Magnus.

¹⁾ Ikke D.O.F., der antages at være Dover. Jvf. Kr. Erslev. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 163 (Ros-
 kildes ældste Mønter).

- Swafa, Svafa, Swaia (ogsaa Runer). Lund.
 Paa Mynter fra Lincoln under Knud—
 Edvard Confessor. — Se Harald Hein,
 Oluf Hunger (Svava); jvf. Erik Ejegod og
 Niels (Svavi).
 Swartbarnd, Startbrand, Svantabrand.
 Lund.
 Svein, Svin (ogsaa Runer). Lund. — Se
 Magnus og Harald Hein.
 Svein Selanf (Runer). Lund.
 Svein Thorbi (Runer). Lund.
 Swen, Sven. Lund (Runer). Ribe. — Se
 Knud d. Store.
 Svitieki Mi(ter?) (Runer). Roskilde.
 Thirniatl. Lund.
 Thoorth, Thorth, Thord, Thor. Lund.
 Roskilde (Runer).
 Thorarn. Viborg.
 Thorbaern. Viborg. — Se Knud d. Hellige
 (Thurbern).
 Thorcetel. Lund. — Se Knud, Hardeknud
 og Magnus.
 Thorern. Lund.
 Thorgot (ogsaa Runer); jvf. Thurgot. Lund.
 — Se Harald Hein.
 Thorgot Thorfi (Runer). Lund.
 Thorkil (Runer); jvf. Thurkil. Lund. —
 Se Hardeknud (Thorcil).
 Thorkil Rek, Thoki Rok (Runer). Lund.
 Thorgutr, Thorgut (Runer); jvf. Thorgot.
 Lund.
 Thorstain. Lund (Runer).
 Thorstan. Viborg.
 Thorsten (Runer); jvf. Thorstein. Lund.
 Roskilde. — Se Hardeknud og Harald Hein.
 Thorstein, Thorstin (ogsaa Runer). Lund.
 — Se Knud d. Hellige.
 Thuki mi(ter?) (Runer). Roskilde.
 Thurgot, Thurdot (ogsaa Runer). Lund.
 — Se Knud den Hellige.
 Thurkilf. Lund.
 Thurkiirt. Lund.
 Thurkil (ogsaa Runer). Lund. Thumatorp.
 Slagelse. — Se Knud d. Hellige og Oluf
 Hunger.
 Thurkil Thurki, Th. Thorki (Runer).
 Lund.
 Thurstan, Thrstan. Lund.
 Tiuf (sammen med Joli og Liffel). Hedeby.
 — Se Magnus.
 Toe. Lund. — Jvf. Magnus (Toi).
 Tokimun. Lund.
 Tol (mullgis for Tot) (Runer). Lund.
 Tsnoneid. Lund.
 Ubein, Uben, Ubin (ogsaa Runer). Lund.
 Ufin, Ud (ogsaa Runer). Lund.
 Uic; jvf. Uk. Lund.
 Ulekik, Ukik (Runer). Lund.
 Ulf (ogsaa Runer). Lund. — Se Knud,
 Hardeknud, Harald Hein, Knud den Hel-
 lige og Niels.
 Ulfail, Ufkil, Ufki, Ukil, Uldi, Uli (ogsaa
 Runer). Lund. — Se Hardeknud, Magnus,
 Harald Hein og Knud den Hellige.
 Ulfiet, Ufel. Lund. — Se Harald Hein.
 Ulfittl, Ukid; af Ufkil (Runer). Lund.
 Ulfkel; jvf. Ulfail. Lund.
 Ulittl, Uli (Runer). Lund.
 Uk; jvf. Uic. Lund.
 Ukik; jvf. Ulekik. Lund.
 Ukil, Ukil (Runer). Lund. — Se Harald
 Hein og Knud d. Hellige.
 Ulonoir. Lund.
 Uthine(?) (Runer). Roskilde.

Warhus. Lund.
 Wilif. Lund.
 Wucndio. Lund.

Wulfet. Lund. — Se Harald Hein.
 Wulfiat. Lund. — Se Harald Hein (Wulfiat).
 Wulho, Wulo. Lund.

Harald Hein.

Algotn. Viborg. — Se Svend Estridsen (Allgod).
 Alsor. Lund. Slagelse. — Se Svend Estr. og Knud d. Hellige.
 Biorn. Lund. — Se Svend Estridsen, Knud d. Hellig., Oluf Hunger, Erik Ejegod og Niels.
 Bosl, Bos, Bocl. Lund. — Se Svend Estr. og Knud d. Hellige.
 Edvard. Viborg. — Se Knud d. Hellige.
 Esbern. Roskilde. — Se Svend Estridsen og Knud d. Hellige.
 Esger, Esger. Roskilde. — Se Knud den Hellige.
 Godvne (af Godvine). Lund. — Se Svend Tveskjæg, Knud d. Store, Svend Estridsen og Knud d. Hellige.
 Godric. Lund. — Se Svend Estridsen.
 Hacun. Lund. — Se Knud d. Hellige.
 Ingimund. Lund. — Se Knud d. Hellige.
 Leavin. Lund.
 Lefvine, Lefvin. Lund. Thumatorp. — Se Hardeknud, Magnus og Svend Estridsen.
 Lelvin. Lund.
 Liofvn. Lund. — Se Svend Estridsen (Læofvin) og Knud d. Hellige (Liofvine).
 Mannl, Man. Lund. — Se Svend Estr., Knud d. Hellige og Oluf Hunger.

Othblorn. Lund. — Se Svend Estridsen og Knud d. Hellige.
 Othelric. Lund.
 Sutta. Lund.
 Svafa. Lund. — Se Svend Estr. og Oluf Hunger; jvf. Erik Ejegod og Niels (Svavi).
 Svein. Lund. — Se Magnus og Svend Estridsen.
 Thorgot, Thorgt, Thorgo. Lund. — Se Svend Estridsen.
 Thorkei. Lund. — Se Hardeknud (Thorcel).
 Thorsten. Lund. — Se Hardeknud, Svend Estridsen og Knud d. Hellige (Thorstein).
 Thurgod; jvf. Thorgot. Lund.
 Thursten; jvf. Thorsten. Lund. — Se Knud, Magnus og Knud d. Hellige.
 Ulf. Lund. — Se Knud, Hardeknud, Svend Estridsen, Knud d. Hellige og Niels.
 Ulfcie. Lund.
 Ulfciil. Lund. — Se Hardeknud, Magnus, Svend Estr. og Knud d. Hellige (Ulfkil).
 Ulfiet. Lund. — Se Svend Estridsen.
 Ulkil. Lund. — Se Svend Estridsen og Knud d. Hellige.
 Wulfet. Lund. — Se Svend Estridsen.
 Wulfiet. Lund. — Se Svend Estridsen (Wulfiat).

Knud den Hellige.

Adl. Lund.
 Ailnoth. Roskilde.
 Alfvalt; jvf. Alfvoed. Ringsted. — Se Knud,

Hardeknud, Magnus, Svend Estridsen og Erik Ejegod.
 Alfvoed, Alvold. Lund.

Alfvord; jvf. Alfvard. Ringsted. — Se Oluf Hunger.

Alger. Borgeby. — Se Niels (Algar).

Arkil. Roskilde. — Se Magnus (Arcil) og Svend Estridsen.

Arngrim. Viborg. — Se Hardeknud, Svend Estridsen og Erik Ejegod.

Asal. Roskilde.

Asferd, Asfrd. Lund. — Se Knud og Hardeknud (Asferth); jvf. Magnus (Asforth) og Svend Estridsen (Asfarth).

Atsor; jvf. Atsur. Lund. — Se Svend Estridsen og Harald Hein.

Atsur; jvf. Atsor. Slagelse.

Awl (muligvis Adl). Lund.

Bali. Lund.

Biörn. Lund. — Se Svend Estridsen, Harald Hein, Oluf Hunger, Erik Ejegod og Niels.

Bosl, Bos. Roskilde. — Se Svend Estridsen (Boasli) og Harald Hein.

Cadi (muligvis for Fadi). Lund. — Se Svend Estridsen.

Cnu. Lund.

Cnutfath. Lund.

Eastmund, Eastmun, Esatm; jvf. Eastmund. Lund. — Se Oluf Hunger (Easmun).

Edric. Viborg.

Edvart. Viborg. — Se Knud den Hellige. Elfvin (muligvis for Lefvin). Lund.

Esbern. Roskilde. — Se Svend Estridsen og Harald Hein.

Esbiörn. Roskilde.

Esger. Roskilde. — Se Harald Hein.

Eastmund; jvf. Eastmund. Lund. — Se Erik Ejegod.

Farman. Lund. — Se Oluf Hunger.

Fathi, Fati, Fadi. Lund. — Se Svend Estridsen og Oluf Hunger.

Garfin. Lund. — Se Hardeknud (Garfine), Magnus og Oluf Hunger.

Godvine. Lund. — Se Svend Tveskjæg, Knud d. Store, Svend Estridsen og Harald Hein.

Grincil. Lund. — Se Svend Estridsen.

Hacun. Lund. — Se Harald Hein.

Halden. Thumatorp.

Ingimund. Lund. — Se Harald Hein.

Liofvine. Lund. — Se Svend Estridsen (Liofvln) og Harald Hein.

Manni, Mann, Man. Lund, Roskilde, Slagelse. — Se Svend Estridsen, Harald Hein og Oluf Hunger.

Othbiörn. Lund. — Se Svend Estridsen og Harald Hein.

Oter. Lund.

Rainere. Lund.

Ringulf, Ringuf. Roskilde.

Sebern. Aalborg.

Sibbi. Roskilde. — Se Svend Estridsen.

Sivart; jvf. Slvord. Viborg. — Se Svend Estridsen (Sigvarth).

Sivord, Siword; jvf. Slvart. Roskilde.

Stein. Viborg.

Sunu. Roskilde. — Se Erik Ejegod (Suna).

Thorstein. Lund. — Se Hardeknud (Thorsten), Svend Estridsen og Harald Hein.

Thurbern. Slagelse. — Se Svend Estridsen (Thorbaern).

Thurgot. Lund. — Se Harald Hein (Thurgod).

Thurkil, Thurkl. Lund. — Se Svend Estridsen og Oluf Hunger.

- Thurstein. Lund. Viborg. — Se Knud Ulfgar, Ulger. Odense.
 (Thurstn), Magnus, og Harald Hein Ulkil. Roskilde. — Se Hardeknud, Magnus, Svend Estridsen og Harald Hein (Thursten).
 Toki, Toci. Lund. — Se Knud, Hardeknud og Magnus.
 Ulf. Lund. — Se Knud, Hardeknud, Svend Estridsen, Harald Hein og Niels.
 Ulkil. Lund. Roskilde. Odense. — Se Svend Estridsen og Harald Hein.

Oluf Hunger.

- Alfvord. Ringsted. — Se Knud d. Hellige. Garfin. Lund. — Se Hardeknud (Garfine), Astar. Lund. Jvf. Erik Ejegod (Aster). Magnus og Knud d. Hellige.
 Biorn, Birn, Born. Lund. — Se Svend Estridsen, Harald Hein, Knud d. Hellige, Erik Ejegod og Niels.
 Eastmun (af Eastmund). Lund. — Se Knud d. Hellige.
 Farman. Lund. — Se Knud d. Hellige.
 Fathi. Lund. — Se Svend Estridsen og Knud d. Hellige.
 Fathur. Slagelse.
 Thurkil. Lund. — Se Svend Estridsen og Knud den Hellige.
 Ulbiorn. Lund.

Erik Ejegod.

- Alfvord. Ringsted. — Se Knud, Hardeknud, Magnus, Svend Estridsen og Knud den Hellige.
 Anst. Roskilde.
 Argrim (?) (af Argrim). Roskilde. — Se Hardeknud, Svend Estr. og Knud d. Hellig.
 Aster, Astar. Lund. — Jvf. Oluf Hunger (Astar).
 Baldvine. Randers.
 Biorn, Birn. Lund. — Se Svend Estridsen, Harald Hein, Knud d. Hellige, Oluf Hunger og Niels.
 Eastmun. Lund. — Se Niels.
 Suna. Randers. — Se Knud den Hellige (Sunu).
 Svavi, Svavl. Roskilde. — Se Svend Estridsen, Knud d. Hellige, Oluf Hunger (Svava) og Niels.

Niels,

- Abel. Roskilde.
 Adser. Viborg. — Se Svend Estr. (Atser).
 Algar. Roskilde. — Se Knud d. Hellig. (Alger).
 Andreas, Anareas, Andres, Aends, Ande, Anes, Ande, And, Anoe, Ane. Roskilde.
 Blorn. Lund. — Se Svend Estridsen, Ha-

rald Hein, Knud d. Hellige, Oluf Hunger og Erik Ejegod.	Oser. Roskilde.
Carla, Carl(?). Roskilde. — Se Knud (Carel), Hardeknud (Carle), Magnus og Svend Estridsen.	Scagi. Roskilde.
Carl Min(ter). Roskilde.	Swawi, Swavi, Svavi, Swvi. Roskilde. — Se Svend Estridsen, Knud d. Hellige og Oluf Hunger (Svava); Erik Ejegod.
Estm, Est, Esmal, Esma, Esno, Esm (af Estman(?)).	Svavi Min(ter). Roskilde.
Henling(?). Roskilde.	Toll, Tot. Roskilde. — Se Svend Estridsen (Outhbirn Tot).
Johannes(?). Roskilde.	Ufe. Lund.
Lofn, Loen. Roskilde.	Ulf. Roskilde. — Se Knud, Hardeknud, Svend Estridsen, Harald Hein og Knud d. Hellige.
Loth, Loht, Loti. Roskilde.	Ulri, Ulr, Uli. Roskilde.
Martin. Roskilde. — Se Erik Emun.	Wutli. Roskilde.
Orstan. Viborg.	

Erik Emun.

Alwinl, Alwin, Alviin, Alwl, Alvi, Alwn, Alvn. Lund.	Papenning, Papening. Roskilde.
Martin. Roskilde. — Se Niels.	Peter. Lund.
	Ulfrie. Roskilde.

Erik Lam.

Mattei. Roskilde.

Af Myntsprægeres Navnerækker fremgaar det, at man i den første Periode væsentlig har benyttet engelske Haandværkere ved Udmyntningen. Paa Knuds, Hardeknuds og endnu paa Magnus den Godes Mynter findes angelsaxiske Navne i langt overvejende Antal, medens de nordiske Personnavne ere i stort Mindretal. Under Svend Estridsen Indtræder der derimod en tydelig Forandring heri. De engelske Navne blive nu færre og ere næsten alle kjendte fra tidligere Udmyntninger; de have i de fleste Tilfælde tilhørt Folk, som ere vedblevne at være i Virksomhed ved Landets Mynsteder. Derimod dukker der nu en stor Mængde nordiske Myntprægernavne frem, hvilket viser, at man har benyttet de hjemlige Kræfter i langt større Omfang end tidligere. En Del af disse Navne ere vel i saa høj Grad forvanskede, at Forstaaelsen af dem er umulig; men de indeholde ikke nogen Antydning af at være af angelsaxisk Oprindelse. At man under Svend Estridsen væsentlig har brugt Landets egne Haandværkere ses ogsaa af den Omstændighed, at der for en Tid anvendes Runer paa Myntomskriftene.

Senere i Tiden synes man vedblivende at have anvendt danske Myntprægere. Nav-

nene ere gjenuegaaende danske. De faa af angelsaxisk Oprindelse, Alfward, Godvine og Liofvine, som endnu træffes, kunde vel tyde paa, at en enkelt engelsk Myntpræger har havt Arbejde her; men disse almindelige Navne kunde ogsaa efterhaanden være komne i Brug i Danmark. End ikke under Kong Niels, da dog en Tid lang en Englænder, Ankettl, var værste Myntmester i Danmark, synes der at være indtraadt nogen Forandring heri.

Det har allerede været omtalt, at stundom to Myntprægeres Navne findes paa samme Mynt, et paa hver Side, hvilket ejendommelige Forhold nærmest peger hen paa et Fællesskab i Arbejdet. Fra Hardeknud kjendes saaledes en Mynt med Navnene Alfward og Thorcel og fra Svend Estridsen følgende: Wulho-Eana, Thorth-Sikiuli og Thorth-Thuki. Endelig findes paa Hedeby-Mynter fra sidstnævnte Konge og fra Magnus den Gode de tre Navne sammenstillede: Joli-Tiuf-Liffel.

Paa de engelske Udmyntninger under Knud den Store og ligeledes under Harald Harefod og Hardeknud, undtagelsesvis under Edvard Confessor, træffes stundom et Tilnavn føjet til Myntprægerens Navn¹⁾, særlig naar Navnet har været almindeligt, og man derfor har villet gjøre Adskillelse mellem enslydende Navne. Et lignende Forhold findes i Danmark paa de store Udmyntninger af byzantinske Typer under Svend Estridsen, navnlig paa dem med Runeskrift. Man træffer saaledes Navnene: Ailmer Riffeti, Alvard Kidebiard, Alvard Knirda, Argo Esk, Onthbirn Thoth²⁾, Asur Pai eller Atsor Paa, Godwini Petirman, Asfarth Uki, Svein Thorbi, Thorgot Thord og Thorkil Rek. Tillægsnavnene synes her at være Faderens eller Slægtens Navne. Tilføjeisen »Ulflets Frænde« til Navnet Sevina henviser til Slægtskabet med en kjendt Mand af Navnet Ulfet, muligvis Myntprægeren af dette Navn. Paa et Par Mynter findes Hjemlandet angivet efter Navnet, saaledes Sjælland paa Mynten med »Svein Selani« og Jylland i Omskriften »Atsor Judska«.

Stundom findes Navnet to Gange i Omskriften, dels med Runer begge Gange, nemlig Boff, Segrim og Thurkil, dels det ene med Runer, det andet med latinske Bogstaver: Svein (Runer) — Sven.

¹⁾ Se B. E. Hildebrand. *Anglosachsiska Mynt*. Knud. Nr. 383, 891, 1658, 1959, 2486, 2514, 2520, 2907, 3095, 3755, 3756, 3759-3760. Harald Harefod. Nr. 597, 625, 755, 1018, 1019. Hardeknud. Nr. 117, 127, 206, 208. Edvard Confessor. Nr. 775. Flere af Tillægsnavnene findes anvendte under de forskellige Konger.

²⁾ Thoth havet tillige som selv-tændt Myntprægenavn paa Mynter fra Niels (Toll).

VII.

Typer og Forbilleder.

Forbillederne til de ældste Myntgrupper ere, som ovenfor omtalt, hentede fra nederlandske (frisiske) og engelske Mynter; hertil slutter sig Fremstillinger af selvstændig, nordisk Karakter.

Karl den Stores Mynter fra Dorestad med ^{CARO}_{LVS} og ^{DOH}_{STAT} ere Forbilledet for mere eller mindre degenererede, nordiske Former (T. I. 1), paa hvis Advers der findes Rester af Navnet, hvis to Linier stundom deles ved en fin Perlerække; paa Reversen er af Stednavnet kun STAT tilbage, medens DOH erstattes af to Halvmaaner. Adversens C og L kunne være ombyttede, og stundom findes istedetfor Bogstaverne O og S forskellige Mærker, saaledes en triangular Figur, et modvendt Ausigt med Overskjæg og en Perlering omkring en Kugle; de to sidstnævnte Mærker træffes allerede paa merovingiske Mynter, engelske Sceattæ og northumbriske Stycas. Paa Reversen ses foruden en lignende Øxe som paa Forbillederne. Randene ere glatte eller med fine Streger istedetfor Forbilledernes grove Perlerække. Mynterne ere tillige noget større end de frisiske.

Fremstillingen af en Bygning med en Midtdør (T. I. 2) er opstaaet ved at benytte Linierne i Bogstaverne TAT i Reversindskriften STAT. Hele Præget med de som Ornamenter anbragte, opstaaende Dyrehoveder, Slangefigurer og Treblade har en selvstændig Karakter. Dyrehovedet og Slangefiguren findes dog tidligere paa engelske Sceattæ¹⁾.

Fremstillingen af en staaende Kriger med Spyd (T. I. 3)²⁾ har muligvis sin Oprindelse fra engelske Sceattæ³⁾ eller fra Pipin den Lilles franske Mynter⁴⁾. Den mangler nordisk karakter med den ejendommelige Hovedbedækning med to Horn, og den forkønnede Figur foruden.

Skibsfremstillingen (T. I. 4. 5. 7) er optaget efter Dorestads Mynter fra Karl den Store og Ludvig den Fromme eller efter Ludvigs Mynt fra Qventovic i Flandern⁵⁾; men den er ret selvstændig behandlet i sine Enkeltheider, med de lige opstaaende Stævne, det firkantede Sejl og de to Buelinier, som antyde Bølger. Paa de beslægtede, noget

¹⁾ Catalogue of Engl. Coins in the Brit. Mus. Vol. I. Pl. III. 24. IV. 9. 10.

²⁾ Atlas de l'Archéologie du Nord. Taf. III. 34.

³⁾ Catalogue of Engl. Coins. Vol. I. Pl. II. 15. 26. III. 1. 5. IV. 3.

⁴⁾ Gariel. Monnaies royales de France. Pl. I. 21. 22.

⁵⁾ Sammet. Pl. VI. 43. XVI. 59. 61. XVIII. 104.

yngre Udmyntninger ere Støvnene buede og omhøjede, Sejlet optrukket, og hyppigst ses en Række Skjolde langs med Rælingen. Forneden har en Fisk afløst de to Bølgeruier. Typen anvendes senere paa hollandske Mynter fra Celles under Kæiser Henrik III (1039—1056). Dorestads og Qventovics Myntpræg følges her mere nøjagtig¹⁾.

Der kjendes ikke noget Forbillede til Fremstillingen af de to mod hinanden vendte Fugle, muligvis Haner (T. I. 5). Paa engelske Sceattre træffes stundom enkelte Fugle²⁾ fremstillede, men ikke to. En Fremstilling af to Fugle optages senere paa en Jydsk Mynt (T. X. 64).

Den stærkt degenererede Fremstilling af et modvendt Ansigt (T. I. 6. 6a) har sin Oprindelse fra en merovingisk Guldmynt med et Ansigt, formentlig forestillende Kristus, som er overført paa engelske Sceattre³⁾. Derimod har Randpræget med fire modvendte Ansigter, forbundne ved Slangefigurer eller Slyngringer, en selvstændig Karakter, om end Ansigtstypen vistnok er hentet fra engelske Sceattre⁴⁾.

Dyrefiguren (T. I. 6. 6a. 7), en Buk eller en Hjort, fremstilles paa de tidligste Typer med tilbagevendt Hoved; under Bugen ses en Triqvetraffigur; en Slange bider Dyret i den ene Fod. Fremstillingen har saaledes en kristelig, symbolsk Betydning. Synden (Slangen) angriber Mennesket (Dyrefiguren), medens det hellige Mærke (Triqvetraffiguren) betegner den beskyttende Magt. Typen er utvivlsomt paavirket af Dyrefremstillinger paa engelske Sceattre⁵⁾ uden de symbolske Mærker, der heller ikke findes paa en beslægtet northumbrisk Stycra fra Ethelred (841—849)⁶⁾. Senere forandres Fremstillingen væsentlig, idet den tydelige Hjortefigur nu vender Hovedet fremad og angribes her af Slangen; Triqvetraffiguren forneden er forskellig i Formen fra den tidligere, og foroven ses en punkteret Ring med en Kugle i Midten eller et modvendt Ansigt med Overskjæg, betegnende Frelseren. Fjernt beslægtede Fremstillinger træffes paa engelske Sceattre⁷⁾, hvor Slangen nærmest har Form af en lang, udstrakt Tunge, samt paa northumbriske Stycras fra Eadberht (737—758)⁸⁾ og Ælfvald (778—788)⁹⁾, hvor dog Slangefiguren mangler, men derimod den punkterede Ring, Triqvetraffiguren og et Kors findes. Slangen medtages altsaa ikke her som symbolsk Mærke saaledes som paa de danske Mynter. Typen gjenoptages senere af Knud den Store. Hjortefiguren findes anvendt paa en belgisk Mynt fra Staden Viset, fra det 11te Aarhundrede¹⁰⁾.

¹⁾ Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 185.

²⁾ Cat. of Engl. Coins. Vol. I. Pl. III 12 13. 26. 27.

³⁾ Sammet. Pl. III. 16. 18.

⁴⁾ Sammet. Pl. IV. 15.

⁵⁾ Sammet. Pl. III. 1. 18. IV. 5.

⁶⁾ Sammet. Pl. XXII. 1.

⁷⁾ Sammet. Pl. IV. 9. 10.

⁸⁾ Sammet. Pl. XX. 5. 6. 8.

⁹⁾ Sammet. Pl. XX. 11.

¹⁰⁾ Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 268. 269.

Af de paa vore ældste Mynter anbragte Mærker findes, som omtalt, det modvendte Ansigt med Overskjæg paa merovingiske Mynter og paa engelske Sceattre, formentlig fremstillende Frelseren; ogsaa Slangefiguren træffes paa tidlige engelske Mynter.

Den punkterede Ring med en Kugle i Midten findes ligeledes paa merovingiske Mynter¹⁾, hvorfra Fremstillingen er overført til de engelske; den træffes dels paa engelske Sceattre fra det 7de og 8de Aarhundrede²⁾, dels paa Mynter fra Offa af Mercia (757—796)³⁾ og paa northumbriske Stycas fra Eadberht og Ælfwald⁴⁾.

Triqvetrafiguren findes anbragt paa northumbriske Mynter fra Eadberht⁵⁾. En beslegtet Figur ses paa sildigere tyske Mynter fra Andernach⁶⁾.

De tidligste Halvbrakteater (T. I. 1) ere Efterligninger af Karl den Stores Dorestads Typ, men endnu mere degenererede end de ældre Efterligninger. Af Indskriftene ere kun Hovedlinierne endnu nogenlunde tilbage. De samme Mærker, den punkterede Ring og den triangulære Figur, findes ogsaa her. Paa Reversen ses de to Buur foroven; Øxen forneden er afløst af en Hage, stundom af et Kors.

Paa den følgende Gruppe optages Korset paa Mynternes ene Side (T. I. 2. 2a), medens der paa den anden endnu findes Spur af Slægtskabet med de ældre Typer, dels i Buelinien, dels ved Benyttelsen af de tidligere Mærker, den triangulære Figur og det modvendte Ansigt. Ogsaa paa de følgende Grupper af Halvbrakteater træffes det modvendte Ansigt (T. I. 3); men Korset bliver nu den jevnligst brugte Fremstilling. Disse senere Typer (T. I. 4—6) synes ikke at have bestemte Forbilleder, men at være Udslag af en selvstændig Udvikling.

Svend Tveskjægs Mynttyp er udført efter Ethelred II's Mynter af Typ C.

Da Knud den Store indførte et ordnet Myntvæsen i Danmark ved Hjælp af engelske Myntmestre og deres Myntprægere, benyttede disse i det væsentlige ved Udmyntningerne engelske Typer fra Ethelred og Knud; de indfødte Haandværkere, der anvendtes i Myntvæsenets Tjeneste, vare forholdsvis kun faa. De engelske Mynttyper fulgtes snart fuldstændig, snart delvis. Ogsaa de øvrige Fremstillinger vare kun sjelden

¹⁾ C. F. Keary. *The Morphology of Coins*. Paa 50. c. 1.

²⁾ *Cat. of Engl. Coins*. Vol. I. Pl. II. 18. III 25. IV 2.

³⁾ *Sammeat.* Pl. VI. 1. 7 10

⁴⁾ *Sammeat.* Pl. XX. 5. 11.

⁵⁾ *Sammeat.* Pl. XX. 6. 8.

⁶⁾ Dannenberg. *Deutsche Münzen*. Nr. 433. 437. 439. 440.

helt selvstændige, men havde som oftest deres Rod i ældre, ligeledes fra England overførte Mynttyper. Kun en enkelt Fremstilling, to dobbeltlinjede Vinkler, er af tysk Oprindelse (T. III. 30. 31. 34. 35).

I Danmark findes under Knud d. Store Ethelreds Typ E benyttet paa 1 Udmyntning (T. III. 18), medens Knuds engelske Typer A, B, E, G, H og I ere anvendte paa 11 Udmyntninger i Landets forskellige Dele (T. I. 1. 2. 3. II. 4. 10. 14. 16. III. 28. 37. 46. IV. 55). Paa 1 Udmyntning (T. III. 41) ere to af Ethelreds ikke sammenhørende Typer benyttede, og paa 9 ere forskellige af Knuds Myntfremstillinger sammenblandede. Foruden de laante Brystbilleder af rent angelsaxisk Præg findes adskillige, der ere selvstændig behandlede. Ogsaa blandt Reversfremstillingerne ere de fleste efter engelske Typer.

Paa Knud den Stores Udmyntninger ere følgende Advorsfremstillinger benyttede:

Brystbilleder efter Ethelreds Typ E. Paa 3 Udmyntninger fra Viborg (T. III. 48. IV. 51. 52).

Brystbilleder efter Knuds engelske Typer A (6: T. I. 1. II. 9. 11. III. 46. 47. IV. 59), B (3: T. II. 4. 7. 23), E (6: T. I. 2. 3. II. 5. III. 28. 43. IV. 55), F (2: T. II. 7 a. 14), G (11: T. II. 10. 13. 15. 24. 26. III. 27. 29. 30. 37. 42. IV. 56) og H (3: T. II. 8. 16. III. 45). Paa 31 Udmyntninger fra de forskellige Myntsteder undtagen Ornbæk.

Brystbilleder uden bestemte Forbilleder. Paa 13 Udmyntninger fra de forskellige Myntsteder undtagen Odense (T. II. 7 b. 12. 17. 18. 25. III. 36. 38. 39. 44. 50. IV. 53. 54. 58).

Guds Lam, nærmest efter Ethelreds Typ G. Paa 1 Udmyntning i Lund (T. II. 6).

Haand. Typen findes paa northumbriske Mynter fra Regnald (913—44)¹⁾ og som Reversfremstilling paa Ethelreds Mynter af Typ B. Den optages i Böhmen under Boleslaus II—Bretislaus I, 967—1055, og senere i Tyskland, i Byerne Deventer, Goslar, Esslingen og Chur²⁾. Benyttet paa 4 Udmyntninger, fra Slagelse (2: T. III. 40. 41), Viborg (1: T. III. 49) og Hedeby (1: T. IV. 60).

Slangefigur. Lignende Fremstilling paa engelske Sceattre³⁾. Paa 6 Udmyntninger, fra Lund (3: T. II. 20. 21. 22), Roskilde (2: T. III. 31. 32) og Hedeby (1: T. IV. 57).

Tre Skjolde (Triquetra). Tilsvarende Fremstillinger findes paa northumbriske Stycas fra de danske Hovdinge Sihtric, Regnald og Olaf, 921—952⁴⁾; træffes ogsaa paa en Mynt fra Strassburg og paa en ubestemt tysk Mynt⁵⁾, og senere paa norske Mynter fra Harald Haardraade⁶⁾. Paa 2 Udmyntninger fra Roskilde (2: T. III. 33. 35).

¹⁾ Catal. of Engl. Coins. Vol. I. Pl. XXVIII. 8.

²⁾ Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 563. 699. 951. 986.

³⁾ Catal. of Engl. Coins. Vol. I. Pl. III. 4. IV. 9. 10.

⁴⁾ Sammenst. Vol. I. Pl. XXVIII 2. 5. XXIX 1.

⁵⁾ Dannenberg. Nr. 933. 1291.

⁶⁾ Schlie, Norges Mynter. Pl. II. 18—28.

To dobbeltliniede Vinkler, adskilte ved et Tverbælte. Typen er oprindelig tysk, benyttet paa Mynter fra Ludvig Barn (899—911) og Henrik Fuglefænger (919—936). Findes ogsaa paa Mynter fra Antwerpen¹⁾. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. III. 34).

Blomst, uden kjendt Forbillede. Findes ogsaa, men af anden Form, paa Mynter fra Staden Stablo²⁾. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. II. 19).

Knuds Udmyntninger have følgende Reversfremstillinger:

Kors som Ethelreds Typer A Var. c (3: T. III. 41, 42, 43) og E (3: T. II. 5, III. 27, 48). Paa 6 Udmyntninger fra Lund, Roskilde, Slagelse og Viborg.

Kors som Knuds engelske Typer A (9: T. I. 1, 2, II. 7, 9, 22, 24, III. 33, 45, 46), B (4: T. II. 4, 23, III. 36, 47), E (5: T. I. 3, II. 8, III. 28, IV. 55, 56), G (6: T. II. 10, 11, 21, 25, 26, III. 37), H (5: T. II. 16, 17, III. 34, 39, 44) og I (2: T. II. 14, 15). Paa 31 Udmyntninger fra alle Myntsteder undtagen fra Ørbæk og Hedeby.

Kors, dannet af fire dobbeltliniede Buer, ofte med et Kors i hver Bue. Lignende Typ findes paa engelske Sceattæ³⁾. Senere benyttet paa tyske Mynter fra Duisburg⁴⁾. Paa 4 Udmyntninger, fra Lund (3: T. II. 18, 19, 20) og Hedeby (1: T. IV. 58).

Kors, dannet af fire Buer; uden Forbillede. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. II. 12).

Kors paa Hufod, omgivet af fire Ringe. Paa 1 Udmyntning fra Hedeby (T. IV. 57).

Kors af selvstændig Karakter, ofte med et Mærke (Bue, Ring, Kors, Punkt) i hver Vinkel. Findes paa 9 Udmyntninger, fra Roskilde, Viborg, Ørbæk og Hedeby (T. III. 29, 49, 50, IV. 51, 52, 53, 54, 59, 60).

Bue som Ethelreds Typ G. Buen findes ogsaa paa en tysk Mynt fra Andernach⁵⁾, præget under Otto III. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. II. 6).

Hjørnt med en Slangefigur foran og forinden og et modvendt Ansigt foroven. Tilsvarende Fremstilling paa Typ 7 af de ældste Myntgrupper. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. II. 13).

Tre Skjolde. Som Adversfremstillingen. Paa 3 Udmyntninger, fra Roskilde (1: T. III. 32) og Slagelse (2: T. III. 38, 40).

To enkelt- eller dobbeltliniede Vinkler, adskilte ved et Tverbælte. Som Adversfremstillingen. Paa 3 Udmyntninger fra Roskilde (T. III. 30, 31, 35).

Blandt Knuds 60 danske Udmyntninger findes 28, der indeholde Mynter med læselige Omskrifter paa begge Sider, 6 med Mynter, der have læselig Advers- og forvirret

¹⁾ Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 140.

²⁾ Sammet. Nr. 272.

³⁾ Catal. of Engl. Coins. Vol I. Pl. II. 18.

⁴⁾ Dannenberg. Nr. 313.

⁵⁾ Sammet. Nr. 134.

Reversomskrift, 6 med forvirret Advers- og læselig Reversomskrift og 19 fuldt forvirrede. 1 Udmyntning fra Lund (Hjorten) mangler Omskrift paa Reversen.

Paa de danske Mynter har Knud hyppigst Titlen af Englændernes Konge, nemlig paa 23 Udmyntninger. Nogle af Adversstemplerne til disse ere utvivlsomt medbragte fra England og ikke udførte i Danmark. Paa to Typer er hans Navn anbragt paa Myntens Revers (Roskilde og Viborg. T. III. 29. IV. 51). Langt sjældnere, nemlig kun paa 4 Udmyntninger med et Par Variationer, betitles han «de Danskes Konge» eller «Konge i Danmark»: Rex dænoru, dænort, dænor, in danorum, in dan, in d. (T. I. I. II. 4. 20. 23); Formen «rex dænorum a» (T. I. 2. 3. II. 5) paa 3 Udmyntninger indeholder vistnok Titlen af Konge saavel over Danmark som over England. Disse 7 Udmyntninger tilhøre alle Lund. Betegnelsen som Norges Konge findes formentlig paa enkelte Mynter: Cnut nar rex, Cnut rex oric¹⁾ (T. II. 16. Var.) og Cnut n rex (T. III. 45). 2 Udmyntninger fra Lund (T. II. 23. Var.) bære Ethelreds Navn. Det er tidligere berørt, at dette Navns Forekomst her vistnok kun skyldes Friheder fra Stempelskjærernes Side. Paa 1 Udmyntning betegnes han som Sveriges Konge: Cnut rex Sw. (T. II. 17). Navnet skrives «Cnut», undtagelsesvis «Cnud».

Af særlig Interesse ere de religiøse Omskrifter, navnlig paa Mynterne fra Slagelse med Begyndelsesordene af Johannes' Evangelium «In principio erat verbum» — «et verbum erat apud deum» og med «in nomine dei patris» eller «in nomine dei patris amen» (T. III. 38. 39. 41), hvilke sidste ere Paavirkninger fra tyske Mynter med «in nomine domini amen», prægede af Hertug Bernhard I af Sachsen (973—1011). Beslægtede Omskrifter findes paa norske Mynter fra Hakon Jarl og paa svenske fra Olaf Skjødkonning.

De læselige Reversomskrifter angive Myntprægerens og Myntstedets Navne, der i Almindelighed ere forbundne ved det engelske «on». Kun paa 3 Udmyntninger træffes det latinske «in» (Lund. T. II. 12. 19 og Viborg. T. III. 49). Paa Osguts Mynt fra Roskilde findes «on dan», paa Fulgods Mynt fra Viborg «in danm»; her nævnes altsaa Riget, ikke Myntstedet. Brunmans Mynt fra Viborg savner Stedangivelse.

Et i sin Helhed neppe løseligt Spørgsmaal frembyder Bestemmelsen af flere, dels læselige, dels forvirrede angelsaxiske Mynttyper fra Knud, saavel som fra Hardeknud, med Hen syn til hvilke det er tvivlsomt, hvorvidt de ere myntede i Lund eller i London, idet for de læseliges Vedkommende Kongens Titlen «rex anglorum» ikke kan være et afgjørende Moment, da han findes betegnet som de Engelskes Konge paa flere Mynter, hvis Henførelse til Danmark ikke frembyder nogen Tvivl. Ved Undersøgelsen af Spørgsmaalet om de tvivlsomme angelsaxiske Mynttyper Henførelse vil der særlig være fem Momenter at have Opmærksomheden henvendt paa, nemlig Typen, Myntprægerens Navn, Myntstedets Navneform, Ejendommeligheder i Fremstillingen og endelig Arbejdet.

¹⁾ Jvf. Hr. Erteslev Aarb. f. n. Oldk. og Hist. 1875. Pag. 176 (Roskildes ældste Mynter).

Typen er i de fleste omtvistede Tilfælde sjelden ren engelsk, men som oftest en Sammenblanding af to engelske Typer. Den største Part af Knuds Udmyntninger med sammenblandede Typer viser sig at være dansk, hvorfor en saadan ikke ren Typ altid maa give Formodning om, at Mynten kan være dansk og høre hjemme i Lund og ikke i London.

Myntprægerens Navn paa de formentlig danske Udmyntninger under Knud findes sjelden blandt de engelske Myntprægeres Navne og træffes ialfald ikke paa de samtidige engelske Udmyntninger, men derimod ofte paa flere, sikk danske Mynter fra Knud eller senere. Ved Spørgsmaalet maa dog tages i Betragtning, at et mere almindeligt Navn kan være baaret af to samtidige Myntprægere i England og i Danmark, og endvidere at den engelske Myntpræger i Danmark ikke altid har haft blivende Ophold her, men kan være vendt tilbage til sit Fødreland.

Myntstedets Navneform kan ogsaa være af Betydning ved Bestemmelsen af disse tvivlsomme Mynters Hjemsted, idet »Lund« ofte gjengives ved Former, der ikke findes anvendte for Londons Vedkommende. Saaledes kan fremhæves Formen *Lundio* og navnlig det hyppige *Ludi*. Den sidste findes ikke paa en eneste af Ethelreds Mynter og kun paa en enkelt, neppe engelsk Mynt (*Liofwerd* fra Knud¹⁾); men derimod paa 11 af dennes og paa 13 af Hardeknuds sikkert danske Mynter. Den træffes heller ikke under Harald Harefod eller Edvard Confessor. Formen *Lud* findes begge Steder. Det latinske *ln* istedetfor *on* viser stedse bort fra England.

Endelig ere Enkeltheder i Fremstillingen, Krone- og Hjelmsformer, Scepter o. l., jevnlig spondrende Kjendemerker, ligesom Arbejdet ofte viser en betydelig Forskel mellem de engelske og de danske Myntprægeres Præstationer.

Følgende Mynter med Angivelse af Knud som Englændernes Konge og med angelsaxisk Præg bør henføres til Lund og ikke til London:

T. II. 7 a. b. Variationer af Typ A med ENVT REX AN — DVREIL ON LVDI og ENVT REX — SPEN ON LVNDIO. Variationerne ere ellers ukjendte. Thurcils Mynt er præget med samme Reversstempel som T. II. 9. Swens Navn kjendes ikke fra engelske Mynter, men fra danske under Svend Estridsen. »Ludi« og »Lundio« findes ikke som Betegnelse for London, men kun for Lund. Kronens ejendommelige Form med opstaaende Spidser er ikke anvendt paa Knuds engelske Mynter. Thurcils Mynt henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ A. Var. e (Nr. 2744).

T. II. 8. Sammenblanding af Typerne H og E med ENVT REX AX — BRIM ON LVD. Variationen er ellers ukjendt. Navnet Grim findes paa Ethelreds og Knuds engelske Mynter

¹⁾ Af Typ G. Mynter af samme Typ, prægede af Leovine og Thurstin (T. II. 10), bærer med *Ludi*, ere tvivlsomt danske.

fra forskjellige Byer og under Knud og hans nærmeste Efterfølgere hyppig paa danske Mynter. Dog maa bemærkes, at en af Grims engelske Mynter fra Norwich under Knud er yngre end hans danske. Det kan herefter formodes, enten at der under Knud har været to Myntprægere ved Navn Grim, den ene i England, den anden i Danmark, eller at det er samme Mand, der skiftevis har opholdt sig i England og i Danmark.

T. II. 9. Variation af Typ A med ENVT REX XNULO — DYREIL ON LVDL. Variationen er ellers ukjendt. Adversstempet er ogsaa benyttet til Grims Mynt T. II. 11, Reversstempet til T. II. 7 a. Thurcils Navn kjendes ikke fra engelske Mynter, men fra flere danske. Formen «Ludi» betegner Lund og ikke London. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ A. Var. b (Nr. 2743).

T. II. 10. Typ G. ENVT++XNLO — DVERSTN ON LVDL. Myntprægernavnet er meget almindeligt saavel paa engelske som paa danske Mynter. Derimod viser Stednavnets Form «Ludi» bestemt over til Lund, ligesom Udarbejdelsen af Brystbilledet viser bort fra England. Samme Advers som T. II. 15. Henføres af B. E. Hildebrand til England (Nr. 2715).

Samme Typ. ENVT REX AL — LEOVINE O LVDL. Navneformen Leovine, ikke Leowine, tilligemed «Ludi» viser hen til Danmark. Henføres af B. E. Hildebrand til England (Nr. 2811).

Samme Typ. ENVT REX XN — LIOFFERD ON LVDL. Myntprægernavnet er ellers ukjendt saavel paa engelske som paa danske Mynter. Skjøndt Formen «Ludi» viser hen til Danmark, maa det paa Grund af det angelsaksiske Myntprægernavn dog betragtes som noget tvivlsomt, hvorvidt Mynten er dansk, da Stednavnets Form muligvis kan skyldes en Tilfældighed. Henføres af B. E. Hildebrand til England (Nr. 2654).

T. II. 11. Variation af Typ G med ENVT REX XNULO — GRIM ON LVNDL. Variationen er ellers ukjendt. Adversstempet er ogsaa benyttet til Thurcils Mynt, T. II. 9. Om Grim, se under T. II. 8. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ G Var. c (Nr. 2508).

T. II. 12. Selvstændig Typ. ENVT REXA — ALFNOD IN LVLD. Adversfremstillingen er paavirket af Ethelreds Typ A. Var. e. Navnet Alfnod forekommer senere paa danske Mynter fra Hardeknud, Magnus og Svend Estridsen; i England findes det paa to af Hardeknuds Mynter fra Lincoln. Muligvis har Alfnod en Tid opholdt sig i England, eller Navnet har været fælles for to samtidige Myntprægere i Danmark og England. Reversomskriftens latinske IN ludes ikke paa Datidens engelske Mynter.

T. II. 14. Typ I. ENVT REX AN — VLEFEETL ON LVDL. Medens en Myntpræger Ulfsetel har arbejdet i England under Ethelred og Knud, findes Navneformen Ulefeetel ikke paa engelske Mynter. Samme Reversstempel er benyttet til den følgende Mynt (T. II. 15), og til en af Hardeknuds Mynter (T. V. 20). «Ludi» viser, at Mynten ikke er fra London. Omskriften begynder foran Brystbilledet. Henføres af B. E. Hildebrand til England (Nr. 2748).

Samme Typ. Var. ENVT REXX — EAREL ON LVDI. Navneformen Carel kjendes fra andre danske Mynter (Svend Estridsen), men ikke fra engelske. Stednavnets Form «Ludi» er dansk. Omskriften begynder foran Brystbilledet. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ I. Var. a (Nr. 2123).

Samme Typ. Var. ENVT BEXX — ILVHL ON LVNDI. Samme Adversstempel er benyttet som til foregaaende Mynt. Huhl er vistnok det samme Navn som Huhe under Magnus den Gode. Reversstempellet er ogsaa anvendt til en Mynt fra Harald Harefod, og Huhl synes saaledes i forskjellige Perioder at have arbejdet i Danmark og i England. Henføres af Hildebrand til England som Typ I. Var. a (Nr. 2511).

T. II. 15. Blanding af Typerne G og I. ENVT++XNLO — VLEFEETL ON LVDI. Variationen er ellers ukjendt. Reversstempellet er det samme som til Vlefeetls foregaaende Mynt, T. II. 14. Samme Advers som paa T. II. 10. Omskriften begynder foran Brystbilledet. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ I. Var. c (Nr. 2749).

T. II. 16. Typ II. ENVT REXX — XSFERD ON LVDI. Adversstempellet er ogsaa benyttet til Carels Mynt (T. II. 14. Var.). Asferth findes som Myntpræger i York under Ethelred og i Lincoln under Knud og Harald Harefod; men da Reversstempellet ogsaa er benyttet under Hardeknud (T. IV. 9. Var.), og Formen «Ludi» tilhører Lund, maa Mynten henføres til denne By. Asferth har derfor muligvis kun en Tid opholdt sig i Danmark, eller ogsaa har der saavel i England som i Danmark været Myntprægere af dette Navn. Omskriften begynder foran Brystbilledet. Henføres af B. E. Hildebrand til England (Nr. 2013).

Samme Typ. ENVT BE — ALFPINE ON LVD. Navneformen Alfwine kjendes ikke fra engelske Mynter, men derimod fra Knuds og Hardeknuds danske. Myntens Omskrift begynder foran Brystbilledet. Henføres af B. E. Hildebrand til England (Nr. 2012).

Samme Typ. ENVT REE — ODDENEAR O LVD. Der kjendes ikke nogen engelsk Mynt med Navnet Oltheneor, men derimod adskillige danske fra den følgende Periode, og Mynten maa derfor snarere antages at tilhøre en dansk Udmyntning end en engelsk af denne Typ. Henføres af B. E. Hildebrand til England (Nr. 2693). En Variation har ENVT NAR REEX — ODDENEAR ON LVDI. Stednavnets Form er sikkert dansk.

T. II. 23. Var. Selvstændig Typ. ENVT REXXA — DOREETL O LVDI. Myntprægernavnet Thoreetl forekommer paa engelske Mynter fra Ethelred og Knud og paa denne og senere danske Mynter. Mærkerne i Korsvinklerne og Formen «Ludi» vise dansk Oprindelse. Dette gjælder ogsaa en Variation, præget med samme Adversstempel. Begge Mynter henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ D (Nr. 2735. 2736).

Samme Typ. Var. EDELRED REX XLR — ALFPINE O LVD. Typen viser afgjort hen til en tidligere Tid end Ethelreds, til Knuds eller maaske til Hardeknuds, paa Grund af de tykke Halvmaaner i Korsvinklerne og Myntens Lidenhed. Formen «Alfwine» kjendes, som ovenfor omtalt, ikke blandt Myntprægerens Navne i England. Mynten maa nærmest

betrages som en Slags Mindepenge, præget i en tidligere Tid. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Etheldreds Typ F. Var. a (Nr. 2215).

Samme Typ. Var. EDELKED RE — ODDENEAR O LVD. Reversstempellet findes anvendt til en af Hardeknuks Mynter fra Lund. Iøvrigt ere den tidligere Typ og Myntprægerens Navn ogsaa her de afgjørende Bestemmelsesgrunde for, at Mynten er dansk. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Etheldreds Typ F (Nr. 2897).

Foruden de omtalte Mynter henfører endvidere B. E. Hildebrand følgende sikkert danske Mynter til England:

Ringsted. Variation af Knuds Typ G. ENVY REX AEN — VLF ON RIEZTA (T. III. 37). B. E. Hildebrand anfører Stednavnet som RIESSA (Nr. 3067). En Variation af Knuds Typ B i den Kgl. Samling med forvirret Adversomskrift, der synes at indeholde svage Spor af Slagelse-Myntens IN NOMINE DEI PATRIS, har VLF ON RIEZTA (T. III. 36). Vlf's Navn kjendes ikke fra samtidige, engelske Mynter, men træffes derimod paa flere danske, saaledes paa Knuds og Hardeknuks Slagelse-Mynter. Tages endvidere Afvigelserne fra Hovedtypens Fremstillinger i Betragtning, findes der ikke Grund til at antage Mynten for at være engelsk og henføre den til det højst usikre Myntsted Riecybyrig Istedetfor at følge den tydelig angivne Stedbetegnelse for det sjællandske Myntsted.

Viborg. Knuds Typ A. ENVY REX ANGLORV — SVARTOL M O PIBR, — M O PIB (T. III. 46. Var.). Myntprægeren Svartgols Navn kjendes ellers ikke, hverken fra danske eller fra engelske Mynter. Myntstedets Navneform PIBR svarer til PIBRNE, VPIBR paa andre Viborg-Mynter. Det vil derfor være naturligt at fastholde den tidligere danske Antagelse, at Mynterne ere udgaaede fra Viborg, fremfor at henføre dem til en som Myntsted ganske ukjendt By i England. (B. E. Hildebrand. Nr. 3624—26).

Viborg. Efterligning af Etheldreds Typ E. ENVY REX — BRUNMAN (T. III. 48). B. E. Hildebrand henfører Mynten til London som Typ C (Nr. 2114), og der er meget, som kunde tyde paa, at England maatte være Myntens Hjemland, idet Navnet Brupman forekommer paa Knuds Mynter fra London og Colchester, paa Harald Harefods Mynter fra London og paa Edvard Confessors fra Canterbury og London. Det kjendes imidlertid ogsaa fra danske Mynter under Magnus og Svend Estridsen. Tager man Typen i Betragtning, da viser der sig stor Forskjel paa denne og Knuds engelske Mynttyper, blandt hvilke den vilde staa ganske isoleret. I Henseende til Arbejdet er der et tydeligt Slægtskab tilstedes med hans danske Mynttyper, særlig blandt Viborgs. Møjlighvis kan der samtidig have været to Myntprægere af dette Navn i Danmark og England, eller ogsaa kan Brunman have opholdt sig gjentagne Gange i Danmark. Myntens Hjemsted maa saaledes henstaa usikkert; men de synlige Vidnesbyrd tale stærkt for, at det har været Viborg.

Ribe. Knuds Typ E. ENVY REX ANGLOR, — ANGLORVI, — ANGO og SIRIE ON RIEYEBU, — ON RIEBIR, — ON RIEBIR, — OON RINHE. (T. IV. 55). To af Revers-

stemplerne ere ogsaa benyttede til den følgende Udmyntning. Sirics Navn kjendes ikke fra andre danske Mynter end fra Knuds Ribemynter, men derimod i England fra Ethelreds og Knuds Mynter. Typen er ren engelsk, og Formen Ricyebii kunde vel passe, som af Hildebrand antaget, paa en engelsk By, Ricyebyrig; men Rihbiir og Riebii pege med stor Sandsynlighed hen paa Ribe og fører til Forklaring af de uklare Stedbetegnelser paa de andre Variationer. Henføres af B. E. Hildebrand til England (Nr. 3060—3064).

Ribe. Blanding af Knuds Typer G og E. Forvirrede Adversomskrifter og SIRIC ON RIEBIIR, — OON RINHE. (T. IV. 56). Variationen er ellers ukjendt. Begge Reversstemplerne ere anvendte paa den foregaaende Udmyntning og gjøre det sandsynligt, at Mynterne maa henføres til Ribe. Ogsaa den høje Vægt, 1,50 Gram, stemmer med en dansk, men ikke med en engelsk Udmyntning. Henføres af B. E. Hildebrand til Ricyebyrig (Nr. 3065. 3066).

Medens saaledes endel Mynter, som ifølge B. E. Hildebrands Ordning henføres til England, utvivlsomt tilhøre Danmark, maa følgende Mynter fra Knud den Store, som tidligere uden tilstrækkelig Grund herhjemme have været betragtede som danske, henføres til England.

Typ A. ENVT REX AGLORM — BRIHTNOD M O LVD (Thomsen Nr. 9828). Brithnoth kjendes ikke som Myntpræger i Danmark, men derimod i England under Ethelred og Knud. B. E. Hildebrand omtaler vel (Anglosachs. Mynt. Pag. 195) en Mynt med Omskrifterne ENVT REX DÆNORM — BRIHTNOD M O LVND af denne Typ; en Undersøgelse af Mynten, der fremkom i et gullandsk Fund (Inv. 2308) og er endel slidt, viser imidlertid, at Omskrifterne have ANGLORM, ikke DÆNORM, og LVD, ikke LVND. To andre Mynter med samme Myntprægers Navn ere ligeledes sikkert engelske, nemlig Typ A. Var. a med ENVT REX ANGLORV — BRIHTNOD M O LVD og Typ E med ENVT REX ANGLOR — BRIHTNOD M O LVNDEN.

Typ A. ENVT REX AGLORM — DOREL M O LVND. Navneformen Thorcel forekommer ikke paa danske Mynter, men findes derimod paa en Mynt fra Ethelred.

Typ E. Var. g. ENVT REX ANGLORV — DOREL M O LVND. Typen er engelsk. Myntprægernavnet kjendes ikke fra danske Mynter.

De angelsaksiske Mynttyper findes anvendte, mere eller mindre frit behandlede, paa en stor Del Udmyntninger fra alle Myntstederne i Danmark. Adskillige have læselige Omskrifter med Knuds Navn og Kongetitel og med Myntprægerens og Myntstedets Navne; andre derimod mangle enten læselig Advers- eller Reversomskrift, og en stor Del have forvirrede Omskrifter paa begge Sider. Slægtskabet med andre Typer bliver her Rettesnoren for Myntens Henførelse til England eller til Danmark.

Til en Mynt fra Lund (T. I. 3) er benyttet Reversstemplet til en Mynt fra Winchester.

Under Hardeknud gjør den engelske Paavirkning paa de danske Mynttyper sig fremdeles stærkest gjældende, om end de oprindelig engelske Fremstillinger efterhaanden antage en mere selvstændig Karakter. En enkelt Udmyntning er en Efterligning af Ethelreds Typ C (T. IV. 7), og Knuds engelske Typer G og H have været Forbilleder for to Udmyntninger (T. IV. 11. 9). Paa en Udmyntning fra Roskilde (T. V. 30) er en af Hardeknuds Typer fra England anvendt. Sammen med selvstændige Adversfremstillinger findes, navnlig paa Udmyntningerne i Lund, forskjellige engelske Reverspræg benyttede fra Knuds, Hardeknuds og Harald Harefods Typer. Af Knuds danske Mynttyper findes flere optagne paany. Endelig maa fremhæves de efter tyske, nederlandske og byzantinske Forbilleder benyttede Fremstillinger.

Hardeknuds 50 danske Udmyntninger have følgende Adversfremstillinger:

Brystbillede efter Ethelreds Typ C. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IV. 7).

Brystbillede efter Knuds engelske Typ B. Paa 3 Udmyntninger fra Lund (T. IV. 10. V. 24. 28).

Brystbillede efter Knuds engelske Typ F. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. V. 21).

Brystbillede efter Knuds engelske Typ G. Paa 3 Udmyntninger, fra Lund (2: T. IV. 8. 11) og Slagelse (T. V. 37).

Brystbillede efter Knuds engelske Typ H. Paa 4 Udmyntninger, fra Lund (T. IV. 9) og Slagelse (3: T. V. 31. 35. 36).

Brystbillede efter Knuds engelske Typ K. Paa 4 Udmyntninger, fra Lund (3: T. IV. 14. V. 20. 26) og Viborg (T. VI. 40).

Brystbilleder uden bestemte Forbilleder. Paa 19 Udmyntninger, fra Lund (9: T. IV. 12. 15. V. 16. 17. 18. 19. 22. 23. 25), Gori (T. V. 29), Roskilde (2: T. V. 30. 31), Viborg (T. VI. 41), Ørbæk (T. VI. 42), Aarhus (3: T. VI. 44. 45. 47) og Ribe (2: T. VI. 48. 49).

Guds Læn. Fremstillingen er anvendt under Knud. Paa 3 Udmyntninger fra Lund (T. IV. 4. 5. 6).

Haand. Fremstillingen er anvendt under Knud. Paa 2 Udmyntninger, fra Lund (T. V. 27) og Ørbæk (T. VI. 43).

Slangefigur. Fremstillingen er anvendt under Knud. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IV. 1).

Fire Tverlinters Indskrift. Typen er muligvis paavirket af ældre, engelske Mynter fra Mercia, Kent og Northumberland¹⁾. Paa 2 Udmyntninger fra Lund (T. IV. 2. 3).

Bygning. Typen er hentet fra tyske Mynter (Köln, Mainz o. fl.). Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IV. 13).

To dobbeltliniede Vinkler, adskilte ved et Tverbælte med Indskrift. Frem-

¹⁾ Cat. of engl. Coins Vol. I. Pl. VII. 2. 3. X. 9. o. F. XI. 2. XXVIII. 1.

stillingen er anvendt under Knud. I Vinklerne findes ofte et Bogstav eller et Mærke: Kors, Ring, Kugle. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. V. 32).

Firkant, omsluttende et Kors; ved hver Side en Vinkel. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. V. 33).

Ring med Tverbælle. Typen er hentet fra nederlandske Mynter, prægede af Markgreve Bruno III (1038—57) af Frisland¹⁾. Paa 1 Udmyntning fra Hedeby (T. VI. 50).

Korsdannet Monogram med REX, LEX, LVX, PAX eller R L L P omkring X. Noget Forbillede kjendes ikke blandt fremmede Mynter. Monogrammet har særlig været anvendt af Benediktinerordenen, hvis Munke vistnok under Knud den Store kom til Danmark²⁾. Paa 1 Udmyntning fra Slagelse (T. V. 38).

Midtkors. Paa 1 Udmyntning fra Aalborg (T. V. 39).

Ubestemmelig Figur (Scepter?). Paa 1 Mynt fra Aarhus (T. VI. 46).

Følgende Reversfrestillinger ere benyttede:

Kors som Ethelreds Typ C. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IV. 7).

Kors som Knuds Typen A (2: T. IV. 14, 15), B (2: T. V. 27, 28), F (2: T. V. 17, 30), G (3: T. IV. 11, 12, V. 35) og H (5: T. IV. 8, 9, V. 29, 36, 37). Paa 14 Udmyntninger, fra Lund (9), Gori (1), Roskilde (1) og Slagelse (3).

Kors som Knuds engelske Typen I (4: T. V. 19, 20, 21, 22) og K (2: T. V. 26, VI. 40). Paa 6 Udmyntninger, fra Lund (5) og Viborg (1).

Kors som Harald Harefods Typ B. Paa 2 Udmyntninger fra Lund (T. V. 16, 25).

Kors, dannet af fire dobbeltliniede Buer, uden Kors i Buerne. Fremstillingen er anvendt under Knud, men ofte med Kors i Buerne. Paa 3 Udmyntninger, fra Lund (2: T. IV. 1, 2) og Ribe (T. VI. 48).

Kors, dannet af fire Buer. Fremstillingen er anvendt under Knud. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. V. 18).

Kors med tre Streger i to Vinkler og et Kors i de to andre. Typen er efter irske Mynter. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. V. 24).

Kors af forskjellig Form, ofte med Mærker i Vinklerne (Ansigt, Halvmaane, Kors, Ringe, Punkt). Paa 12 Udmyntninger, fra Lund (3: T. IV. 5, 13, V. 23), Roskilde (T. V. 31), Slagelse (T. V. 38), Aalborg (T. V. 39), Viborg (T. VI. 41), Ørbæk (2: T. VI. 42, 43) og Aarhus (3: T. VI. 44, 45, 46).

Midtkors med en punkteret Bue udfor hver Korsarm. Paa 1 Udmyntning fra Hedeby (T. VI. 50).

Ankerkors. Paa 2 Udmyntninger, fra Lund (T. IV. 10) og Aarhus (T. VI. 47).

¹⁾ Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 498 o. F.

²⁾ Aarb. f. n. O. og H. 1882. Pag. 272. (S. Bergsøe. Nogle danske Mønter fra Middelalderen.)

To modvendte Brystbilleder, adskilte ved et Kors. En nøjagtig Efterligning af en byzantinsk Mynt fra Kejserne Basilus II og Konstantin XI (975—1025)¹⁾. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IV. 6).

Modvendt Brystbillede. Typen synes nærmest at være paavirket af samtidige, tyske Kejsermynter. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IV. 3).

Due. Fremstillingen er anvendt under Knud. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IV. 4).

Tre Skjolde. Fremstillingen er anvendt under Knud. Paa 3 Udmyntninger, fra Roskilde (2: T. V. 32, 33.) og Slagelse (T. V. 34).

Tre Buer; i Midten et Kors. Paa 1 Udmyntning fra Ribe (T. VI. 49).

Blandt Hardeknuds 50 danske Udmyntninger findes 35 (deraf 27 fra Lund) med læselige Omskrifter paa begge Sider, 1 med læselig Advers- og forvirret Reversomskrift, 4 med forvirret Advers- og læselig Reversomskrift og 10 med forvirrede Omskrifter paa begge Sider.

Kongens Navn skrives: Harathacnut, Harthacnut, Hartbacnut, Hardsacnut, Harthacunt, Haracnu, Hartheccnut, Harthecnut, Harethecnut, Harthecnut, Hartheccnu, Harthecnu, Harecnut, Hareccnu, Ilacnut, Nartheccnut, Narthecnut, Nartheccnu, Narthecnu, Narecnu, Ardeccnut, Artdeccnut.

Betegnelsen »Englændernes Konge« findes kun antydnet paa en enkelt af Hardeknuds danske Mynter (T. IV. 1. Var.), derimod aldrig paa hans engelske. Hedebymynten har »xana«, hvilket ligesom godt kan have betegnet »rex dan.« som »rex ang.«. En Mynt fra Lund har »an« efter Navnet uden »rex«; men »rex ang.« træffes ikke. Paa 5 Udmyntninger med Variationer, fra Lund, kaldes Hardeknud »Danmarks Konge« eller »Konge i Danmark«: Rex dan, — dana, — in dano, — i da, — in d og — i d. Paa 14 Udmyntninger findes søjet »rex«, »rx« eller »r« til Navnet, og paa 20 staar Navnet alene. En Variation fra Viborg har »cunan rex«; her angives altsaa Kongenavnet baade paa Dansk og paa Latin.

Paa Reversen findes som Regel »on«, aldrig »in«, mellem Myntprægerens og Myntstedets Navne. En Roskildemynt har »m on«. Af særlig Interesse ere Omskrifterne paa de 10 Lundetyper, med Slangen og med Lammets og Duen, hvor »Alfred on Lun Deneinac« og »Alfred on Lun Demac« angive, at Staden er beliggende i Danmark.

Spørgsmaalet om forskellige Mynttypers Henførelse til England eller til Danmark, navnlig til London eller til Lund, frembyder under Hardeknud, ligesom under Knud, adskillige Vanskeligheder. De samme Momenter ere imidlertid her at tage i Betragtning som ved Bestemmelsen af Knuds Mynter, og paa Grundlag heraf maa følgende Udmyntninger henføres til Lund og ikke til London, Lincoln eller Ilchester.

T. IV. 7. Etheldreds Typ C med HARDAENVT RX — ASLAE ON LVND. Typen er ellers

¹⁾ J. Sabatier. Monnaies byzantines. Pl. XLVIII. 15

ukjendt under Hardeknud. Aslaes Navn findes vel paa engelske Mynter (Lincoln) fra Knud, men tillige paa flere danske fra Hardeknud (T. V. 18). Magnus og Svend Estridsen. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ D (Nr. 109).

T. IV. 8. Blanding af Knuds Typen G og H med $\text{ÆRTD} + \text{ENVY}$ — ALFRIE ON LINCOL . Typen er ellers ukjendt under Hardeknud. Alfries Navn findes ikke at være kjendt fra engelske Mynter, men derimod fra andre af Hardeknuds danske Mynter (Lund og Aalborg), ligesom det ogsaa forekommer under Svend Estridsen. Lincoln kan muligvis antages at have været hans Hjemsted; eller ogsaa har han medbragt sit Myntstempel derfra, i hvilket Fald hans Virksomhed ved Mynten i Lincoln dog næppe har været betydelig. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ G Var. b (Nr. 88).

T. IV. 9. Knuds Typ H. 6 Variationer med 4 forskellige Adverspræg og med Reversomskriftene ALFYARD ON LV , ASFERD ON LVDI , ODDENÆR ON LVDT , CARLE ON LVNDI , VLFEIL ON LVNDE og OSBERN ON SITVN . Navneformen Alfvard forekommer ikke paa engelske Mynter, men derimod paa flere danske. Navnet Asferth kjendes i England fra Mynter fra Knud og Hardeknud, men forekommer i Danmark paa Mynter fra Hardeknud og Svend Estridsen. Myntens Adversstempel er det samme som til Carles og Osberns Mynter; Reversstempellet er benyttet til en dansk Mynt fra Knud. «Ludi» viser hen til Lund. Oththencar kjendes ikke fra engelske Mynter, men findes paa mange danske. Ogsaa denne Mynt har «Ludi». Navnet Carle kjendes ligeledes fra flere danske Mynter under lidt forskellige Former, men ikke fra engelske. Samme Adversstempel er benyttet som til Asferths og Osberns Mynter. Navnet Ulfetl (Ulfetl) findes paa engelske Mynter fra Ethelred og Knud, men ogsaa paa danske Mynter fra Knud og Hardeknud (Lund og Roskilde). Navnet Osbern findes paa engelske Mynter fra Ethelred og Knud; men Adverspræget er det samme som paa Asferths og Carles Mynter. Alfwards, Oththencars, Ulfetls og Osberns Mynter henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ G. Var. a (Nr. 103, 135, 144, 169). Myntstedet SITVN maa antages at svare til SUHTVN paa Mynter fra Knud og at betegne Sigtuna i Sverlg, hvorfra Myntprægerne have medbragt deres Stempler.

Samme Typ. Var. Bystbillede uden Scepter og Knuds Typ H. $\text{NAR} + \text{ENVY}$ — ALFRIE ON LINCOL . Typen er ellers ukjendt. Samme Adversstempel er benyttet til andre danske Edmyntninger (T. IV. 14. V. 20, 23, Var. 26, Var. 28, Var.); Reversstempellet er det samme som til T. IV. 8. Alfries Mynt henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ C (Nr. 87).

T. IV. 11. Knuds Typ G med HAREENVY R — OVDEEL ON LVNDI . Variationen er ellers ukjendt under Hardeknud. Navnet Ontheel kjendes ikke fra andre Mynter, hverken danske eller engelske. Arbejdet viser hen til, at Mynten er dansk. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ F (Nr. 137).

T. IV. 14. Knuds Typ H, uden Scepter, og Knuds Typ A, med $\text{NAR} + \text{ENVY}$ —

DVREIL ON LVDI. Adversstempet er benyttet til andre af Hardeknuds danske Udmyntninger (T. IV. 9. Var. T. V. 20. 23. Var. 26. Var. 28. Var.) og Reversstempet med Ludi til to af Knuds. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ C (Nr. 142).

T. IV. 15. Selvstændig Fremstilling og Knuds Typ A, med HÆRDEENV — LEOPFINE ON LVND. Variationen er ellers ukjendt. Adversstempet er benyttet til andre danske Udmyntninger (T. V. 16. 17).

T. V. 16. Selvstændig Fremstilling og Hardeknuds Typ II, med HÆRDEENV — ARNEETL ON LVD, ARNEETL O LVI og NITASBOD ON L. Eneste kjendte Variationer af denne Typ. Samme Adversstempel er benyttet til disse Mynter og til andre Udmyntninger (T. V. 16. 17). Navnet Arncetl (Arncetel) findes paa engelske Mynter fra Knud og Harald Harefod og paa flere danske Mynter fra Knud, Hardeknud og Magnus. Navnet Nitasgod (Nitisgodi) kjendes ikke fra engelske Mynter, men fra danske (Hardeknud, Magnus og Svend Estridsen). Arncetels Mynter henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ II. Var. b (Nr. 106. 108).

T. V. 17. Selvstændig Fremstilling og Knuds Typ F, med HÆRDEENV — ARNEETEL ON LVI. Til Adversen er benyttet samme Stempel som til de to foregaaende Typer. Om Arncetl, se Nr. 16. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ I. Var. a (Nr. 107).

T. V. 18. Selvstændig Fremstilling og fire korsstillede Buer, med HÆRDEENV — ASLAE ON LVNDEIO. Typen er ellers ukjendt. Adversstempet er ogsaa benyttet til andre danske Udmyntninger (T. V. 19. 29). Om Aslac, se Nr. 7. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ E (Nr. 110).

T. V. 19. Samme Adverspræg som foregaaende og Knuds Typ I, med HARDEENV — LEPPINE ON LVND. Eneste kjendte Variation.

T. V. 20. Knuds Typer K og I, med NÆR+ENVY — XLPPINE ON LVDI, OVDENEARL ON LV og VLEFEETL ON LVDI. Det for alle tre Variationer fælles Adversstempel er ogsaa benyttet til andre danske Udmyntninger (T. IV. 9. Var. 14. T. V. 23. Var. 26. Var. 28. Var.). Samtlige Myntprægeres Navne findes paa danske Mynter fra Knud og Hardeknud. Stednavnets Form »Ludi« viser hen til Danmark. Henføres alle af B. E. Hildebrand til England som Typ B. Var. a (Nr. 104. 139. 145).

T. V. 21. Knuds Typer A og I, med NÆRDEENVY — OVDENEARL ON LV. Til Reversen er benyttet samme Stempel som til Nr. 20. Var. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ B (Nr. 138).

T. V. 24. Knuds Typ B og Korspræg af Irsk Typ, med HÆENVY REX — FISI ON LIPL. Eneste kjendte Variation af denne Typ. Hjelmen mangler Tverbaandet, som altid findes paa engelske Fremstillinger af denne Form under Hardeknud. Den uklare Reversomskrift synes at indeholde Myntprægerens navn Lefsi, der kjendes fra noget tidligere danske Mynter, men ikke fra engelske. LIPL. maa nærmest antages at betegne det engelske Myntsted BIFELEASTER (Ilchester), hvor Myntprægeren mulligvis tidligere har havt Arbejde.

T. V. 25. Selvstændig Fremstilling og Hardeknuds Typ II, med NARDEENV — ALIFRD ON LVDI, TOEI ON LVDFELAI. Alwards Navn findes kun undtagelsesvis paa engelske Mynter (se Nr. 9) og Tocia aldrig, hvorimod begge Navnene ere meget hyppige paa danske Mynter. Formen «Ludi» viser hen til Lund som Myntstedet. Henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ H. Var. a (Nr. 105. 143).

En tredje Mynt af samme Variation er præget af RINEVLV ON NOR. Mynten tør dog ikke henføres til Danmark, men maa antages at være fra Norwich, da Myntprægeren Ringulfs Navn forekommer i England under alle Kongerne indtil Edvard Confessor, men ikke i Danmark før under Knud den Hellige.

T. V. 26. Knuds Typ K. 6 Variationer med 4 forskellige Adverspræg og 5 Reverspræg, ALFFARD ON LVDI, ODDENCAR ON LV, ODDENER O LVDENNE, DORETEL ON LVDI og DOESTEN ON LVDI. Et af Adversstemplerne er benyttet til andre Udmyntninger (T. IV. 9. Var. 14. 20. 23. Var. 28. Var.). Adversstemplet til Mynten med «Oththenc» er anvendt til en Viborg-Mynt (T. VI. 40). De tre første Myntprægeres Navne tilhøre ogsaa andre danske Udmyntninger fra Knud og Hardeknud. Navnet Thorsten er ligeledes afgjort knyttet til danske Mynter, dels under Hardeknud, dels senere, men kjendes ikke fra engelske. Tre af Omskrifterne have Navneformen «Ludi». Samtlige Variationer undtagen Alfward, som ikke findes i Stockholms Myntsamling, henføres af B. E. Hildebrand til England som Typ A (Nr. 133. 136. 140. 141).

Ligesom under Knud er der under Hardeknud udgaaet en Del mere eller mindre selvstændige Mynttyper af angelsaxisk Præg fra de forskellige Myntsteder i Danmark. Adskillige have delvis eller helt forvirrede Omskrifter. Ejendommeligheder og Enkeltheder i Fremstillingen, saaledes de i Hjelmen anbragte Spidser eller den for enkelte Hjelmsformer særegne Mangel paa Tverbaand, yde dog Vink for Hensførelsen af Mynterne til Danmark og ikke til England.

Løjnefaldende er den Hyppighed, hvormed Reversstempler fra Lincoln ere benyttede i Danmark under Hardeknud, nemlig ved 6 Udmyntninger, hvorfra 4 tilhøre Lund (T. IV. 8. 9. Var. 15. Var. V. 19), Resten Aalborg og Ørbæk (T. V. 39. Var. VI. 42. Var.). Til en Udmyntning fra Lund (T. V. 24) er brugt et Reversstempel, vistnok fra Gifelseaster.

Under Magnus den Gode have Udmyntningerne i Hovedsagen den samme Karakter som under Hardeknud. Brystbilledtyperne slutte sig som oftest nær til de foregaaende danske uden bestemte angelsaxiske Forbilleder. Enkelte Adverstyper vise muligvis Slægtskab med Edvard Confessors Typer; derimod ere flere ældre, selvstændige danske Typer endnu bevarede. De fleste Reverspræg have tidligere benyttede Fremstillinger, tildels overførte fra Ethelreds, Knuds, Harald Harefods og Hardeknuds Udmyntninger. To Revers-typer ere Efterligninger af tyske (Kölns), og en er laant fra Frisland; denne er allerede be-

nyttet under Hardeknud, men som Adversfremstilling. Endelig forekommer der, formentlig tilhørende Stridsperiodens Slutning, Aar 1017, en Adversfremstilling af byzantinsk Paa-
virkning, en staaende Helgen. Typen benyttes hyppig under Svend Estridsen, men er utvivlsomt allerede fremkommet under dennes Strid med Magnus. Den peger henimod et nyt Afsnit paa Myntvæsenets Omraade.

Paa de under Magnus prægede 45 kjendte Udmyntninger, hvoraf de 7 henføres til Stridsperioden, ere følgende Adversfremstillinger benyttede:

Brystbilleder, af Karakterlighed med Hardeknuds danske Typer. Paa 22 Udmyntninger, fra Lund (17), Gori, Odense (3) og Toftum. To have et lille Ansigt foran Brystbilledet (Lund. T. VII. 13. VIII. 2).

Brystbilleder, nærmest lignende Edvard Confessors Typ A. Paa 3 Udmyntninger fra Odense (T. VII. 30. 32. VIII. 4).

Brystbilleder, nærmest lignende Edvard Confessors Typ F. Var. a. Paa 2 Udmyntninger fra Slagelse (T. VII. 26. 27).

Brystbilleder, af selvstændig Karakter; ofte af barbarisk Udførelse. Paa 4 Udmyntninger fra Roskilde (2), Aarhus og Viborg (T. VII. 23. 24. 33. 35).

Brystbilleder, modvendte, af selvstændig Karakter; ofte af barbarisk Udførelse. Paa 4 Udmyntninger fra Odense, Aarhus og Hedeby (2) (T. VII. 31. 34. 37. 38).

Slangefigur. Som under Knud og Hardeknud. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. VII. 25).

Ring med Tverbælte, lignende Hardeknuds Typ 50. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. VII. 21).

Tverbælte mellem to Kors. Nærmest som foregaaende. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. VII. 22).

Guds Lam med Korsstav. Selvstændig Fremstilling. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. VII. 15).

Due, fra Siden. Selvstændig Fremstilling. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. VII. 16).

Haand. Benyttet paa flere Mynter under Knud og Hardeknud. Det tilføjede REX er optaget fra Mynter, enten fra Deventer eller fra Augsburg under Kejser Henrik II (1002—24)¹⁾. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. VI. 12).

To dobbeltlinjede Vinkler, adskille ved et Tverbælte. Som under Knud og Hardeknud, men med et lille Ansigt i den ene Vinkel. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. VII. 20).

Midtkors, med en Bue for Enden af hver Arm. Lignende Reversfremstilling er benyttet under Hardeknud. Paa 1 Udmyntning fra Hedeby (T. VII. 36).

¹⁾ Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 563. 1035.

Fire korsstillede Kors, punkterede, omkring et lille Midtkors. Paa 1 Udmyntning fra Slagelse (T. VII. 28).

Staaende Helgen, af byzantinsk Paavirkning, men uden noget bestemt, kjendt Forbillede; se Svend Estridsens Adversfremstillinger. Paa 1 Udmyntning fra Toftum (T. VIII. 7).

Følgende Reversfremstillinger ere benyttede:

Kors, som Ethelreds Typ E, benyttet under Hardeknud. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. VI. 5).

Kors, som Knuds Typer B (5: T. VI. 1. VII. 15. 16. 29. VIII. 2), E (1: T. VI. 2), F (1: T. VI. 4), G (1: T. VII. 26), H (2: T. VI. 11. VII. 19) og K (1: T. VI. 10). Alle undtagen Typ E ere benyttede under Hardeknud. Paa 11 Udmyntninger, fra Lund (8), Gori, Slagelse og Odense.

Kors, med en Due i hver Vinkel, i Ring; som Hardeknuds Typ 42. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. VII. 13).

Kors, som Harald Harefods Typ B; ogsaa under Hardeknud. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. VI. 3).

Kors, dobbeltliniet, i Ring, med R + L eller D + L i de tre Vinkler. De tre Vinkelmærker betegne formentlig Treenheden. Typen overføres senere til Svend Estridsen. Paa 1 Udmyntning fra Slagelse (T. VII. 28).

Kors, med en sfærisk Firkant lagt over Midten; som Hardeknuds Typ 22. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. VI. 6).

Kors, med en sfærisk Firkant lagt over Midten, i Ring. Som Knuds og Hardeknuds danske Typer, Harald Harefods Typ D og Edvard Confessors Typ C; et af Stempellerne er benyttet paa Hardeknuds Typ 19. Paa 3 Udmyntninger, fra Lund (2) og Roskilde (T. VI. 7. 8. VII. 24).

Kors, bredt og med Streger, i Ring. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. VII. 22).

Forskjellige Kors; enkelte med Mærker i Vinklerne (Halvmaane, Punkt). Paa 7 Udmyntninger, fra Lund (3), Odense, Aarhus (2) og Viborg (T. VII. 14. 18. 30. 33. 34. 35. VIII. 1). Enkelte af disse Former ere tidligere anvendte under Knud og Hardeknud (T. VII. 30. 35).

Sfærisk Firkant, med Kugler udfør Vinklerne. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. VI. 9).

Sfærisk Firkant, med Kugler udfør Vinklerne, i Ring. Paa 2 Udmyntninger fra Odense og Hedeby (T. VII. 31. 37).

Ankerkors. Paa 4 Udmyntninger, fra Odense (2) og Toftum (2) (T. VII. 32. VIII. 5. 6. 7).

Lille Midtkors. Paa 3 Udmyntninger, fra Lund og Odense (2) (T. VI. 12. VIII. 3. 4).

Staden Kölns Reverspræg med S COLONIA i Tverskrift. Paa 1 Udmyntning fra

Lund (T. VII. 17). Lignende Revers findes paa en Mynt med Ethelfreds Navn paa Adversen¹⁾.

Tre Skjolde; ogsaa under Knud og Hardeknud. Paa 2 Udmyntninger fra Roskilde (T. VII. 20. 21).

Fire dobbeltliniede Buer; lignende Typ under Knud og Hardeknud. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. VII. 25).

Fire Vinkler i Firkant, om to over hinanden lagte Kors. Paa 1 Udmyntning fra Slagelse (T. VII. 27).

Bygning, med et Ansigt eller et Taarn foroven. Paa 1 Udmyntning fra Hedeby (T. VII. 38).

Kors, lagt over et bredt Kors med Bogstaver eller Streger. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. VII. 33).

Ring med Tverbælte, som Hardeknuds Adverstyp 50. Paa 1 Udmyntning fra Hedeby (T. VII. 36).

Af de under Magnus prægede 45 Udmyntninger have 27 læselige Omskrifter paa begge Sider (deraf 14 af Lunds 20 Typer), 1 forvirret Advers- og læselig Reversomskrift, deraf 1 med Kongens Navn (Aarhus T. VII. 31), og 11 have forvirrede Omskrifter paa begge Sider. Kongens Navn skrives: Mahnus, Mahnus, Mannus, Manua; sjældnere Magnus.

Kongetitlen findes ofte føjet til Navnet: »rex danor» (Hedeby), »rex d», »rex», »re», »ra» og »r»; stundom angives Navnet alene (T. VII. 20. 34 Rev.). Den ene Mynt fra Hedeby har »rex nar» (T. VII. 38), hvor Magnus altsaa benævnes »Norges Konge». Af særlig Interesse er Mynten med Magnus' og Haralds Navne Jevnsides (T. VII. 31) og de under Kampene med Svend fremkomne, mærkelige Mynter fra Lund, Odense og Toftum med Navnene Harald, Joann og Edvard (T. VIII. 1—7). Endvidere fremhæves det ildels forvirrede »in nomine domini» (Slagelse T. VII. 27); R (Rex), + (Christus) og L (lux), eller D (Dominus), + og L, altsaa Treenighedsbetegnelsen, i Korsvinklerne (Slagelse T. VII. 28); de tre Myntprægernavne, et i Advers- og to i Reversomskriften (Hedeby T. VII. 37); Tilføjelsen »me fecit» efter tyske Mynter (Hedeby T. VII. 38. Var.); »on civitate) Slah» (Slagelse T. VII. 26) og endelig Mynten fra Lund med »S Colonia» (T. VII. 17) efter Kölns Typ. Tre Mynter fra Lund have Stedangivelsen »on Linc», »on Linc» og »on Lincol» (T. VI 2. 8. 12); Myntprægeren har altsaa medbragt Stempleet fra Lincoln eller angiver den engelske By som sit Hjemsted. Blandt ejendommelige Mærker fremhæves et lille Ansigt paa 3 Udmyntninger (Lund og Roskilde T. VII. 13. 20. VIII. 2).

Med Svend Estridsen indtræder der i ydre Henseende en væsentlig Forandring i Myntvæsenet, en Forandring, der sikkert allerede begynder i den Periode, da han kjæm-

¹⁾ Hildebrand. Anglosachsiska Mynt. Pag. 166.

pede med Magnus om Magten. Mynttypernes tidligere overvejende angelsaxiske karakter forsvinder nu saa godt som ganske, tidligst i det østlige Danmark, og en stærkt udpræget byzantinsk Paavirkning gjør sig gjældende. Undertiden optages byzantinske Mynttyper næsten uforandrede, med Bibeholdelse af mange Enkeltheder; men som oftest har man benyttet deres Karakter i mere eller mindre selvstændig behandlede Fremstillinger af Frelseren, Kongen, en Helgen m. m. Kun paa enkelte Udmyntninger med Fremstillinger af Brystbillede og paa nogle Revers typer ses endnu Minder om den angelsaxiske Indflydelse; den tyske Paavirkning spores fremdeles kun undtagelsesvis. Derimod ere nogle af de ældre Fremstillinger, saaledes Lammets, Døen, Buekorset, tre Skjolde o. fl., bevarede eller varierede paa forskjellig Maade. Den nye Karakter gjør sig selvfølgelig væsentlig gjældende for Adverstypernes Vedkommende; paa Reversprægene ere flere af de tidligere Former bevarede, saaledes den smærskte Firkant og forskellige Kors (Ankerkors, Kællekors og Buekors). Iøjnefaldende afvigende fra det Sædvanlige ere de, muligvis som Skuemynter udprægede, større Mynttyper fra Lund (T. VIII. 1. 2).

De kjendte 77 Udmyntninger fra Svend Estridsen have følgende Adversfremstillinger:

Brystbillede af forskjellig Karakter. Enkelte minde om den angelsaxiske Oprindelse (Lund, Roskilde, Odense, Viborg, Hedeby. T. VIII. 2. 3. X. 42. 43. 53. 56. XI. 76). Paa en Variation fra Lund fremstilles Kongen med Krumstav (T. VIII. 3); Forbilledet hertil er enten Kund den Stores engelske Typ H. Var. b eller snarest Mynter fra Bruno III af Frisland (1038—57)¹). Nogle Brystbillede ere frit behandlede (T. VIII. 12. X. 57. 58. XI. 65). Ejendommelig er den paa en Mynt fra Slagelse fremstillede Figur med en bøj Hovedbedækning, formentlig en Pavehue (T. X. 47); noget Forbillede kjendes ikke. Paa en Udmyntning fra Viborg er Frelserens modvendte Ansigt anbragt foran Kongens Brystbillede (T. X. 56 a). Paa 12 Udmyntninger, fra Lund (3), Roskilde (2), Slagelse, Odense, Viborg (4) og Hedeby.

Frelserens modvendte Brystbillede. Forbilledet synes nærmest at være byzantinske Mynter fra Michael IV (1034—41) eller Konstantin XII (1042—54)²). Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IX. 23).

Brystbillede, modvendt, af en Helgen med Krumstav. Sildig Typ. Fremstillingen synes at være hentet fra lothringiske eller tyske Mynter, muligvis fra Metz med Sct. Stephans Brystbillede³), eller fra Mynter⁴), prægede af Ærkebiskop Anno af Köln (1056—75) eller af Ærkebiskop Eberhard af Koblenz (1047—66) eller dennes Efterfølger Udo (1066—77). Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. X. 44).

¹) Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 501.

²) Sabatier. Monnaies byzantines. Pl. XLIX. 3. 5.

³) Dannenberg. Nr. 66.

⁴) Sammenl. Nr. 396—399. 435. 456.

To modvendte Brystbilleder, adskilte ved et Scepter. Typen er nærmest hentet fra byzantinske Mynter fra Basilus II og Konstantin XI (976—1025)¹⁾ og er frit behandlet. Lignende Typ er anvendt som Reversfremstilling under Hardekud. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IX. 22).

To modvendte Ansigter, adskilte ved et Kors; foroven en Fugl. Fremstillingen af Simoo og Judas er vistnok laant fra denne Periode's hyppige tyske Mynter af lignende Præg, saaledes fra Köln og Remagen, eller fra Kejser Henrik III's Mynter fra Goslar²⁾; en beslægtet Typ er benyttet i Frisland³⁾. I Udførelsen ligner Fuglen nøje de to Fugle paa en anden Viborgmynt (T. X. 64). Paa 1 Udmyntning fra Viborg (T. X. 63).

Staaende Konge eller Helgen, med langt Patriarkalkors i den ene Haand og Rigsøble eller kort Patriarkalkors i den anden. Til den, muligvis som Skuemynt prægede Hovedtyp (T. VIII. 1), er benyttet næsten nøjagtig den samme Fremstilling, som findes paa en byzantinsk Mynt, der henføres til Kejser Romanus IV (1068—71)⁴⁾. Forskjellige Variationer af denne Typ forekomme imidlertid i Fund fra en tidligere Tid end denne Kejsers Regjeringsperiode, saaledes at det byzantinske Forbillede derfor maa antages muligvis at tilhøre Romanus III (1028—34). Variationerne, der snart fremstille Kongen, snart en Helgen eller Frelseren med Glorie, vexle endel med Hensyn til Enkelthederne; saaledes have nogle et almindeligt Kors istedetfor Patriarkalkorset, og paa andre er den ene Haand lagt paa Brystet. Stundom er Bogstavet S anbragt ved Figuren (T. VIII. 10). Typen er blandt Svends tidligste og gjentages flere Gange. Paa 7 Udmyntninger, fra Lund (4), Viborg (2) og Ribe (T. VIII. 1. 4. 9. 10. XI. 66. 67. 68).

Staaende Frelser, med foldede Hænder og som oftest med Glorie; med eller uden Højsæde. Den byzantinske Paavirkning er tydelig; men noget bestemt Forbillede kjendes ikke. Enkelte Variationer fremstille Figuren med løftet højre Haand; paa nogle er Bogstavet S anbragt. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IX. 25).

Den velsignende Frelser, siddende i Højsædet med Bibelen. Fremstillingen stemmer meget overens med en byzantinsk Mynts, der henføres til Michael VI (1056—57)⁵⁾, men som sikkert maa tilhøre en ældre Tid, da de danske Mynter af denne Typ forekomme i Fund fra Begyndelsen af Svends Regjering. Paa nogle Variationer er ved Siden anbragt Bogstavet S, eller et Patriarkalkors, Labarum, Kors eller Ring; paa andre, yngre, mangler Højsædet, og ved Frelseren findes en Krumstav, Ringstav eller Liljestav, Ring, Ansigt, Kors eller Due. Fremstillingen, der ogsaa er anvendt ved Reverspræg, er blandt de tidligste

¹⁾ Sabatier. Monnales byzantines. Pl. XLVIII. 10—16.

²⁾ Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 375. 431. 667—670.

³⁾ Sammet. Nr. 496.

⁴⁾ Sabatier. Pl. L. 14. 15.

⁵⁾ Sammet. Pl. XLIX. 16.

fra Svend og gjentagen ofte. Paa 10 Udmyntninger, fra Lund (5), Odense (2), Viborg, Ribe og Hedeby (T. VIII. 6. IX. 26. 27. 28. 29. X. 54. 55. 59. XI. 69 73).

Den velsignende Frelser, siddende, med venstre Haand paa Brystet og uden Bibelen; stundom med et Scepter og ofte omgivet af Rosetter istedetfor Omkrift. Yngre, frit behandlet Efterligning af den foregaaende Fremstilling. Paa 5 Udmyntninger, fra Lund (3), Hørgeby og Thumatorp (T. IX. 30—34).

En Engel overrækker en Kvinde en kirkelig Fane (Labarum). Fremstillingen er en Efterligning af en byzantinsk Mynt, der henføres til Michael VI (1056—57)¹⁾; men den danske Mynts Forekomst i Fund fra en noget ældre Periode viser, at den byzantinske Mynt maa tilhøre Michael IV (1034—41). Figuren tilhøre har almindelig været opfattet som Kongen. Den fremstiller imidlertid en Kvinde med lang Haarfletning og Hrystspænde og betegner formentlig, som tidligere anført, Svends Moder Estrid, Knud den Stores Søster. Paa den byzantinske Mynt ses istedetfor Haarfletningen en fremrækt Haand, lagt paa Kejserens Hoved. Fremstillingen er benyttet paa 3 Udmyntninger fra Lund (T. VIII. 7. 8. 11).

Kongen, stiltende al til Frelseren. Fremstillingen er en fri Behandling efter en byzantinsk Mynt fra Romanus III (1028—34)²⁾, med Frelseren, som lægger sin Haand paa Kejserens Hoved. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. VIII. 16).

To Engle, stundom adskilte ved et Scepter, Kors, Ringe eller Punkter eller omgivne af Bogstavet 6 i større eller mindre Antal. Af byzantinsk Karakter uden bestemt Forbillede. Paa 2 Udmyntninger fra Lund (T. VIII. 13. 15).

Engel, modvendt, af byzantinsk Karakter uden bestemt Forbillede. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IX. 21).

Jomfru Maria, siddende, med Barnet. Fremstillingen er muligvis paavirket af byzantinske Forbilleder; dog kjendes ingen Mynttyp, der er i Overensstemmelse med den danske. Paa en sildig Mynt fra Romanus IV (1068—71) fremstilles Jomfru Maria, staaende med Barnet³⁾. Snarest synes der at være en Paavirkning tilstede fra Mynter med den knælende St. Stephanus, prægede af Ærkebiskop Adalbero III af Metz (1047—72)⁴⁾. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IX. 24).

Bibelen⁵⁾, trekantet af Form, med et Kors i Midten; en Ring er anbragt udfor hvert Hjørne og som oftest en Bue udfor hver Side. Fremstillingen tilhører en af Svends tidligste Typer. Paa 2 Udmyntninger fra Lund og Hedeby (T. VIII. 5. XI. 74).

Tverkræft i fire Linier, omgivet af 16 6'er. Efter byzantinske Mynttyper, nærmest

¹⁾ Sabatier. Monnaies byzantines. Pl. XLIX. 16.

²⁾ Sammet. Pl. XLIX. 2.

³⁾ Sammet. Pl. L. 15.

⁴⁾ Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 35. 40.

fra Konstantin XII (1042—54)¹⁾ med en femlinet Tverskrift og uden Ø'er. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. VIII. 14).

Guds Lam, bærende et Kors eller et tillukket Alter(?), hvorfra et søgrendet Træs skyder op, eller som stundom bærer et menneskeligt Hoved. Fremstillingen af Lammets er ogsaa benyttet paa de foregaaende danske Kongers Udmyntninger. Paa enkelte af de forskellige Variationer er undertiden Bogsavet 8 anbragt. Paa 3 Udmyntninger, fra Lund og Viborg (2) (T. VIII. 17. X. 60. 61).

Modvendt Due. En lignende Fremstilling har været anvendt paa de foregaaende Kongers Mynter. Paa en Variation findes foroven et lille Ansigt. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. VIII. 18).

To Fugle, adskilte ved to Kors. Noget Forbillede kendes ikke. I Udførelsen ligne Fuglene meget Fuglen over to modvendte Ansigter paa Mynten Nr. 63 fra Viborg. Paa 1 Udmyntning fra Viborg (T. X. 64).

Dobbelt Bue-Portal paa tre Søjler. Noget Forbillede kendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IX. 20).

Haand med to Nøgler. Fremstillingen er laant fra tyske Mynter, prægede af Triers Ærkebiskop Poppo (1016—47) eller Eberhard (1047—66)²⁾. Paa 1 Udmyntning fra Slagelse (T. X. 49).

Bepansret Haand; ved Siderne PAX eller et Kors, en Ring og et Punkt. Beslægtede Fremstillinger have tidligere været anvendte under Knud og Hardeknud; noget Forbillede til Varieteten med PAX kendes ikke. Paa 2 Udmyntninger fra Roskilde (T. IX. 40—41).

Væbnet Rytter. Noget Forbillede kendes ikke. Typen kan muligvis være påvirket af en tysk, ubestemt Mynt fra denne Periode³⁾. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IX. 19).

Tre Skjolde. Typen slutter sig til de tidligere danske fra Knud, Hardeknud og Magnus. Paa 2 Udmyntninger fra Roskilde og Hedeby (T. IX. 38. XI. 72).

Otte Buer, krandsstillede om et Ansigt. Noget Forbillede kendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. IX. 35).

Ring med et Tverbælte. Lignende Fremstillinger som under Hardeknud og Magnus. Ved Tverbæltet findes et Kors og en Ring eller to Kors. Paa 2 Udmyntninger fra Hedeby (T. XI. 75. 77).

Dobbelt Ring. Noget Forbillede kendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Viborg (T. X. 62).

¹⁾ Sabatier. *Monnaies byzantines*. Pl. XLIX. 12.

²⁾ Dannenberg. *Deutsche Münzen*. Nr. 471. 476.

³⁾ Sammet. Nr. 1233.

Sfærisk Firkant. Fremstillingen er anvendt under Magnus. Paa 1 Udmyntning fra Hedeby (T. XI. 70).

Buckors, omsluttende et Midtkors. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 4 Udmyntninger, fra Roskilde (3) og Slagelse (T. IX. 36. 37. 39. X. 46).

Kors, dannet af Ringe og smaa Kors eller af Ringe alene. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 5 Udmyntninger fra Slagelse (T. X. 45. 48. 50. 51. 52).

Midtkors. Anvendt paa tidligere danske Mynter (T. V. 39). Paa 1 Udmyntning fra Hedeby (T. XI. 71).

Svend Estridsens Udmyntninger have følgende Reversfremstillinger:

Staaende Konge eller Helgen, tildels svarende til Adversfremstillingen; uden Glorie. Paa 3 Udmyntninger fra Lund (T. VIII. 1. 2. 4).

Den velkignende Frelser, i Højsædet og med Bibelen; svarende til Adversfremstillingen. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. VIII. 7).

Modvendt Due; svarende tildels til Adversfremstillingen. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. VIII. 17).

Kors paa Fod. Formen ligner Korsets mellem to Brystbilleder paa Hardeknuks Mynt fra Lund, hvis Reversfremstilling er laant fra Mynter fra Basilus II og Konstantin XI (976—1025)¹⁾. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IX. 21).

Tverskrift i tre Linier i en firsidet Ramme. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IX. 22).

To Nøgler. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Slagelse (T. X. 51).

Bibelen; svarende tildels til Adversfremstillingen. Paa 1 Udmyntning fra Hedeby (T. XI. 75).

Sfærisk Firkant. Som Magnus den Godes Typ 9 fra Lund. Paa 1 Udmyntning fra Viborg (T. X. 61).

Sfærisk Firkant, i Ring. Paa 4 Udmyntninger fra Hedeby (T. XI. 72. 73. 74. 77).

Sfærisk Firkant, lagt over Midten af et Kors. Paa 3 Udmyntninger, fra Lund, Slagelse og Hedeby (T. IX. 29. X. 50. XI. 76).

Tverskrift eller Streger i to Rækker, adskilte ved et smalt Bælte med en Ring i Midten; foroven og forneden er anbragt Buer, Ringe, Kors og stundom Bogstavet S. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 3 Udmyntninger fra Roskilde (T. IX. 35. 36. 39).

Tre Rækker I'er, lagte i Korsform over tre andre Rækker, med en Ring i hver Vinkel. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. IX. 37).

¹⁾ Sabatier. *Monnaies byzantines*. Pl. XLVIII. 15. 16.

Trekant med buede Sider. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 2 Udmyntninger fra Ribe (T. XI. 68. 69).

Buekors, i Midten et Kors, et Køllekors eller en Kugle (Viborg). Paa 4 Udmyntninger, fra Roskilde (3) og Viborg (T. IX. 38. 40. 41. X. 58).

Sirligt Kors, dannet af fire Vinkelspidser omkring et Kors; i Vinklerne er undertiden anbragt Bogstavet S, Punkt, Ring eller Bue; en Gruppe har Buer i to, stundom i fire Vinkler. Paa 4 Udmyntninger fra Lund (T. IX. 26. 28. 30. 31).

Ankerkors. Paa 4 Udmyntninger, fra Slagelse (2) og Odense (2) (T. X. 48. 49. 53. 54).

Køllekors. Oprindelig engelsk Typ; ogsaa anvendt tidligere paa danske Mynter. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. X. 42).

Stort Kors, lagt over et Køllekors, i Ring. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. X. 43).

Stort Kors, lagt over en Firkant. Oprindelig engelsk Typ; ogsaa tidligere anvendt paa danske Mynter. Stundom er Bogstavet S, en Ring eller et Kors anbragt udfor Firkantens Vinkelspidser. Flere Variationer have et lille Ansigt for Enden af hver Korsarm. Paa 5 Udmyntninger fra Viborg (T. X. 56. 59. 60. 63. XI. 65).

Stort Kors, ofte med S, lille Ansigt, Bue, Kors, Ring eller Punkter i en eller flere Vinkler. Paa 17 Udmyntninger, fra Lund (12), Borgeby, Thumatorp, Odense og Viborg (2) (T. VIII. 5. 6. 8. 9. 15. 16. 18. IX. 19. 20. 23. 25. 32. 33. 34. X. 55. 57. XI. 66).

Stort Kors med to Rækker G'er, i Antal 8—16, tværs over Mynten. Undertiden er en Bue eller Ring anbragt i Vinklerne. Paa 4 Udmyntninger fra Lund (T. VIII. 11. 12. 13. 14).

Kors, i Ring; med CRVX (som Hardekud Nr. 7), O + E, O + L, O L eller ofte med et Mærke, Kors, Ring, Bue, Fugl, Kølle eller Punkter i en eller flere Vinkler. Paa 10, stundom meget varierede Udmyntninger, fra Lund (4), Slagelse (4) og Viborg (2) (T. VIII. 3. 10. IX. 24. 27. X. 45. 46. 47. 52. 64. XI. 67).

Middkors. Paa 4 Udmyntninger, fra Roskilde, Viborg og Hedeby (2) (T. X. 44. 62. XI. 70. 71).

Svend Estridsens Udmyntninger adskille sig væsentlig fra de tidligere, navnlig fra Magnus den Godes, ved deres Fattigdom paa læselige Omskrifter. Af hans kjendte 77 Udmyntninger have kun 13 læselige Omskrifter paa begge Sider; 7 have læselig Advers- og forvirret Reversomskrift, 8 forvirret Advers- og læselig Reversomskrift; 6 ere uden Adversomskrift (deraf 4 med læselig og 2 med forvirret Omskrift paa Reversen); 1 er uden Omskrift paa Reversen og med forvirret Adversomskrift, og endelig have 42 forvirrede Omskrifter paa begge Sider.

Kongens Navn skrives paa Mynterne Sevine, Sveine, Svein, Swen (med det angelsachsiske P), dels alene, dels med tilføjet Titel: Swen rex, Svein i D, Svein rex eller r, Svein rex S. «S» betegner muligvis «Scanis», da Svend under Striden med Magnus antog

Titlen «Skaanes Konge», og Betegnelsen just forekommer paa en af hans tidligste Typer. Paa Runemynterne, som formentlig ere udgaaede fra Roskilde¹⁾, kaldes han Sven rex Tanorum eller Tanoima, Tanoim, Tanolti, Tano, Tanl, Tan, Tal, Ta eller T. Det er ovenfor omtalt, at Svend i en Periode benyttede sit Tillægsnavn «Magnus» paa Mynterne, hvilket har medført, at de paagældende Mynter ere blevne henførte til Magnus den Gode. Paa Svends ældre Myntklasse med «Magnus» skrives Navnet ofte med *m* istedetfor *M* og med *h* istedetfor *G*; senere bliver der paa Runetypen Nr. 30 altid brugt *M* og *G*. Blandt Mærkerne paa de forskellige Typer findes, som ovenfor nævnt, ofte Bogstaverne *S* og *G*.

Blandt Ejendommelligheder ved Udmyntningerne under Svend kan fremhæves, at paa 1 Variation fra Lund af byzantinsk Karakter og paa 2 fra Roskilde (en Afdeling af Runemynterne), fremdeles paa 1 fra Slagelse og 1 fra Viborg (med Stednavnet paa Reversen) findes Myntprægerens Navn anbragt paa Adversen (T. VIII. 16. IX. 36. 39. X. 45 a. XI. 65). Paa enkelte Mynter (Lund og flere Runemynter fra Roskilde) findes to Myntprægernavne og paa en Mynt fra Hedeby endog tre, ligesom under Magnus (T. VIII. 16. IX. 39. Var. XI. 73). Paa enkelte af Roskildes Runemynter er, som ovenfor anført, efter Myntprægerens Navn føjet «a mi», betegnende «ejr mig», saaledes «Thorth a mi» (T. IX. 39. Var.), svarende til Harald Haardraades Mynter med «Gunnar a moth thissa», «G. ejer dette Stempel».

Blandt Vinkelmærkerne fremhæves Treenighedsbetegnelsen ved Bogstaverne *O* + *L* (T. X. 45) og det tidligere under Knud anvendte «crux» (T. VIII. 3). Et lille Ansigt anbringes paa flere Typer fra Lund, Roskilde og Viborg, snart i korsvinklen, snart paa andre Steder af Mynten (T. VIII. 18. IX. 28. 35. X. 56. a).

Engelske Myntsteders Navne findes nu ikke mere paa de danske Mynter. Kun en enkelt Variation fra Lund har «Leofvne on Doe» (T. VIII. 9. Var.), hvilket muligvis skal være «Duf» og betegne Dover, hvor der under Knud og Hardeknud fandtes en Myntpræger af dette Navn; men noget sikkert kan ikke siges herom. Under Svend Estridsen forsvinder den sidste, virkelige Rest af angelsaxisk Paavirkning paa de danske Mynttyper samtidig med, at Runeskriften optages i Omskrifterne. Endnu paa den første Udmyntning med Navnet «Magnus», altsaa sent i Svends Regjering, findes næsten altid «on» anvendt i Reversomskrifterne; men ved den paafølgende Udmyntning med Runer af samme Typ og ligeledes med «Magnus» benyttes jevnlig «i». Ved de senere, lignende Typer med forvirret Adversomskrift og med Rosetter, saavel med latinske Bogstaver som med Runer i Reversomskriftene, findes næsten altid «i», kun rent undtagelsesvis træffes et enkelt «on». Det angel-

¹⁾ Se Side 53 og 71. Hr. Erslev antager, at Mynterne af denne Typ, hvis Stedangivelser kunne synes at indeholde Navnene paa forskellige Myntsteder, maa være skaanske. Jvf. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 182—184 (Roskildes ældste Mynter).

sælske P istedetfor W findes endnu anvendt paa Svends sildigste Udmyntninger, men synes derpaa at forsvinde. Bogstavformen D beeyttes endnu i nogen Tid.

Den byzantinske Indflydelse paa de danske Mynttyper laaber sig hurtigt efter Svend Estridsens Død. Under Harald Hein beholdes vel endnu ved de skuaanske Myntsteder og i Viborg en Typ, der kan minde om de tidligere, med en Helgenfigur og med det ved saamange af de danske Udmyntninger benyttede, oprindelig engelske, Køllekors paa Reversen. Paa de sjællandske Udmyntninger med Fremstilling af den kronede Konge ses derimod en Indflydelse fra tyske Mynter, som senere naar ud til de andre Myntsteder; Mynternes hele Karakter og flere Enkeltheder vise denne Paavirkning.

Til Harald Heins 6 Mynttyper ere følgende Adversfremstillinger benyttede:

Staaende Helgen, venstre Side, med Krumstav. Udførelsen har nogen Lighed med de sidste Mynter af samme Typ under Svend. Paa 3 Udmyntninger, fra Lund, Thumatorp og Viborg (T. XI. 1. 3. 6).

Staaende Helgen, højre Side, med Korsstav. Typen slutter sig i Udførelse nær til den foregaaende. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XI. 2).

Kronet Drystbillede, med Sværd. Typen viser Paavirkning fra Kejser Henrik IX's Mynter (1056—1105)¹⁾ og Slægtskab med engelske Mynter fra Vilhelm Erohreren²⁾. Paa 2 Udmyntninger, fra Roskilde og Slagelse (T. XI. 4. 5).

Reversfremstillingerne ere følgende:

Køllekors. Samme Typ som paa tidligere danske Mynter. Paa en Variation (Viborg) er en Ring anbragt i den ene Vinkel. Paa 4 Udmyntninger, fra Lund (2), Thumatorp og Viborg (T. XI. 1. 2. 3. 6).

Midtkors. Paa 2 Udmyntninger fra Roskilde og Slagelse (T. XI. 4. 5).

I Modsaetning til Svends Udmyntninger have alle Harald Heins læselige Omskrifter; kun enkelte Variationer træffes med forvirrede Omskrifter og af skjodesløst Arbejde. Der indtræder i det Hele mere ordnede Forhold paa Myntsæsenets Omraade end tidligere, hvilket ses af Typernes Antal, der kun er ringe, navnlig i Sammenligning med de mange, der kjendes fra Hardeknuds og Magnus den Godes kortvarige Regjeringer.

Kongens Navn skrives paa Mynterne Harald, Harld, Haild, Haro, ofte med Tilføjelſe af rex, re, rl, r; nogen Angivelse af Riget findes derimod ikke. Paa en enkelt Udmyntning (Viborg) er Myntprægerens Navn anbragt paa Adversen. Det engelske «on» i Revers-omskriften bruges aldrig, derimod næsten altid «l», undtagelsesvis «de» eller «ln» (Viborg). De tidligere saa hyppige, forskellige Mærker ved Fremstillingerne anvendes ikke mere; kun paa en enkelt Typ findes en Ring i Korsvinklen (Viborg). Af Enkelthederne i Fremstil-

¹⁾ Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 327.

²⁾ Hawkins. Silver Coins of England. Pl. XIX. 244-245.

lingen ere Kronen og Sværdet af særlig Interesse. Det sidste har steds en bestemt, romansk Form, med bred Klinge og krummet Pærstang (T. XI. 4. 5). Kronen fremstilles dels afrundet foroven eller paa nogle Variationer flad, af lignende Former som paa Mynter, prægede i Duisburg og Mainz under Kejser Henrik IV (1056—1105)¹⁾, dels synes den at have haft en flersidet, ydre Form (T. XI. 4), svarende til Fremstillingen paa Mynter fra Dortmund, tilhørende samme Kejser²⁾.

Med Knud den Helliges udlagte Udmyntning fra Lund (T. XI. 1), hvorpaa fremstilles en Helgenfigur, forsvinder det sidste Spor af den byzantinske Paavirkning. De skaanske Typer vise en større Forskjellighed end under Harald Hein. De have i det ene Præg med Kongens Brystbillede en Fremstilling, der viser den tyske Indflydelse; de jyske Mynttyper ere ligeledes utvivlsomt paavirkede sydfra. Paa flere Udmyntninger ere Harald Heins Typer med Kongens Brystbillede bevarede. Reversfremstillingerne frembyde ingen nye Typer.

De kjendte 13 Udmyntninger have følgende Adversfremstillinger:

Staaende Helgen, højre Side, med Krumstav. Typen slutter sig til Haralds yngste Typ fra Lund, hvis Korsstav dog nu er afløst af Krumstaven. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XI. 1).

Kronet modvendt Brystbillede. Typen synes nærmest at slutte sig til Mynter fra Duisburg og Dortmund, prægede under Kejser Henrik IV³⁾. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XI. 4).

Kronet Brystbillede, højre Side, med Sværd. Typen er nær beslægtet med de sjællandske fra Harald Hein; men Figuren er nu delvis omgivet af en Ring. Paa 5 Udmyntninger, fra Lund, Roskilde, Ringsted, Slagelse og Odense (T. XI. 2. 7. XII. 8. 9. 10).

Kongen siddende, med Sværd og Skjold. Noget bestemt Forbillede kjendes ikke; en noget lignende Fremstilling findes paa en af Kejser Henrik III (1039—56) i Celles præget Mynt og paa en fra Achen, formentlig fra samme Periode, samt paa en under Henrik IV i Duisburg slagen Mynt⁴⁾. En beslægtet Fremstilling anvendes i England af Edvard Confessor⁵⁾. Paa 2 Udmyntninger fra Viborg og Aalborg (T. XII. 12. 13).

Sfærisk Firkant, omsluttende et Kors. Paa de tidligere, lignende Typer findes Korset ikke. Paa 1 Udmyntning fra Odense (T. XII. 11).

Midtkors, omgivet af fire Ringe. Paa 3 Udmyntninger, fra Lund, Thumatorp og Hørgeby (T. XI. 3. 5. 6).

¹⁾ Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 321. 325. 796.

²⁾ Sammenl. Nr. 760.

³⁾ Sammenl. Nr. 323. 762.

⁴⁾ Sammenl. Nr. 186. 300. 325.

⁵⁾ Rildebrand. Anglosaxonske Mynt. Typ. H.

Følgende Reversfremstillinger ere anvendte:

Køllekors. Som tidligere. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XI. 1).

Kors, 1 Ring. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. IX. 4).

Kors, med 8 i den ene Vinkel. Paa 2 Udmyntninger fra Viborg og Aalborg (T. XII. 12. 13).

Midtkors. Paa 9 Udmyntninger, fra Lund (2), Thumatorp, Borgeby, Roskilde, Ringsted, Slagelse og Odense (2) (T. XI. 2. 3. 5. 6. 7. XII. 8. 9. 10. 11).

Knud den Helliges Udmyntninger have alle læselige Omskrifter; kun paa faa Variationer ere de forvirrede. De af Harald Hela indførte, ordnede Myntforhold vise sig at være, ialfald for en Tid, fortsatte under Knud.

Kongens Navn skrives *Cont* (hyppigst med *c*) og altid med tilføjet *•rex•* eller *•re•*, ofte med yderligere Tilføjelse af *danor*, *dano*, *dani*, *da*, *di*, *d*, *idn* eller *ld*. Ligesom paa Haralds Mynter findes stedse *•i•* (ikke *on*) i Reversomskriften. Det eneste Mærke, der findes anbragt, er Bogstavet *S* i den ene Korsvinkel paa Mynterne fra Viborg og Aalborg.

Kronens Form er som oftest den samme som paa Harald Hells Mynter, afrundet eller lige foroven, ligesom Kronen paa den ene Mynt fra Lund synes at være fremstillet som udvendig flersidig (T. XI. 4). Paa de jyske Mynter har den stærkt fremspringende Hængeprydelse. Sværdets Form er den samme som under Harald.

Oluf Hungers Udmyntninger danne i Hovedsagen en Fortsættelse af Knuds. Af Adversfremstillingerne ere kun to nye, begge med stærk tysk Paavirkning. Den til den ene hørende Reversfremstilling er ligeledes laant fra tyske Mynter, medens to, nær beslægtede synes at være uden Forbillede. Resten er forben benyttede Typer, deriblandt en tidligere, som længe har været brugt i Viborg.

Olufs 8 Udmyntninger have følgende Adversfremstillinger:

Modvendt, kronet Brystbillede, tildels lignende Knud den Helliges Typ 4. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XII. 1).

Kronet Brystbillede, højre Side; med Sværd eller Korsaccepter (Lund). Fremstillingen med Sværd er den samme som paa Haralds og Knuds Mynter. Paa 5 Udmyntninger, fra Lund (2), Roskilde, Ringsted og Slagelse (T. XII. 2. 3. 5. 6. 7).

Kronet, modvendt Brystbillede, med spids Krone. Forbilledet synes nærmest at have været Mynter fra Mainz, prægede af Ærkebiskop Siegfried (1060—84) med Kejsereens Brystbillede¹⁾. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XII. 4).

Kronet, modvendt Brystbillede, med flad Krone med to Bøjler foroven. En kjendelig Lighed er tilstede med en af Hertug Magnus af Saxen (1073—1106) præget Mynt²⁾. Paa 1 Udmyntning fra Viborg (T. XII. 8).

¹⁾ Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 509. 810.

²⁾ Samme. Nr. 598.

Reversfremstillingerne ere følgende:

To modvendte, kronede Brystbilleder. Typen er utvivlsomt paavirket af de hyppige tyske Fremstillinger paa Mynter fra denne Periode med Simon og Judas. Her er imidlertid den Forskjel tilstede, at medens der paa de tyske Mynter som oftest fremstilles Helgener med Glorle, have de danske Mynter kronede Brystbilleder. Paa en Mynt fra Speier, præget af Biskop Henrik I (1067—73), ses to kronede Figurer¹⁾. At Fremstillingen paa den danske Mynt skulde være en Forhertigelse af Kongens to myrdede Brødre, Knud den Hellige og Benedikt, har, som ovenfor fremhævet, neppe nogen Sandsynlighed. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XII. 4).

Sfærisk Firkant, lagt over Midten af et Kors. Svarer til tidligere Typer. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XII. 1).

Bladkors, med et Kors i Midten. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XII. 2).

Midtkors, omgivet af fire Kløverblade. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XII. 3).

Midtkors. Paa 3 Udmyntninger, fra Roskilde, Ringsted og Slagelse (T. XII. 5. 6. 7.).

Stort kors, med en Bue i de to Vinkler og med tre Kugler i de to andre. Ældre, gjenoptaget Typ. Paa 1 Udmyntning fra Viborg (T. XII. 8).

Samtlige Udmyntninger have læselige Omskrifter. Kongens Navn skrives Olaf, Olafs, med Tilføjelse af rex, re, ra dani, rex da, rex di, rex d eller rex oa. Undertiden udelades Myntstedet (Ringsted), og stundom er det erstattet med Tilføjelser efter Myntprægerens Navn som »pax i.«²⁾ eller »lave pax« (Lund. T. XII. 1. Var. 3). Denne sidste kunde læses som »iale pax« og forstaaes som »(Ale)burgi pax« (i Aalborg); men da Myntprægerens Navn, Aster, senere forekommer paa en Mynt fra Lund (Erik Ejegod), er det sandsynligt, at Udmyntningen tilhører denne By. Det er foran omtalt, at Typen med de to Brystbilleder i Reversfremstillingen tidligere benførtes til Harald Kenias Søn Oluf.

Kronens Form er noget forskjellig fra den paa Haralds og Knuds Mynter; som oftest er den flad og forsynet med en Opstander for og bag, lidt med et Kors i Midten; undertiden er den prydet med to Bøjler foroven (Viborg). Paa en Udmyntning fra Lund har den en helt ny, opadtil spids Form (T. XII. 4). Sværdformen er den samme som tidligere; dog stundom med lige Parerestang. Bogstavformen D forekommer endnu i enkelte Myntprægeres Navne.

Under Erik Ejegod viker den tyske Paavirkning sig vedvarende. Nogle af Oluf Hungers Mynttyper benyttes fremdeles, aaaledes Reversfremstillingen med de to kronede

¹⁾ Dannenberg. Deutsche Münzen Nr. 841.

²⁾ T. XII. 1. Var. + SVAVA PAX L. Omskriften er urigtig læst som SALVA PAX. Silernstedt Om Myntorter, Myntmålere o. s. v. I. Pag. 8.

Brystbilleder, der varieres paa flere Udmyntninger, tildels sluttende sig til frisiske Mynttyper; andre Typer ere nye, saaledes den ene Typ fra Lund (T. XII. 3), de sjællandske og den Jydske. Enkelte af Udmyntningernes skjædesløse Udførelse (Lund og Roskilde) vidner løvrigt om en begyndende Tilbagegang i Arbejdet.

Erik Ejegods 7 kjendte Udmyntninger have følgende Adversfremstillinger:

Kronet modvendt Brystbillede, i Ring, stundom med Scepter. Typen synes at være fjernt beslægtet med en Række Udmyntninger fra Grev Egbert II af Frisland (1068—90)¹⁾. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XII. 2).

Kronet, modvendt Brystbillede, med Kors og Sværd. Noget bestemt Forbillede kjendes ikke; men Paavirkningen synes muligvis at have været fra Mynter, prægede i Goslar af Herman af Luxemburg (1081—1088)²⁾. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XII. 3).

Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. XII. 5).

Modvendt Brystbillede af en Helgen med Korsstav og løftet højre Haand. Paavirkningen er tysk, nærmest fra Goslars Mynter³⁾; men noget bestemt Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Randers (T. XII. 7).

Kronet Brystbillede, højre Side, med Korsaccepter. Typen er tildels som Oluf Hungers Nr. 3. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XII. 1).

Brystbillede, venstre Side, med Straalehjelm. Paavirkning fra tidligere danske Mynter af angelsaskisk Præg. Paa 2 Udmyntninger fra Roskilde og Ringsted (T. XII. 4. 6).

Udmyntningernes Reversfremstillinger ere følgende:

To kronede, modvendte Brystbilleder, i Ring. Tildels lignende Oluf Hungers Typ Nr. 4. Paa 2 Udmyntninger fra Lund (T. XII. 1. 2).

Guds Lam, med Kors og Bibel, hvorpaa stundom læses PAX. Lignende Fremstilling findes paa tidligere Mynter. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XII. 3).

Fugl, med løfte Viiger; paa to Variationer findes foroven to Stjerner. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Randers (T. XII. 7).

Ring, omgivet af fire Kuglekors. Paa 2 Udmyntninger fra Roskilde og Ringsted (T. XII. 4. 6).

Alle Erik Ejegods Udmyntninger indeholde læselige Mynter; paa flere Variationer af de to skjædesløst foretagne Udmyntninger fra Lund og Roskilde (T. XII. 3. 5) er Om-skriften forvirret.

Kongens Navn skrives Eric (med C eller E), Eiric og Erid. Indtagelseavis staar

¹⁾ Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 526 o. F.

²⁾ Sammet. Nr. 675. 676.

³⁾ Sammet. Nr. 688—690.

det alene (Lund), ellers med Rex, Rix eller yderligere tilføjet Danm, Dan, Dai (Lund). Af særlig Interesse er Omskriften »Eric danum pax» (Lund).

Kronen fremstilles meget forskjellig. Paa to Udmyntninger har den en formentlig firsidet Form med to Bøjler foroven (T. XII. 2. 3); paa en tredie er den derimod vistnok rund og fremstilles med lige Rand og de to Bøjler (T. XII. 1). Endelig er Kronen stundom høj, lignende en Hat, og med vidt udstaaende Hængeprydelser (Roskilde T. XII. 5). Sværdets Form har nu, efter de faa kjendte Fremstillinger at dømme, undergaaet den Forandring, at Parerstangen er lige.

Typen med Lammet er hidtil stedse henført til Erik Lam, formentlig paa Grund af Reversfremstillingen, og Roskildemynten med Brystbilledet med den høje Krone til Erik Emnn. Enkeltheder i Fremstillingerne saavel som Fundene vise dog disse Hensfølelsers Uholdbarhed.

Medens enkelte af Udmyntningerne under Niels I deres Karakter slutte sig til Erik Ejegods, anvendes der ogsaa andre Typer, der dels ere paavirkede af tyske Mynter, dels have Adversfremstillinger, hvortil der ikke kjendes Forbilleder, men hvor den tyske Karakter kan spores. Der viser sig tillige en ny Indflydelse paa Myntvæsenets Omraade, idet der optages nye, fyldige Reversfremstillinger, der ere hentede fra engelske Mynter. Myntprægenes I det Hele smukke og fine Tegning ødelægges imidlertid ved en stærk Tilbagegang for Udprægningens Vedkommende. De tynde, skjædesløst tildannede Blanketter, ofte med en uregelmæssig og hakket Rand, ere for flere Udmyntningers Vedkommende kun tildels udprægede, og navnlig ere Omskrifterne i høj Grad mangelfulde. En lignende Tilbagegang spores løvrigt ogsaa paa engelske og tyske Mynter fra denne Periode. Den engelske Paavirkning paa det danske Myntvæsen staar muligvis i Forbindelse med Indkaldelsen af den engelske Guldsmed Anketil. Et Revers- og et Adverspræg fra Mynttyperne under Niels (T. XIII. 2. 9) overføres senere til England og benyttes paa Kong Stephans Tid, 1135—1154¹⁾. Ved Siden af den Udvikling, der saaledes finder Sted, bevare Udmyntningerne fra Viborg deres tidligere Reversfremstillinger; paa den ene af disse anvendes en gammel Typ (T. XIII. 11) fra Ethelreds Udmyntninger, der findes benyttet i Danmark lige fra Knud den Stores Tid.

Paa de kjendte 14 Udmyntninger fra Niels ere følgende Adversfremstillinger anvendte:

Kongen i halv Figur, med Sværd i højre Haand og holdende en Fugl i den venstre. Typen er muligvis paavirket af en Mynt, præget af Hertug Gotfred V af Nedre-Lothringen (1106—1140)²⁾. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XIII. 1).

¹⁾ Hawkins. Silver Coins of England. Pl. XXI. 264. 271

²⁾ Dannenberg. Deutsche Münzen. Nr. 135.

Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd og Liliescepter. Fremstillingen har nogen Lighed med Erik Ejegods Typ Nr. 5, hvor dog Sceptret mangler. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XIII. 2).

Kronet, modvendt Brystbillede, i Ring. Noget bestemt Forbillede kjendes ikke. Enkeltheder i Fremstillingen, saaledes Kronens høje Form, ere som paa Mynter fra Erik Ejegod. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. XIII. 3).

Kronet, modvendt Brystbillede. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. XIII. 4).

Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd og Kors eller Liliescepter; i Ring. Noget Forbillede kjendes ikke; men Fremstillingen ligner i sin Karakter Erik Ejegods Typer Nr. 2 og 3. Paa 2 Udmyntninger fra Roskilde (T. XIII. 5. 6).

Kronet Brystbillede med Korscepter, højre Side; i Ring. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. XIII. 7).

Kronet Brystbillede med Korscepter, venstre Side; i Ring; tilvenstre en Stjerne. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. XIII. 8).

Kronet Brystbillede med Fane, højre Side; i Ring. Fremstillingen synes at være paavirket af en Mynt fra Magdeburg¹⁾. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. XIII. 9).

Kronet Brystbillede med Scepter. Tre Typer, der vise de sidste Spor af den angelsakske Paavirkning. Det ene Brystbillede med den tynde Hals minder om enkelte af Svend Estridsens Typer. Paa 3 slet udførte Udmyntninger, fra Viborg (2) og Ribe (T. XIII. 10. 11. 12).

Kronet, modvendt Brystbillede, med kuglescepter. Typen er af selvstændig Karakter. Paa 1 Udmyntning fra Ribe (T. XIII. 13).

Modvendt Brystbillede af en Helgen med Tonsur, Krumstav og Korsstav. Fremstillingen har Lighedspunkter med Svend Estridsens yngste Typ fra Roskilde. Paa 1 Udmyntning fra Ribe (T. XIII. 14).

Følgende Reversfremstillinger ere benyttede:

Bygning med Formur, Port og højt Taarn mellem to mindre. Paavirkningen hidrører sikkert fra nederlandske og tyske Mynter fra denne Periode med Fremstillinger af lignende Motiv, saaledes fra Lüttich, Köln, Quedlinburg, Magdeburg, Goslar og Mainz²⁾. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XIII. 1).

Bygning, omgivet af Ringmur med Port og forsynet med spidsgavlet Overbygning. Paa Bygningens brede Mellemparti er Myntprægerens Navn anbragt. Fremstillingen synes at være paavirket af tyske Mynter; dog kjendes ikke noget bestemt Forbillede. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. XIII. 9).

¹⁾ Dannerberg. Deutsche Münzen. Nr. 846.

²⁾ Samme. Nr. 216. 416—19. 621. 648. 650. 652. 658. 89. 819.

Liliekors, med en Ringstav i hver Vinkel. Noget Forbillede kjendes ikke.¹⁾ Lignende Typ anvendes senere i England under Kong Stephan¹⁾. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XIII. 2).

Ankerkors, lagt over et Kors. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. XIII. 3).

Kors, lagt over en sferisk Firkant med et Kløverblad udfor hver Vinkelspids. Fremstillingen er paavirket af en engelsk Mynttyp fra William I—II (1066—1100)²⁾. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. XIII. 5).

Kors, omgivet af otte Buer og med et Kløverblad i hver Vinkel, samt næsten altid med et lille Kors over Midten. Fremstillingen er laant fra engelske Mynter fra Henrik I (1100—1135)³⁾. Paa 3 Udmyntninger fra Roskilde (T. XIII. 6. 7. 8).

Kors, med en ægformet Figur i hver Vinkel. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. XIII. 4).

Stort Kors, med fire Kugler i hver Vinkel; paavirket af en ældre, tidligere ofte benyttet Fremstilling. Paa 1 Udmyntning fra Viborg (T. XIII. 11).

Midtkors. Paa 1 Udmyntning fra Viborg (T. XIII. 10).

Dobbelthorizontet Buekors, med eller uden Kors i Midten. Paavirkning fra Ribemynter under Hardeknud eller fra Roskildemynter under Magnus den Gode og Svend Estridsen. Paa 3 Udmyntninger fra Ribe (T. XIII. 12. 13. 14).

Af samtlige kjendte Udmyntninger, med Undtagelse af Ribes og Hedebyes, findes Mynter med læselige Omskrifter. Kongens Navn skrives Nicolaus, Nicolas, Nicalas, Niclas og Nicol. Navnet staar dels alene, dels er »Rex» tilføjet, undtagelsesvis »Rex Dani» (T. XIII. 5). En Typ fra Lund har »Rex» paa Adversen og paa Reversen Kongens og Dronningens Navne (T. XIII. 2). En Variation af samme Typ har »Nicolaus me fecit» og »Nicolaus me fecit rex», hvor Kongen altsaa anføres som den, der har præget Mynten. I Reversomskriften paa Variationen af en anden Typ fra Lund findes en lignende Tilføjelse til Myntprægerens Navn: »Ufe me fecit» (T. XIII. 1). Paa to Variationer fra Roskilde anføres Carl og Svavi som Myntprægere: »Carl minter» og »Svavi minter». Stundom findes paa Reversen Myntprægerens Navn uden Myntstedets (Viborg). »Pax portu» paa Mynter fra Lund hentyder formentlig til den, Aar 1104, Indviede Domkirke. I Omskrifterne bruges nu altid C og ikke E, hvorimod E og E anvendes ifølg.

Kronens Form er den samme som paa Erik Ejegods Mynter; som oftest fremstilles den lige foroven med de to Bøjler og med tre af de fire Opstandere synlige, den ene paa Midten og en ved hver Side. Formentlig har Kronen været flersidet. Paa enkelte

¹⁾ Hawkins. Silver Coins of England. Pl. XXI. 281.

²⁾ Samme. Pl. XIX. 243.

³⁾ Samme. Pl. XX. 259.

Udmyntninger ses en Række Punkter langs med Kronens Ring, hvorved sikkert antydes, at den har været besat med Stene (T. XIII. 5. 8). Paa Mynttypen med Fanen foran Brysbilledet (T. XIII. 9) har Kronen en afrundet Form; den synes ikke at have noget Forbillede. Sværdet fremstilles som oftest med lige Parerstang; Fanen har en firkantet Flagdug med to eller tre Filge.

De saa, kjendte Udmyntninger fra Erik Emun synes at vise, at den engelske Paavirkning kun har været kortvarig, og at de tyske Mynttyper nu atter ere lagne til Forbilleder. Der kjendes egentlig kun to Hovedmynttyper fra Erik Emuns Regjering; deres Fremstillinger vise vel en selvstændig Udførelse, men frembyde dog i adskillige Enkeltheder tydelige Lighedspunkter med tyske Mynter.

De 5 kjendte Udmyntninger have følgende Adversfremstillinger:

Kronet, modvendt Brysbillede, med Lillescepter og løftet venstre Haand. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XIII. 1).

Kronet, modvendt Brysbillede; paa nogle Variationer er Hovedet drejet lidt til højre eller til venstre. Paavirkningen er tysk, men noget bestemt Forbillede kjendes ikke. Paa 2 Udmyntninger fra Roskilde (T. XIII. 2. 4. Var.).

Kronet, modvendt Brysbillede, i Ring. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 2 Udmyntninger fra Roskilde (T. XIII. 3. 5).

Følgende Reversfremstillinger ere benyttede:

Kongen til hest, med draget Sværd i højre Haand. Noget Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Lund. En lignende Fremstilling findes i en noget tidligere Tid benyttet paa en engelsk Mynt, præget under Kong Stephan af Robert, Jarl af Gloucester¹⁾; formentlig er denne Typ optaget efter den danske Mynt (T. XIII. 1).

To Kors, lagte over hinanden; det ene med korsdannede Arme. Paa 2 Udmyntninger fra Roskilde (T. XIII. 2. 3).

To Kors, lagte over hinanden; det ene med leddelte Arme. Paa 2 Udmyntninger fra Roskilde (T. XIII. 4. 5).

Udmyntningerne have alle læselige Omskrifter; en enkelt (Lund) er uden Reversomskrift. Kongens Navn skrives Ericus, Eric eller Erit. Til Navnet er næsten altid føjet «Rex». Paa Mynterne fra Lund findes Kongens og Myntprægerens Navne anbragte sammen paa Adversen: Eric-Peter eller Erit-Alvin.

Kronens Form slutter sig til de tidligere. Paa Udmyntningen fra Lund har den et Hagebaand, der omslutter Ansigtet; paa Reversen har den stundom to Højler. Paa nogle Variationer (Roskilde) bærer Kronen tre Spidser, hver med en Ring foroven (T. XIII. 2).

¹⁾ Hawkins. Silver Coins of England. Pl. XXI. 280.

En noget lignende Form findes paa Mynter fra Deventer, prægede af kejserne Otto III og Konrad II¹⁾. Paa 2 Udmyntninger fra Roskilde (T. XIII. 3. 5) fremstilles Kronen rund.

Til Erik Lam henføres tre Udmyntninger, hvoraf den ene antages at være præget af Harald Kesias Søn Oluf, der lod sig udråbe til Konge i Skaane. Mynternes Henførelse til Erik Lam er begrundet i Enkeltheder i Fremstillingerne, som pege hen mod den følgende Periode. Typerne slutte sig tildels til de foregaaende; men en væsentlig Forskjel frembyder dog den ene Typ fra Lund, idet Ærkebiskoppen her for første Gang fremstilles paa en dansk Mynt. Herved dannes Indledningen til et nyt Afsnit paa Fremstillingernes Omraade, efter at Landets Gejstlige have opnaaet Ret til paa synlig Maade at tilkendegive deres Andel i Udmyntningen.

Følgende Adversfremstillinger ere anvendte:

Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd i højre Haand og den venstre løftet. Typen har endel Lighed med Erik Ejegods (Nr. 3) og Erik Emuns (Nr. 1) Typer fra Lund. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XIII. 1).

Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd; tilhøjre en Roset; i Ring. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. XIII. 2).

Kronet, modvendt Brystbillede, med Stav; delvis i Ring. Paa 1 Udmyntning fra Lund (Oluf).

Reversfremstillingerne ere følgende:

Ærkebiskoppen, siddende i Højsædet, med Krumstav og løftet højre Haand. Paavirkningen er fra tyske Bispemynter, men noget bestemt Forbillede kjendes ikke. Paa 1 Udmyntning fra Lund (T. XIII. 1).

Dobbeltliniet Kors med ombøjede Armender og med en Ring for Enden af hver Arm. Paa 1 Udmyntning fra Roskilde (T. XIII. 2).

Alter med aabnede Fløjet(?); Enkelthederne ere ukjendelige. Paa 1 Udmyntning fra Lund (Oluf).

Begge Mynterne fra Lund ere uden Reversomskrifter. Kongens Navn skrives »Ericus» med Tilføjelse af »Rex». Paa Olufs Mynt læses »Oloufus».

Kronens Form er forskjellig paa alle tre Udmyntninger, dels flad med tre Opstandere (Lund), dels af en ejendommelig Tegning, hvortil ikke kjendes noget Forbillede (Roskilde), og endelig arkantet, uden Opstandere og med Punkter langs Randen. Kronen paa Olufs Mynt svarer til tidligere Fremstillinger; samme Form træffes atter paa Valdemar I's Mynter. Bispehuen fremstilles rund og lav; Dragten med den brede Krave og den nedløbende Bræmme stemmer ligeledes med Fremstillingerne i den følgende Tid.

¹⁾ Dannenberg. Deutsche Munzen. Nr. 560. 566, b.

VIII.

Myntregning.

Ifølge den ældste danske Myntregning deltes 1 Mark Penge i 8 Ore, som hver var paa 3 Ortuger (Solldi). Disse større Myntværdier vare dog kun Værdibetegnelser, idet der udelukkende prægedes mindre Mynt, Penninge (Denarer), hvorefter der gik et væxlende Antal, 8, 10, 12 eller 16 Stykker, paa en Ortug. Marken indeholdt saaledes et i de skiftende Perioder forskjelligt Antal Penninge.

Myntregningen med Mark, Ore og Ortuger svarede til Vægtinddelingen for ældst Metals Vedkommende, hvor dog altid Marken regnedes delt i 240 Penninge, altsaa med 10 Penninge paa Ortugen. Forinden Udmyntning indførtes i Norden, benyttedes Guld og navnlig Sølv af tilstrækkelig Lødelighed som Betalingsmiddel efter Vægt. Ved Kjøb og Salg betaltes da hyppig med »vejet Sølv«, dels i Barrer, dels i forarbejdede Værdisager og i fremmed Mynt; Værdien svarede saaledes til Vægten. Betaling i Mynt, saavel med fremmede Penge som med Landets egne, skete senere enten i »vejede Penge« eller i »latte Penge«, naar disse vare af almindelig anerkjendt Godhed og holdt samme Vægt.

Skandinaverne have utvivlsomt tidlig haft Kjendskab til Vægt, selv om et bestemt Vægtsystem først senere har været almindelig benyttet. Allerede fra Bronzealderen træffer man Spor hertil. Det viser sig saaledes, at de fra denne Periode forekommende, parvis fundne Spiralringe, af en som oftest dobbelt lagt Guldtraad, meget ofte svare to og to til hinanden i Vægt. En Undersøgelse af 46 fuldstændige Par af disse Guldringe i Nationalmuseumet viser¹⁾, at Ringene i 15 Par indbyrdes kun differere indtil 1 Decigram i Vægt; i to af disse er Vægten nøjagtig den samme. I 18 Par er Forskjellen $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{8}$ Gram og i 7 Par $\frac{1}{8}$ — $1\frac{1}{4}$ Gram. Kun for 6 Pares Vedkommende afviger den indbyrdes Vægt betydelig; de 4 af disse Par høre blandt de vægtigste. Spiralringenes Vægt varierer fra 2,09—50,81 Gram.

¹⁾De sammenhørende Ringpars Vægtforskjel.
0—0,10 Gram.

Museums Nr. 15612: 10,30—10,30, B. 4282: 2,30—2,30, 19084: 7,47—7,44, B. 6558: 14,97—15,00, 19200: 9,47—9,50, B. 1864: 10,50—10,55, B. 3635: 13,35—13,30, B. 42: 10,57—10,44, B. 35: 8,98—8,10, B. 259: 35,67—36,75, B. 3706: 5,33—6,00, B. 5797: 12,31—12,40, B. 4015: 3,70—3,36, 7774: 20,97—20,44, 11589: 8,17—8,34.

Endvidere kan anføres følgende Ringpar, hvor et Stykke er aflugget af den ene eller af begge Ringe: Museets Nr. B. 1068: 10,10—10,12, 14358: 4,06—4,08, B. 3381: 6,16—6,40, B. 3769: 2,06—2,68, B. 3389: 5,88 6,62, 20036: 22,70—23,96; Nr. 22292, en hel Spiralring og et Traadstykke, veje 7,46—7,76 Gr.; B. 2923 og B. 3253, begge Par med enkelte Ringe, veje 10,02—10,48 og 10,60—10,67 Gr. To Par dobbelte Traadspiralringe af Bronze, hvor Stykker ere afskaarne af Ringene, veje 14,09—15,06 Gr. (B. 147) og 28,21—28,81 Gr. (u. Nr.).

Det synes herefter at være indlysende, at man har tilstræbt at give de to og to sammenhørende Ringe samme Vægt. Man kan kun ved Afvejning have opnaaet en saa stor Overensstemmelse i Vægten; thi selv om man med nok saa stor Omhu havde forarbejdet Ringene af to lige lange og lige tykke Stykker Guldtraad, vilde man ikke have opnaaet en saa ringe Vægtforskjel som den, der i de fleste Tilfælde er tilstede. Naar man derfor ser, at der stundom er aflugget et Stykke af den ene eller af begge Ringe, da maa man antage, at dette er gjort for at tilvejebringe den tilstræbte Overensstemmelse i deres Vægt.

Fra Bronzealderen kjendes endvidere en Række Fund af sonderbrudte Bronzegjenstande. Man har ment, at slige Somlinger af Bronzefragmenter vare bestemte til Omstøbning; men i saa Fald havde det ikke været nødvendigt at gjøre munge af Stykkerne saa meget smaa, hvilket kun kan være sket ved en forsøtlig fin Itubrydning. Disse Samlinger af Bronzefragmenter synes derfor at være hengjemt Værdimetal¹⁾, og det ligger da nærmest at antage, at en saadan Sonderdeling er sket, fordi man har benyttet Udvejning af Metallet og har maattet have fine Smaastykker for at tilvejebringe den Vægt, man ønskede. Hvis man havde udmaalt Metallet efter Skjøn og Ojemaal²⁾, vilde man ikke have behøvet saa fine Smaadele.

Medens disse forskellige fagtlagelser synes at maatte føre til den Slutning, at Bronzealderens Befolkning har kjendt Vejning af Metal og har haft Forestilling om Vægtoverensstemmelse, kan Spørgsmaalet ikke besvares, hvorvidt noget Vægtsystem har været kjendt og benyttet saa tidlig. Spiralringene antages at være tilførte fra Sieben-

0,11—0,50 Gram.

20869: 2,08—2,21, B. 708: 10,40—16,38, 3715: 5,23—5,25, B. 4992: 10,48—10,80, 14736: 10,00—10,18, 19184: 12,87—12,78, B. 215: 5,17—5,38, 12214: 19,10—19,40, 11689: 9,72—9,98, 20876: 8,50—8,80, B. 765: 16,50—16,84, 17202: 14,65—14,90, 10807: 7,74—8,12, B. 1839: 12,90—13,28, B. 3516 a: 14,36—14,90, B. 43: 5,40—6,10, B. 3760: 7,08—7,58, 14800: 15,00—15,50.

0,51—1,25 Gram.

B. 782: 9,48—10,00, 13302: 49,71—50,51, B. 30: 3,87—4,48, B. 476: 11,90—12,46, CCCXXII: 4,18—4,98, B. 577: 4,00—5,41, U. Nr.: 5,40—6,98.

Over 1,25 Gram.

B. 6394: 5,08—7,06, 18609: 20,80—25,87, B. 1286: 7,98—13,79, B. 2126: 25,79—37,01, 22807: 22,60—32,00, B. 684: 19,50—33,74.

¹⁾ S. Müller. Aarb. f. nord. Oldk. og Hist. 1886. Pag. 306 o. F.

²⁾ Sammenl. Pag. 307.

bürgen eller de østerrigske Alpelande¹⁾; men selv om Metallets Afvejning er foregaaet der, maa Nordboerne dog have forstaaet ved Vejning paa en eller anden Maade at kunne kontrollere Ringenes indbyrdes Overensstemmelse med Hensyn til Tyngden, hvilket maa have været et Moment af særlig Betydning for Indehaveren af dem. Iøvrigt maa det erindres, at vore Forfædre allerede i denne tidlige Periode stod paa et saa fremskredet Kulturtrin, at man bl. A. forstod at udføre den vanskelige Støbning af Lurer og at stemme disse parvis i samme Tone. Det falder vanskeligt at antage, at de samme Folk skulde have været ukjendte med saa almindelige Begreber som Maal og Vægt. I hverken i de skandinaviske Fund fra Bronzealderen eller i de tilsvarende Fund andetsteds i Europa er dog forekommet Gjenstande, der med Sikkerhed kunne siges at være benyttede som Redskaber til Vejning.

Den rige Tilførsel til Skandinavien af romerske Penge, først af Sølvmynt (Denarer) i det 2det—3die Aarh. e. Chr. og senere af Guldmynt (Solidi) i det 5te og Begyndelsen af det 6te Aarh., brakte de nordiske Folk, om end kun for en Tid, kjendskab til Brugen af Mynt som Betalingsmiddel. En blivende Betydning har Tilførslen, som foran omtalt, derimod utvivlsomt faaet ved sin Indflydelse paa de skandinaviske Vægtforhold²⁾. Ikke blot gennem Overensstemmelsen mellem den romerske og den skandinaviske Vægt viser denne Paavirkning sig; men der er muligvis ogsaa bevaret Spor af den i enkelte, oprindelig af latinske Ord opstaaede, nordiske Betegnelser af Vægtstørrelser, som senere ere overførte til Benævnelser af Pengeværdier. Det for de skandinaviske, germanske og angelsaksiske Folk fælles Ord »PENDING«, »PENNING« eller »PENNY« stammer formentlig fra det latinske »pendere« og peger hen paa, at man derved oprindelig har betegnet et Sølvstykke af en bestemt Vægt, muligvis en Denar. Den for Skandinaverne særegne Vægt- og senere Pengebetegnelse »ØRE«, »ORA«, kan muligvis udledes af det latinske »aureus« og skyldes den i Solidusperioden stærke Tilførsel af Guldmynt. I denne Forbindelse skal anføres, at Ordet »Mynt« utvivlsomt er opstaaet af det latinske »moneta«. Den Antagelse synes herefter ikke at ligge fjært, at man kan have benyttet de romerske Denarer og Solidi som Vægtenheder for Sølv og Guld, som Dele af en almindelig brugt Vægt. Man har laafald herigennem kunnet have et bekvemt Middel til at kontrollere Udvejninger i disse Metaller.

De tidligste Vidnesbyrd om Nordboernes Vægtregning i Mark og Øre haves fra Beretningerne om Normannerne's Forhold i England. Marken og Øren omtales aldrig i de angelsaksiske Aftaktykker fra Tiden før Vikingetogene³⁾, men derimod hyppig efter at Nordboerne have sat sig fast i Landet. Disser Berøring paa mange Maader med Befolkningen, saavel gennem Handel som ved de stadige Skattepaalæg, medførte, at deres Værdi-

¹⁾ S. Müller. Vor Oldtid. Pag. 231.

²⁾ Se Pag. 8.

³⁾ Steenstrup. Normannerne. IV. Pag. 172.

regning maatte komme til at gjøre sig gjældende ved Siden af Landets egen. Første Gang, Marken nævnes, er i den mellem den engelske Konge Alfred og Vikingskongen Gudrum sluttede Fred, omtrent Aar 880¹⁾. Markregningen trængte sig senere videre frem over Europa, til Nederlandene, Tyskland (1012), Frankrig (c. 1090)²⁾, Spanien, Portugal og Italien; overalt deltes Marken i otte Dele (Unzer), svarende til Nordens Markdeling i otte Øre.

Den skandinaviske Vægt, der i sin Inddeling, Mark, Ore, Ørtuger og Penninge, overalt var den samme, har havt en fulles Oprindelse, og de Overensstemmelser i dens Størrelse, der vise sig i de nordiske Lande og selv i disses enkelte Provindser, have derfor udviklet sig i Tidens Løb. Ved de anstillede Undersøgelser er Upsala-Vægten fundet at have den største Tyngde, og den synes derfor længst at have bevaret den oprindelige Størrelse, medens de andre i Tidens Løb mere eller mindre ere forringede. Upsala-Markens Vægt er beregnet at have været 218,31 Gram³⁾; Aar 1328 angives den at være den samme som Stockholms-Markens⁴⁾. Skara-Markens Vægt er fundet at være 214,76 Gram⁵⁾ og den norske Marks at være 215,80 Gram⁶⁾. Den største Vægtangivelse for den danske Mark er 217,66 Gram.

Det frengaar klart, at den skandinaviske Vægt maa være indrettet direkte efter den romerske. Overensstemmelsen mellem dem viser, at den ikke kan være indført gennem en Paavirkning paa anden Haand. Det romerske Pund havde en Vægt af 327,46 Gram⁷⁾ og deltes i 12 Unzer, der altsaa hver vejede 27,28 Gram. Den skandinaviske Marks største, kjendte Vægt var Upsala-Markens, der vejede 218,31 Gram, og dennes Øre ($\frac{1}{6}$ af Marken) vejede saaledes 27,29 Gram. Den skandinaviske Øre har altsaa svaret til den romerske Unze og den skandinaviske Mark til $\frac{5}{6}$ af det romerske Pund. Overensstemmelsen i Tallene er for stor til at kunne være tilfældig.

H. M. Velaschow er ad anden Vej kommet til samme Resultat. Ved en Sammenligning mellem Karl den Stores Pund, den saakaldte troyske Vægt, og det romerske Pund og mellem den troyske og den danske Vægt finder han, at den gamle, danske Vægt har været aldeles lig den gamle, romerske Vægt⁸⁾.

Det ligger herefter nærmest at antage, at Ordningen af det ældste kjendte, skandinaviske Vægtsystem skriver sig fra den romerske Paavirkning i de to Perioder, Denar- og Solidusperioden, fra det 2det til det 6te Aarhundrede.

¹⁾ Steenstrup. Normannerne. II. Pag. 75.

²⁾ Jvf. Revue numismatique. III. Ser. VI. Pag. 103.

³⁾ H. Hildebrand. Sveriges Medeltid. I. Pag. 757.

⁴⁾ «ad pondus de Stoccolmis seu ad pondus Upsalense quod pondus est idem». Munch. Fænelige Regnskabsbøger. Pag. 30.

⁵⁾ H. Hildebrand. Sveriges Medeltid. I. Pag. 757.

⁶⁾ Christiania Videnskabselsk. Forh. 1876. Nr. I. Pag. 2. (C. J. Selvig, ved B. Morgenstærnes).

⁷⁾ Fr. Hultsch. Griech. u. rom. Metrologie. 1882. Pag. 161.

⁸⁾ H. M. Velaschow. Om Myntens udvortes Tilstand i Danmark. Manuskript. Kgl. Bibl. Ny kgl. Saml. Nr. 605, d.

Med Hensyn til den danske Marks oprindelige Vægt savnes der endnu paa-
lideligt Materiale til at kunne paavise denne. Det bedste Materiale til Markstørrelsens
Vægtbestemmelse vilde Datidens Vægtlodder i ubeskadiget Stand frembyde; men saadanne
ere endnu ikke fundne i Danmark. Nationalmuseet ejer vel fem Vægtlodder; men de ere
ikke saa velbevarede, at man af dem kan drage nogen sikker Slutning. Det bedste af disse
Vægtlodder (Nr. 11378) vejer 140,16 Gram og man saaledes have været et $\frac{1}{2}$ Marklod.
Marken vilde herefter have vejlet 210,22 Gram, hvilket svarer til den roskildeke Marks
Vægt i en sildigere Tid (1332). Et andet, noget beskadiget Lod vejer 103,56 Gr. (Nr. 21431);
dette har altsaa været et Halvmarks Lod. Et tredje Lod af 91,85 Grams Vægt har for-
mentlig ligeledes oprindelig havt en Halvmarks Vægt. Endelig haves to Lodder paa 47,16
Gram og 46,46 Gram (C. 2164), der have været Kvartmarks Lodder, svarende i deres nuvæ-
rende Stand til en Markvægt af 208,60 Gram og 205,80 Gram.

Angaaende Markens Vægt i Danmark flodes enkelte skriftlige Optegnelser, der
dog ere fra en saa sildig Tid, at deres Betydning ved Bestemmelsen af Markens oprinde-
lige Vægt endel forringes. Ved Undersøgelsen kunne væsentlig kun saadanne Oplysninger
benyttes, hvor Forholdet angives mellem dansk Mark og fremmed Vægt; undtagelsesvis kan
der anstilles Beregning gennem Forholdsaagivelser mellem Marken og den prægede Mynt,
der sjelden har været af konstant Vægt.

1) 120 marche argenti in pondere Dacie -- 106 marche $\frac{5}{8}$ uncie (orø) argenti
in pondere Trecensi-¹⁾. — 1 Mark troysk vejer 244,75 Gram, 1 troysk Unze
30,69 Gr. — 106 Mk. $\frac{5}{8}$ Unzer tr. -- 26104,10 Gram — 120 Mk. dansk Vægt; 1 Mk.
dansk vejer 217,68 Gram. (1282).

2) 744 marche et 5 uncie (orø) argenti in pondere Dacie — 661 marche 7 uncie
argenti ad pondus Trecense-²⁾. — 661 Mk. 7 Unzer tr. — 161933,88 Gram (se ovenfor)
— 744 Mk. 5 Øre dansk — 5957 Øre dansk. -- 1 Øre — 27,19 Gram; 1 Mk. dansk —
217,62 Gram. (1282).

3) 764 marche $\frac{6}{8}$ uncie (orø) argenti ad pondus Dacie — 679 marche $\frac{6}{8}$ uncie
argenti ad pondus Trecense-³⁾. — 679 Mk. $\frac{6}{8}$ Unzer tr. — 166384,08 Gram (se ovenfor)
— 18355 Trediedels Øre. — 1 Øre — 27,19 Gram; 1 Mark dansk — 217,65 Gram. (1282).

4) 25 mr. argenti ponderis Roskildensis valentes 22 $\frac{1}{2}$ mr. argenti ponderis Colo-
niensis-⁴⁾. — 1 Mark kölnsk Vægt vejer 233,85 Gram. — 10 Mark roskildek Vægt
— 9 Mark kölnsk Vægt. 1 Mark roskildek Vægt -- $\frac{9}{10}$ Mark kölnsk Vægt -- 210,47
Gram. (1332).

¹⁾ Munch. Pavelege Regnskabøger. Pag. 6. Troysk Vægt, efter Staden Troyes i Champagne.

²⁾ Sammensteds.

³⁾ Sammensteds. Pag. 11.

⁴⁾ Sammensteds. Pag. 75.

5) «Marcha argenti ponderis Roskildensis computatur pro $4\frac{1}{3}$ solidis grossorum Thronensium et marcha argenti ponderis Coloniensis computatur pro 5 solidis grossorum»¹⁾. — 1 solidus grossorum Thronensium²⁾ = $\frac{1}{3}$ af 233,95 Gram (1 kölnsk Mark) = 46,77 Gram. — 1 Mark Sølv, roskildsk Vægt = $4\frac{1}{3}$ Gros Tournois à 46,77 Gram = 210,47 Gram. (1332).

At den saakaldte roskildske Mark Sølv, som ifølge de to sidste Angivelser fra Aar 1332 har vejlet 210,47 Gram, tidligere har været tungere, fremgaar af en Optegnelse fra Aar 1282 fra Halland³⁾, hvori siges: «100 marchas argenti puri ad pondus Coloniense ac 130 marchas arg. puri cum pondere Roskildensi, mr. arg. qualibet utriusque ponderis pro 5 mr. den. computanda». Saavel 1 Mark Sølv i kölnsk Vægt som 1 Mark Sølv i roskildsk Vægt regnes altsaa lig med 5 Mark Penge, saaledes at den roskildske Mark herefter skulde have omtrent samme Vægt som den kölnske; dette kan imidlertid ikke have været Tilfældet. Den roskildske Mark har dog herefter været noget tungere i Aaret 1282 end Aar 1332.

Af de foreliggende Oplysninger fremgaar det, som anført, at den danske Mark Sølv har vejlet mindst 217,66 Gram, medens den tungeste skandinaviske Mark (Upsala) har en Vægt af 218,31 Gram.

Der har sikkert været en fælles Vægt over hele Riget⁴⁾. Den «danske» Vægt omtales ligesaa vel i Jylland⁵⁾ som i Skaane⁶⁾. Naar der nævnes «lundensisk» Vægt⁷⁾ og «sjællandsk» eller «roskildsk» Vægt⁸⁾, maa disse Betegnelser nærmest antages at have været lokale; men muligvis kan en enkelt By have holdt Vægten mere fuldvægtig end andre, saaledes at der kan have været nogen, om end kun ringe, Vægtforskjel tilstede. Naar der i Halland tales om Mark Sølv i roskildsk Vægt, ligger der muligvis en Antydning

denne Retning⁹⁾. Af nogen væsentlig Betydning har Forskjellen, som sagt, dog neppe været paa samme Tid. Det maa derimod antages, at Marken i Tidens Løb kan være sunket noget i Vægt over hele Riget.

«Mark» og «øre» ere de tidligst omtalte nordiske Vægtbetegnelser og have været ældre end Betegnelsen «Ørtug». Dennes latinske Benævnelser er «solidus». Betegnelsen «Penning» er af tidlig Oprindelse som Angivelse af de mindre Vægtdele. Vægtpenningen var $\frac{1}{120}$ af Marken.

Ved Indførelsen af præget Mynt var Ordningen saaledes, at 1 Mark i Penge skulde

¹⁾ Munch. Pavelige Regnskabsbøger. Pag. 75.

²⁾ «Grosser», udmøntede i Staden Tours.

³⁾ Hallands forn.-fören. Årskrift. I. Møller. Halland. Nr. 24.

⁴⁾ 1282. «In pondere Dacie», «ad pondus Dacie». Munch. Pavelige Regnskabsbøger. Pag. 5—9. 11.

⁵⁾ 1293. Se. R. D. VI. Pag. 401. — Jvf. Suhm. Danm. Hist. XI. Pag. 309.

⁶⁾ 1310. 1313. 1316. Dipl. Svecan. H. Nr. 1697. III. Nr. 1910. 2074.

⁷⁾ 1299. Se. R. D. VI. Pag. 328. 336.

⁸⁾ 1241. Dipl. A. M. I. Pag. 133. — 1282. Hallands forn.-fören. Årskrift. I. Møller. Halland. Nr. 24. — 1297. Kr. Eraslev. Danmarks Breve fra Middelalderen. Pag. 116. Nr. 667.

⁹⁾ Hallands forn.-fören. Årskrift. Foranstaaende Citat.

svare 1 Vægt til 1 Mark Sølv. Pengene skulde altsaa være af tilstrækkelig godt Sølv, saaledes at det fastsatte Antal Penninge skulde have den samme Værdi som den vejede Sølvmark. Inddelingen af Marken i 8 Ore var fast og fælles for hele Skandinavien, ligesom Ørens Inddeling i 3 Ørtuger blev den samme overalt. Derimod holdt man, som foran omtalt, ikke det samme Antal myntede Penninge paa Marken; følgelig var Penningen af ulige Vægt til forskellige Tider, selv i de enkelte Landes forskellige Dele, i Mod sætning til den konstante Vægtpenning.

Efter de saa fuldstændige Mynter at dømme har Penningens Vægt i de tidligste danske Udmyntninger svinget mellem 0,79 og 0,97 Gram. Den maa herefter antages at have skullet være 0,91 Gram, hvilket giver 30 Stkr. paa 1 Ore, altsaa 210 Stkr. paa Marken, svarende til Sølvvægtens Inddeling.

Med Hensyn til Halvbrakterne stiller der sig den Vanskelighed, at Mynterne ere af en ganske uoverensstemmende Vægt, der varierer mellem 0,20—0,56 Gram, altsaa mellem 1092 og 390 Penninge paa Marken. Man staar her overfor Forhold, som ialfald for Tiden neppe kunne opklares.

Anderledes bliver Forholdet, efterat et ordnet Myntvæsen er blevet indført i de skandinaviske Lande. De rige Mynttrækker frembyde da et fastere Grundlag for Undersøgelsen, navnlig i Danmark, hvor de afløse hverandre uden Afbrydelse.

Det angelsaksiske Myntvæsen blev i det Væsentlige Rettesnoren for det danske, der ordnedes efter engelsk Mønster. Paa flere Maader tilstræbte man Overensstemmelse mellem de to Landes Udmyntninger; en saadan er strax iøjnefaldende ved de fælles Typer og tillige ved Udmyntningernes Vægtforhold. Den nordiske Sølvmark og dennes Inddeling vare allerede bragte i Samklang med det engelske Pund (Sterling), der vejede 349,71 Gram og deltes i 240 Pennies, som altsaa hver skulde veje 1,46 Gram. Da Normannerne overførte deres Vægt med Marken i 8 Ore til England, bragte de den nemlig i Tilslutning til den engelske ved at regne 20 Penninge paa Øren¹⁾ istedetfor 30, altsaa 160 Penninge paa Marken, hvilket just giver 1,46 Grams Vægt for Penningen. Idet Marken regnedes for $\frac{2}{3}$ af Pundet eller 233,14 Gram. Man fluder dog ogsaa, at der i England har været regnet 16 Penninge paa Øren²⁾, altsaa 128 paa Marken, hvorved Penningen fik en Vægt af 1,82 Gram. At de Danske i England regnede med Marken i 8 Ore, fremgaar af Edwards og Guthorms Love, hvor en Bøde af 3 halve Mark svarer til 30 Shillings³⁾ og endvidere 12 Ore ogsaa

¹⁾ Domesday book. I. 7b: CXI solidus de denarili XX in ora. I. 38b: X solidus de XX in ora. I. 100b: XVIII libras denariorum de XX in ora. I. 164: XXV libras de XX in ora. XL libras aliorum nummorum de XX in ora. XXIII libras candidorum nummorum de XX in ora. I. 230: XXX libras ad nummorum de XX in ora. — Jvf. Steenstrup. Normannerne. IV. Pag. 172 og Schmid. Gesetze d. Angels. Pag. 591.

²⁾ Jvf. Steenstrup. IV. Pag. 172, hvor citeres: Hist. Monast. de Abingdon. II. Pag. 121. 2 ora = 32 denarii.

³⁾ 3. § 1. — reddat XXX sol. cum Anglis et cum Danis III dimidius marcas. Liebermann. Gesetze d. Angels. Pag. 131.

til 30 Shillings¹⁾. 1½ Mark er saaledes det samme som 12 Øre, og altsaa svarer 1 Mark til 8 Øre. Det angelsaksiske Vægtsystem har iøvrigt ikke været ens i Englands forskellige Riger²⁾ og har sikkert været underkastet Svingninger, der man have gjort deres Indflydelse gjældende paa de Danske Vægtregning i England. — Vi have i det Anførte fremdraget de Tal, som væsentlig spille en Rolle ved Ordningen af det danske Myntvæsen under Svend Tveskjæg og Knud den Store.

I den første Tid af denne Periode have de danske Udmyntninger en meget betydelig Vægt, der varierer fra 1,25 indtil 1,60 Gram³⁾; enkelte Mynter naa endog til c. 2 Gram. Det man herefter anlages, at man har anvendt den engelske Pengevægt efter en Deling af Øren i 20, stundom i 16 Penninge, hvilket, som ovenfor sagt, skulde give en Penning-vægt af 1,46 og 1,82 Gram. Derefter aftager den danske Mynt stærkt i Vægt; i det østlige Danmark vejer den som oftest 1—1,16 Gram og i det vestlige 0,70—0,80 Gr., hvilket formentlig er foranlediget ved, at man er gaaet over til den skandinaviske Vægt, med Marken vejende 218,8t Gram, og i Østdanmark og paa Øerne har delt Marken i 192 Penninge, hver af 1,14 Gr.'s Vægt, i Jylland derimod i 288 Penninge af 0,76 Gr.'s Vægt.

En Undersøgelse af vore Mynters Vægtforhold viser, at Pengemarken i Tidsrummet for Harald Hein i det østlige Danmark vel hyppigst har været delt i 192 Penninge, men at den dog stundom har været udpræget i 240 Penninge af 0,91 Grams Penning-Vægt, altsaa efter inddelingen af den vejede Mark, og at den paa Sjælland og selv i Skaane endog myntes ud i Penninge af 0,76 Grams Vægt, svarende til den jyske Pennings Vægt. Fra Harald Heins Tid og senere bliver Pengemarkens Deling i 240 Penninge den almindelige i Skaane og paa Sjælland og Fyen. I Jylland er dens Deling i 288 Penninge næsten konstant. Stundom finder dog Udmyntning Sted med endog 384 Penninge paa Marken eller 16 paa Örtugen⁴⁾. De fra Tid til anden stadig indtrædende Fald i Myntvægten have utvivlsomt været foretagne for at skaffe Kongen en særlig Fordel gennem Udmyntningen.

Ligesom i Danmark finder man ogsaa vexlende Myntforhold og en forskellig Deling af Pengemarken i Sverigs Landsdele. Medens man ogsaa her har 10 Penninge paa Örtugen, har det Almindelige dog sikkert været 8 Penninge⁵⁾. Denne Inddeling af Örtugen holdt sig senere i Mellemøsterrig. I Gøtlandene flodes derimod 16 Penninge og paa Gulland

¹⁾ 7. — «XII oras cum Daels et XXX sol. cum Anglia». Liebermann. *Gesetze d. Angels.* Pag. 131.

²⁾ Jvf. Schmid. *Gesetze d. Angelsachsen.* Pag. 591—595.

³⁾ Jvf. Kr. Ereløv. *Aarb. f. n. O. og H.* 1875. Pag. 125. (Roskildes ældste Mønter.)

⁴⁾ Den danske Mynts Vægtforhold under Knud den Store og Hardeknud er behandlet af Kr. Ereløv i: *Aarb. f. n. O. og Historie.* 1875. Pag. 124. 125. 168—170. (Roskildes ældste Mønter). — Om nordisk og engelsk Myntvægt: *Christiania Videnskabselsk. Forh.* 1876. Nr. 1 (C. J. Schive, ved B. Morgenalterne) og C. J. Schive. «The Weight of English and Northern Coins» by John Evans. 1871.

⁵⁾ 1332. «Sciendum est quod VIII denarii Suevi faciunt solidum et III solidi faciunt oram et VIII ore faciunt marcam». Münch. Pavellige Regnskabsbøger. Pag. 85.

og Øland 12 Penninge paa Ørtugen¹⁾. Disse forskellige Delingsmander have dog muligvis vekslet i Tidens Løb ligesom i Danmark og kun været raadende i Perioder. Norges Mynter vise, at Penningen har vekslet stærkere i Vægt der end i de andre skandinaviske Lande. Paa Island synes Ørtugen i en Periode at have været delt i 20 Penninge²⁾.

Man kjender ikke nogen fyldestgørende Forklaring paa Ordet «Ørtug». Det forekommer ikke som dansk Vægtbetegnelse i England og maa saaledes antages ikke at være brugt i Vikingetiden, men først at være opstaaet senere, oprindelig kun som Betegnelse for Pengebeløb, samtidig med Myntprægningens Paabegyndelse i det samlede Skandinavien. Da Øren, ifølge de ældste af Knud den Store prægede Mynters Vægt, maa have indeholdt 20 og stundom 16 Penninge, og Ørtugen saavel i Danmark som i Sverige — Gøtlandene, Øland og Gulland frægnede — havde 10 eller 8 Penninge, synes Ørtugen oprindelig at have været en halv Øre, og Betegnelsen «Ørtug» tør da muligvis antages at være dannet af Øre og et Udtryk, svarende til «tve» og senere omformet til «tug», hvorved Ørens Tve-delning betegnedes. Denne Betegnelse har derefter holdt sig, selv efter at Øren ikke længer deltes i Halvdele, men i Trediedele. At «tug» skulde være opstaaet af «ti», fordi Ørtugen i Almindelighed indeholdt 10 Penninge, har neppe nogen Sandsynlighed for sig³⁾.

De i den her omhandlede Periode i Danmark prægede Penge have sikkert alle, med Undtagelse af Halvbrakteerne, været udmyntede som hele Penninge.

Paa efterstaaende Tabeller findes en Oversigt over de hidtil fremkomne danske Udmyntningers Vægt. Tabellerne ere ordnede efter de i det sidste Afsnit optagne Mynttypers Rækkefølge og angive saaledes i Hovedrækkene Penningens skiftende Vægt i Danmark. De i Parenthes anførte Tal betegne den paaregnede Penningvægt efter følgende Forholdstal:

Engelsk Penningvægt. 1 Mark = 233,14 Gram.

1,82 Gram	=	1/10 Øre	=	1 Penning.	1 Mark =	128 Penninge.
1,46	—	=	1/10	—	—	= 160 —

Skandinavisk Penningvægt. 1 Mark = 218,81 Gram.

1,14 Gram	=	1/14 Øre	=	1 Penning.	1 Mark =	192 Penninge.
0,91	—	=	1/20	—	—	= 240 —
0,76	—	=	1/28	—	—	= 288 —
0,67	—	=	1/48	—	—	= 384 —

¹⁾ H. Hildebrand. Sveriges Medeltid. Pag. 773—774.

²⁾ Jvf. Olaf den Helliges Sagn. Kap. 132. — Se Schive. Norges Mynter. Indledning af Holmboe. Pag. V. — Annaler f. n. O. og Hist. 1847. Pag. 203.

³⁾ Holmboe. Indledning til Schive. Norges Mynter Pag. IV. Anm. 9. — H. Hildebrand. Sveriges Medeltid. I. Pag. 756.

	Eldste Myst- grupper.	Halv- brakteater.	Svend Tveskjæg.	Knud den Store.	Hardeknud.	Magnus den Gode.	Svend Estridsen.
Slesvig. Lund . . .	(0,91)		(1,08)	(1,08)	(1,14)	(1,14)	(1,08)
	0,97-1,08		1,00	1,02-2,04	1,05-1,13. 1,04-1,12	1,05-1,17. 1,03.	1,04
	0,85-0,90.			(1,46)	(1,46)	0,87-0,99. 0,82. 1,04-1,12	(1,46)
	0,88. 0,97			1,30-1,48. 1,45	1,45	1,04-1,11. 1,08. 0,97	1,45
				1,25-1,41. 1,17-1,30	(1,14)	1,08-1,05. 1,05	(1,14)
				1,25-1,41. 1,08-1,47	1,10. 0,87-0,99. 1,08	(0,91)	1,00. 0,91-1,07
				(1,14)	1,08. 1,07-1,17. 1,05	0,83. 0,85-0,90. 0,85	0,85-1,14. 1,02-1,12
				1,07. 1,08. 1,15. 1,19	1,04. 1-1,12. 1,05. 1	0,88	0,85-1,12. 0,85-1,12
				0,88. 1,05. 1,15. 1,29	1,11. 1,15-1,06. 1,00	(1,14)	1-1,08. 0,82. 0,97-1
				1,19. 1,15-1,18. 1,10	1,11. 1,05. 1,01-1,04	1,01-1,13. 1,02-1,11	0,95-1,18. 1,10 (?)
				1,01-1,12	1,16. 1,08. 1,08. 1,07	1. 1,05	0,98-1,08. 0,92-1,1
					1,05. 1,01. 1,03. 1,06	(Edvard) 0,88. 1,08-1,12.	0,83. 0,97-1,04
							1,16. 1,01. 1,04. 0,9
							1,05. 0,98-1,08. 1,1
							1. 0,98-1,19. 0,97
							0,98-1,19. 0,94-1,1
							0,96-1,08. 0,96-1,1
Gori . . .					(1,14)	(1,14)	(1,46)
					1,08	1,05-1,11	1,45
Borgeby . . .							(1,46)
							1,45
Thumatorp . . .							(?)
Sjælland. Roskilde . . .				(1,46)	(1,14)	(1,14)	(1,14)
				1,54	1,03. 0,97. 0,98-1,08	1,03-1,10	1,06-1,12. 0,90-1,1
				(1,82)	(0,78)	(0,91)	0,90-1,08. 0,85-1,1
				1,80	0,65-0,75. 0,66-0,70	0,94. 0,96. 0,95-1,08	1,02
				(1,14)		0,88	(0,91)
				1,24. 1,22. 1,08			0,97-0,94. 0,90
				0,95-1,10. 0,94-1,12			
Ringsted . . .				(1,08)			
				1,45			
				(1,14?)			
				1,08			
Slagelse . . .				(1,14)	(1,14)	(1,14)	(1,14)
				0,98-1,04. 1,05. 1,15	1. 1,01. 0,90-1,12	1,07. 1,11. 1-1,08	0,90-1,12. 1,02. 1,1
				0,95-1,22. 1,08-1,61	0,97-1,23		0,92. 1,01. 0,97-1,1
				(0,91)			1,05. 0,93
				0,95-0,98. 0,88			

Harald Høin.	Knud den Hellige.	Oluf Hønger.	Erik Ejegod.	Niels.	Erik Emsø.	Erik Lem.
(0,91) 10-1,05 0,95-1,01	(0,91) 0,90 0,90-1,00 (1,14?)	(0,91) 0,95-0,98 0,93 0,90-0,98	(0,91) 0,90-0,95 0,91-0,97 0,78-0,98	(0,91) 0,90-0,90 0,90-0,90	(0,91) 0,95-0,98	
	1,07					
.....	(0,78?) 0,78					
(0,91) 11	(0,91) 0,97					
(0,91) 10-1,05	(0,91) 0,78-1,08	(0,91) 1,08	(0,91) 0,90-0,90	(0,91) 0,90-1,01 (0,78) 0,70 0,65-0,78 0,65-0,78 0,65-0,90	(0,91) 0,71-0,74 0,95-0,98 0,94-0,95 0,90-0,95	(0,91) 0,90?
.....	(0,91) 0,90-0,95	(0,78) 0,71	(0,78) 0,70			
(1,14) 10-1,11	(0,91) 0,78-1,08	(0,91) 0,94				

	Ældste Mynt- grupper	Halv- brakteater	Svend Tveskjæg	Knud den Store.	Hardeknud.	Magnus den Gode.	Svend Estriden
Fyn. Odense				(1,14) 1,04		(1,14) 1,04. 1,05-1,25. 0,80 1,04. 1,30 (Edvard) 0,80 (Harald). 1,05 (Johannes)	(1,14) 1,02-1,42. 1,05. 0
Tøftum						(1,14) 1,05-1,25 (Edvard) 1,10-1,30.	
Jylland. Aalborg					(0,76) 0,85-0,85		
Aarhus					(0,76) 0,67-0,76. 0,70-0,80 0,84-0,87. 0,65-0,75	(0,76) 0,66-0,79. 0,79	
Viborg				(1,44) 1,37-1,25. 1,40. 1,44 (0,76) 0,66-0,75. 0,74-0,85 0,76. 0,75-0,85. 0,85 0,71	(0,76) 0,85. 0,66-0,80	(0,76) 0,64-0,80	(0,76) 0,66-0,76. 0,64. 0,7 0,60-0,70. 0,66. 0: (0,71) 1,02. 1,00 (0,76) 0,56-0,75. 0,60-0,6 0,54-0,75. 0,64-0,7
Ørbæk				(0,76) 0,70-0,85	(0,76) 0,66-0,79		
Randers							
Ribe				(1,44) 1,30-1,60. 1,34-1,50	(0,76) 0,78-0,77. 0,67-0,79		(0,76) 0,70-0,85. 0,70-0,8
Hedeby	0,55-0,56 0,53-0,57 0,52-0,55 0,57. 0,50 0,50			(0,76) 0,70. 0,71	(0,76) 0,66-0,75	(0,76) 0,65. 0,66. 0,66-0,74	(0,76) 0,64-0,69. 0,60-0,7 0,75. 0,56-0,76. 0,60-0,75. 0,65 0,50-0,65. 0,60-0:

Saa vel en større Udmyntnings som en enkelt Mynts oprindelige Vægt er ofte vanskelig at bestemme paa Grund af Mynternes slidte Tilstand og Udførelsens Uøjagtighed. Vægten af de for stærkt beskadigede Mynter er ikke opført i Tabellerne; de med Kursivskrift angivne Vægtstørrelser ere tvivlsomme (Knud den Store. Typ Nr. 13. Hardeknud Nr. 6. 31. 31. 35. Magnus Nr. 3. 8. 31. Stridsperioden Nr. 4. Svend Estridsen Nr. 11.

Harald Hein.	Knud den Hellige.	Oluf Hunger.	Erik Ejegod.	Niels.	Erik Emon.	Erik Lam.
.....	(0,81) 0,81-1,04					
.....	(0,76) 0,75					
(0,91) ,81-0,96	(0,877) 0,86-0,817	(0,877) 0,83		(0,577) 0,407 (0,79) 0,71		
.....			(0,76) 0,84-0,76			
.....				(0,767) 0,67. 0,64. 0,63		

12. 15. 18. 23. 29. 48. 52. 55. 76. Oluf Hunger Nr. 3. Erik Lam Nr. 2). Edmøntningernes Nøjagtighed for de enkelte Penninges Vedkommende viser sig ofte at være meget ringe. Et større Antal fuldt bevarede Penninge, prægede med samme Stemplar, kunne jævnlig være af en forholdsvis betydelig, indbyrdes Vægtforskjel; her maa selvfølgelig Middelvægten særlig tages i Betragtning. For de Typers Vedkommende, hvor Mynterne ere medtagne af Brug, maa altid den største Vægt faa væsentlig Betydning.

Medens man i det daglige Liv har taget Penningen, som den tilbød sig, uden Hensyn til dens noget større eller mindre Vægt, har man derimod ved større Betallinger, hvor Udmyntningernes forskellige Vægt kunde spille en Rolle, benyttet Udvejning af Pengene som Sølvs. Mynterne vare som Regel af omtrent 15-lødigt Sølvs og have, ialfald indenfor Landets Grænser, været regnede som Sølvs af tilstrækkelig god Lødighed, selv om de ikke altid vare det. Mod Slutningen af det her omhandlede Tidrum forringes dog Lødheden saa stærkt, at der snart efter skjæles mellem Mark Sølvs og Mark Penge.

Udmyntningerne under Svend Tveskjæg og i Knud den Stores første Regjeringsperiode bleve, som anført, prægede til en Penningvægt af 1,82 Gram; derefter udmyntes Penningen til en Vægt af 1,46 Gram. Denne Vægt, der overføres fra England, benyttes en Tid ved Danmarks vigtigste Myntsteder. I England nedsætter Kong Knud Myntvægten kort Tid efter Aar 1020¹⁾ ved at indføre den skandinaviske Markvægt paa 218,31 Gram med Penny'en vejende 1,14 Gram. En tilsvarende Forandring indføres saa Aar efter, 1025—1027²⁾, i Danmark, hvor man da forlader den engelske Markvægt og gaar over til den skandinaviske. I Skaane og paa Øerne deles derpaa Marken i 192 Penninge, der ligeledes udmyntes til en Vægt af 1,14 Gram, altsaa 24 Penninge paa Øren eller 8 paa Ørtugen. I Jylland derimod deles Marken i 288 Penninge af 0,76 Grams Vægt, altsaa med 36 Penninge paa Øren eller 12 paa Ørtugen, hvilken Vægt derefter bliver den almindelig anvendte i Jylland. Ved Myntforandringen optager man saaledes ikke den oprindelige, danske Myntvægt, men slutter sig derimod tildels til det nye, engelsk-skandinaviske Myntsystem.

Hardeknud. Den almindelige Penningvægt i Skaane og paa Sjælland er 1,14 Gr., i Jylland 0,76 Gram. En Svingning viser sig for Lunds Udmyntningers Vedkommende op til 1,46 Gram (Nr. 4) og muligvis ned til 0,91 Gram (Nr. 6), altsaa 1²⁰ Øre eller 10 Penninge paa Ørtugen. Ved Roskildemynten indtræder der en stærk Nedgang til 0,76 Gr., saaledes at Penningen synker til en ligesaa ringe Vægt som den jyske.

Magnus den Gode. Det samme Vægtforhold med Penningen paa 1,14 Gram holder sig i Skaane og paa Øerne; dog indtræder der et Par Svingninger til 0,91 Gram i Lunds og Odenses Penningvægt (Nr. 3. 4. 21). I Jylland holder Penningen fremdeles en Vægt af 0,76 Gram. Striden mellem Magnus og Svend Estridsen lader ikke til at have haft nogen Indflydelse for Myntvægtens Vedkommende.

Svend Estridsen. Den normerede Penningvægt i Skaane og paa Sjælland og Fyen er fremdeles 1,14 Gram og i Jylland 0,76 Gram. I Skaane svinger Vægten op til 1,82 Gram og 1,46 Gram (Nr. 1. 2)³⁾; muligvis er Penningvægten sunket ned til 0,91 Gram ved enkelte Udmyntninger (Nr. 11. 12. 15. 18. 23. 29). I Slutningen af Svends Regjering sker

¹⁾ Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 124. (Kr. Erlev. Roskildes ældste Mønter).

²⁾ Sammesl. Pag. 170.

³⁾ De to Udmyntninger maa dog formentlig betragtes som Skuemynter.

der en Nedgang til 0,91 Gram for Roskildemyntens og vistnok ligeledes for Slagelsemyntens Vedkommende (Nr. 43. 44. 48. 52). Et Par Jydske Udmyntninger, formentlig fra Viborg, vise en forhøjet Vægt af 0,91 Gram (Nr. 60. 61), medens i Hedeby Vægten af en Udmyntning synes at være sunket ned til 0,67 Gram (Nr. 76). Ellers holder den Jydske Penningvægt sig konstant, 0,76 Gram.

Harald Hein. Der indtræder nu mere faste Forhold i Penningsvægten ligesom i Myntvæsenet i det Hele, hvilken Forbedring dog kun holder sig under denne Konge. Over hele Riget udmyntes Penningen til en Vægt af 0,91 Gr., altsaa 10 Penninge paa Ørtugen, saavel i Øst- som i Vestdanmark. Kun en enkelt, muligvis tidlig Udmyntning i Slagelse har endnu en Penningvægt af 1,14 Gram (Nr. 5).

Knud den Hellige. Der viser sig atter Forskjel mellem den østlige og den vestlige Penningvægt. I Skaane og paa Sjælland og Fyen er den normerede Vægt 0,91 Gr. Dog har Udmyntningen fra Borgeby i Skaane kun en Vægt af 0,76 Gram. I Jylland daler atter Vægten til 0,76 Gram, ved Udmyntningen i Viborg muligvis endog til 0,67 Gram.

Oluf Hunger. De faa Mynter fra denne Konge vise en Penningvægt af 0,91 Gram i Skaane og paa Sjælland; i Ringsted er den dog kun 0,76 Gram, i Viborg synes den fremdeles kun at være 0,67 Gram.

Erik Ejegod. I Lund og Roskilde er Penningsvægten vedblivende 0,91 Gram og i Ringsted 0,76 Gram. Denne sidste Vægt holder ogsaa Udmyntningen i Randers.

Niels. I Skaane er Penningvægten 0,91 Gram, paa Sjælland 0,91 og 0,76 Gram og i Jylland 0,67 og 0,76 Gram.

Erik Emun. I Skaane og paa Sjælland er Penningvægten 0,91 Gram. Fra Jylland kjendes den ikke.

Erik Lam. Oplysninger savnes om Penningvægten.

Undersøgelsen af den danske Myntpennings Vægt viser altsaa i sine Hovedtræk, at man ved de ældste Udmyntninger har gjort Penningvægten i Overensstemmelse med den nordiske Sølvmarks Penningvægt, 0,91 Gram, eller 240 Penninge paa Marken. Senere, efterat et ordnet Myntsistem er indført i Riget, har man først anvendt den engelske Marks Penningvægt, og derefter er man gaaet tilbage til den danske Mark med Penninge af forskjellig Vægt. Kun undtagelsesvis foretages der Udmyntninger, i Overensstemmelse med den vejede Sølvmarks Penningvægt, saaledes at der gaar 240 Penninge paa Marken.

Denne oprindelige Myntinddeling gennemføres først under Harald Hein, saaledes at der over hele Riget bliver den samme Penningvægt, 0,91 Gram; overalt regnes der med 10 Penninge paa Ørtugen, 30 paa Øren og 240 paa Marken.

Under de følgende Konger bevares denne Deling af Pengearken i Skaane, paa Sjælland og Fyen, undtagen i Ringsted, hvor Penningen under Oluf Hunger og Erik Eje-

god udmyntes, ligesom i Reglen aller i Jylland, til en Vægt af 0,76 Gram, altsaa 12 Penninge paa Ørtugen, 36 paa Øren og 288 paa Marken. Mærkelig ringe er Viborg-Mynternes Vægt, 0,67 Gram, under Knud den Hellige, Oluf Hunger og Niels.

Afvigende i Vægt fra den almindelig benyttede Penning udmyntes der overalt paa forskellige Tidspunkter Penge af en anden, snart større, snart ringere Vægt, saaledes at Mynternes Vægt og dermed Antallet af dem paa Marken ikke bliver konstant. Udmyntningerne maa saaledes have været underkastede forskellige, til Tider skiftende Forhold og praktiske Hensyn. Mangelen paa Smaamint, halve Penninge eller Oboler, viser sig stedse i de mange overlappede Mynter, som forekomme i Fundene lige til den sidste Tid, saaledes endnu i det under Erik Emun nedlagte Tesebølle Fund. Først under Svends, Knuds og Valdemars Fællesregjering præges halve Penninge, ensidede, tynde Hulpenge, de saakaldte Braktenter.

I de ældste danske Love ligesom i de angelsaksiske findes, som foran omtalt, særlig strenge Straffe for Falskmyntneri. Den Slutning kunde drages heraf, at Pengeforfalskning var en ikke ualmindelig Forbrydelse, og at der derfor i Mynttrækkerne maatte forekomme adskillige falske Mynter. Mistanke i saa Henseende kunde navnlig rettes mod de mange, slet udførte, ofte helt barbariske Mynter, der tilhøre den tidligere Periode, og som først forsvinde ved Harald Hæns Forbedring af Myntvæsenet. Og blandt disse mistænkelige Udmyntninger maatte da Opmærksomheden særlig fæstes paa dem, der kun indeholde en enkelt eller nogle faa læselige og velprægede Mynter, medens et stort Antal Variationer ere yderst raat udførte og uden Spor af Mening i Omskrifterne. Som Exempler kan fremdrages de store jyske Udmyntninger under Knud den Store fra Ornbæk, under Hardeknud fra Aarhus, Viborg og Ornbæk, under Magnus den Gode fra Viborg og Ribe og fra Viborg under Svend Estridsen.

Spørgsmaalet om, hvorvidt disse barbariske Mynter kunne betragtes som falske, maa utvivlsomt besvares benægtende¹⁾. Det er aabenbart, at disse Mynter ofte tilhøre Udmyntninger, der ere foretagne i Skyldsamhed. De første Stempler have været gjorte med Omhu, medens Resten har været udført af Myntprægere, der ikke have været synderlig forfarne i deres Kunst, men som under den store Travlhed med Udmyntningen have skullet skaffe mange Stempler tilveje; det gjaldt da kun om at give disse en vis Lighed med det oprindelige Stempel, og denne er efterhaanden blevet fjernere. At dette forholder sig saaledes, ses deraf, at der næsten altid ved talrig repræsenterede Myntgrupper findes Overgangsformer fra de godt udførte Mynter til de slette. I adskillige Tilfælde kan Omskriftens delvis forvirrede Indhold endnu følges og Fremstillingen være ret omhyggelig udført; paa andre spores den oprindelige Omskrift i de rigtige Bogstaver, kun stillede i forvirret Orden,

¹⁾ Jvf. hr. Erslev. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 126. (Roskildes ældste Mønter.)

samtidig med at Fremstillingens Udførelse er forringet, og endelig komme de yderst degenererede Mynter. At de alle ere prægede samtidig og paa samme Sted tør slutes deraf, at ikke sjelden et af de bedre udførte Stemples findes anvendt sammen med et af de ringere. Selv de mest barbarisk udførte Mynter tør man saaledes ikke anse for falske, da de maa antages at være udførte paa Grundlag af læselige Mynter, som man ofte endnu ikke kjender. Adskillige af disse ville muligvis engang i Tiden komme for Dagens Lys og føre til Forstaaelse af deres uheldige Udløbere.

I den foregaaende Undersøgelse af Myntens Værdi er Behandlingen af dens Lødhed ganske forblivet. Spørgsmaalet har selvfølgelig sin Interesse, selv om Legeringen i den her omhandlede Periode ikke er underkastet Forandringer af større Betydning. Dette Spørgsmaal vilde dog kun kunne løses med noget virkeligt Resultat, naar de forskellige Myntgruppers Lødhedsforhold kunde sammenlignes Indbyrdes og Forholdstallene opstilles. Men dette lader sig vanskelig gjøre, Idet Mynterne vilde gaa tabt ved Undersøgelsen, naar denne skulde være fornøden omhyggelig; og den langt overvejende Part af denne Periode's Mynter ere for sjældne og værdifulde til at turde ødelægges. Man maa derfor lade sig nøje med at betragte Mynternes Værdi i Forholdet efter deres Vægt, ligesom Datidens Mennesker som oftest have været henviste til at gjøre det. Men de Gamle, der vare kyndige i Pengesager, have dog sikkert fortræffelig vidst, at Lødheden ikke altid var den samme, og at nogle Udmyntninger vare af ringere, virkelig Værdi end andre af samme Vægt. Et oplysende Exempel herpaa findes i Olaf den Helliges Saga, som ganske vist fortælles en rum Tid efter de meddelte Begivenheder, men hvor dog Traditionen tør antages at have sin Betydning. Sagaen fortæller, at Kong Olaf sendte en betroet Mand over til Færøerne for at hente Skat. Da denne skulde udbetales, modtog Udsendingen først en Pung med Sølvpenge, som rystedes ud paa et Skjold, men som han vægrede sig ved at tage imod med de Ord: »Jeg tror, at alle de gale Penge, som findes paa Nordøerne, ere samlede her«. Han fik da en anden Pung med Penge, der vare betalte i Landskyld. »Disse Penge ere daarlige«, sagde han, »dog tænker jeg, at ved en almindelig Gjæld uden særdeles Hetingelser vilde sligt blive modtaget; men saadanne Penge vil jeg ikke modtage til Kong Olaf«. Endelig faar han en tredje Pung, om hvis Indhold han udtaler: »Vi behøve ikke at betragte disse Penge næjere; her er den ene Pennug bedre end den anden. Disse ville vi modtage«. Derpaa blev Sølvet vejat og hældt ud i en Hjelms, efterhaanden som det afvejedes.

Sagaen viser, hvorledes man i en blandet Masse af Penge, hvoriblandt vistnok ogsaa har været fremmede, godt har forstaaet at udskille de falske Penge og de mindre værdifulde fra de gode, og at man ved Betalinger med sammenblandet Mynt af tilstrækkelig god Lødhed har vejat og ikke talt den. I vore Fund fra denne Periode træffes undertiden afgjort falske Mynter. Det gulagtige, mere kobberholdige Metal er tydelig afstikkende blandt de hvide Penge.

Efter Erik Lams Regjeringstid indtræder der paa forskjellig Vis forandrede Forhold i vort Myntvæsen. Det bliver saaledes ikke længere Skik at anbringe Myntprægerens og Myntstedets Navne paa Myntens Revers, hvor man derimod ofte vil træffe en Fremstilling af den gejstlige Myntherre, naar han er Andelshaver i Mynten. Jevnlig udmyntes der nu ensidede, lette Mynter af tyndt Sølvblik, de saakaldte Hulpenge eller Brakteater, der i Lighed med svenske og norske Brakteater have havt en halv Pennings, Obols, Værdi. Endelig forringes, som ovenfor sagt, snart efter Lødigheden saa stærkt, at Mynten ikke mere tages for godt Sølv, og der skjælnes derfor mellem Mark Sølv og Mark Penge. Allerede i Aaret 1180¹⁾ angives Pengemarkens Værdi kun at være en Trediedel af Sølvmarkens.

¹⁾ «XXX marchæ de insula Sild» (1141) regnes 1180 for «X marchæ argenti». Dipl. A. M. I. Pag. 246. 262.

IX.

Fund af dansk Mynt indtil 1146.

Fra de tre nordiske Riger kjendes ialt 202 Fund, som indeholde 10,848 skandinaviske Mynter. I 179 af disse Fund findes danske Mynter, i et samlet Antal af 7,616.

Mynternes Forekomst i Fundene er i mange Tilfælde, hvor de forvirrede Omskrifter ikke yde nogen Oplysning, af største Betydning ved Undersøgelsen af Mynttypernes Alder. Fundene yde de sikreste Holdepunkter for Bestemmelsen heraf, og det i dem indeholdte Materiale maa kunne lede til et, inifald tilnærmelsesvis, rigtigt Resultat. Den følgende Oversigt over de skandinaviske Fund af dansk Mynt er, saavidt muligt, ordnet kronologisk; i adskillige Tilfælde, hvor Fundet er lille eller mindre nøjagtig beskrevet, kan Aldersbestemmelsen kun sættes efter et Skjøn.

Indenfor Skandinaviens Grænser, og selv indenfor vore egne, fandt den danske Mynt langt fra den Anvendelse ved Pengesummers Udredelse som den fremmede, navnlig den angelsaksiske og den tyske Mynt, og synes ikke at have havt synderlig stor Udbredelse i Landene Syd for Østersøen. Den forekommer forholdsvis sjelden i Fund derfra og kun undtagelsesvis i større Antal. Til den skandinaviske Fundrække, hvori dansk Mynt forekommer, er føjet de vigtigste, kjendte Fund med dansk Mynt, ialt 22, fra Tyskland, Polen og Rusland.

I efterfølgende Fundbeskrivelse findes ved de danske Mynter under de enkelte Konger angivet Myntstedet og Typens Nummer, svarende til Nummeret i den følgende Beskrivelse af Typerne og paa Tavlerne. De til Typ-Nummeret føjede, mindre Tal angive Typens Myntantal i Fundet. Findes Intet Tal vedføjet, optræder Typen med en enkelt Mynt.

For de fremmede Mynters Vedkommende er kun Antallet anført, samt den eller de Regenter, hvem de yngste Mynter i Fundet tilhøre, forsaavidt som dette har kunnet oplyses. For Norges, Sverigs og Englands Vedkommende er stedse den yngste Regent anført.

Halve Mynter ere ikke særlig angivne, men opførte som hele.

Af de tilføjede Henvisninger betegner »K. M.» den kongelige Myntsamling i Kjøbenhavn og »St. Inv.» Stockholms Myntkabinets Inventarium; derefter følger Fundets Nummer i Arkivernes Journaler.

Fund fra Skandinavien.

1. Jæderen (?), Stavanger A., Norge. c. 1856. 1 dansk (Ældste Myntgrupper. Lund: Nr. 1), 2 engelske (—Ceolwulf. 822—824), 2 frankiske. Jvf. Aarb. f. n. O. o. Hist. 1877. Pag. 126 (O. Rygh) og Christiania Vidensk. Selsk. Forh. 1876. Nr. 10 (O. Rygh).
2. Björkö i Malaren, Stockholms L. 16 (?) danske (Ældste Myntgrupper. Lund: Nr. 1 a, 2, 4 a, 5 a, 6 a, 7), engelske, karolingiske, kufiske. Forskjellige Gravfund. Jvf. Månadsbladet. 1885. Pag. 128 o. F. (H. Hildebrand).
3. Lerchenborg, Aarby S., Arts H., Holbæk A. 1889. 1 dansk (Ældste Myntgrupper. Lund: Nr. 1), 1 Ludvig den Fromme, 2 kufiske. Sølvsager. K. M. 562.
4. Halland, ukjendt Findsted. 1878. 2 danske (Ældste Myntgrupper. Lund: Nr. 6 a), 131 kufiske, 2 Blanketter. Sølvsager. St. Inv. 6123.
5. Näsby, Taxinge S., Selebo H., Södermanlands L., Sverig. 1892. 1 dansk (Ældste Myntgrupper. Lund: Nr. 6), 58 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 9136. 9137. Jvf. Månadsbladet. 1892. Pag. 172.
6. Skaane a, ukjendt Findsted. 1 dansk (Ældste Myntgrupper. Lund: Nr. 6 a).
7. Bleking, ukjendt Findsted. 1 dansk (Ældste Myntgrupper. Lund: Nr. 7). Jvf. H. Hildebrand. Sveriges Medeltid. 1. Pag. 777.
8. Spangereid, Søndre Undal Præstegjeld, Lister og Mandal A., Norge. 1879. 4 danske (Ældste Myntgrupper. Lund: Nr. 7 a), 1 Ludvig den Fromme. Gravfund. Aarb. f. Foren. i norske Fortidsminners Bev. 1879. Pag. 43.
9. Sejersø ved Sjælland. 1858. 84 danske (Ældste Myntgrupper. Lund: Nr. 6 a Fragmenter. — Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 a), 10 engelske (—Eadfræd, 946—955), 1 tysk (Bruno af Köln, 953—965), 1 böhmsk, 97 kufiske. Sølvsager. K. M. 187. 191. 195. 203.
10. Pålstorp, Haas S., Luggude H., Malmöhus L., Skaane. 1870. 2 danske Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 a), 1 tysk, 35 kufiske (—916). Sølvsager. St. Inv. 4313.
11. Bröcka, Brunthly S., Luggude H., Malmöhus L., Skaane. 1876. 1 dansk (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1), 1 engelsk, 117 kufiske (—923). Sølvsager. St. Inv. 5881. 5891.
12. Steingade, Tullebølle S., Langeland. 1827. Danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 Fragmenter), 1 engelsk, 1 kufisk (942). Sølvsager. Jvf. Ant. Ann. IV. Pag. 596.
13. Skaane b, ukjendt Findsted. 1818. 1 dansk (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 ?), 22 kufiske (—947). St. Inv. 1504. 1519.
14. Skjæppengegaard, Ro S., Bornholm. 1878. 1 dansk (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1), 3 tyske (Otto I, 936—973). 1 byzantinsk, 31 kufiske (—954). Sølvsager. K. M. 429.
15. Gåshagen, Vesterhejde S., Gulland. 1892. 2 danske (Halvbrakteater.

Hedeby: Nr. 1 s?), 2 tyske (Otto), 2 byzantinske (949—959), 153 kufiske, 1 Blanket. Sølv-sager. St. Inv. 6088. 7296. 9086. 9162.

16. Vestermarie Sogns Udmark. Bornholm. 1861. 3 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 a), 20 tyske (Erchembald af Strasburg, 965—991), 3 Italienske (deriblandt 1 Trajan), 9 byzantinske, 69 kufiske (—968). Sølv-sager. K. M. 224.

17. Tarup, Sønder-Næraa S., Aasum H., Odense A. 1862. 1 dansk (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1), 2 tyske (Otto II), 109 kufiske (—971). Sølv-sager. K. M. 231.

18. Vesterhejde S., Gulland. 1869. 3 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 a, «tynde, efter Carl den Stores»), 2 tyske, 69 kufiske (—971). Sølv-sager. St. Inv. 4092.

19. Hødstup, Sørbymagle S., Vester-Flakkebjerg H., Sorø A. 1855. 3 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 a), 3 tyske (Otto af Baiern, 976—982), 118 kufiske (—967). Ringgulv. K. M. 147.

20. Odense, Fyen. 1889. 5 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 a), 4 kufiske. K. M. 585.

21. Frørup S., Flensborg A., Slesvig. 1811. 4 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 a). Optegnelse i K. M.

22. Hundlund, Vesterhejde S., Gulland. 1883. 1 dansk (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1, «karolingisk Efterligning»), 1 byzantinsk, 22 kufiske. St. Inv. 7295.

23. Gremmerup, Angel, Flensborg A., Slesvig. 1739. Danske, ubestemt Antal (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 s?, o. fl.). Jvf. Beskr. o. danske Mynter og Medailler. Pag. 22.

24. Grønnerup, Søby S., Harre H., Viborg A. 1842. 13 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 s, 2 a, 3 s), 1 tysk, 7 kufiske (—907). Sølv-sager. K. M. 15.

25. Harndrup a, Vends H., Odense A. 1850. 115 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 s, 2 s, 3 s), 1 tysk, 2 kufiske (—913). Sølv-sager. K. M. 86.

25 a. Harndrup b, 1855, 1857. 10 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 a, 2 a), 1 kufisk. K. M. Gavepr. 358. 408. 436.

26. Sommersted ved Haderslev, Slesvig. 1859. 9 danske (Halvbrakteater. Hedeby: 1—3? «tildels Efterligninger efter Karl den Stores Dørestad-Mynter»). K. M. Gavepr. 438.

27. Sorø, Sjælland. 1852. 12 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 a, 2 a, 3 s), 2 kufiske. Sølv-sager. K. M. 120.

28. Graagaard, Haderup S., Ginding H., Ringkjøbing A. 1887. 83 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1—2?), 2 engelske (Edvard Martyr, 975—979), 23 tyske (Otto af Baiern, 976—982), 1 bøhmisk, 5 kufiske (—940). Sølv-sager. K. M. 552.

29. Sandby, Torna H., Malmöhus L., Skåne. 1882. 85 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 s, 2 s, 3 s), 1 engelsk (Eadgar, 957—975), 46 tyske (Otto II, 973—983), 25 kufiske (—919). Sølv-sager. St. Inv. 6997.

30. Skabersjö, Barn H., Malmöhus L., Skåne. 1843. 18 danske (Halv-

brakteater. Hedeby: Nr. 1 s, 2—3 s, »tynde falskmynt«, 1 engelsk (Ethelred 978—1016), 1 kufisk. Sølvsager. St. Inv. 1057.

31. Wimarka, Wårdbergs S., Bankekinds H., Östergötlands L., Sverig. 1834. 31 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1—3? »falske efter Karl den Stores og andre Mynters«, 1 engelsk (Ethelred), 35 tyske, 90 kufiske (—951). Sølvsager. St. Inv. 660.

32. Liknatte, Stenkyrka S. Gulland. 1859. 2 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 s?, »falske efter Karl den Store«, 8 engelske (Ethelred Typ B), 32 tyske (Otto III og Adelheid), 1 byzantinsk, 22 kufiske (—962), 1 Blanket. Sølvsager. St. Inv. 2619.

33. Haralds, Alfa S., Gulland. 1888. 1 dansk (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1), 1 engelsk (Ethelred Typ B), 6 tyske (Otto III og Adelheid), 30 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 8402.

34. Tolstrup, Aars S., Aars H., Aalborg A. 1891. 2 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 s), 171 tyske (Otto III og Adelheid), 1 kufisk. Sølvsager. K. M. 595.

35. Kulhusene, Draaby S., Horns H., Frederiksborg A. 1863. 6 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 2 s), 26 engelske (—Ethelred Typ B), 30 tyske (Otto III og Adelheid), 2 nederlandske, 1 bøhmisk, 1 byzantinsk, 1 kufisk, 3 ubestemte. Sølvsager. K. M. 248.

36. Assartorp, Gerdslöfs S., Vemmenhøgs H., Malmöhus L., Skåne. 1855. 26 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 s, 2 ss), 67 engelske (—Ethelred Typ B), 315 tyske m. fl. (Otto III og Adelheid), 2 bøhmiske, 8 kufiske, 4 Blanketter. Sølvsager. St. Inv. 2184. 2310.

37. Vaalse, Nørre H., Falster. 1835. 3 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 s, 2), 6 engelske (—Ethelred Typ B), 1 fransk, 371 tyske (Otto III og Adelheid), 5 bøhmiske, 1 byzantinsk, 160 kufiske (—972), 2 Blanketter. Sølvsager. K. M. XXVII. Jvf. *Annaler for nord. Oldk.* 1842—43. Pag. 22—141.

38. Djursholm, Danderyds S., Stockholms L., Sverig. 1866. Danske; ukjendt Antal. (Halvbrakteater. Hedeby, »tynde Falskmynt«, tyske (Otto III og Adelheid), 64 engelske, 12 kufiske. St. Inv. 3559.

39. Åbo, Finland. 1 dansk (Svend Tveskjæg). Jvf. *Köbne. Zeitschr.* 1849. Pag. 370.

40. Nas, Åkers Skeppslag, Stockholms L., Sverig. 1704. 1 dansk (Svend Tveskjæg), mange norske (Hakoni), 20—30 svenske (Olaf Skjodkonning), engelske (—Ethelred), tyske (Otto III og Adelheid), byzantinske, kufiske. Jvf. D. E. Hildebrand. *Anglosachsiska mynt.* 1846. Pag. XXXIII.

41. Eskilstuna, Södermanlands L., Sverig. 1833. Danske; ukjendt Antal. (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1—3?, »Falskmynt efter Karl d. Stores m. fl.«), 137 svenske (Olaf), 86 engelske (—Ethelred Typ B. C), 193 tyske (Otto III og Adelheid), 2 bøhmiske, 2 byzantinske, 25 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 619.

42. Knudsker S., Bornholm. 1840. 65 (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1, 2), 18

tsyske, 1 ungarsk (Stephan, 1000—1038), 1 italiensk, 66 kufiske (—972). Jvf. K. M. 4. *Annal. f. n. O.* 1842—43. Pag. 159—164.

43. Munkegaard, Isker S., Bornholm. 1864. 6 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1, 3, 4, 5, 6), 1 svensk (Olaf), 164 engelske (Ethelred Typ A. B. C.), 2 karolingiske, 9 nederlandske og lothringske, 588 tyske (Henrik II som Konge, 1002—1004), 10 böhmske, 2 schweiziske, 1 italiensk, 2 byzantinske, 32 kufiske, 79 ubestemmelige. *Sølvager. K. M.* 259. Jvf. *Berliner Blätter f. Münz-, Siegel- und Wappenkunde.* III. Pag. 31. (C. J. Thomsen).

44. Sturkø ved Bøking. 1890. 10 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1, 2, 4, 4a), 110 engelske (Ethelred Typ A—C), 176 tyske (Henrik II som Konge), 1 italiensk, 1 byzantinsk, 14 kufiske. *Sølvager. St. Inv.* 8770. Jvf. *Månadsbladet.* 1890. Pag. 73—83. (H. Hildebrand).

45. Yholm Ø, Sunds II., Svendborg A. 1853. 3 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1, 6), 1 norsk (Hakon), 17 svenske (Olaf), 238 engelske (—Ethelred Typ D), 10 nederlandske, 2 karolingiske, 163 tyske (Henrik II, som Konge), 8 böhmske, 1 byzantinsk, 1 persisk, 27 kufiske, 2 Blanketter. *Sølvager. K. M.* 128. 368. 393.

46. Villie, Slagarps S., Skytte II., Malmöhus L., Skaane. 1876. 5 danske (Knud den Store. Lund: Nr. 1a), 230 engelske (—Ethelred Typ A—E), 6 irske, 689 tyske, 3 byzantinske, 3 kufiske. *Sølvager. St. Inv.* 5870.

47. Lilla Mickelsgården, Vestkinde S., Gulland. 1849. 1 dansk (Knud d. Store. Lund: Nr. 1), 51 engelske (Ethelred Typ B—E), 80 tyske, 2 kufiske. *Sølvager. St. Inv.* 1541.

48. Gårnäs, O. Herrestads S., Ingelstads II., Christianstads L., Skaane. 1729. 1 dansk (Knud den Store. Lund: Nr. 1?), engelske (—Knud), 5 irske, tyske, kufiske. *Sølvager. St. Inv.* 116.

49. Dörby, Norra-Möckleby S., Øland. 1851. 1 dansk (Knud den Store. Viborg: Nr. 46), 1 tysk. *Sølvager. St. Inv.* 1672.

50. Sletheld, Tjore i Haaland, Stavauger A., Norge. 1868. 1 dansk (Knud den Store. Lund: Nr. 1), 270 engelske (Ethelred Typ A—E), 6 irske, 14 tyske, 1 byzantinsk. Jvf. *Christiania Vidensk. Selsk. Forh.* 1869. (C. Schive).

51. Karlberg, Danderyds Skeppslag, Stochholms L., Sverig. 1868. 1 dansk (Knud den Store. Lund: Nr. 1?), 1 svensk (Olaf), 113 engelske (Ethelred), 2 irske, 399 tyske, 1 byzantinsk, 19 kufiske. *Sølvager. St. Inv.* 3861.

52. Öster-Ryftes, Fole S., Gulland. 1871. 1 dansk (Svend Tveskjæg), 12 svenske (Olaf), 695 engelske (—Knud Typ E), 11 irske, 1097 tyske, 13 byzantinske, 110 kufiske (—1001). *Sølvager. St. Inv.* 4558.

53. Engø, Bunge S., Gulland. 1856. 4 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 20a, Viborg: Nr. 46, Arkantel), 2 svenske (Olaf), 375 engelske (—Knud), 10 irske, 739 tyske, 10 kufiske. *Sølvager. St. Inv.* 2232.

54. Lingsarfeve, Eskelhelms S., Gulland. 1868. 6 danske (Knud den Store.

Lund: Nr. 1 s?, med forvirrede Omskrifter), 1 svensk (Olof), 214 engelske (—Knud), 8 lothringiske, 524 tyske, 3 böhmske, 2 byzantinske, 14 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 3855. 4151.

55. Skaggå, Vestkinde S., Gulland. 1818. 4 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 s?, »Efterligninger af Karl den Stores, tynde«. — Knud den Store. Lund: Nr. 1 s), 1 svensk (Olof), 243 engelske (—Knud Typ E), 6 irske, 323 tyske, 4 byzantinske, 57 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 1456.

56. Bjärby, Sjonhems S., Gulland. 1869. 1 dansk (Knud den Store. Lund: Nr. 1), 1 norsk (Hakon), 3 svenske (Olof), 323 engelske (—Knud Typ E), 4 irske, 441 tyske, 3 byzantinske, 49 kufiske, 2 Blanketter. Sølvsager. St. Inv. 4236.

57. Kattlunds a, Grötlingbo S., Gulland. 1871. 1 dansk (Knud den Store. Lund: Nr. 1), 1 svensk (Olof), 392 engelske (—Knud Typ E), 4 irske, 627 tyske og böhmske, 5 byzantinske, 28 kufiske, 2 Blanketter. Sølvsager. St. Inv. 4591.

58. Lilla Klintegårda a, Vestkinde S., Gulland. 1876. 5 danske (Knud den Store. Lund: Nr. 1 s, Viborg: Nr. 46 s), 517 engelske (—Knud Typ E), 6 irske, 676 tyske, 2 byzantinske, 40 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 5804.

59. Uddeby, Varnums S., Olme H., Vermlands L., Sverig. 1880. 1 dansk (Knud den Store. Lund: Nr. 1), 238 engelske (—Knud Typ E), 2 irske, 26 tyske. Sølvsager. St. Inv. 6619.

60. Undrom, Boted S., Vesternorrlands L., Sverig. 1846. 7 danske (Knud den Store. Lund: Nr. 6 s, 17, Viborg: Nr. 46 s), 1 svensk (Olof), 579 engelske (—Knud Typ G), 4 irske, 524 tyske m. fl., 3 byzantinske, 14 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 1318.

61. Egersund, Stavanger A., Norge. 1836. 74 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 1, Roskilde: Nr. 35 s, Slagelse: Nr. 43, Viborg: Nr. 49 s, 51 s), 6 svenske (Anund Jacobi), 830 engelske (—Knud Typ G), 3 irske, 3 karolingiske, 28 nederlandske og lothringiske, 614 tyske (Konrad II, 1024—1039), 1 böhmsk, 1 italiensk, 3 byzantinske, 3 kufiske, 45? Blanketter. Sølvsager. Jvf. C. A. Holmboe. De numis MD medii ævi, in Norvegia nuper repertis. 1836. 1837 og Urda. I. Pag. 329.

62. Kjeldstrup, Stillinge S., Slagelse H., Sorø A. 1859. 22 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1, 3 s. — Knud den Store. Roskilde: Nr. 26 s, 35 s, Slagelse: Nr. 43 s, Viborg: Nr. 51 s, 52, Ribe: Nr. 59), 725 engelske (—Knud Typ G), 4 irske, 28 nederlandske og lothringiske, 279 tyske (Henrik II. 1002—1024), 7 byzantinske, 10 kufiske, 23 ubestemte. Sølvsager. K. M. 207.

63. Pilgård a, Næs S., Gulland. 1882. 1 dansk (Knud den Store. Lund: Nr. 20), 6 engelske (—Knud Typ II), 1 nederlandsk (Konrad II, 1024—1039), 21 tyske, 1 böhmsk, 3 kufiske. St. Inv. 7070.

64. Nomeland i Valle, Nedenæs A., Norge, 1839. 1 dansk (Knud den Store. Lund: Nr. 19), 1 engelsk (Knud Typ G). Christiania Vidensk. Selsk.-Førh. 1864. Pag. 45 (Holmboe). Jvf. Aarb. f. n. o. o. Hist. 1877. Pag. 125 (O. Rygh).

65. Sund, Medelpad, Västernorrlands L., Sverig. 1891. 1 dansk (Knud den Store. Viborg: Nr. 49), 8 engelske (—Knud Typ G), 31 tyske. Raporier. St. Inv. 9039.

66. Enner, Tamdrup S., Nim H., Aarhus A. 1849. 24 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 1, 2, 4, 6, 12, 20, Roskilde: Nr. 26, 33, 35, Slagelse: Nr. 38. Var., Viborg: Nr. 49, 51), 680 engelske (—Knud Typ B), 8 irske, 2 karolingske, 25 nederlandske og lothringiske, 541 tyske (Konrad II, 1024—1039), 4 böhmske, 1 italiensk, 6 byzantinske, 3 kuffiske, 24 Blanketter. Sølvsager. K. M. 79. Jvf. Ant. Tidsskr. 1850. Pag. 123 (Herbst).

67. Grönby, Vemmenhög H., Malmöhus L., Skaane. 1855. 12 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 1, 1), 1 norsk (Olaf den Hellige), 1 svensk (Olaf), 755 engelske (—Knud Typ E), 6 irske, 24 nederlandske og lothringiske, 647 tyske (Konrad II, 1021—1039), 7 byzantinske, 8 kuffiske. Sølvsager. St. Inv. 2185.

68. Enges, Burs S., Gulland. 1864. 8 danske (Knud den Store. Lund: Nr. 1, 2. — Hardeknud. Lund: Nr. 1, 2, Slagelse: Nr. 38), 1 norsk (Olaf den Hellige), 120 engelske (—Knud Typ G), 2 irske, 212 tyske, 3 byzantinske, 34 kuffiske. Sølvsager. St. Inv. 3237. 3325.

69. Louna, Gislum H., Aalborg A. 1870. 79 danske (Knud den Store. Viborg: Nr. 48 Var. 1, 49 a. Ørbæk: 54, 1, 2? — Hardeknud. Lund: Nr. 1. Aalborg: Nr. 39, 4, Ørbæk: Nr. 42, 1, 2? Aarhus: Nr. 45, Hedeby: Nr. 50, 1), 18 engelske (—Harald Harefod Typ A), 11 tyske. K. M. 328. 329. 341.

70. Ryslinge, Gudme H., Svendborg A. 1882. 1 dansk (Hardeknud. Ørbæk: Nr. 42). K. M. 481.

71. Pilgårds b, Nars S., Gulland. 1874. 7 danske (Knud d. Store. Roskilde: Nr. 35, Viborg: Nr. 48. Var. — Hardeknud. Lund: Nr. 1, 2, Roskilde: Nr. 32, Hedeby: Nr. 50), 2 svenske (—Anund Jacobi), 110 engelske (—Harald Harefod Typ B), 486 tyske, 3 kuffiske. Sølvsager. St. Inv. 5335.

72. Tingstad, Gulland. 1858. 3 danske (Knud den Store. Lund: Nr. 16. — Hardeknud. Lund: Nr. 1, Aalborg: Nr. 39), 1 engelsk (Harald Harefod), 38 tyske. Sølvsager. St. Inv. 2577.

73. Varnhem, Valle H., Skaraborgs L., Sverig. 1873. 5 danske (Knud den Store. Lund: Nr. 1, 20. — Hardeknud. Lund: Nr. 1, 13. — Ubestemt 1), 2 norske (Olaf den Hellige), 67 engelske (—Knud Typ G), 5 irske, 21 tyske, 1 böhmsk, 2 byzantinske, 3 kuffiske, 2 Blanketter. Sølvsager. St. Inv. 5019. 5048. 5170. 5201. Jvf. H. Werner. Mynt funna i Westergötlands jord. 1879.

74. Egelsta, Vstra Rekarne H., Södermanlands L., Sverig. 1862. 8 danske (Hardeknud. Viborg: Nr. 41, 2, 3, 56 engelske (—Hardeknud Typ B), 298 tyske. Sølvsager. St. Inv. 3008.

75. Broby, Österhaninge S., Sotholms H., Stockholms L., Sverig. 1816 og 1817.

1 dansk? (Hardeknud, ikke beskrevet), 2 svenske (Olaf), 223 engelske (—Knud), 7 irske, 190 tyske (Konrad II, 1024—1039), 1 byzantinsk, 7 kuffiske. Sølvsager. St. Inv. 412. 414. Jvf. B. E. Hildebrand. Anglosachs. mynt. 1846. Pag. XXXVIII.

76. Bockarp, Mjölby S., Vifolka H., Östergötland L., Sverig. 1844. 1 dansk (Hardeknud, ikke beskrevet), 11 engelske (—Knud), 73 tyske. Sølvsager. St. Inv. 1146.

77. Boberg, Hobergs H., Östergötlands L., Sverig. 1865. 5 danske (=Hardeknuds Typ, med forvirrede Omskrifter), 27 engelske (—Knud), 93 tyske. St. Inv. 3430.

78. Mölndal, Askims H., Göteborgs og Bohus L., Sverig. 1883. 34 danske (Knud den Store. Lund: Nr. 20 s, Slagelse: Nr. 43, Viborg: Nr. 48 Var., 49 s. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 s, 2 s, 5, 28, Roskilde: Nr. 32 s, Ørbæk: Nr. 42 s, Aarhus: Nr. 44, 46(?), 47 s, Hedeby: Nr. 50), 54 engelske (—Harald Harefod Typ II), 1 irsk, 13 nederlandske og lothringske, 229 tyske. Sølvsager. St. Inv. 7219. Jvf. Bidrag till Göteborgs och Bohus läns historia, II. 9. 1884. Pag. 120. (H. Hildebrand).

79. Enegaard, Nylarsker S., Boniholm. 1862. 34 danske (Knud d. Store. Roskilde: Nr. 26 s, 35 s, Viborg: Nr. 48 Var., 49 s, 51, Ørbæk: Nr. 54 s. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 s, 28, Roskilde: Nr. 32 s, Slagelse: Nr. 36, Aalborg: Nr. 39 s, Hedeby: Nr. 50), 104 engelske (—Harald Harefod Typ B), 35 nederlandske og lothringske, 666 tyske (Ærkebiskop Herman af Köln, 1036—56), 3 bøhmiske (—Bretislaw I, 1037—55), 3 polske, 2 ungarske, 7 kuffiske, 5 ubestemte. Sølvsager. K. M. 241. Beskrevet af C. J. Thomsen under Titlen »der Oster Lærskjer Fund« i Berliner Blätter f. Münzkunde. II. Pag. 62.

80. Hörningsholm paa Mörkö, Hölbo H., Södermanlands L., Sverig. 1866. 2 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 1 s), 19 engelske (—Edv. Conf.), 1 irsk, 75 tyske, 2 kuffiske. Sølvsager. St. Inv. 3535.

80 a. Gulland a, ukjendt Findested. 3 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 4 s). St. Inv. Nr. ?

81. Sundbro, Hulinge S., Upsala L., Sverig. 1879. 4 danske (Hardeknud m. II), 1 engelsk (Edv. Conf.), 157 tyske, 1 ungarsk (Andreas, 1047—1061). Sølvsager. St. Inv. 6471.

82. Mickels, Hablingbo S., Gulland. 1890. 1 dansk (Knud. Lund: Nr. 22), 4 engelske (—Edv. Conf.), 130 nederlandske og tyske, 1 byzantinsk, 2 kuffiske. Ring. St. Inv. 8693.

83. Öja, Kellna S., Norra-Åsbo H., Christianstads L., Skaane. 1860. 119 danske (Knud den Store. Lund: Nr. 1, 3 Var. med Ethelreds Navn, 20, 23 Var. s, med Ethelreds Navn. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 s, 2 s, 5?, 6, 28 s. — Magnus den Gode. Lund: Nr. 1 s. — Ubestemte s), 125 engelske (—Edv. Conf. Typ D), 124 tyske. St. Inv. 2795.

84. Visby, Gulland. 1869. 6 danske (Knud d. Store. Roskilde: Nr. 35, Viborg: Nr. 49. — Hardeknud. Roskilde: Nr. 32, Hedeby: Nr. 50. — Magnus den Gode. Lund: Nr. 1 s), 1 norsk (Hakon), 9 svenske (Olaf Skjöldkonung), 977 engelske (—Harald Harefod Typ A), 21 irske, 220 tyske, 21 byzantinske, 385 kuffiske. Sølvsager. St. Inv. 4126.

85. Bosarffe, Hablingbo S., Gulland. 1890. 6 danske (Knud den Store. Lund: Nr. 22, Viborg: Nr. 49. — Hardeknud. Roskilde: Nr. 32 a. — Magnus den Gode. Roskilde: Nr. 21 ?), 66 engelske (=Knud den Store Typ II), 125 nederlandske og tyske, 6 kußiske, 163 ubestemte. Sølvsager. St. Inv. 8663.

86. Strøby, Stevns H., Præste A. 1868. 8 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 28, Roskilde: Nr. 32. — Magnus den Gode. Lund: Nr. 1 a, 5, 16), 1 svensk (Anund Jacob), 23 engelske (=Edv. Conf. Typ D), 1 irsk, 2 nederlandske, 13 tyske (Herman af Köln, 1036—56), 1 ungarsk, 3 ubestemte. K. M. 299.

87. Bolbygaard, Clemensker S., Bornholm. 1872. 13 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 9, 28 a, Aarhus: Nr. 44, Ribe: Nr. 49, Hedeby: Nr. 50. — Magnus den Gode. Lund: Nr. 1 a, Viborg: Nr. 35), 19 engelske (=Edv. Conf. Typ D), 143 nederlandske og lothringiske, 11 schweiziske (Theodorik II af Basel, 1041—1055), 801 tyske, 1 ungarsk, 13 ubestemte. Sølvsager. K. M. 344. 347.

88. Nyköping, Södermanlands L., Sverig. 1841. 19 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 1 a. — Magnus den Gode. Lund: Nr. 1, 13. — Ubestemte 11), 1 svensk (Olaf Skjöldkonning), 108 engelske (=Edv. Conf.), 328 tyske, 2 kußiske. Sølvsager. St. Inv. 937.

88 a. Frostegaard, Aaker S., Bornholm. 1879. 1 dansk (Magnus d. Gode. Lund: Nr. 18), 2 tyske. K. M. 446 a.

89. Lilla Valla, Rute S., Gulland. 1863. 11 danske (Knud den Store. Lund: Nr. 6 a, 23 Var., med Ethelreds Navn. — Hardeknud. Ørbæk: Nr. 42. — «Barbariske» ?), 425 engelske (=Edv. Conf. Typ D), 5 irske, 49 tyske, 1 bohmsk, 22 kußiske. Sølvsager. St. Inv. 3099.

90. Rosendal, Follingbo S., Gulland. 1855. 7 danske (2 Hardeknud, 5 Magnns eller Svend Estr.), 3 svenske (Olaf Skjöldkonning), 78 engelske (=Harald Harefod), 1 irsk, 58 tyske, 3 byzantinske, 15 kußiske. St. Inv. 2186.

91. Hörringe, Gustafs S., Vemmenhög's H., Malmöhus L., Skanne. 1892. 2 danske (Hardeknud og Svend Estridsen), 78 engelske (=Knud Typ III, 28 tyske. St. Inv. 9030.

92. Borup, Hyby S., Bara H., Malmöhus L., Skanne. 1830. Danske; ukjendt Antal (Knud. Lund: Nr. 67, Viborg: Nr. 49? — Hardeknud. Lund: Nr. 2. — Magnus den Gode og Svend Estridsen, udsælgte), c. 88 engelske (=Edv. Conf.), nederlandske, lothringiske, tyske. Jvf. B. E. Hildebrand. Anglosachs. mynt. 1846. Pag. XLIV.

93. Valby, Aagerup S., Sømme H., Kjøbenhavns A. 1839. 26 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 1, 5, 20, 23 Var., med Ethelreds Navn, Roskilde: Nr. 26 a, Ringsted: Nr. 36, Slagelse: Nr. 39, 42, Viborg: Nr. 46, 49. — Hardeknud. Lund: Nr. 10, 28 a, Slagelse: Nr. 35 a, 36, 38 a. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1 a, 5, Slagelse: Nr. 28. — Svend

Estridsen. Lund: Nr. 4), 405 engelske (—Edv. Conf. Typ D), 13 nederlandske, 81 tyske m. fl., 1 ungarsk, 1 kufisk. K. M. XXXVII.

94. Qvinnegårda, Hafdheims S., Gulland. 1893. 1894. 3 danske (Svend Estridsen), 42 engelske (—Edv. Conf.), 168 tyske og nederlandske. St. Inv. 9318. 9774.

95. Munksjørup, Bjørnsholm S., Aars og Slet H., Aalborg A. 1829. 56 danske (Knud d. Store. Ørbæk: Nr. 31 a. — Hardeknud. Lund: Nr. 19, 23, 28 a, Slagelse: Nr. 38, Aalborg: Nr. 39 a, Viborg: Nr. 41 a, Ørbæk: Nr. 42 a, Ribe: Nr. 49. — Magnus den Gode. Lund: Nr. 1 a, Roskilde: Nr. 20 a, Aarhus: Nr. 33, 31, Viborg: 35 a. — Svend Estridsen. Viborg: Nr. 56 a, Ribe: Nr. 68 a. — Ubestemte a), 60 engelske (—Edv. Conf.), 1 irsk, 17 tyske. K. M. XXIII. Jvf. Nord. Tidskr. f. Oldk. I. Pag. 204. Fundet indeholdt oprindelig 312 Mynter.

96. Tørring, Vrads H., Aarhus A. 1830. 440? danske (37? Knud d. Store, deriblandt: Odense: Nr. 45. — 155? Hardeknud, deriblandt: Roskilde: Nr. 32?, Aarhus: Nr. 45. — 55 Magnus, deriblandt: Roskilde: Nr. 20 (med MHVS), Odense: Nr. 31, med «Magnus og Harald», Hedeby: Nr. 37 v. m.?, 38 a v. m.?. — Stridsperioden. Odense: Nr. 4. med Haralds Navn. — 192 Svend Estridsen, deriblandt Ribe: Nr. 68 v. m.?, i stort Antal; ingen Runemynter), 504 engelske (—Edv. Conf.), 1285 nederlandske, tyske, bøhmiske og ungarske, 298 ubekjendte. K. M. XXI. Jvf. Nord. Tidskr. f. Oldk. I. Pag. 209.

97. Tornegaard, Rutbæk S., Bornholm. 1846. 16 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 1, 13, Aalborg: Nr. 39, Ørbæk: Nr. 42, Hedeby: Nr. 50 a. — Magnus den Gode. Lund: Nr. 1 a, 6, 8, 12, 17 a. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 5, 6), 8 engelske (—Edv. Conf. Typ A), 5 nederlandske, 72 tyske, 1 bøhmisk, 1 italiensk, 1 kufisk. K. M. 56. Jvf. Antikv. Tidsskr. 1846. Pag. 50.

98. Kattlunda b, Grörlingbo S., Gulland. 1842. 6 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 1. De øvrige med forvirrede Omskrifter og «Triangelfigurer» (Skjoldtypen), Efterligninger af Hardeknuds og Svend Estridsens ægte Mynter m. m.), 505 engelske (—Knud d. Store; i Vilhelm I eller II?), 1032 nederlandske, lothringske, tyske, 2 byzantinske og 10 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 999. Jvf. B. E. Hildebrand. Anglosachs. mynt. 1846. Pag. LXI.

99. Gausne, Stenkyrka S., Gulland. 1885. 7 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 17, Roskilde: Nr. 32?, Viborg: Nr. 41. — Magnus den Gode. Odense: Nr. 31. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 a), 3 engelske (—Harald Harefod), 193 nederlandske, lothringske, tyske og schweiziske (Henrik III, 1039—56). Sølvsager. St. Inv. 7670.

100. Rosendegaard, Rutbæk S., Bornholm. 1846. 2 danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 8 a), 1 engelsk (Knud), 2 nederlandske, 22 tyske (Herman II af Köln, 1036—56). K. M. 55. Jvf. Antikv. Tidsskr. 1846. Pag. 55. (Herbst).

101. Skjellegaard, Ølsker S., Bornholm. 1871. 3 danske (Svend Estridsen,

Lund: Nr. 81. Slagelse: Nr. 45), 1 engelsk (Knud), 2 nederlandske, 7 tyske (Henrik III, 1039—56). K. M. 342.

102. Espinge, Hufva S., Frøsta H., Malmöhus L., Skaane. 1880. Danske, mindst 950; ikke nærmere beskrevne (Knud d. Store. Lund: Nr. 1 $\pm$ var., 2 $\pm$ var., 4, 20, 23 $\pm$ var., Roskilde: Nr. 33, 35, Viborg: Nr. 49, Ørbæk: Nr. 54. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 $\pm$ var., 22 $\pm$ var., 23 $\pm$ var., 27, 28 $\pm$ var., Roskilde: Nr. 32 $\pm$ var., Slagelse: Nr. 36 $\pm$ var., 38 $\pm$ var., Aalborg: Nr. 39 $\pm$ var., Viborg: Nr. 41 $\pm$ var., Ørbæk: Nr. 42, Aarhus: Nr. 44 $\pm$ var., 45 $\pm$ var., 46, Ribe: Nr. 48, Hedeby: 50 $\pm$ var. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1 $\pm$ var., 2 $\pm$ var., 3, 4, 5 $\pm$ var., 6 $\pm$ var., 7 $\pm$ var., 9 $\pm$ var., 10, 15 $\pm$ var., 16 $\pm$ var., Gori: Nr. 19, Roskilde: Nr. 20 $\pm$ var., 21, Slagelse: Nr. 28. — Stridsperioden 1044—47. Lund: Nr. 2, Toftum: Nr. 6. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 $\pm$ var., 7, 8, 9, 16 $\pm$ var., 19 $\pm$ var., 23, Roskilde: Nr. 35, Viborg: Nr. 62), 3016 engelske (—Edv. Conf. Typ D), 6 irske, tyske i stort Antal, 3 byzantinske, 5 kuffiske. Fundet indeholdt c. 7000 hele og 1700 overbrudte Mynter. St. Inv. 6620.

103. Vanneberga, Ljunghy S., Villands H., Christianstads L., Skaane. 1847. 32 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 23. — Hardeknud. Lund: Nr. 23 $\pm$, 28 $\pm$, Aalborg: Nr. 39. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 $\pm$, 8, 17, Roskilde: Nr. 36 $\pm$, Slagelse: Nr. 45. — Forskjellige Fragmenter a), 174 engelske (— Edv. Conf.), 49 tyske. Guld- og Sølvager. St. Inv. 1373.

104. Pilgårds c, Boge S., Gulland. 1854. 9 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 28, Aalborg: Nr. 39, Aarhus: Nr. 45, Hedeby: Nr. 50. — Magnus den Gode. Lund: Nr. 1, Aarhus: Nr. 34?, Viborg: Nr. 35. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 $\pm$), 16 engelske (—Edv. Conf.), 460 nederlandske og tyske. St. Inv. 2056.

105. Spånga, Villåttinge H., Södermanlands L., Sverig. 1837. 3 danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 $\pm$? •Magnus eller Svend•), 1 engelsk (Edv. Conf.) 6 tyske, 1 kuffisk. Sølvager. St. Inv. 901.

106. Trök, Nora S., Västernorrlands L., Sverig. 1831. 5 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 1. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 $\pm$), 16 engelske (—Edv. Conf.), 311 nederlandske og tyske (Eberhard af Trier, 1047—66), 7 böhmske, 1 ungarsk (Andreas I. 1047—61), 2 kuffiske. Sølvager. St. Inv. 655. Jvf. B. E. Hildebrand. Anglosachs. mynt. 1846. Pag. XXXI.

107. Gulland b, ukjendt Findested. 1887. 1 dansk (Svend Estridsen. Lund: Nr. 6), 8 engelske (—Edv. Conf. Typ E), 2 tyske, 6 kuffiske. Samlet Fund? St. Inv. 8180.

108. Mysinge, Resmo S., Öland. 1832. Danske (Knud, Magnus og Svend Estr.), engelske (—Edv. Conf.), tyske, 1 kuffisk. Ialt 186. Sølvager. Jvf. B. E. Hildebrand. Anglosachs. mynt. 1846. Pag. XLVIII.

109. Laastrup, Rinds H., Viborg A. 1878. 6 danske (Svend Estridsen. Viborg: Nr. 57 $\pm$), 3 tyske (Ærkeb. Lupold af Mainz, 1051—59.) K. M. 433.

110. Vallø (St. Taarnby), Bjeverskov H., Præstø A. 1837. 77 danske (Knud d. Store. Roskilde: Nr. 26, 32, Viborg: Nr. 48 Var. 2, Ørbæk: Nr. 54 2. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 2, 2, 5, 17, 23, 28, Roskilde: Nr. 32, Slagelse: Nr. 36 2, Aalborg: Nr. 39 2, Viborg: Nr. 41, Ørbæk: Nr. 42, Aarhus: Nr. 44 2, 46. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1 2, 5, 6, Roskilde: Nr. 20 2, Viborg: Nr. 35 2. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 3 2, 4 2, 8 19, 8 2, 17 2, Roskilde: Nr. 36, Odense: Nr. 53, Viborg: Nr. 56 a. 2, 57 2, 65, Ribe: Nr. 68 2, Hedeby: Nr. 70), 1 norsk (Harald Haarderaade), 152 engelske (—Edv. Conf. Typ F), 3 irske, 195 nederlandske, 3 lothringske, 1 fransk, 2 schweiziske, 719 tyske (Ærkeb. Lupold af Mainz, 1051—59), 4 bøhmiske, 3 ungarske, 1 italiensk, 2 kufiske. Sølvsager. K. M. XXIX.

111. Brøholt, Røken Præstegjeld, Buskeruds A., Norge. 1867. 60 danske (Knud d. Store. Ørbæk: Nr. 54 2. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 2, 23, 28 2, Aalborg: Nr. 39 2, Ørbæk: Nr. 42. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1 2, Roskilde: Nr. 20, Viborg: Nr. 35 2. — Stridsperioden 1044—47. Odense: Nr. 5. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 12, 8 2, 16, 17, 25 2, Roskilde: Nr. 36 2, Slagelse: Nr. 45, Ribe: Nr. 69, Hedeby: Nr. 70 2. — Ubestemte 2), 1 norsk (Harald Haarderaade), 93 engelske (—Edv. Conf. Typ E), 11 nederlandske, 6 lothringske, 251 tyske. Jvf. Christiania Vidensk. Selsk. Forh. 1868. (C. A. Holmboe).

112. Roskilde a. 1839. 12 danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 2, 8 2, 25 2, Roskilde: 36 2), 3 engelske (—Edv. Conf. Typ C), 1 nederlandske. K. M. XXXIII.

113. Garde, Stenkyrka S., Gulland. 1866. 44 danske (Knud d. Store. Ørbæk: Nr. 54 2. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 2, 27, 28, Roskilde: Nr. 32, Aalborg: Nr. 39, Ribe: Nr. 49 2, Hedeby: Nr. 50 2. — Magnus d. Gode. Roskilde: Nr. 20 2. — Barbarisk 1. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 4, 6 12, 8 2, 17 2, 25, Roskilde: Nr. 36 2), 182 engelske (—Edv. Conf.), 445 tyske, bøhmiske, ungarske og italienske, 2 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 3544.

114. Nore, Vamlingbo S., Gulland. 1874. 24 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 20, Roskilde: Nr. 33, Ørbæk: Nr. 54. — Hardeknud. Lund: Nr. 26, 28, Slagelse: Nr. 38 2. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1 2, 5 2, Roskilde: Nr. 20, Viborg: Nr. 35. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 4, 6 2, 8, 25 2, Roskilde: Nr. 36, Slagelse: Nr. 45), 1 svensk (Anund Jacob), 356 engelske (—Edv. Conf. Typ F), 4 irske, 247 tyske, 6 bøhmiske og ungarske, 10 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 5279.

115. Nyby, Källa S., Öland. 1846. 13 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 1, Aalborg: Nr. 39, Ørbæk: Nr. 42. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 2, Roskilde: Nr. 36. — Ubestemte 2), 28 engelske (—Edv. Conf.), 1 irsk, 234 tyske. Sølvsager. St. Inv. 1271.

116. Sibbenarfve, Öja S., Gulland. 1850. 16 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 20. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 2. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1 2. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 2, 8 2, Slagelse: Nr. 45. — Ubestemt 1), 1 svensk (Olaf Skjoldkonning), 124 engelske (—Edv. Conf.), 4 irske, 635 tyske, 4 bøhmiske (Wratislaw II, 1061—92), 5 ungarske, 4 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 1597.

117. *Peten*, Øja S., Gulland. 1838. 119 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 17, 20 s. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 s, Roskilde: Nr. 32, Hedeby: Nr. 50. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1 s, Roskilde: Nr. 20, Odense: Nr. 29. — 66 Svend Estridsen, tildeels med byzantinske Typer. — Ubestemte s, 4 svenske (Olaf Skjöldkonning), 927 engelske (—Edv. Conf.), 6 irske, 509 nederlandske, tyske og bøhmiske (—Wratislaw II), 5 ungarske, 2 byzantinske, 13 kufiske. Sølvager. St. Inv. 792. Jvf. B. E. Hildebrand. Anglosachs. mynt. 1846. Pag. LV.

118. *Stale*, Rone S., Gulland. 1838. 145 danske (Hardeknud, Magnus d. Gode og Svend Estridsen; de fleste ulæselige. 67 ere byzantinske Typer af Svends), 4 norske (—Harald Haarderaade), 1 svensk (Anund Jacob), 451 engelske (—Edv. Conf.), 7 irske, 599 nederlandske, lothringske, tyske og bøhmiske (—Wratislaw II), 2 ungarske, 2 kufiske. Sølvager. St. Inv. 803. Jvf. B. E. Hildebrand. Anglosachs. mynt. 1846. Pag. LVl.

119. *Sandu*, Færøerne. 1863. 4 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 1. — Svend Estridsen. Viborg: Nr. 65 s), 18 norske, 24 engelske (—Edv. Conf. Typ II), 1 irsk, 6 nederlandske, 1 lothringisk, 43 tyske, 1 ungarsk. K. M. 246. Jvf. *Annaler f. n. O. og H.* 1863. Pag. 376 (Herbst).

120. *Lyngby*, Helligum II., Aalborg A. 1861. 87 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 23, Ørbæk: Nr. 54. — Hardeknud. Lund: Nr. 1, Slagelse: Nr. 38. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1 s, Roskilde: Nr. 20. — Stridsperioden 1044—1047. Tofum: Nr. 7. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 3, 6 s, 8 s, 9 s, 10, 13, 16, 17, 25 s, Roskilde: Nr. 36 s, Slagelse: Nr. 45 s, Odense: Nr. 54, Viborg: Nr. 56, 57 s, 65 s, Hedeby: Nr. 70 s, 71 s), 146 engelske (—Edv. Conf.), 32 nederlandske, 1 lothringisk, 91 tyske (Erkeb. Lupold af Mainz, 1051—59), 2 ungarske, 95 ubestemte. K. M. 226.

121. *Helgeland*, Høle Præstegjæld, Buskerud A., Norge. 1892. 15 danske (Magnus. Lund: Nr. 1. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 3, 6 s, 8, 13 s, 24, Viborg: Nr. 56 s, 57, Hedeby: Nr. 72, 77), 94 norske (Harald Haarderaade), 8 engelske (—Edv. Conf. Typ E), 13 nederlandske, 3 lothringske, 48 tyske (Konrad af Speier, 1056—60). Jvf. *Christiania Vidensk. Selsk. Skr. II.* 1895. (Prof. L. B. Stenersen).

122. *Stavnesodden*, Krøds II., Buskerud A., Norge. 1893. 2 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 8. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 28), 15 norske (Harald Haarderaade), 1 engelsk, 1 nederlandsk, 7 tyske. Jvf. sammest. som foreg. (L. B. Stenersen).

123. *Nordrum*, Hedrum Præstegjæld, Jarlsberg og Larvik A., Norge. 1894. 7 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 9. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 31, Roskilde: Nr. 37, Viborg: Nr. 56 s, 66, 67. — Ubestemt s), 21 norske (Harald Haarderaade), 2 nederlandske, 3 tyske. Sølvager. Jvf. sammest. som foreg. (L. B. Stenersen).

124. *Ølsted*, Strø II., Frederiksborg A. 1878. 13 danske (Magnus d. Gode. Ros-

kilde: Nr. 25. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 8 1, 13 1, 25, 28, Roskilde: Nr. 36 1, 38, Viborg: Nr. 59), 1 norsk (Harald Haarderaade), 1 engelsk, 4 nederlandske, 12 tyske. K. M. 413.

125. Skå16, Jerna S., Kopparbergs L., Sverig. 1871. 48 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 27. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1, 6. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 8 1, 28 1, Roskilde: Nr. 38, Viborg: Nr. 56 10?). — Uhestemte 11), 55 engelske (—Edv. Conf. Typ F), 4 nederlandske, 299 tyske (—Henrik III, 1039—56), 2 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 4637.

126. Skjörpinge, Havnelev S., Stevns H., Præstø A. 1863. 13 danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 4, 6, 13 1, 15, 28 1, 29, Roskilde: Nr. 36. Viborg: Nr. 56 a.), 1 engelsk (Edv. Conf. Typ G), 1 nederlandsk, 7 tyske (Anno af Köln, 1056—75). K. M. 244.

127. Selsø, Horns H., Frederiksborg A. 1822. 892 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 20, Roskilde: Nr. 35, Orhæk: Nr. 54. — Hardeknud. Lund: Nr. 23 1, Roskilde: Nr. 32 1, Slagelse: Nr. 36, Aarhus: Nr. 44. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1 1, 5, 15, Roskilde: Nr. 20 1. — Stridsperioden 1044—47. Lund: Nr. 1, Odense: Nr. 3, Tofum: Nr. 6. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 4 1, 6 1, 7 1, 8 1, 9 1, 10 1, 11, 12 1, 13 1, 14, 17 1, 20, 25 1, 28 1, Roskilde: Nr. 36 1, 38 1, Slagelse: Nr. 45 1, 46, 48, 50 1, Odense: Nr. 53 1, Viborg: Nr. 56, 56 a., 57 1, 65 1, Ribe: Nr. 68), 1 norsk (Harald Haarderaade), 44 engelske (—Edv. Conf.), 350 tyske (Anno af Köln). K. M. XIII. Jvf. Ramus. Gamle Mynter, fundne paa Sjælland. 1822.

128. Lilla Västade a, Habblingho S., Gulland. 1864. 28 danske, (Knud d. Store. Slagelse: Nr. 42. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 1, 28 1, Aalborg: Nr. 39, Ribe: Nr. 49. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1, Roskilde: 20 1?). — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 1, 8, 28, Roskilde: Nr. 36, Slagelse: Nr. 45), 1 svensk (Olaf Skjöldkonning), 354 engelske (—Edv. Conf.), 4 irske, 1046 tyske, holmske og ungarske, 3 byzantinske, 32 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 3273.

129. Gärestad, Edestads S., Medelstads H., Bleking. 1889. 34 danske (Svend Tveskjæg. Lund: Nr. 1. — Knud d. Store. Lund: Nr. 1, 4. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 1?, 28 1, Aalborg: Nr. 39, Viborg: Nr. 41. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1 1, Roskilde: Nr. 20 1. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 4, 6 1, 8 1, 28, Roskilde: Nr. 36), 1 svensk (Olaf Skjöldkonning), 275 engelske (—Edv. Conf. Typ E), 2 irske. c. 1070 tyske m. fl., 1 ungarsk, 5 holmske, 23 kufiske, 7 Blanketter. Sølvsager. St. Inv. 8503.

130. Gerete, Fardhems S., Gulland. 1845. 115 danske (3 Knud d. Store. — 26 Hardeknud. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1 1. — 54 Hardeknud eller Magnus. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 28 1, Roskilde: Nr. 36 1?), 2 svenske (Olaf Skjöldkonning), 610 engelske (—Edv. Conf. Typ E), 7 irske, 925 nederlandske, lothringske, tyske og holmske (—Wratislaw II, 1061—92), 2 ungarske, 3 byzantinske, 1 persisk, 56 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 1219.

131. Bonderup, Taarnborg S., Slagelse H., Sorø A. 1854. 84 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 8, Viborg: Nr. 49 1. — Hardeknud. Lund: Nr. 28 1, Roskilde: Nr. 32. Slagelse: Nr. 35, 37, 38, Viborg: Nr. 41, Aarhus: Nr. 45, 46. — Magnus d. Gode. Lund: Nr.

1 s, Roskilde: Nr. 20, Slagelse: Nr. 28 s, Viborg: Nr. 35. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 4 s, 6 14, 8 s, 9 s, 10, 13 s, 17 s, 19, 25, 28 s, 30 s, Roskilde: Nr. 36 s, 38, Slagelse: Nr. 45 11, Viborg: Nr. 65 s, Hibe: Nr. 68 s, 149 engelske (—Edv. Conf. Typ E), 1 nederlandsk, 5 tyske, 1 böhmsk. Sølvsager. K. M. 137.

132. Findarfve, Rone S., Gulland. 1813. 41 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 1, 20, 23. — Hardeknud. Lund: Nr. 1. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1 17. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 10, 13 s, 28 s, 30. — Ubestemte 10), 1 norsk (Harald Haarderaade), 2 svenske (Olaf Skjöldkonning), 340 engelske (—Edv. Conf.), 6 irske, 3000 nederlandske, lothringske og tyske, 4 böhmske, 8 ungarske (—Bela I, 1060—63), 19 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 1076. Jvf. D. E. Hildebrand. Anglosachs. mynt. 1816. Pag. LXIII.

133. Torp, Høda S., Øland. 1853. 31 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 1, 28. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 s, 7, 13 10, 28 s, 30. — Ubestemte s. — Usikre danske s), 1 norsk (Harald Haarderaade), 23 engelske (—Edv. Conf.), 629 tyske m. fl., 1 ungarsk, 2 byzantinske, 10 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 1913.

134. Östraby, Ryssby S., Sunnerbo H., Kronobergs L., Sverig. 1858. 54 danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 s, 8, 13 s, 28 12, 30 12, Roskilde: Nr. 36 s, 38 s, Slagelse: Nr. 45), 6 engelske (—Edv. Conf. Typ II), 106 tyske. Sølvsager. St. Inv. 2524.

135. Mallgårds s, Levide S., Gulland. 1860. 15 danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 87, 28 s, 30 s. Ubestemte Fragmenter 10), 1 engelsk, 80 tyske fra 10de—11te Aarh. Sølvsager. St. Inv. 2772.

136. Mallgårds b, Levide S., Gulland. 1861. 5 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 1. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 28, 30. — Ubestemte s), 3 engelske, 65 tyske. Sølvsager. St. Inv. 2850.

137. Bornholm a. Ukjendt Findested. 1847. 1 dansk (Svend Estridsen. Lund: Nr. 30), 1 tysk. Samlet Fund? Jvf. Antikv. Tidsskr. 1846—48. Pag. 226.

138. Bornholm b. Ukjendt Findested. 1807. 1 dansk (Svend Estridsen. Lund: Nr. 287), 1 engelsk, tysk, 1 kufisk. Samlet Fund? K. M. VII.

138 a. Bornholm c. Ukjendt Findested. 1 dansk (Svend Estridsen?).

139. Södvik, Persnäs S., Øland. 1810. 3 danske (Knud. Viborg: Nr. 46. — 2 Svend Estridsen; byzantinske Typert), 8 engelske (—Edv. Conf.), 1 tysk, 1 kufisk. Smykkefund. St. Inv. 900.

140. Vintrie, Bunkeflo S., Oxie H., Malmöhus L., Skaane. 1847. 4 danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 30 s). St. Inv. 1406.

141. Skedinge på Tosteröen i Mälaren, Södermanlands L., Sverig. 1797. 1 dansk (Svend Estridsen. Lund: Nr. 30), 3 engelske, 20 tyske, 1 ungarsk m. fl. Jvf. B. E. Hildebrand. Anglosachs. mynt. 1816. Pag. XXXVII.

142. Lilla Vaståde b, Hablingbo S., Gulland. 1873. 6 danske (Knud d. Store.

Lund: Nr. 4. — Hardeknud. Lund: Nr. 1. — Magnus d. Gode. Roskilde: Nr. 20. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6, 17, 25), 68 engelske (—Vilh. Erobrer, 1066—87), 173 tyske, 1 byzantinsk, 13 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 4984.

143. Lilla Klintegårda b, Vestkinds S., Gulland. 1842. 5 danske (Svend Estridsen. Lund: 6 s? «Magnus eller Svend Estr.»), 17 engelske (—Vilh. Erobrer), 554 nederlandske og tyske, 2 böhmske, 1 byzantinsk, 4 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 980.

144. Vestrumme, Rute S., Gulland. 1867. 152 danske (Svend Estridsen. Viborg: Nr. 65), 3 engelske (—Vilh. Erobrer), 35 tyske, 1 kufisk. Sølvsager. St. Inv. 3680.

145. Råda, Råda S., Källands H., Skaraborgs L., Sverig. 1822. 16 danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 is? «ulæselige danske fra Svend Estridsen eller Magnus», Nr. 30), 1 engelsk, 1 tysk. St. Inv. 438.

146. Græstlid, Thydalen, Trondhjems Stift, Norge. 1878. 2 danske (Hardeknud. Roskilde: Nr. 30 Var. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6), 2595 norske (— Magnus og Olaf Kyrre, 1066—1069), 17 nederlandske, 18 tyske. Sølvsager. Beskr. af Prof. L. B. Stenersen. 1881.

147. Liffride, Lärbo S., Gulland. 1863. 8 danske (Hardeknud. Aalborg: Nr. 39? — Magnus. Lund: Nr. 1. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 s?), 121 engelske (—Vilh. Erobrer), 45 nederlandske, 5 tothringske, 435 tyske, 1 böhmsk, 1 italiensk, 4 byzantinske, 5 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 3171.

148. Domerarfve, Öja S., Gulland. 1857. 13 danske (1 Knud, 1 Hardeknud, 1 Magnus d. Gode, 10 med forvirret Omakrift), 293 engelske (—Vilh. Erobrer), 1 irsk, 231 tyske m. fl., 4 byzantinske, 52 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 2350.

149. Stenstugu, Alekogs S., Gulland. 1853. 20 danske (Hardeknud m. fl.), 1 svensk (Olaf Skjöldkonning), 299 engelske (—Vilh. Erobrer?), 4 irske, 974 tyske, 13 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 1979.

150. Qvarna, Eskelhems S., Gulland. 1854. 16 danske (4 Hardeknud, «ulæselige og ulæselige», 1 Magnus d. Gode, 11 Svend Estridsen. Lund: Nr. 6, samt «andre Typer»), 181 engelske (—Vilh. Erobrer), 1 irsk, 933 nederlandske (Konrad af Utrecht, 1076—99) og tyske, 1 böhmsk, 1 ungarsk, 7 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 2100.

151. Brönungs, Stenkyrka S., Gulland. 1874. 20 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 9, Örbæk: Nr. 42. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 s, 28 s, 30 s, Roskilde: Nr. 39 s, 40, Slagelse: Nr. 45. — Ubestemte s), 18 engelske (—Vilh. Erobrer), 513 tyske, 1 kufisk. Sølvsager. St. Inv. 5618. 5619.

152. Maspelösa, Flistads S., Gullbergs H., Östergötlands L., Sverig. 1869. 11 danske (Hardeknud. Hedeby: Nr. 50. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 s, 8 s, 13, 28 s, 30, 31, Viborg: Nr. 57), 1 norsk (Harald Haarderaade), 15 engelske (—Vilh. Erobrer), 402 tyske, 3 ungarske. Sølvsager. St. Inv. 4237.

153. Fjelkinge, Villands H., Christianstads L., Skaane. 1865. 200 danske

(Knud d. Store. Ørbæk: Nr. 54. — Hardekud. Lund: Nr. 28, Slagelse: Nr. 38. — Magnns d. Gode. Roskilde: Nr. 20? — Svend Estridsen. Lund: Nr. 3 s, 4, 6 10, 8 s, 10, 13 s, 17 s, 25 s, 28 10, 30 22, 31 10, 32 s, Roskilde: Nr. 36 s, 38 s. Slagelse: Nr. 45 s, Viborg: Nr. 57 s, 65, Hedeby: Nr. 70. — Ubestemte 10), 72 engelske (— Edv. Conf.), 348 tyske (Anno af Køl, 1056—75), 12 nederlandske, 3 lothringske. Solvsager. St. Inv. 3453. Jvf. Månadsbl. 1884. Pag. 137 o. F.

154. Malmø, Skaane. 1874. 1 dansk (Svend Estridsen. Lund: Nr. 30). St. Inv. 5192.

155. Köping, Öland. 1779. 4 danske (Svend Estridsen. Lund, + med to Helgener paa Adv.), flere angelsaxiske, 70 tyske. St. Inv. 84.

156. Tidsvilde, Tibirke S., Holbo II., Frederiksborg A. 1887. 1 dansk (Svend Estridsen. Lund: Nr. 30). K. M.; Bytteprot. 1145.

157. Stange, Hedemarkens A., Norge. 1871. 1 dansk (Svend Estridsen. Lund: Nr. 32 a), 11 norske. Jvf. Christiania Vidensk. Selsk. Forh. 1871. Pag. 464 (Holmboe) og 1873. Pag. 344 (Schlie).

158. Holsteinborg, V. Flakkebjerg II., Sorø A. 1739. Danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 30 + runiske Mynter af Magnus d. Gode, Roskilde: Nr. 39 24, 39 a 21. — Harald Hein. Lund: Nr. 1?), udenlandske, især engelske. Dette betydelige Fund, hvori næsten alle Svend Estridsens kjendte Roskildemynter med Runer fremkom, omtales i +Beskrivelse over danske Mynter og Medailler+, Fortale Pag. X og 51. Jvf. Suhm. Danmarkshistorie. IV, Pag. 568—69. Ifølge Opgivelsen skulde Fundet ogsaa have indeholdt Mynter fra Oluf Hanger. Dette er dog urigtigt, da denne Konges Mynter først senere blev kjendte; sandsynligvis have disse Mynter været tyske.

159. Löddeköpinge, Löddeköpinge S., Harjagers H., Malmehus L., Skaane. 1865. 408 danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 6, 28 4 var., 30 5 var., 31 10 var., 32 24 var., 32 a. 20 var., Roskilde: Nr. 36, 39 2 var., 39 a, Viborg: Nr. 65. — Harald Hein. Lund: Nr. 1 57 var. — Ubestemte 10), 3 tyske. Navnlig af Harald Heins Mynter fandtes mange, indtil 12, Dubletter. St. Inv. 3357. Jvf. Månadsbl. 1884. Pag. 152. o. F.

160. Landskrona, Skaane. 1883. 5 danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 32 s, 32 a. — Harald Hein. Lund: Nr. 1 s). Priv. Medd.

161. Skaane c. Ukjendt Fundsted. c. 1880. 2 danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 30. — Harald Hein. Thumatorp: Nr. 3). Priv. Medd.

162. Jolanneshus, Iljortsberga S., Medelstads II., Bleking. 1866. 133 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 20, Roskilde: Nr. 35. — Hardekud. Lund: Nr. 1 s, 23, 28 s, Roskilde: Nr. 32 s, Aalborg: 39 s. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1 s. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6 s, 8 s, 9 s, 17 s, 25 s, 28 10, 30 s, 31 s, 32 s, Roskilde: Nr. 38 s. — Harald Hein. Lund: Nr. 1 s. — Knud d. Hellige. Lund: Nr. 3 s. — Ubestemte 10), 2 svenske (Anund

Jacobi), 493 engelske (—Vilhelm Erobrer), 7 irske, 3414 nederlandske og tyske, 2 bøhmiske, 10 ungarske, 1 byzantinsk, 25 kufiske. Sølvsager. St. Inv. 3491.

163. Roskilde b. 1895. 2 danske (Svend Estridsen. Roskilde: Nr. 43. — Harald Hein. Lund: Nr. 1). K. M. 691.

164. Lolland. Ukjendt Findested. 1896. 1 dansk (Harald Hein. Roskilde: Nr. 4). K. M. 717.

165. Jegstrup, Ravnstrup S., Nørlyng H., Viborg A. 1878. 32 danske (Knud d. Hellige. Viborg: Nr. 12 ss). K. M. 418.

166. Skaane d. Ukjendte Findesteder. 2 danske (Oluf Hunger. Lund: Nr. 1 s, forskellige Fund). Priv. Medd.

167. Tomasarve, Eista S., Gulland. 1838. 32 danske (Knud d. Store, Magnus d. Gode. — Svend Estridsen. Bl. a. Lund: Nr. 30, Roskilde: Nr. 39. — Oluf Hunger. Lund: Nr. 4 s. — Erik Ejegod. Lund: Nr. 2, Randers: Nr. 7 s), 1 svensk (Annud Jacobi), 217 engelske (—Henrik I, 1100—1135), 1 irsk, 427 nederlandske, lothringske og tyske (Rudhard af Mainz 1088—1108), 1 ungarsk, Fragmenter af kufiske, 2 Denarer fra Hadrian og Trajan, c. 1320 ubestemte. Sølvsager. St. Inv. 814. Jvf. B. E. Hildebrand. Anglosachs. mynt. 1816. Pag. LVII.

168. Lund a, Skaane. 1859. Flere danske (+sandsynligvis fra Erik Ejegod, ikke beskrevne). Inv. 2585. Ifølge privat Meddelelse var det et større Antal af Erik Ejegod. Lund: Nr. 3, mange slet udprægede. Jvf. K. M.; Bytteprot. 488.

169. Slangerup, Lyng H., Frederiksborg A. 1815. 1 dansk (Erik Ejegod. Ringsted: Nr. 6). K. M.; Bytteprot. 98.

170. Allerslev, Voldborg H., Kjøbenhavns A. 1867. 524 danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 6. — Knud d. Hellige. Roskilde: Nr. 7. — Erik Ejegod. Lund: Nr. 3 s. Roskilde: Nr. 5 ss. — Niels. Roskilde: Nr. 3 ss, 5, 5 a, Ribe: Nr. 12). K. M. 284.

171. Lund b (Domkirke), Skaane. 1835. 6 danske (Niels. Lund: Nr. 1 s). Jvf. Brunius. Lunds Domkyrka. Pag. 461.

172. Glim, Somme H., Kjøbenhavns A. 1794. 4 danske (Niels. Roskilde: Nr. 9 s). Jvf. Beskr. o. Mynter og Med. Tillæg. 1794. Pag. 19.

173. Jylland. Ukjendt Findested. c. 1880. 1 dansk (Niels. Viborg: Nr. 10). Priv. Medd.

174. Særslev, Skovby H., Odense A. 23 danske (Niels. Ribe: Nr. 13 ss, 14 s). K. M.; Gaveprot. 276 a.

175. Viborg. 1882. 1 dansk (Niels. Lund: Nr. 2). Priv. Medd.

176. Skaane c. Ukj. Findested. c. 1885. 1 dansk (Niels. Lund: Nr. 2). Pr. Medd.

177. Haraldsborg Voldsted, ved Roskilde. 1854. 628 danske (Niels. Lund: Nr. 2a. — Erik Emun. Lund: Nr. 1 ss, Roskilde: Nr. 2 ss, 3 ss, 4 ss, 5 ss). K. M. 139. 618.

178. Tesebølle, Herfølge S., Djeverskov H., Præsto A. 1878. 590 danske (Niels. Lund: Nr. 1 a, Roskilde: Nr. 5 a, 6 10, 7 100, 8 a, 9 100. — Erik Emun. Roskilde: Nr. 4 a, 5 a). K. M. 415. 421.

179. Åkesholm, Tråne S., Gårds H., Christiansdals L., Skaane. c. 1850. 40 danske (Erik Lam. Lund: Nr. 1 a). St. Inv. 2109.

Fund udenfor Skandinavien.

180. Polzin, Kreis Belgard, Pommern. 1886. 2 danske (*polske* Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 af *Dorestad Typ* og ubestemt 1), 2 engelske (Ethelred), 190 lothringske og tyske, 10 bøhmiske, 1 italiensk, 1 byzantinsk, 7 kufiske. Sølvsager. Jvf. Sallet. Zeitschrift. XV. Pag. 291. (H. Dannenberg).

181. Ołobok, Kr. Ostrowo, Posen. 1889. — 1 dansk (*polsk* Halvbrakteat. Hedeby: Nr. 1 af Karls Dorestad Typ.), 156 lothringske og tyske, 92 bøhmiske, 74 kufiske. Jvf. Sallet. Zeitschrift. XVII. Pag. 202. (Friedensburg).

182. Witzmiltz, Kr. Regenwalde, Stettin, Pommern. 1879. 10? danske (*polske* Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1—3?), 11 engelske (Ethelred), 437 tyske, 11 bøhmiske, 2 italienske, Fragmenter af kufiske. Sølvsager. Jvf. Sallet. Zeitschrift. VI. Pag. 242. (Friedlaender).

183. Jarocin, Posen. c. 1880. Danske, ukjendt Antal (*polske* Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 2, 3), 1 engelske (Ethelred), 591 lothringske og tyske, 114 bøhmiske, 5 italienske, 3 byzantinske, 10 kufiske. Jvf. Sallet. Zeitschrift. VII. Pag. 146. (H. Dannenberg).

184. Oranienburg ved Berlin. 1861. 3 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1, 2 a), 65 tyske, 2 italienske, 1 byzantinsk, 7 kufiske. Jvf. Berliner Blätter f. Münzkunde. III. Pag. 219.

185. Rüdelsdorf, Kr. Nimptsch, Schlesien. 1884. 2 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 2 a, *polske Brakteater*), 85 tyske, 7 lothringske, 59 kufiske. Jvf. Num. sphragist. Anzeiger. XVII. Pag. 53.

186. Peisterwitz ved Ohlau, Schlesien. 1886. 10 hele og Fragmenter af danske (*polske* Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 Fragmenter, 2 a, 6 a), 1 engelsk (Ethelred), 3 franske (karolingiske), 320 tyske, 315 bøhmiske, 6 italienske, 1 Denar fra Antoninus Plus., 1 byzantinsk, 4 ubestemte. Sølvsager. Jvf. Sallet. Zeitschrift. XV. Pag. 113. (Menadier).

187. Schwaan, Mecklenburg-Schwerin. 1859. 55 danske (Halvbrakteater. Hedeby: Nr. 1 a, 2 a, 6? 10), 260 engelske (—Knud), c. 1100 nederlandske, lothringske og tyske, 37 bøhmiske, 1 italiensk, 1 byzantinsk, 1 georgisk, 1 russisk og 261 kufiske. Jvf. Zeitschrift f. Münz-, Siegel- u. Wappenkunde. 1859—62. Pag. 258.

188. Althöfchen, Posen. 1872. 1 dansk (Knud d. Store. Lund: Nr. 1), 75 engelske (—Knud d. Store), 1 irsk, 15 nederlandske, 22 lothringske, 376 tyske m. fl., 23 böhmske, 14 polske, 4 italienske, 4 byzantinske, 22 kufiske. Jvf. Grote. Münzstudien. VIII. Pag. 267. (Friedlaender).

189. Trzebuń ved Plock, Polen. 1824. 1 dansk (Knud d. Store. Roskilde: Nr. 30), engelske (—Hardeknud), nederlandske, lothringske, tyske, byzantinske. Lelewel. Numismatique du Moyen-Âge. II. Pag. 109. Dannenberg. Deutsche Münzen. Pag. 51.

190. Farve, Holsten. 1848. 3 danske (Halvbrakteat. Hedeby: Nr. 1. — Knud d. Store. Roskilde: Nr. 35. — Hardeknud. Hedeby: Nr. 50), 19 engelske (—Hardeknud), c. 3020 nederlandske, lothringske og tyske, 11 böhmske, 242 ungarske, 8 kufiske. Sølvager. Jvf. 15ter Bericht der Schlesw.-Holst.-Lauenburgischen Gesellschaft. 1850. (Friedlaender).

191. Lubiszyn, Kr. Schubin, Posen. 1878? 1 dansk (Hardeknud. Lund: Nr. 1), engelske (Knud d. St.), nederlandske, lothringske, tyske, böhmske. Sallet. Zeitschrift. VI. Pag. 153. (Dannenberg).

192. Lübeck. 1876. c. 200 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 1, 2?, 13, 17, 20, Roskilde: Nr. 35, Slagelse: Nr. 39, Viborg: Nr. 49 14, Orbæk: Nr. 51 s: — Hardeknud. Lund: Nr. 1 11, Roskilde: Nr. 32 12, Aalborg: Nr. 39 18, Orbæk: Nr. 42, 43 3, Aarhus: Nr. 47 8, Ribe: Nr. 48 8, 49, Hedeby: Nr. 50. — Ubestemte c. 20), 1 svensk (Anund Jacob), c. 2000 engelske (—Knud d. Store Typ II), 4 irske, c. 450 nederlandske, lothringske og tyske, 1 böhmsk, 1 italiensk, 1 kufisk, 50 ubestemte Fragmenter. Jvf. Sallet. Zeitschrift. IV. Pag. 50. (H. Dannenberg og S. Cohn). Jvf. K. M.; Gaveprot. 711. De danske og engelske Mynter kjøbtes til den kgl. Myntsamling.

193. Schlimmerau, Kr. Trebnitz, Schlesien. 1 dansk (Hardeknud), engelske (Ethelred), tyske, böhmske, kufiske. Jvf. Sallet. Zeitschrift. XV. Pag. 101.

194. Frankfurt a. d. O. 1840. 4 danske (Hardeknud. Lund: Nr. 1. — Ubestemte 8, ufulæselige Efterligninger af angelsaksiske Typer), 14 engelske, 5 nederlandske, 62 tyske, 1 böhmsk, 2 italienske. Jvf. Köhne. Zeitschrift. III. Pag. 145 (Friedlaender).

195. Płonsk, Gouvernement Plock, Polen. 24 danske (Knud d. Store. Lund: Nr. 1 3, 17, 20, Roskilde: Nr. 35. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 7, 2, 7, 20 var, 25, 28, Roskilde: Nr. 32 1. — Magnus d. Gode. Aarhus: Nr. 33, Hedeby: Nr. 38. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 6, 9. — Ubestemt 1), 186 engelske (—Edv. Confessor), 3 irske, 509 nederlandske, lothringske og tyske, 71 böhmske (—Wratislaus, 1061—93), 3 polske, 46 ungarske, 3 italienske. Jvf. Berliner Blätter f. Münzkunde. VI. 1871—73 (H. Dannenberg). Jvf. K. M.; Bytteprot. 805.

196. Simoltzel ved Colberg, Pommern. 11 danske (Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 12, 28, 31 1, 32 1, Roskilde: Nr. 36, 39, Viborg: Nr. 65, Hedeby: Nr. 77?), 9 engelske (—Edv. Conf.), 68 nederlandske, lothringske og tyske,

3 bøhmiske, 30 ungarske (—Magnus, Hertug, 1064—74), 1 italiensk (Faustina d. Y., Denari), 2 kulske. Jvf. *Berliner Blätter f. Münzkunde*. II. 1864—65. Pag. 150. (H. Dannenberg).

197. Pamplin, Kr. Dramburg, Pommern. 7 danske (Hardeknud. Orbæk: Nr. 42. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 12. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 30, 31 a, Viborg: Nr. 56 a a), 4 engelske (—Edv. Conf.), 303 nederlandske, lothringske og tyske, 1 bøhmisk, 16 ungarske. Jvf. *Sallet. Zeitschrift*. XIII. Pag. 389 (H. Dannenberg).

198. Nieder-Landin ved Schwedt, Brandenburg. 1876. 7 danske (Svend Estridsen. Lund: Nr. 13, 28, 30 a. — Ubestemte a), 1 engelsk, 1 irsk, 621 nederlandske, lothringske og tyske (Konrad af Speier, 1056—60), 7 bøhmiske, 21 ungarske (— Bela, 1060—63). Solvsager. Jvf. *Sallet. Zeitschrift*. V. Pag. 17 (Dannenberg).

199. Piep, Estland. 1863. 2 danske (Svend Estridsen. Viborg: Nr. 65, Hedeby: Nr. 73), engelske (—Edv. Confessor), nederlandske, lothringske og tyske (Siegwin af Köln, 1079—89), ungarske og kulske. Jvf. *Berliner Blätter f. Münzkunde*. VI. 1871—73. Pag. 271.

200. Neu-Werpel ved Pernau. Russiske Østersølande. 1885. 1 dansk (Hardeknud. Ribe: Nr. 49), 10 engelske (—Harald Harefod), 49 nederlandske, lothringske og tyske (Siegwin af Köln, 1079—89). Jvf. *Sallet. Zeitschrift*. XIV. Pag. 276.

201. Vossberg ved Usedom, Pommern. 1883. 114 danske (Ældste Myntgrupper. Lund: Nr. 1. — Hardeknud. Lund: Nr. 1 a, 28 a, Viborg: Nr. 41 a, Aarhus: Nr. 44, Hedeby: Nr. 50 a. — Magnus d. Gode. Lund: Nr. 1 a, Roskilde: Nr. 22 a, Viborg: Nr. 35. — Svend Estridsen. Lund: Nr. 3 a, 6 a, 8 a, 10, 13 a, 28 a, 30 a, 31 a, 32 a, Roskilde: Nr. 36 a, 38 a, 39 a, Slagelse: Nr. 45 a, 45 a, 52, Viborg: Nr. 65 a, Ribe: Nr. 68, Hedeby: Nr. 74. — Harald Hein. Lund: Nr. 1. — Ubestemte a), 2 norske (Olaf Trygvesson og Harald Haardraade), 90 engelske (—Vilh. Erobrer), 4191 nederlandske, lothringske og tyske (Wezilo af Mainz, 1084—88), 61 bøhmiske, 3 polske, 381 ungarske, 3 italienske, nogle Fragmenter af kulske, 1 Denar fra Antoninus Pius. Jvf. *Sallet. Zeitschrift*. XI. Pag. 264 (H. Dannenberg).

—

Af de anførte, i Skandinavien gjorde Fund med dansk Mynt tilhøre: Danmark, Vest for Øresund, 48 Fund med 3951 Mynter; Skaane, Halland og Bleking 30 F. m. 2087 M.; Bornholm 13 F. m. 147 M.; Øland 5 F. m. 52 M.; Gulland 47 F. m. 935 M.; Sverige 25 F. m. 276 M. og Norge 11 F. m. 168 M.

De danske Mynter i skandinaviske Fund fra det foreliggende Tidsrum ere fordelte saaledes: Ældste Udmyntninger 32 Mynter i 9 Fund; Halsbrakteater 588 M. i 35 F.; Svend Tveskjæg 4 M. i 4 F.; Knud d. Store 492 M. i 59 F.; Hardeknud 633 M. i 63 F.; Magnus d. Gode 341 M. i 36 F.; Stridsperioden (1014—1047) 8 M. i 5 F.; Svend Estridsen 2349 M. i 70 F.; Harald Hein 68 M. i 6 F.; Knud d. Hellige 36 M. i 3 F.; Oluf Hanger 4 M. i 2 F.; Erik Ejegod 135 M. i 3 F.; Niels 1016 M. i 9 F.; Erik Emun 630 M. i 2 F.; Erik Lam 40 M. i 1 F.; Ubestemte 1237 M. i 29 F.

Fortegnelse over foranstaaende Fund.

Åbo 39. Åkesholm 179. Allerslev 170. Althöfchen 188. Assartorp 36. Bjärby 56. Björkö 2. Bleking 7. Boberg 77. Bockarp 76. Bolbygaard 87. Bonderup 131. Bornholm a 137. Bornholm b 138. Bornholm c 138 a. Bornup 92. Bosarve 85. Broby 75. Brouns 151. Bröcka 11. Brøholt 111. Brøstrup 19. Berringe 91. Djursholm 38. Domerarfve 148. Dörby 49. Egelsta 74. Egersund 61. Enegaard 79. Enge 53. Enges 68. Enner 66. Eskilstunn 41. Espinge 102. Farve 190. Findarfve 132. Fjelkinge 153. Frankfurt a. d. O. 194. Frostegaard 88 a. Frørup 21. Gåshagen 15. Garde 113. Gerete 130. Glim 172. Graagaard 28. Grausne 99. Gremnerup 23. Græslid 146. Grønby 67. Grønnerup 24. Gulland a 80 a. Gulland b 107. Gärestad 129. Gårsoås 48. Halland 4. Haralds 33. Haraldsborg 177. Harndrup a 25. Harndrup b 25 a. Helgeland 121. Holsteinborg 158. Hundlund 22. Hörningsholm 80. Jarocin 183. Jegstrup 165. Johanneshus 162. Jylland 173. Jæderen 1. Karlberg 51. Katthunds a 57. Katthunds b 98. Kjeldstrup 62. L. Klintegårda a 58. L. Klintegårda b 143. Knudsker 12. Kulhusene 35. Köping 155. Laastrup 109. Labiszyn 191. Landskrona 160. Lerchenborg 3. Liffride 147. Liknatte 32. Lingsarve 54. Lolland 164. Louis 69. Lunda 168. Lund b 171. Lübeck 192. Lyugby 121. Lødekøpinge 159. Mallingårda a 135. Mallingårda b 136. Malmö 154. Maspeløsa 152. L. Mickelsgårda 47. Mickels 82. Munkegaard 43. Munksjørup 95. Mysinge 108. Mølndal 78. Neu-Werpel 200. Nieder-Landin 198. Nomeland 64. Nordrum 123. Nore 114. Nyby 115. Nyköping 88. Näs 40. Näsby 5. Odense 20. Olobok 181. Oranienburg 184. Pålstorp 10. Pammin 197. Peisterwitz 186. Petes 117. Piep 199. Pilgårds a 63. Pilgårds b 71. Pilgårds c 104. Plonsk 195. Polzin 180. Qvarna 150. Qvinnegårda 94. Råda 145. Rosendal 90. Rosendegaard 100. Roskilde a 112. Roskilde b 163. Rödelsdorf 185. Ö. Ryttes 52. Ryslinge 70. Sandby 29. Sandø 119. Schimmerau 193. Schwaan 187. Sejera 9. Selso 127. Sibbenarve 116. Simoitzel 196. Skåle 125. Skanne a 6. Skaane b 13. Skane c 161. Skaane d 166. Skaane e 176. Skabersjö 30. Skedinge 141. Skjeltogaard 101. Skjeppengegaard 14. Skjærpinge 126. Skäggs 55. Slaughterup 169. Slettheid 50. Sommersted 26. Sorø 27. Spangereid 8. Spånga 105. Stale 118. Slange 157. Stavenæsodden 122. Stengade 12. Stenstugu 119. Ströby 86. Sturkö 44. Sund 65. Sundbro 81. Sørslev 174. Södvik 139. Tarup 17. Tesseholle 178. Tidsvilde 156. Tingstade 72. Tolstrup 34. Tomasarve 167. Tornegaard 97. Torp 133. Trök 106. Trzebinin 189. Tørring 96. Uddeby 59. Endrom 60. Vaalse 37. Valby 93. L. Valla 89. Vallo 110. Vannherga 103. Varnhem 73. L. Västade a 128. L. Västade b 112. Vesterhejde 18. Vestermarie 16. Vestrume 141. Viborg 175. Villie 46. Wimarka 31. Vintrie 110. Visby 81. Witznitz 182. Vossberg 201. Yholm 45. Øja 83. Ølsted 121. Østraby 131.

X.

Danske Mynttyper indtil Aar 1146.

Kjendskabet til Danmarks Mynter er i de sidste halvhundrede Aar gaaet stærkt fremad, efterat Fundene ere bleve underkastede en mere kritisk Behandling end tidligere; de omhyggelig gjorte Optegnelser om disse have forskaffet det uundværlige Materiale til Undersøgelser af vort Myntvæsen og til Ordning af vore Mynter. Hvor stærkt Kjendskabet til dem har udviklet sig i Tidens Løb ses af følgende. Aar 1670 udkom det første danske, numismatiske Arbejde, Joh. Mule: «Numismata Danorum»; i dette omtales ikke en eneste dansk Mynt fra det her omhandlede Tidsrum. Det følgende Arbejde, Kapitlet om Mynter i O. Jacobsons: «Museum regium», fra 1696, omtaler kun en Viborg-Mynt fra Svend Estridsen; det senere udgivne Tillæg fra 1699 nævner endnu en dansk Mynt, Knud den Helliges ene Odense-Mynt. I Bogens 2den Udgave 1719 ved Joh. Laverentzen findes endvidere omtalt Svend Tveskjægs Mynt, endnu en Viborg-Mynt fra Svend Estridsen og en Roskildemynt fra Knud den Hellige. I Thomas Bircherods Bog «Specimen antiquæ rei monetariæ Danorum», 1701, var kun en eneste Mynt anført fra denue Periode, den ene Viborg-Mynt fra Svend Estridsen, der her tillægges Svend Tveskjæg. Aar 1739 gjordes det store Holsteinborg-Fund, som bl. A. indeholdt Mynter fra Svend Estridsen og Harald Hein. Enten har dette Fund tillige bragt Mynter fra Knud den Hellige, eller ogsaa er der paa et noget senere Tidspunkt fremkommet et Fund med Mynter fra denne Konge, da Hielmstiernes Medaille- og Myntsamling, 1786, indeholdt adskillige af dem. I denne Samling fandtes ialt 30 danske Mynter fra den foreliggende Periode; Svend Estridsens Runemynter fra Roskilde henføres her til Svend Tveskjæg. I det saa omhyggelig udførte og for de efter 1448 prægede Mynters Vedkommende endnu fortrinlige Arbejde: «Beskrivelse over danske Mynter og Medailler I den kongelige Samling», 1791, optages 42 Typer, som tilhøre denne Periode; heraf betegnes dog 22 som «uvisse», deriblandt Halvbrakteater, af hvilke der Aar 1739 var gjort et større Fund ved Gremmerup i Slesvig. Myntbeskrivelsens Fremkomst gav Stødet til et stærkt Opsving paa Numismatikens Omraade og bragte Liv i Samlevirsomheden. Suart efter indtraadte der en Periode, der var rig paa Fund. 1822 fremkom det store Selso-Fund, 1829 Fundet fra Munksjorup og 1830 Tarring-Fundet, ved hvilke man fik kjendskab til en stor Mængde hidtil ukjendte Mynter, der

paa mange Maader kastede nyt Lys over Mynternes Rækkefølge, som hidtil havde været meget usikker. Resultatet af de nye Undersøgelser kom til at foreligge i det af Professor C. Ramus, med Bistand af O. Devegge, udarbejdede Værk om Danmarks Mynter fra Middelalderen, hvis Fuldførelse afbrødes ved Forfatterens Død 1832. Det afsluttedes aldrig senere, fordi nye Fundundersøgelser gav Resultater, der ikke stemmede med Mynternes Ordning i Værket. De ypperlige, kobberstukne Tavler ere hidtil det eneste samlede Afbildningsmateriale af danske Mynter fra Middelalderen. Det indeholder ialt fra det her behandlede Tidsrum 140 Mynttyper, som tilhøre Danmark; nu, 70 Aar senere, er Antallet steget til 302. Denne uforholdsmæssig store Tilvækst skyldes dels nye Typers Fremkomst i vore egne Fund, dels Kjendskabet til mange hidtil upaangete Typer i andre Samlinger, navnlig i Stockholms Myntkabinet, og endelig Henførelsen af adskillige angelsaksiske Typer til Danmark, hvilke tidligere betragtedes som tilhørende England, og som af afd. Rigsantikvar B. E. Hildebrand henførtes til dette Land i hans Arbejder om de i Sverig fundne angelsaksiske Mynter. Endelig komme ogsaa de Typer til, som ere fra Tiden, før den regelmæssige Udmyntning indførtes i Danmark, nemlig de ældste Myntgrupper og Halvbrakteaterne.

Det har været Fortidens Opgave at samle Materialet; Nutidens vil være at behandle det og bringe Klarhed i det. Af større videnskabelige Undersøgelser med dette Formaal foreligger der hidtil ikke meget, medens der er udgivet en Række omhyggelig udarbejdede Beskrivelser af vore vigtigste Fund og adskillige Afhandlinger vedrørende dansk Numismatik. Hvilke Arbejder skyldes vore første Myntkjendere som C. Ramus, C. J. Thomsen, C. F. Herbst, S. Bergsøe, Kr. Erslev og endelig Sverigs to Rigsantikvarer, B. E. Hildebrand og Hans Hildebrand.

Det betydeligste Arbejde, i hvilket en numismatisk Opgave vedrørende den foreliggende Periode er behandlet videnskabeligt, er Prof. Kr. Erslevs »Roskildes ældste Mønter«¹⁾. Forfatteren har underkastet sit Stof en indgaaende Undersøgelse. Han har givet dels en, som de foregaaende, hyppige Henvisninger udvise, fyldig Oversigt over vore tidligste Myntforhold, dels en, væsentlig paa de dengang kjendte Fund baseret Ordning af Stadens ældste Mynttyper. De senere Aars Fund og det rige Materiale, der foreligger i Stockholms Myntkabinet, har imidlertid bragt større Kjendskab til Roskildes Udmyntninger, saaledes at der af Hovedtypen med »tre Skjolde« nu kendes c. 70 Variationer, medens Prof. Erslev beskriver 48. Dette forøgede Materiale saavel som Fundoptegnelserne i Stockholms Myntkabinets Arkiv give forskellige Oplysninger, der medføre nogle Ændringer i Ordningen af denne Hovedtyps Mynter og bringe Spørgsmaalet et Stykke videre frem. Vi skulle her gjøre Rede for vort Syn paa enkelte Punkter vedrørende disse Mynters Ordning.

¹⁾ Aarb. f. L. O. og H. 1875. Pag. 117 o. F. Særtryk er udgivet.

Af de til Knud den Store henhørende 11 Variationer tilhører Nr. 8¹⁾ vistnok Hardeknud. Dels viser Vægten hen til Hardeknud, dels synes Adverspræget at være det samme som paa dennes Mynt Nr. 12²⁾, men er muligvis slidt eller ikke skarpt udpræget, saaledes at Tverindskriften er misforstaaet. De fine Punkttrækker over og under Tverindskriften paa Nr. 8 findes ogsaa paa Hardeknuds Mynt, men synes at være svagt udprægede her. Ogsaa Nr. 9 maa antages at tilhøre denne Konge, paa Grund af det med Nr. 8 utvivlsomt fælles Reverspræg.

De til Hardeknud henhørende Mynter af denne Typ deles i en ældre Gruppe af ringere Vægt, Nr. 12—17, og to yngre af større Vægt, Nr. 18—21 med ombøjede Gavle og 22—26³⁾ med lige Gavle. Af disse tre Grupper bør formentlig den med ombøjede Gavle henføres til Knud d. Store. Allerede de ombøjede Linier frembyde en Ejendommelighed, som Typen snarest maa antages at være udstyret med ved sin Begyndelse eller sin Slutning, neppe under sin Udvikling. Dernæst forekommer denne Særlig allerede i et, tidligt under Hardeknud nedlagt Fund, Pilgårds b, — den kan saaledes ialfald ikke høre til hans yngre Typer —, og endelig taler en Reversomskrift for Typens Henførelse til Knud. Paa en af Prof. Erslev til usikker Tid henhørt Mynt, Nr. 43, med lige Gavle, er nemlig Reversomskriften⁴⁾ saa iøjnefaldende henlægtet med den paa en Mynt fra Knud, med tre Skjolde og Midtkors⁵⁾ (Enner F.), at Mynten med tilstrækkelig Sikkerhed tør henføres til denne Konge. Prof. Erslev fremlægger ogsaa, at Mynten Nr. 43 af denne Grund vistnok tilhører Knud den Store⁶⁾. Men samme Reversstempel som til Mynten Nr. 43 findes benyttet til en Mynt med ombøjede Gavle (Johanneshus F.), saaledes at formentlig denne Særlig maa henføres til Knud.

Ifølge Prof. Erslevs Antagelse skulde de mindst vægtige Variationer fra Hardeknud være ældre end de andre af denne Typ fra samme Konge. Herimod synes imidlertid at tale, at det neppe er rimeligt, at en vægtigere Udmyntning har afløst en lettere af samme Typ; det omvendte har snarere Sandsynligheden for sig og maa derfor naturligt antages at have været Tilfældet, hvor det Mødsatte ikke fremgik af Fundforholdene. Og det gjør det ikke her. Disse lettere og i Diameter mindre Mynter forekomme først i de to yngste, omtrent samtidige Fund, fra Hardeknud (Möldal og Enegaard), medens to mere vægtige Variationer, Nr. 28 og 29, allerede træffes i det ældre Fund, Pilgårds b.

Hardeknuds Mynt, Nr. 16, tør neppe henføres til den lettere Udmyntning. Den er

¹⁾ Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 149. (Roskildes ældste Mønter).

²⁾ Samme. Pag. 152.

³⁾ Samme. Pag. 152, 155.

⁴⁾ Samme. Pag. 161. Reversomskr. er + BREFFNO-VTDN CFV.

⁵⁾ Reversomskr. er + BREFFNOV-ITO.

⁶⁾ Samme. Pag. 160.

præget med samme Adversstempel som Nr. 32¹⁾, der har en Vægt af 1,04—1,07 Gram, og Mynten slutter sig ved sin Størrelse til den tungere Udmyntning. Myntsamlingens Exemplar, der, saavidt vides, er det eneste kjendte af denne Variation, er endel slidt, og muligvis har det aldrig haft den bestemte, fulde Vægt. Som ovenfor fremhævet, ere selv fuldt bevarede Mynter stundom undervægtige. I det rige Fund fra Espinge forekom mange Variationer i stort Antal, prægede med samme Stempler, og det viste sig her, at to ganske ens og fuldt konserverede Mynter kunde naa til at have den højest forskellige Vægt 0,76 og 1,09 Gram. Hvis den lette af disse Mynter havde været slidt, kunde den godt være gaaet ned til samme ringe Vægt, 0,69 Gram, som Roskilde-Mynten Nr. 16.

Endvidere henfører Prof. Erslev en Del Variationer, Nr. 28—42, til Tidsrummet 1042—1060²⁾. Af disse tilhøre imidlertid flere, Nr. 28—33, med Tverindskriftene +OEHEANI og +OEHEVN. Hardekud, idet der i to af de i hans Tid nedlagte Fund forekomme Mynter, der ere prægede med disse Adversstempler (Pilgårds b og Møindal). Der synes ofte ved de under Magnus den Gode prægede Mynter af denne Typ at være den Ejendommelighed, at Vinklerne eller Gavlene have en større Vidde end paa Hardekuds Mynter, og endvidere, at der jævnlig findes et Kors i hver Gavl.

Prof. Erslev antager, at Udmyntningen har vedværet til omtrent Aar 1060³⁾. Sandsynligheden taler imidlertid ikke for, at en Udmyntning med et saa ringe Antal Variationer (18) efter Aar 1042 skulde have strakt sig gjennem et saa langt Tidsrum, tilmed da Hovedparten af disse Variationer ere i høj Grad nær beslægtede. Der findes heller ikke tilstrækkelig Støtte herfor i Fundene. De faa kjendte, under Magnus nedlagte Fund yde ikke nogen Støtte for Undersøgelsen; men i de efter 1047 under Svend Estridsen nedlagte Fund ere Variationerne fra Hardekud ofte ligesaa stærkt repræsenterede som de senere, der formentlig tilhøre Magnus, saaledes de hyppigst forekommende med +OCIOENI+ og +OCIOENI paa Tverfeltet; disse Variationer optræde allerede i de ældste Fund fra Svends Tid, uden at nye, særlig forskellige senere komme til. Fundene yde saaledes intet Bevis for, at Udmyntningen har strakt sig ind i Svends Højherings-tid. Mynterne selv tale for, at Udmyntningen af denne Typ kan være afsluttet under Magnus.

Af de til «unikke Tid» af Prof. Erslev henførte Mynter, Nr. 43—48, have vi allerede omtalt Nr. 43 som utvivlsomt tilhørende Knud. Nr. 44—47 maa formentlig henføres til Hardekud paa Grund af Størrelsen og Prægernes Ejendommeligheder, saaledes de mindre vide Gavle; Nr. 48 derimod til Magnus, da Gavlvidden her er større. Denne sidste Variation, hvorfra der kjendes to Exemplarer, er iøvrigt i sin Karakter og Udformelse forskellig fra alle de tidligere og den eneste, der kunde tyde paa at være af

¹⁾ Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 158. (Roskildes ældste Mynter).

²⁾ Sammeest. Pag. 158—159.

³⁾ Sammeest. Pag. 157.

en tidligere Udmyntning. Noget bestemt Holdepunkt for at henhøre den til Svend mangler imidlertid endnu.

Det vil af det Anførte fremgaa, hvilken Betydning nøjagtige Optegnelser om Fundenes Indhold nødvendigvis maa have for Bestemmelsen af Mynter med forvirrede Omskrifter. Naar der ikke foreligger Oplysninger gennem Fund, og Undersøgelsen maa baseres paa Myntens Typ, Vægt, Arbejde og Prægets Karakter, kan Resultatet ikke naa videre end til en Antagelse, der kan have større eller mindre Sandsynlighed for sig. Fremtidige Fund ville vise, om der er skjønnel rigtig ved Henførelsen, hvor denne kun er begrundet paa Hensynet til en eller anden Ejendommelighed.

Afgjørelsen ved et Skjøn gjælder ikke blot adskillige Typer, som kun ere repræsenterede ved en enkelt eller nogle faa Mynter, men ogsaa flere paa Variationer mere eller mindre rige Typer. Her skal saaledes blot nævnes Adskillelsen mellem Knuds og Hardeknuds Mynter af Slangetyper, Knud Nr. 20, Hardeknud Nr. 1; af Viborgtyper, Knud Nr. 53 og Hardeknud Nr. 41; af Ornbøktypen, Knud Nr. 54 og Hardeknud Nr. 42. Endvidere Spørgsmaalet om, hvilke Mynter med forvirret Adversomskrift af Hardeknuds Typ Nr. 28 og Magnus den Godes Nr. 1 der tilhøre den ene eller den anden af disse Konger; Henførelsen til Hedeby af flere af de, formentlig Svend Estridsen tilhørende Typer og til Ribe af de Kong Niels tillagte Mynter.

Her er, som sagt, Uklarhed paa en stor Mængde Punkter, hvor der har maattet træffes en Afgjørelse paa Grundlag af det nuværende, ofte mangelfulde Materiale, og derfor efter et Skjøn, om hvis Rigtighed Eftertiden vil kunne dømme.

I den følgende Beskrivelse er kun ved de sjældnere Mynttyper angivet, i hvilke Samlinger de findes: K. M. = Kongelige Myntsamling; St. M. = Stockholms Myntkabinet; L. S. = Lunds Universitets Samling; Chr. S. = Christiania Universitets Samling og Pr. S. = Privat Samling.

Efter Beskrivelsen af hver Typ findes Fundstederne opførte, forsaavidt som de kjendes, med Tilføjelse af det Antal Mynter, hvormed Typen optræder i hvert enkelt Fund.

Eldste Myntgrupper.

c. 870—900.

Tab. I.

Lund.

1. Adv. Degenereret Efterligning af CARO LVS, som oftest omgivet af Mærker: et modvendt Ansigt med Overskjæg, en triangulær Figur eller en Perlering. — Rev. Deg. Efterl. af DOR STAT; to Halvmaaner erstatte DOR; fornedon en Øre. Efter Karl den Stores Mynttyp fra Dorestad. Flere Var. Vægt 0,97—1,02 Gr.

Jaderen 1, Björkö 3, Lerchenborg 1, Vossberg 1.

2. Adv. Deg. Efterl. af CARO LVS. Jvf. foreg. — Rev. Bygning med Deraabning, Sidestolper og afrundet Tag. Foroven to Slangehoveder og to Triquetrafigurer; fornedon to Slanger. Typens Hovedlinier ere dannede efter den foregaaende Typs TUT. V. 1,06 Gr.

Björkö 1

3. Adv. Deg. Efterl. af CARO LVS. Jvf. foreg. — Rev. Kriger, staaende, med Spyd i højre Haand og en kordannet Figur i den venstre; fornedon et Korn og en forkdannet Figur.

I Myntkabinettet i München. Jvf. Atlas de l'archéologie du Nord. T. III. 34. Text. Pag. 73.

4. Adv. Deg. Efterl. af CARO LVS. Jvf. foreg. — Rev. Et Skib. Tre Var. V. 0,85—0,90 Gr.

Björkö 3.

5. Adv. To Fugle. — Rev. Et Skib. To Var. V. c. 0,88 Gr.

Björkö 2.

6. Adv. Barbarisk udført Ansigt, omgivet af fire modvendte Ansigter og fire Slangefigurer. — Rev. Dyrefigur med tilbagevendt Hoved; fornedon en Triquetrafigur og en Slange, der bider Dyret i Foden. Sex Variationer. V. 0,75—0,97 Gr.

Björkö 6, Halland 2, Näsby 1, Sejerus 5 Fragmenter.

* a. Adv. Typ som foreg. — Rev. Hjortefigur, med fremadvendt Hoved; foran dette en Slange; foroven en Kugle i en punkteret Ring; fornedon en Triquetrafigur.

Skaane a 1.

7. Adv. Skib, med eller uden Skjolde langs Rælingen. — Rev. Hjort med en Slange foran; foroven en Triquetrafigur, eller et modvendt Ansigt foroven og Triquetrafiguren fornedon. Sex Var.

Björkö 1, Bleking 1, Spangereheid 4 (heraf 1 Fragment).

Halvbrakteater.

c. 940—960.

Hedeby.

Tab. I.

1. Adv. Barbarisk Efterligning af CARO LVS; ved Siderne findes ofte en triangular Figur, Perlering eller Hjul. — Rev. Barbarisk Efterligning af DOR STAT; to Halvmaaner erstatte DOR; ved hver Side stundom en Perlering; forneden en Hage eller et Kors. Mange Var. V. 0,85—0,86 Gr.

Sejers 29, Pålertorp 2, Hröcka 1, Stengade fragmenter, Skaane b 1?, Skjæppegegaard 1, Gåshagen 2?, Vestermarie 3, Tarp 1, Vesterhejde 3, Bødstrup 3, Odense 5, Frørup 4, Hundlund 1, Gremmerup 27, Grønnerup 7, Harndrup a 7, Harndrup b 5, Sors 4, Sandby 12, Skabergj 9, Liknatte 2?, Haralds 1, Tolstrup 2, Assartorp 4, Vaalse 2, Munkegaard 2, Sturkö 4, Yholm 2, Skäggs 2?, Kjeldstrup 1.

Polzin 2, Olobok 1, Oranienburg 1, Feisterwitz fragmenter, Schwaan 15, Farve 1.

2. Adv. Kors, hvis Arme ende med tre Kugler eller Ringe; stundom et Kors, en Kugle eller Ring i hver Vinkel. — Rev. Lyreformat Buelinie, omgivet af forskellige Figurer: to Triangler, saane Vinkler, Kors eller buede Linier; foroven stundom et modvendt Ansigt (2 a). Mange Var. V. 0,88—0,87 Gr.

Grønnerup 4, Harndrup a 88, Harndrup b 5, Sors 6, Sandby 58, Kulhusene 6, Assartorp 22, Vaalse 1, Sturkö 4,

Oranienburg 2, Rüdelsdorf 2, Feisterwitz 4, Schwaan 30.

3. Adv. Tre Arme af et Kors, hvilende paa en Vinkelfod; Korsarmene ende med tre Kugler; i Vinklerne findes stundom en Kugle eller Ring. — Rev. Lyreformat Buelinie; foroven et modvendt Ansigt; ved Siderne Kors eller buede Linier. Flere Var. V. 0,82—0,86 Gr.

Grønnerup 2, Harndrup a 20, Sors 2, Sandby 15, Munkegaard 1, Kjeldstrup 2.

4. Adv. Kors, hvis Arme ende med tre Kugler. — Rev. Dobbeltliniet Kors. V. 0,27 Gr. *Munkegaard 1, Sturkö 2.*

5. Adv. Kors, hvis Arme ende med smaa Kors. — Rev. Midtkors i en Ring, omgivet af et Ansigt, to Kors og en Ring med Midtkugle. V. 0,20 Gr.

Munkegaard 1.

6. Adv. Kors, hvis Arme ende med tre Kugler. — Rev. Kors, hvis to Arme ende med smaa Kors, de to andre med Trelinier. V. 0,20 Gr.

Munkegaard 1, Yholm 1, Feisterwitz 6, Schwaan 10!

Halvbrakteater forekomme desuden i følgende Fund:

Nr. 1—2: *Graagaard 83?, Knudsker 65.*

Nr. 2—8: *Skabergj 9, Jarocin!*

Nr. 1—3: *Sommerstedt 9!, Wimarka 31!, Fakiltuna!, Witznitz 10!*

Ukjendte Typer: *Gremmerup!, Djursholm!, Polzin 1.*

Svend Tveskjæg.

985—1014.

Tab. I.

Lund.

Adv. + ZAEN REX ED DENER. Brystbillede, med Scepter. — Rev. + BODPINE M O AN DNER. Kors med CRVX i Vinklerne. En Var. med forvirret Reversomskrift, en anden med forvirrede Omskrifter paa begge Sider. V. 1,80 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S.

Åbo 1, Näs 1, Öster-Ryftes 1, Gärestad 1.

Knud den Store.

1018—1035.

Lund.

1. Adv. + ENVT REX DENORT ell. DENOR. Brystbillede. — Rev. + BODPINE M O LVND ell. LVND. Midtkors. Var. + ENVD REX IN DÆNORM — + XICETEL M O LVNDI; ofte forvirrede Reversomskrifter. Atten Var. V. 1,62—2,04 Gr.

Villie 5, Görands 1!, L. Mickelsgårda 1, Sletheid 1, Karlberg 1!, Lingsarfoe 6!, Skäggs 2, Hjörby 1, Katllunds a 1, L. Klintegårda 3, Uddeby 1!, Egersund 1, Enner 1, Grünby 12, Enges 3, Varnhem 1, Öja 1, Valby 1, Katllunds b 1, Espinge 2 var, Gärestad 1, Findarfoe 1, Althöfchen 1, Lübeck 1, Plonsk 2.

2. Adv. + ENVT REX DENORVM A. Brystbillede, i fire Buer. — Rev. Forvirret Omskrift. Midtkors. Fire Var. V. 1,25—1,48 Gr.

To Var. med engelsk Kongetitel, muligvis danske.

Enner 4, Espinge 2 var, Lübeck 1!

3. Adv. + ENVT REX DENORVM A. Brystbillede, i fire Buer (som foregaaende). — Rev. + LEOPNOD M O PIN. Kors, lagt over fire sammenstødende Buer (engelsk Stempel). V. 1,46 Gr. St. M.

Samme Typ med Ethelreds Navn og præget af Othinkar, formentlig dansk. Typen tilhører ikke Ethelred, og Othinkars Navn kjendes ikke paa engelske Mynter.

Öja 1.

Tab. II.

4. Adv. + ENVT REX DENORV. Brystbillede. — Rev. + BERHTNOD M O LVND. Stort Kors. V. 1,26—1,44 Gr. St. M.; Pr. S.

Espinge, Gärestad 1, I. Vartide b 1.

5. Adv. + ENVT REX DENORVM A. Brystbillede, i fire Buer (som Nr. 2 og 3). — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Kors; i hver Vinkel en Spidsvinkel med tre Kugler ved Spidsen. V. 1,17—1,35 Gr. K. M.; St. M.

Valby 1.

Var. med en ydre Række Punkter omkring Buerne paa Adv. og med punkteret Bundflade i Vinkelspidserne paa Rev. V. 1,22 Gr. K. M.

6. Adv. ANENVS DEI ANO+. Lammet, venstre Side, med Glorie, holdende Bibelen og Tab. II. bærende et Kors. — Rev. +BEORN ON (retr.). Modvendt Due med Glorie. V. 1,25—1,41 Gr. St. M. og Pr. S.

Var. +NØMEDITHØL. Lammet, højre Side; Duen mangler Glorie. Senere Udmyntning. V. 0,82 Gr. K. M. og St. M. Andre, lignende Variationer tilhøre formentlig Ethelred.

Undrom 1, Enner 1, Lilla Valla 2, Borup 1!

7. Adv. +ENVT REX ANGLO. Brystbillede. — Rev. Forvirret Omskrift. Midtkors. V. 1,47 Gr. K. M. (Thomsen 9835).

7a. Var. Adv. +ENVT REX AN. Brystbillede, med Scepter; Armen synlig. — Rev. +DVEHL ON LVDI. Midtkors (som Nr. 9 og Hardeknud Nr. 14). V.? St. M.

7b. Var. Adv. +ENVT RE+. Brystbillede, uden Scepter og Arm; tre opstaaende Spidsør paa Krunen. — Rev. +SPEN O LVNDIO. Midtkors. V. 1,28 Gr. St. M.
Om Henførelsen, se Pag. 112.

8. Adv. +ENVT REX AX. Brystbillede, med Scepter. — Rev. +GRIM ON LVD. Stort Kors lagt over fire Buer. V. 1,07 Gr. K. M.

Bonderup 1.

Om Henførelsen, se Pag. 112.

9. Adv. +ENVT RE+ ANGLØ. Brystbillede, i Ring med fire smaa Kugler (som Nr. 11). — Rev. +DVEHL ON LVDI. Midtkors (som Nr. 7a og Hardeknud Nr. 14). V. 1,02 Gr. St. M.

Om Henførelsen, se Pag. 113.

10. Adv. +ENVT ++ANLØ. Brystbillede, med Scepter (som Nr. 15). — Rev. +DVRSTN ON LVDI. Kors; i hver Vinkel en Bue, hvori et Punkt.

To Var. +ENVT REX AN — +LIOFFERD ON LVDI og +ENVT REX AI — +LEOVINE O LVDI. V. 1,16 Gr. St. M.; Pr. S.

Om Henførelsen, se Pag. 113.

11. Adv. +ENVT RE+ ANGLØ. Brystbillede, i Ring med fire smaa Kugler (som Nr. 9). — Rev. +GRIM ON LVDI. Kors; i hver Vinkel en Bue, hvori et Punkt. Det eneste kjendte Exemplar er alidt. V. 0,89 Gr. St. M.

Om Henførelsen, se Pag. 113.

12. Adv. +ENVT REX A. Brystbillede. — Rev. +ALFNØD IN LVDI. Kors, dannet af fire Buer. V. 1,19 Gr. K. M.

Enner 1.

Om Henførelsen, se Pag. 113.

Tab. II. 13. Adv. +ENVT REX A. Brystbillede, med Scepter. — Rev. Uden Omskrift. Hjert; feraan og forned en Slange; foroven et medvendt Ansigt. (Jvf. Ældste Myntgrupper Nr. 7.) Formentlig fra Lund; Typen peger til Østdanmark, Vægten derimod til et vestligt Myntsted, nærmest til Hedeby. Muligvis holder det eneste kjendte Exemplar ikke fuld Vægt. V. 0.84 Gr. K. M.

Lübeck I.

14. Adv. +ENVT REX AN. Brystbillede, med Scepter; Armen synlig (ikke Stempel som Nr. 7a). — Rev. +VLEFCE TL ØN LVDI. Kers, hvorover er lagt en sfærisk Firkant med en Kugle udfor hver Vinkel (som Nr. 15 og Hardekud Nr. 20). V. 1.03 Gr. St. M.

To, muligvis noget yngre Var. med +ENVT REX, uden Arm (som Nr. 16). — Rev. +EXREL ØN LVDI og +ILVHL ON LVNDI. V. 0.94—0.96 Gr. St. M.

Om Henførelsen, se Pag. 113.

15. Adv. +ENVT ++XNLO. Brystbillede, med Scepter (som Nr. 10). — Rev. +VLEFCE TL ØN LVDI. Kers, hvorover er lagt en sfærisk Firkant med en Kugle udfor hver Vinkel (som Nr. 14 og Hardekud Nr. 20). V. 1.16 Gr. St. M.; Pr. 8.

Om Henførelsen, se Pag. 114.

16. Adv. +ENVT REX. Brystbillede, med Scepter (som Nr. 14 Var.). — Rev. +XSVRD ØN LVDI. Kers (som Hardekud Nr. 9 Var.).

Fire Var. med +ENVT RE — +ALFPINE ON LVD, +ENVT REE — +ODDENEAR O LVD, +ENVT NXR REX — +ODDENXR ØN LVDI (som Hardekud Nr. 9) og +ENVT RE+NRIC (uden Scepter) — +ALFNOD ON LVND. V. 1.00—1.29 Gr. K. M.; St. M.

Prof. Erslev antager, at Omskrifterne ENVT RE+NRIC, ENVT NXR REX ligesom ENVT N REE+ paa Odense-Mynten (Nr. 45), vistnok indeholde Betegnelsen af Norges Konge. Jvf. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 176. Anm. (Roskildes ældste Mønter).

Tingetide I.

17. Adv. +ENVT REX SP. Brystbillede, med Scepter. — Rev. +DORMØD ON SIHT. Kers. V. 1.19 Gr. K. M.; St. M.

Undrom I, Petes I, Lübeck I, Monak I.

Om Myntens historiske Betydning, se Pag. 46; muligvis knytter Udmyntningen sig til Knuds Planer mod Sverige, der førte til det uholdige Slag ved Helgeaa, Aar 1026.

18. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede; tilv. Kers. — Rev. Forvirret Omskrift. Kers af fire dobbeltliniede Buer med en Punkttrække mellem Linierne og hver omsluttende et Kors. Reversstypen henviser til Lund; de smaa Kors i Buerne til Knud. Det eneste kjendte Exemplar er endel slidt. V. 0.90 Gr. St. M.

19. Adv. Forvirret Omskrift. Blomsterornament, med opstaaende Midtkers. — Rev. +ALFPARD INI LVNDI. Kers af dobbelte Buelinier med en Punkttrække mellem Linierne. V. St. M.

Nomeland I.

Var. Paa Reversen + AMETHOEVIOL (Ancet?). Beskadtiget. K. M. (Devegge Nr. 46). Tab. II.
Alfrards og Anctis Navne kunde synes at føre Mynttypen til Hardekund. De dobbelte
Buelinier med Pnkttrække tilhøre dog formentlig Knud.

20. Adv. +ENVY RE+ IN DAN. Slangefignr. — Rev. +ALPINE ON LVN. Kors.
dannet af tredobbelte eller dobbelte Buelinier, af hvilke den ene er punkteret.

Var. +ENVY REX ANGL — +FARDEIN LVNDI eller ON LVND. V. 1,18 Gr.

Adskillige Variationer, ofte med Kors eller Kugle i Buerne; de trelinieede Kersbuer formentlig ældst. Adskillelsen mellem Knude og Hardekunds forvirrede Mynter af denne Typ er usikker. V. 1,13—1,18 Gr.

Enge 3, Pilgårds a 1, Enner 7, Varnhem 1, Mølndal 6, Öja 1, Valby 1, Espinge, Nore 1, Sibbenæsfeve 1, Petes 2, Selsø 1, Findarfeve 1, Johanneshus 1, Lübeck 1, Plonak 1.

21. Adv. Fervirret Omkrift. Slangefigur. — Rev. Fervirret Omkrift. Kors; i hver Vinkel en Bus, emulaterende en Kugle. Reversotypen peger nærmest hen paa, at Mynten tilhører Kund. V. 1,10 Gr. St. M.

22. Adv. Forvirret Omkrift. Slangefigur. — Rev. Forvirret Omkrift. Midtkors. Det eneste kjendte Exemplar er noget slidt. V. 0,95 Gr. St. M. Henføres til Knud paa Grund af Adversomskriftens Lighed med en Var. af Nr. 20.

Mickels 1, Bosarfeve 1.

23. Adv. +ENVY REX IN D. Brystbillede. — Rev. +BRIM ON LVND. Stort Kors (som Magna Nr. 1, Hovedtyp). V. 1,01—1,13 Gr.

Espinge, Vanneberga 1, Lyngby 1, Findarfeve 1.

Var. +ENVY REX A. Brystbillede, med Skulderpantser. — Rev. +DØRETI Ø LVDI; i de to Vinkler en Halvmaane og i de to en Kugle, eller en Kugle i hver Vinkel. V. 1,02—1,03 Gr.

Var. +ENVY RE++ — +TOEI ON LVND; i de to Vinkler et Kors, i de to andre en Kugle (som Magnus den Gode. Lund. Nr. 1, Hovedtyp). St. M.

Espinge.

Var. +EDELRED RE+ALR — +ALPINE O LVD. Halvmaane i to Vinkler. V. 1,06—1,10 Gr. St. M.; Pr. S.

Var. +EDELRED RE — +ØDDENEAR Ø LVD. Halvmaane i to Vinkler (som Hardekund. Lund. Nr. 28 Var.). V. 0,92—1,09 Gr.

Öja 45, L. Valla 1, Valby 1, Espinge.

Knuds og Ethelreds Navne vise hen til Knud; Arbejdet og Fundene til en tidligere Tid. Om Henførelsen, se Pag. 114—115.

Roskilde.

24. Adv. +ENVY REX ABE Brystbillede, med Scepter. — Rev. +OEGVT MN ON DAN. Midtkors; ved Siden en Ring. V. 1,54 Gr. St. M.

Tab. II. Prof. Erslev medtager ikke Mynten blandt Roskildes¹⁾. For Henførelsen bortil taler Adversstypen, der hyppig benyttes paa de sjællandske Udmyntninger, i Forbindelse med Osgods Navn, der findes paa Nr. 26 samt paa en Variation af Magnus den Godes Roskildetyp Nr. 20.

25. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors; i hver Vinkel en Bue, omsluttende en Kugle. V. 1,80 Gr. K. M. (Thomson 9380).

Henføres i Kataloget over Thomsens Samling til England. Typens Forskjellighed fra den engelske, den betydelige Vægt og det raa Arbejde vise hen til Danmark, hvor den synes at slutte sig til Rækken fra Roskilde.

26. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter; i Ring. — Rev. + ØSBOD ON ROSEEL. Kors; i hver Vinkel en Bue, omsluttende en Kugle. V. 1,24 Gr. K. M.

Enner 1.

Mange Var. med forvirrede Omskrifter, de fleste formentlig engelske. Til Danmark kan muligvis henføres de Variationer, hvor Brystbilledet er vendt til højre Side, og endvidere de, hvis Reversomskrifter indeholde: +VOEOEME..., +VOEONEV..., +VOFNEVOI..., +EVOERVE... eller hermed beslægtede Bogstavrællinger. En Var. (Pr. S.) har: +DAVOENVTRNOH (retr.) — +IHONII +DHON +DOH (retr.), en degenereret Gjengivelse af ENVT DKNORVM R (Adv.) og muligvis af IN NOMINE DOMINI (Rev.) V. 0,98—1,27 Gr.

Kjeldstrup 5, Enner 1, Enegaard 2, Valby 2, Valle 1.

Tab. III. **27.** Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors, lagt over en Firkant med tre Kugler udfor hver Vinkel. V. 1,22 Gr. K. M. (Thomson 9386); Pr. S.

Henføres i Kataloget over Thomsens Samling til England. Typen er sikkert ikke engelsk; Arbejdet og Vægten vise hen til Danmark, Adversstypen til Lund eller Roskilde, de forvirrede Omskrifter ansest til den sidste By.

28. Adv. +ENVT REX AGLVM. Brystbillede, i fire Buer. — Rev. +BRVN ON BOX. Stort Kors, lagt over fire Buer. Det eneste kjendte Exemplar Adversspræng er noget stydeligt. V. 0,81 Gr. Pr. S.

29. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter. — Rev. +ENVT REX ANBLORVM. Kors med udbejdede Armender. Det eneste kjendte Exemplar er slidt. V. 0,83 Gr. K. M.

Typen er ikke engelsk. Arbejdet og Myntens Karakter vise hen til Sjælland.

30. Adv. +ENVT REX ANB. Brystbillede, med Scepter. — Rev. Forvirret Omskrift. Træbælte med forvirret Indskrift, mellem to, noget buede, dobbeltliniede Viukler. V.?

Trzebunin 1.

Jvf. Lohewel. Numismatique du Moyen-Age. Pl. XII. 26. — Kr. Erslev. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 131. (Roskildes ældste Mønter.)

¹⁾ Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 130—131. (Roskildes ældste Mønter.)

31. Adv. +CORIDIO+INKRIDE (retr.). Slangefigur (som Nr. 32). — Rev. Forvirret Tab. III. Omskrift. Tverbælte med forvirret Indskrift, mellem to, noget buede, enkeltliniede Vinkler. Adversomskriften indeholder muligvis Spor af Myntstedets Navn. V.? K. M.

32. Adv. +COMIDIO+INKRIDE (retr.). Slangefigur (som Nr. 31). — Rev. Forvirret Omskrift. Tre bladformede Figurer. V. 1,08 Gr. K. M.

Vallø 1.

33. Adv. Forvirret Omskrift. Tre sammenstillede, skjoldformede Figurer. — Rev. Forvirret Omskrift. Midtkors. Sex Variationer, hvoraf en har Reversomskriften +FIEOEIRICODIL (af ROSCILLD?), en anden Adversomskriften +BREFF ON VI-ITO. V. 0,95—1,10 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S.
Enner 1, Espinge, Nore 1.

34. Adv. Forvirret Omskrift. Tverbælte med forvirret Indskrift mellem to dobbeltliniede Vinkler, hvis Yderlinier ere ombojede. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors. Det eneste kjendte Exemplar er slidt. V. 0,92 Gr. Pr. S.

35. Adv. +ENVY REX ANL. Tre skjoldformede Figurer. — Rev. +A+ETETL (Ascetel eller Anctel). Tverbælte med +RO+ +E (af Rosceld?) mellem to dobbeltliniede Vinkler. V. 0,94 Gr. K. M.

Sex Var. med forvirrede Omskrifter og med de ydre Vinkellinier ombojede ved Tverbæltet. Paa den ene er Reversomskriften +BRFFNOVTDNEFY. (Jvf. Nr. 33 Var.). — Otte andre Var., hvis Yderlinier ikke ere ombojede, og med Tverskrifter: +IEOHAIEN, +IEOIVIOE, +OEIVEOE, +OEIVIE +, +VOMVLIH o. fl. V. 0,95—1,12 Gr.

Egerund 3, Kjeldstrup 3, Enner 2, Hildebrand b 1, Fnegaard 2, Visby 1, Espinge, Slesø 1, Johanneshus 1, Færev 1, Lülbeck 1, Flonak 1.

Ringsted.

36. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter. — Rev. +VLIF ON RIEZTA. Stort Kors. V. 1,85 Gr. K. M.

Vallby 1.

37. Adv. +ENVY REX AEN. Brystbillede, med Scepter. — Rev. +VLIF ON RIEZTA. Kors; i de tre Vinkler en Bue, omsluttende en Kugle, i den fjerde et T (Hildebrand. Anglesachs. mynt. Nr. 3067 har rigtig RIEZZA). V. 1,02 Gr. St. M.

Om Henførelsen, se Pag. 115.

Slagelse.

38. Adv. +IN PRINCIPIO ERAD FABVM. Brystbillede, med Scepter. — Rev. +ED FARHVM ERAD APAD M. Tre skjoldformede Figurer. Omskrifterne indeholde Begyndelsesordene af Johannes' Evangelium. V. 0,98—1,06 Gr. K. M.; St. M.

Var. Adv. IN NOMINE DEI PATRI. Brystb. med Scepter (som Nr. 39). V. 0,95 Gr. K. M.
Enner 1.

Tab. III. 39. Adv. +IN NOMINE DEI PATRI. Brystbillede, med Scepter (som Nr. 38 Var.). — Rev. +BRIHIC ON SLAHL. Kors. V. 1,06 Gr. K. M.; Pr. S.

Valby 1, Lübeck 1.

40. Adv. Forvirret Omskrift. En fra en Runding udstrakt Haand, med et Korn i Midten. — Rev. +ETVRDDVNOEONI. Tre skjoldformede Figurer. Rev.-Omskriften er muligvis en degenereret Gjengivelse af Nr. 38. V. 1,15 Gr. Pr. S.

41. Adv. +INOMINEDIPATRIAHO. En fra en Runding udstrakt Haand mellem tre Korn (Omskr. jvf. Nr. 38 Var. og 39). — Rev. Forvirret Omskrift. Fem korsstillede Kors (som Nr. 42). V. 0,95—1,28 Gr. K. M.; St. M.

42. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter. — Rev. Forvirret Omskrift. Fem korsstillede Kors (som Nr. 41). V. 1,06—1,21 Gr. K. M.; St. M.

Valby 1, L. Vastide a 1.

43. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, i fire Buer. — Rev. Forvirret Omskrift. Fem korsstillede Kors. V. 0,85 Gr.? Chr. S.

Egersund 1.

Var. Adv. Brystbillede, i Ring med fire Kugler. — Rev. Som foregaaende. V. 0,85—0,88 Gr. *Kjeldstrup 2, Møldal 1.*

Typen er ikke engelsk; Reversfremsættelsen viser nærmest hen til Slagelse.

44. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors. V. 0,82 Gr. K. M.

Typen er ikke engelsk. Arbejdet og Prægots Karakter vise hen til Knud og muligvis nærmest til Slagelse. Henførelsen er usikker.

Odense.

45. Adv. +ENVY N REC. Brystbillede, med Scepter. — Rev. +ALFNØD ON ODSVI. Midtkors. V. 1,04 Gr. K. M.

Tørring 1.

Adversomskriften +N REC + betegner muligvis „Norges Konge“¹⁾. Under Striden mellem Magnus den Gode og Svend Estridsen slaar Alfnøth i Odense Mynt for Harald Haardraade.

Viborg.

46. Adv. +ENVY REX ANBLORV. Brystbillede. — Rev. +SVVARTGOL OPIHR. Midtkors. To Var. med +SVARTGOL M OPIHR og +SVARTGOL M OPIH. V. 1,87—1,62 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S.

Dürby 1, Enge (firkantet Blanket) 1, L. Klintegårde a 2, Undrøn 2, Valby 1, Søndvik 1. Om Henførelsen, se Pag. 115.

¹⁾ Jvf. hr. Erslev. „Roskildes ældste Mønter“. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 176. Note 1.

47. Adv. +ENVT REX ANGLORV. Brystbillede. — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Tab. III. Kors. V. 1,40 Gr. St. M.

Typen er ikke engelsk. Det raat udførte Roverspræg tyder nærmest paa et jydsk Myntstod. Henførelsen er usikker.

48. Adv. +ENVT REX. Brystbillede, med Skjold. — Rev. +BRVNMAN. Stort Kors, lagt over en Firkant med tre Kugler udfor hver Vinkel. Firkantet Blanket. V. 1,44 Gr. St. M.

Typen er ikke engelsk. Sluttes sig til Typerne fra Viborg.

Om Henførelsen, se Pag. 115.

Var. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Sceptor. — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Kors, lagt over en Firkant med kornet Bænd. V. 0,60—0,72 Gr. Fire Variationer, hvoraf en har et Kors istedetfor tre Kugler udfor den ene Vinkel.

Louns 3, Pilgtrds b 1, Møldal 1, Valtø 2.

Var. Brystbillede, uden Sceptor. V. 0,73 Gr. K. M.

Enegaard 1.

49. Adv. +FVLBOD IN DANM. En fra en Runding udstrakt Haand, mellem tre Kors og tre Kugler. — Rev. +HITSANHANDLIN. Kors; i hver Vinkel et Kors. V. 0,74 Gr. Pr. S.

Adskillige Variationer, med Kors ved Haanden; flere ere tarvelig udførte; en Variation har +VLORE.... paa Adv. V. 0,75—0,82 Gr.

Var. Adv. +BORN ON PIIRNE. Haanden mellem ω —X. uden Kors, eller +BORN IN PIIRNE paa Rev. og med forvirret Adversomskrift. V. 0,79—0,85 Gr. K. M.; St. M.

Egersund 57, Sund 1, Enner 3, Louns 3, Møldal 2, Enegaard 2, Visby 1, Rosarfve 1, Borup 11, Valby 1, Espinge, Bonderup 2, Lübeck 14.

50. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Sceptor. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors, med et Kors i hver Vinkel. V. 0,76 Gr. Pr. S.

51. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Skulderpantser. — Rev. +ENVT REX Tab. IV. XNGL. Stort Kors; i de to Vinkler et Kors, i de to andre en Ring. V. 0,83 Gr.

To Var., den ene med Adverstempel som foregaaende, den anden med et Kors paa Skulderpantseret. — Rev. +ENVT REX ANGLORV. Korsarmene ende med en Ring; Kugle i hver Vinkel. V. 0,75—0,83 Gr. K. M. Var. Adv. Brystbillede, med Skulderpantser og Sceptor. — Rev. Et Kors i hver Vinkel. V. 0,74—0,75 Gr. K. M.

Egersund 12, Kjeldstrup 5, Enner 1, Enegaard 1.

52. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Skulderpantser, hvorpaa +Z. — Rev. Forvirret Omskrift. Midtkors; i Vinklerne et Kors, en Kælle, en Ring og en Kugle. V. 0,85 Gr. K. M. *Kjeldstrup 1.*

53. Adv. +ENVT XX ANL. Brystbillede, med Skulderpantser; tilvenstre et Kors (som Ornbæk Nr. 54). — Rev. +BRAEM ØN VIBER. Stort Kors; i to Vinkler en Halsmaano og en Kugle, i de to andre fire Kugler. V. 0,71 Gr. K. M.; St. M.

Tab. IV.

Ørbæk.

54. Adv. +ENVT XX ANL. Brystbillede, med Skulderpantser (som Viborg Nr. 53). — Rov. +LEVDEN ØN ØRRE. Kors; i hver Vinkel en Bue. V. 0,70 Gr. K. M.; St. M.

Mange Variationer, alle med Kors foran Ansigtet, tildels yderst barbarisk udførte; paa de fleste mangler Skulderpantseret. Brystbilledet er vendt snart til den ene, snart til den anden Side. V. 0,70—0,81 Gr.

Adskillelsen fra Hardekunds tilsvarende Typ umuliggjører stundom paa Grund af Fundenes mangelfulde Beskrivelse.

Louns 371, Enegaard 2, Munkjærup 4, Espinge, Valle 2, Brøholt 2, Garde 2, Nørre 1, Lyngby 1, Seles 1, Fjelkinge 1, Lütbeck 87.

Ribe.

55. Adv. +ENVT REX ANGLO. Brystbillede, i fire Buer. — Rev. +SIRIE ØN RIHBIIR. Stort Kors, lagt over fire sammenstødende Buer. V. 1,20 Gr. K. M.; St. M.

Fire Variationer med Adv. +ENVT REX ANBLOR eller ANGLORVI. — Rev. +SIRIE ON RIEVEII — ON RIEBIIR (som Nr. 56) — OON BINHE (som Nr. 56 Var.) — ON RIE...IL V. 1,20 — 1,60 Gr. K. M.; St. M.

Om Hønforselen, se Pag. 115.

56. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter. — Rev. +SIRIE ON RIEBIIR. Stort Kors, lagt over fire sammenstødende Buer (som Nr. 55 Var.). V. 1,84 Gr. St. M.

Var. +SIRIE OON BINHE (som Nr. 55 Var.). V. 1,60 Gr. K. M.; St. M.

Om Hønforselen, se Pag. 116.

Hedeby.

57. Adv. Forvirret Omskrift. Slangefigur. — Rev. +MVIHV-ØVHRIHDI. Kors, omgivet af fire Ringe, paa buet Fod. V. 0,70 Gr. St. M.

58. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, mellem to Kors. — Rev. Forvirret Omskrift. Fire Buer omkring et Midtkors. Begge Siders Omskrifter synes at indeholde Rester af Kunds Navn. V. 0,71 Gr. K. M. (Thomsen. 12000).

59. Adv. +ENVT BE+ ANGLORV. Brystbillede; tilvenstre en Ring, hvori en Kugle. — Rov. Forvirret Omskrift. Kors. Vægten er ubestemmelig, da Mynten er beskudiget. K. M.

Kjeldstrup 1.

60. Adv. Forvirret Omskrift. En fra en Runding udstrakt Haand, mellem to Kors. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors; i hver Vinkel en Ring med en Kugle. V. ? St. M.

Nr. 57—60 danne formentlig en sammenhørende Række paa Grund af Arbejdet og Prægernes ensartede Karakter; ifølge deres ringe Vægt maa de antages at være jydsko. Revers-omskriften RIHDI paa Nr. 57 kunde antyde, at Ribe var Myntstedet, medens Haandpræget paa Nr. 60 kunde tale for Viborg. Mynternes hele Karakter viser dog bort fra disse to Stæder; den ringe Sterroise peger hen paa, at de muligvis kunne tilhøre Halvbrakteaternes Hjemsted, Hedeby.

Hardek nud.

1035—1042.

Tab. IV.

Lund.

1. Adv. Kongens Navn, som oftest med tilføjet Titul. Slangedgur. — Rev. Myntprægerens og Myntstedets Navne. Kors, dannet af dobbelte Buelinier, den ene punkteret.

46 Variationer; paa nogle findes en Kugle i hver Bue. Stundom findes Slangens Tunge omdannet til en mindre Slange.

Myntprægerens Navne ere: ALFNOD, ALFPARD, ALFPINE, ASLAE, FARDEIN, OSGOD, OSPARD (afbildet), SYMERLED, DEODRED og DØRECTL. Tre Var. med Myntprægerens paa Adv. og Rev. (Aslac-Aslac og Thorcel-Alfward); mange med forvirrede Omskrifter. V. 1,06—1,12 Gr.

Enges 41, Louns 1, Fylgards b 2, Tingetide 1, Værnhem 1, Mülndal 10, Enegard 10, Hørningholm 2, Öja 18, Nyköping 6, Tornegaard 1, Graune 11, Espinge 4 var, Træk 1, Valle 5, Brøholt 2, Garde 3, Nyby 1, Sibbenarfve 2, Petes 3, Sands 1, Lyngby 1, L. Vastide a 3, Görestad 91, Finlarfve 1, Torp 1, Malyårds b 1, L. Vastide b 1, Johanneshus 7, Labiszyn 1, Lübeck 11, Frankfurt 1, Plonsk 7, Vossberg 5.

2. Adv. +HA-RDAE-NVT RE-X IN D i fire Liniers Trerskrift. — Rev. +ALFPARD ØN LVN. Kors, dannet af fire Buur. Var. +HARD-ACNVT-REX IN-DANO (som Nr. 3) og i Rev.-Omskr. LVND. V. 1,04—1,12 Gr.

Mülndal 2, Öja 3, Borup 1, Valle 1, Plonsk 1.

3. Adv. +HARD-ACNVT-REX IN-DANO i fire Liniers Trerskrift (som Nr. 2 Var.). — Rev. +ALFPARD ØN LVNDI. Modvendt Brystbillede, med Scepter. Myntkab. i Gotha.

4. Adv. +HARDAEVT REX DANA. Lammet, med Glorie, Korsstav og Bibel, hvorpaa A—Ω. — Rev. +ALFPAD ØN LVNDEMAE. Modvendt Due. V. 1,66 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S. *Gulland a 3.*

5. Adv. +HARDEEVT REX IN D. Lammet, med Glorie, Korsstav og Bibel, hvorpaa A—Ω. — +SYMERLED ØN L. Stort Kors, omgivet af Buelinier. V. 1,10 Gr. K. M.; St. M.; L. M. *Mülndal 1, Öja 11, Valle 1.*

6. Adv. +HARDAEVT R. Lammet, højre Side, med Glorie, Korsstav og Bibel. — Rev. +DØRECTL. To modvendte Brystb., adskilte ved et Kors paa Fod. V. 0,87 Gr. Pr. S.

To Var. Lammet, venstre Side, forvirrede Adversomskrifter. — Rev. Som foregaaende. V. 0,88—0,90 Gr. K. M.; St. M.

Öja 1.

7. Adv. +HARDAEVT RY. Brystbillede, med Scepter. — Rev. +ASLAE ØN LVND. Kors; i Vinklerne C R V X. Var. +HARDAEVTVE — +DØRECTL ØNT LVN. V. 1,26 Gr. St. M.; Pr. S.

Plonsk 1.

Om Henførelsen, se Pag. 119.

- Tab. IV.** 8. Adv. + $\overline{\text{NR}}\text{-D} + \text{ENV}\overline{\text{T}}$ +. Brystbillede, med Scepter. — Rev. + $\overline{\text{XLFRIE}} \text{ } \overline{\text{ON}} \text{ } \overline{\text{LINC}}\overline{\text{L}}$.
Kors (som Nr. 9 Var.). V. 1,06 Gr. St. M.
Om Henførelsen, se Pag. 120.
9. Adv. + $\overline{\text{HARDAENV}}\overline{\text{T}}$. Brystbillede, med Scepter. — Rev. + $\overline{\text{ALFVARD}} \text{ } \overline{\text{ON}} \text{ } \overline{\text{LV}}$. Kors.
Fem Var. med tre forskellige Adverspræg. Reversomskriftene ere: + $\overline{\text{ASFERD}} \text{ } \overline{\text{ON}} \text{ } \overline{\text{LVDI}}$ (som Knud Nr. 16), + $\overline{\text{CARLE}} \text{ } \overline{\text{ON}} \text{ } \overline{\text{LVNDI}}$, + $\overline{\text{OSBRN}} \text{ } \overline{\text{ON}} \text{ } \overline{\text{SITVN}}$, + $\overline{\text{VFLETL}} \text{ } \overline{\text{ON}} \text{ } \overline{\text{LVNDE}}$.
V. 1,07—1,17 Gr. K. M.; St. M.
Nogle forvirrede Var., deraf to med Brystb. vendt tilhøjre. V. 1,08—1,17 Gr. K. M.
Til en Variation er benyttet et Adversstempel fra Ribe (49 Var.) med en yderst degenereret Fromstilling, lignende en Arm med et Scepter. Vægten, 1 Gr., viser, at Mynten sikkert ikke er præget i Jylland. K. M.
Holbygaard I, Stenensodden I, Nordrum I, Brouns I.
- Var. Adv. + $\overline{\text{NR}}\text{+ENV}\overline{\text{T}}$ +. Brystbillede, uden Scepter (som Nr. 14, 20, 23 Var., 26 Var. og 28 Var.). — Rev. + $\overline{\text{XLFRIE}} \text{ } \overline{\text{ON}} \text{ } \overline{\text{LINC}}\overline{\text{L}}$. Kors (som Nr. 8). V. 1,16 Gr. K. M.; St. M.
Om Henførelsen, se Pag. 120.
10. Adv. + $\overline{\text{HEARDEENV}}\overline{\text{T}} \text{ } \overline{\text{RX}}$. Brystbillede. — Rev. + $\overline{\text{BAMEL}} \text{ } \overline{\text{ON}} \text{ } \overline{\text{LVNDI}}$. Ankerkors.
V. 1,03 Gr. K. M.
Valby I.
11. Adv. + $\overline{\text{HARFENV}}\overline{\text{T}} \text{ } \overline{\text{R}}$. Brystbillede, med Scepter. — Rev. + $\overline{\text{OVDEEL}} \text{ } \overline{\text{ON}} \text{ } \overline{\text{LVNDI}}$.
Kors; i hver Vinkel en Bue, omsluttende en Kugle. V. 1,06 Gr. St. M.
Om Henførelsen, se Pag. 120.
12. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Skulderpantaer. — Rev. Forvirret Omskrift.
Kors; i hver Vinkel en Ring, omsluttende en Kugle. V. 1,13 Gr. K. M.
Var. Brystbillede, vendt tilhøjre, uden Skulderpantaer. V. 1 Gr. K. M.
Arbejdet og Prægets Karakter vise hen til Hardekud. Typen slutter sig nærmest til den foregaaende.
13. Adv. + $\overline{\text{HARDEENV}}\overline{\text{T}} \text{ } \overline{\text{REX}}$. Bygning. — Rev. + $\overline{\text{DORETL}} \text{ } \overline{\text{ON}} \text{ } \overline{\text{LVND}}$. Stort Midtkors.
V. 1,03 Gr. K. M.
Varnhem I, Tornegaard I.
14. Adv. + $\overline{\text{NR}}\text{+ENV}\overline{\text{T}}$ +. Brystbillede (som Nr. 9 Var., 20, 23 Var., 26 Var. og 28 Var.). — Rev. + $\overline{\text{DVREIL}} \text{ } \overline{\text{ON}} \text{ } \overline{\text{LVDI}}$. Midtkors (som Knud Nr. 7 a og 9). V. 1 Gr. St. M.
Om Henførelsen, se Pag. 120.
15. Adv. + $\overline{\text{HÆNDEENV}}$. Brystbillede (som Nr. 16 og 17). — Rev. + $\overline{\text{LEOPFINE}} \text{ } \overline{\text{ON}} \text{ } \overline{\text{LVNDI}}$. Midtkors. Var. V. 1,11 Gr. K. M.
Om Henførelsen, se Pag. 121.

16. Adv. + HÆRDEENV. Brystbillede (som Nr. 15 og 17). — Rev. + NITAEOD ON L Tab. V (jvf. Magnus d. Gode. Nr. 3). Kors; i hver Vinkel en Lilie. St. M. To Var. med Rev. + ANEETL ON LVD og + ARNEETL O LVL V. 1,16—1,26 Gr. K. M.; St. M.

Om Henførelsen, se Pag. 121.

17. Adv. + HÆRDEENV. Brystbillede (som Nr. 15 og 16). — Rev. + ARNEETL ON LVL Stort Kors; i Vinklerne P X L X. Var. Rev. + PVLNIDVONI. V. 1,20 Gr. K. M.; St. M.

Valle 1.

Om Henførelsen, se Pag. 121.

18. Adv. + HÆRDEENV. Brystbillede (som Nr. 19 og Gori Nr. 29). — Rev. + HSLAC ON LVNDEIO. Kors, dannet af fire punkterede Buer. V. 1,11 Gr. K. M.; St. M.

Om Henførelsen, se Pag. 121.

19. Adv. + HÆRDEENV. Brystbillede (som Nr. 18 og Gori Nr. 29). — Rev. + LEPPINE ON LINEO. Sferisk Firkant, lagt over et Kors; udfør hver Vinkelspids en Kugle (som Magnus Nr. 8). V. 1,08 Gr. K. M.

Afankjerup 1.

Om Henførelsen, se Pag. 121.

20. Adv. + NXR + ENVT +. Brystbillede (som Nr. 9 Var., 14, 23 Var., 26 Var. og 28 Var.). — Rev. + VLEFEETL ON LVDI. Sferisk Firkant, lagt over et Kors; udfør hver Vinkelspids en Kugle (som Knud Nr. 14 og 15). To Var. med Rev. + ØVDENEARL ON LV (som Nr. 21) og + ALFPINE ON LVDI. V. 1,01—1,08 Gr. St. M.

Om Henførelsen, se Pag. 121.

I *Monsk* Fund forekom en Mynt med Adv. + ARDEENVY REX. Brystbilledet fremstilles med spids Hovedbedækning, Scepter og i Ring (som Knuds Typ G). — Rev. + DVREIL ON LVDI.

21. Adv. + NÆRDEENVY. Brystbillede, med Scepter; Armen synlig. — Rev. + ØVDENEARL ON LV. Sferisk Firkant, lagt over et Kors; udfør hver Vinkelspids en Kugle (som Nr. 20 Var.). V. 1,16 Gr. St. M.

Om Henførelsen, se Pag. 121.

22. Adv. + NÆRDEENVY. Brystbillede, med Skulderpantser og Skjold. — Rev. + ØVDENEAR ON L. Sferisk Firkant, lagt over et stort Kors; udfør hver Vinkelspids tre Kugler (som Magnus Nr. 6 Var.). Fire Var.; paa disse mangler Brystbilledet Skjold. Var. Adv. + NÆRDEEN. Brystbillede, med Skulderpantser og Haand. V. 1—1,08 Gr. K. M.; St. M.; P. S.

Espinge 5 nr.

23. Adv. Kongens Navn, med eller uden Titel. Brystbillede, med Skulderpantser. — Rev. Myntprægeren ØDDENEAR's og Myntstedets Navne. Stort Kors; i hver Vinkel en Vinkelspids med tre Kugler. Otte Var., dannede af syv Adverspræg (deriblandt med + NXR + ENVT,

Tab. V. +HÆRDEENVY (afbildet), +NÆ+DEENVYD, +ARDEENVYAN) og fem Reverspræg med Myntprægernavnet varieret; en af Var. har forvirrede Omskrifter. Stundem mangler Skulderpantseret. V. 0,97—1,00 Gr.

Munkjorup 1, Espinge 6 var., Vanneberga 2, Vallu 1, Bruholt 1, Sæto 2, Johanneshus 1.

24. Adv. +HÆENVY RE. Brystbillede. — Rev. +FISL ØN LIFL. Stort Kors, med et Kors i de to Vinkler og tre Streger ved Korsarmene i de to andre. V. 1,07 Gr. K. M.

Om Henførelsen, se Pag. 121.

25. Adv. +NÆRDEENVY. Brystbillede, med Skulderpantser, Skjold og Scepter. — Rev. +ÆLFÆRD ØN LVDL. Stort Kors, med en Lilie i hver Viukel. Var. +TØEL ØN LVDFELÆL. V. 0,98—1,05 Gr. K. M.; St. M.

Plonsk 1.

Om Henførelsen, se Pag. 122.

26. Adv. Kongens Navn, modtagelsessin med Titel. Brystbillede. — Rev. Myntprægerens og Myntstedets Navne. Kellekers. Myntprægerne ere: ÆLFARD, DØRETEL, DØRSTEN og ØDDENEAR (tre Var.). Sex Var. med fire Adverspræg, deriblandt som Nr. 14 og Nr. 40 (Viborg); det ene har Skulderpantser, Skjold og Scepter (Othinkar). V. 0,98—1,01 Gr. K. M.; St. M.

Nors 1.

Om Henførelsen, se Pag. 122.

27. Adv. +NÆRDEENVY RE+. En fra en Runding udstrakt, pantsret Haand. — Rev. +ÆXRFINE ØN LVD. Stort Kors. V. 1—1,03 Gr.

Espinge, Garde 1, Skalfu 1.

28. Adv. Kongens Navn, sjelden med Titel. Brystbillede, med eller uden Skulderpantser. — Rev. Myntprægerens og Myntstedets Navne; en Udmyntning har +INOMINE DOMI (afbildet). Stort Kors, ofte med Vinkelmærker: Kors, Ringe, Halvmaaner, Kugler, stundem smaa Ansigter (Lerino). Myntprægerens Navne ere: ÆLFÆRD, ÆLFARD, ALFFINE, ÆXRFINE, BRIM, LEFFINE, LERINE, OSOD, ØDDENEAR, SVMERLED, DØRETEL, DØREEL, TØEL, VLFEIL. Var. med fromstrakt Haand (TØEL), Skjold og Scepter (ÆLFARD), Brystbilledet til højre Side (SVMERLED, VLFEIL). Nogle Adversstempler ere tidligere benyttede (Nr. 14, 22 Var., med Haand); enkelte Reversstempler anvendes under Magnus. 47 Var., deraf to med forr. Reversomskrifter. V. 0,94—1,06 Gr.

Muldal 1, Enegaard 1, Øja 9, Strøby 1, Bølbygaard 4, Vallby 4, Munkjorup 3, Espinge 20 var., Vanneberga 3, Pilegårds c 1, Vallu 1, Bruholt 3, Garde 1, Nors 1, L. Vasthede a 2, Gärestad 2, Honderup 3, Torp 1, Fjelkinge 1, Johanneshus 6, Plonsk 1, Vossberg 2.

Gori.

29. Adv. +HÆRDEENVY. Brystbillede (som Lund Nr. 18 og 19). — Rev. +HVELN ØN BORI. Kors (som Magnus Nr. 19). V. 1,06 Gr. K. M.

Roskilde.

Tab. V.

30. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter (som Nr. 31). — Rev. α FXDR ON ROSEL. Stort Kors med P X E X i Vinklerne. V. 1,03 Gr. K. M.

Var. Adv. α OTHEIII Rev. α OTH...RIOH. I Vinklerne P α P α . Omskrifterne kunne synes at indeholde Othinkars Navn med Angivelse af Odense som Myntstedet. Typen svarer dog nærmest til denne Roskildetyp. V. 0,84 Gr. Chr. S.

Græslid 1.

Prof. Kr. Erslev henfører Mynten mod FXDR til Knud¹⁾ paa Grund af dens Lighed med Knuds Typ F. Paa denne er imidlertid Armen synlig og Sceptret et Liliescepter, ikke Kuglo-scepter. Ligheden er større med Hardeknuds engelske Typ I. Hjelms Mangel paa Tverbaand er en Ejendommelighed for flere af Hardeknuds danske Mynter med rund, stribet Hjelms, som vistnok ikke træffes paa Knuds Mynter.

31. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter (som Nr. 30). — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Kors; hver Armende overskærer to Buclinier. Det eneste kjendte Exemplar er slidt. V. 0,97 Gr. K. M.

32. Adv. HAREDENYT. Trorfelt med α NVAN α , mellem to dobbelliniiede Vinkler. — Rev. α BRVN α N ROSELDE. Tre skjoldformede Figurer. V. 0,92 Gr. K. M.; Sk. M.; Pr. S.

Var. HARDENYT REX, α NVANII α — α ODDE(SERON)ROSELDE. V. 1,04 Gr. K. M. HARDENYT, α NVONAI — α VHETEL ON ROSELDE. V. 0,95 Gr. K. M. Forr. Adversomskrift, α VMNI α — α BRVN MON RO. V. 0,92—1 Gr. Forvirret Adversomskrift, α MHALI — α ALFNOD ON LVNDEAND. V. 1,05 Gr. De smalle Vinkler synes at være ejendommelige for Typen under Hardeknud. Tverskriften MHALI kunde synes at være opstaaet af MAINVS, men denne Mulighed for Myntens Henførelse til Magnus tør dog neppe tillægges nogen afgjørende Betydning. Sted-angivelsen LVNDEAND kan ikke føre Mynten bort fra Roskilde; den svarer vistnok til Mynten fra *Urbæk* med LEFFINE α N LVNE α ²⁾.

Var. med forvirrede Omskrifter paa Adv. og Rev. Tyve Var. med Tverindskriftene: α OEHEANI. OEHEVNH, α OIEHOIL HIEGOLI, ...COIII, α LVNEH α , α VMNI α , α INIO α . V. 0,94—1,08 Gr. (større Vægt). — Otte Var. med Tverindskriftene: α EOHLED, α KIDOELE α , α EOHICIO α , α EHOEIEH, α EOHEVC α . V. 0,95—0,75 Gr. (ringere Vægt).

Filgårds 2, Mølndal 3, Enegaard 4, Visby 1, Bosarfre 3, Strøby 1, Turring 11, Graume 11, Fapinge 5, Væ, Vællø 1, Garde 1, Pæte 1, Sæto 4, Bønderup 1, Johanneshus 3, Lübeck 12, Plønsk 2.

33. Adv. Forvirret Omskrift. Firkant, med et Kors i Midten; udfor hver Side en dobbeltliniet Vinkel med et Kors ved Spidsen. — Rev. Forvirret Omskrift. Tre skjoldformede Figurer. Fire Var. V. 0,66—0,70 Gr. Arbejdet og Myntens Karakter vise, at Typen tilhører Hardeknud³⁾. Ved sin ringe Vægt slutter Udmyntningen sig til de sidste Var. af den foregaaende Typ.

¹⁾ Jvf. Kr. Erslev. Aarb. f. n. O. og H. 1875. Pag. 129. (Roskildes ældste Mønter.)

²⁾ Jvf. Sammenst. Pag. 163—164.

³⁾ Jvf. Sammenst. Pag. 153.

Tab. V.

Slagelse.

34. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter (som Nr. 36). — Rev. + VLF MONEISLA. Tro skjoldformede Figurer. V. 1 Gr. St. M.

Uls Navn viser denne og de følgende Typer (Nr. 36 og 37) hen til Hardeknud.

35. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter (som Nr. 36 Var.). — Rev. Forv. Omskr. Kors; i hver Vinkel en Kugle i en Ring og inderst to Buer. V. 1,01 Gr. K. M. Valby 2, Bonderup 1.

36. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter (som Nr. 34). — Rev. + VLF MO ZIENLAL. Kors med 1 0 i to Vinkler. Var. Forvirret Reversomskrift og Kors uden Vinkelmerker. V. 0,98—1,16 Gr.

Fem Var. med forvirrede Omskrifter, de to med Brystbilledet til højre Side (den ene som Nr. 35), som oftest med 1—0 eller +—1—0 i Vinklerne.

Enegaard 1, Valby 1, Espinge 2 var., Valle 2, Selø 1.

37. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter. — Rev. + VLF IN SLAHLVS. Kors. Det eneste kjendte Exemplar er slidt. V. 0,88 Gr. K. M. Var. med VLF og iøvrigt forvirret Reversomskrift.

Bonderup 1.

38. Adv. + HARDAENVT RXIL. Bogstaverne R L L P stillede omkring X. — Rev. + VLF ON SLAHLV. Kors, i den ene Vinkel L. To Var., den ene med forvirrede Omskrifter, den anden med læselig Reversomskrift. Var. Adv. Forvirret Omskrift; i Midten RE(X), LE(X), LV(X), PA(X) stillede i Kors omkring X. — Rev. + VLF MONVTA I SLAONLO¹⁾. V. 0,07—1,28 Gr.

Enges 1, Valby 2, Munkjorup 1, Espinge 3 var., Nørre 2, Lyngby 1, Bonderup 1, Fjelkinge 1.

Aalborg.

39. Adv. + HXRDEENVTNVN. Midtkors. — Rev. + ALFRIC ON XLABV eller ALEBV. Kors, lagt over en Ring. Var. + HARDAENVTVXI — ...ALEBV. Forvirret Adv.-Omskrift. — + LEFVINE ON LINC. Adskillige Var. med forv. Omskrifter, deriblandt en med NOM fem Gange gjentaget paa Adversen og IN otte Gange paa Reversen, en Antydning af IN NOM(INE DOMINI). V. 0,68—0,88 Gr.

Louns 4, Tingstide 1, Enegaard 7, Munkjorup 3, Tornegaard 1, Espinge 2 var., Vanneberga 1, Pjældrødt 1, Valle 2, Brøholt 5, Garde 1, Nyby 1, L. Vastide a 1, Gärestad 1, Lißfride 1¹⁾, Johanneshus 2, Lilbeck 12.

¹⁾ Jvf. S. Bergsøe. Aarb. f. n. O. og H. 1882. Pag. 272.

Viborg.

40. Adv. + NARDEENV. Brystbillede (som Nr. 26). — Rev. + BRAEM ØN VIBER. Kellekora. V. 0,85 Gr. Pr. S.; St. Petersborg¹⁾.

41. Adv. + NARDEENV. Brystbillede, med Skulderpantser. — Rev. + BRAEM ØN VPIBR. Stort Korn; i de to Vinkler en Halvmaano og en Kugle, i de to andre fire Kugler. V. 0,68 Gr. Pr. S.; St. Petersborg¹⁾.

Tre Var.: + HAFDLN REXT — + BRAEM ØN VIBEI og + BRAEM ØN VPIBI, samt + ADL-DDXT — + BIAEM ØN VIBE. Endel forvirrede Var.; flere mangle Skulderpantseret. Der synes altid at mangle Korn foran Ansigtet, hvilket findes paa Knuds Udmyntning. En Var. med Rev. + BRAEM ØN VIBR ON D har tre Kugler indodtfor fire i de to Vinkler. V. 0,69—0,80 Gr.

Egelsta 81, Munkjærup 6, Grausne 1, Espinge 3 var., Valle 1, Gårdestad 1, Bonderup 1, Vossberg 2.

Ørbæk.

42. Adv. + NARDEENV. Brystbillede, med Skulderpantser og Skjold. — Rev. + KREN-BRIM ØN ØRBE. Korn, med en Bue og som oftest med en Kugle indørst i hvor Vinkel. Var. med Reversomskriftene + ARBRIM ON ORBEZ og + IEFDEI ØII ØRBEZ (retr.; af LEFDEN). Desuden to Var. med forv. Reversomskrifter. V. 0,69—0,70 Gr.

Syv Var. med slot udførte Brystbilleder til venstre eller højre Side og med forvirrede Omskrifter; kun en har + LEFVINE ØN LVNEGØ. V. 0,70—0,76 Gr.

Udmyntningen synes altid at mangle Korn foran Ansigtet, hvilket findes paa Knuds Mynter af denne Typ. Kuglerne inderst i Kornvinklerne mangle paa Knuds Udmyntning.

Var. Adv. + EVNAN + REX. Brystbillede til højre Side, uden Skulderpantser og Skjold. Rev. + LEFVINE ØN LINEØ. V. 0,69 Gr. K. M.

Lousa 281, Rydalge 1, Mølndal 2, L. Valle 1, Munkjærup 5, Tornegaard 1, Espinge, Valle 1, Brøholt 1, Nyby 1, Brøungs 1, Lübeck 1, Pammin 1.

43. Adv. Forvirret Omskrift. En fra en Runding udstrakt, bepantret Haand. — Rev. Forvirret Omskrift. Korn med en Bue og inderst en Kugle i hvor Vinkel. V. ? K. M.
Lübeck 3.

Aarhus.

44. Adv. + HARENVT XL. Brystbillede. — Rev. + EIADPINE ØN AROSH eller + EIADPINE ON ALOCI. To Korn og en Ring, omsluttende en Kugle. Var. med forvirret Advorsomskrift. Rev. + EIADPINE ON AROEL. Ti Var. med forvirrede Omskrifter. V. 0,67—76 Gr.

Mølndal 1, Bolbygaard 1, Espinge 4 var., Valle 2, Selsø 1, Vossberg 1.

¹⁾ Jvf. Lelwel. Numismatique du Moyen-âge. Pl. XIII, 11. — S. Bergsøe. Aarb. f. o. U. og H. 1882. Pag. 274.

²⁾ Jvf. Lelwel. Numismatique du Moyen-âge. Pl. XIII, 12.

Tab. VI.

45. Adv. Forvirret Omskrift. Stærkt degenereret Fremstilling af et kronet Brystbillede. — Rev. + EFRIM7HIF. Midtkors, mellem et Kors og en Kugle. To Var. med yderligere degenererede Adversfremstillinger. V. 0,70—0,80 Gr.

Reversomskriften kunde synes at vise Spor af ÆLFRIE eller ALFRIE, hvorved Typen kunde antages at tilhøre Aalborg. Reversfremstillingen er dog nærmest i Overensstemmelse med den paa foregaaende Typ.

Louns 1, Turring 1, Espinge 2 var, Pilegårds c 1, Bonderup 1.

46. Adv. Forvirret Omskrift. Scepterformet Figur, med Rest af et Brystbillede. — Rev. Forvirret Omskrift. Midtkors, med en Kugle udfor hver Armonde; i den ene Vinkel et Kors. Var. med anden Reversomskrift. V. 0,84—0,87 Gr. K.M.; St.M.; Pr.S. Typen slutter sig nærmest til den foregaaende.

Milndal 12, Espinge, Vælle 1, Bonderup 1.

47. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter. — Rev. Forvirret Omskrift. Ankerkors. To Var., uden Scepter og med Omskriften helt omkring Brysth. V. 0,95—0,75 Gr. Den ringe Vægt viser hen til Jylland, Ankerkorset muligvis til Aarhus.

Milndal 2, Lübeck 6.

Ribe.

48. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter. — Rev. Forvirret Omskrift. Midtkors, omgivet af fire Buer med Kugler mellem Buerne. Var. uden Kugler mellem Buerne. V. 0,72—0,77 Gr. Den ringe Vægt viser til Jylland. En beslægtet Reversstyp findes senere paa formentlige Ribe-Mynter fra Niels.

Espinge, Lübeck 8.

49. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter. — Rev. Forvirret Omskrift. Midtkors, omgivet af tre Buer. Mange Var. med stærkt degenererede Adversfremstillinger, hyppigst lignende en Arm med et Scepter, dannet af den spidse Hjelm's Linier (ogsaa benyttet til Lund Nr. 9 Var.). V. 0,67—0,79 Gr. Reversstypen anvendes senere paa Svend Estridsens Ribemynter Nr. 68, 69.

Bolbyggaard 1, Munksjørup 1, Garde 3, 1. Vastide a 1, Lübeck 1, Neu-Werpel 1.

Hedeby.

50. Adv. + NARDENVT RX ANA. Tverfelt, med forvirret Indskrift. — Rev. Forvirret Omskrift. Midtkors, med en Kugle og en punkteret Bue udfor hver Armende. Omtrent tyve Var. med forvirrede Omskrifter. Stønden findes et Mærke: ∞, Kors eller tre Kugler ved Tverfeltet. V. 0,68—0,75 Gr. Typen henføres til Hedeby paa Grund af Slægtskabet med den ene af Magnus den Godes Typer fra denne By.

Louns 3, Pilegårds b 1, Milndal 1, Esnegaard 1, Visby 1, Bolbyggaard 1, Tornegaard 3, Espinge 2 var, Pilegårds c 1, Garde 3, Peters 1, Maspelösa 1, Farre 1, Lübeck 1, Vossberg 4.

Magnus den Gode.

Tab. VI.

1042—1047.

Lund.

1. Adv. Kongens Navn og Titel. Brystbillede, som oftest med Skulderpantaer. — Rev. Myntprægerens og Myntstedets Navne. Stort Kors, ofte med Vinkelmærker: Halvmaaner, Kors, Ringe eller Kugler. Myntprægerens Navne ere: ALFARD, CARL, COLSVEIN, BARFIN, BRIM, ILVHE, LEFSI, SVMERLED, DOREETL, TOEL og VLFEL (afbildet). Undtagelsesvis findes ikke Skulderpantaer, men Fano (forvirret Reversomskrift) eller Skjold (Alfward, Colsevin). Stundom findes ældre Reversstamper benyttede: Thorceti (Hardeknud Nr. 28) og Grim (Knud Nr. 23). V. 1,08—1,17 Gr.

Øja 1, Visby 2, Bolbygnaard 2, Nykipping 1, Muskejærup 3, Espinge 21 var, Nore 1, Lyngby 2, Skidlö 1, Gerete 10, Vossberg 1.

En Række Var., med forvirrede Adversomskrifter og prægede af ALFXRD, XSFORD, COLSVEIN, BRIM, LEFSI, LEISTI, SVMERLED, DORIETL og TOEL slutte sig hertil.

Utvivlsomt noget yngre er en anden Række Variationer med forvirrede Adversomskrifter og prægede af ALNRIL, ARDIN, BAINLIN, LKXFINE, LENDV, SVEIN og TOE; nogle Var. have forv. Reversomskrifter. Nogle af Variationerne, saavel ældre som yngre, have stundom Scepter (Lefsi, Leisti, Lenthu, Toe) eller Mærker, Kors, Halvmaane, lille Ansigt, paa Adv. V. 0,98—1,18 Gr.

Øja 4, Ströby 4, Bolbygnaard 2, Valby 2, Tornegaard 2, Espinge 8 var, Pålgrids c 1, Valle 3, Broholt 7, Sibbenarfee 2, Petes 18, Helgeland 1, Lyngby 2, Selva 3, L. Vastöde a 1, Gårestad 2, Bonderup 8, Findarfee 7, Liffride 1, Brøungs 1, Johanneshus 3, Simoitzel 1, Pannin 1, Vossberg 2.

2. Adv. +MHNVS+. Brystbillede. — Rev. +HIND ON LINE. Stort Kors, lagt over fire, sammenstødende Buor. V. 1,23 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S.

Var. +MAHNVS R. Brystbillede, med Scepter. — Rev. +ARNEETLV. V. 1 Gr. St. M. — +MHNVS REX, med Skulderpantaer (som Nr. 1. CARL) eller forvirret Adversomskrift. — Rev. +ALFXRD O LVD. V. 1,02 Gr.

Espinge 4 var.

3. Adv. +MAHNVS REX. Brystbillede, med Scepter. — Rev. +NITISOD ON L. Stort Kors, med en Lilie i hver Vinkel (jvf. Hardeknud Nr. 16). Var. +MAHNVS REX, uden Scepter. V. 0,87—0,92 Gr. K. M.; St. M.

Espinge.

4. Adv. +MAHNVS RX. Brystbillede, med Scepter. — Rev. +HODNOD ON LVND. Stort Kors, med P X E X i Vinklerne. V. 0,83 Gr. St. M.

Var. med forvirrede Omskrifter; Brystbillede, med Skulderpantaer, uden Scepter, men med Kors foran Ansigtet. K. M.

Espinge.

5. Adv. +MHNVS RE+. Brystbillede, med Skulderpantaer. — Rev. +XSIÆ ON LVD. Stort Kors; i hvor Vinkel en Vinkelspids med tre Kugler. Flere Variationer, prægede af ASOR, ODDENAR (tildels forvirret) og DVSTEN. V. 1,04—1,16 Gr.

Ströby 1, Valby 1, Espinge 4 var, Valle 1, Nore 2, Selva 1.

Tab. VI.

6. Adv. +MAHNVS REX. Brystbillede, med Skulderpantser. — Rev. DVRSTIN ØN LVDI. Sferisk Firkant, lagt over et stort Kors; udfør hver Vinkelspids tre Kugler. Fem Var., deriblandt en med +MHNVS REX (som Nr. 8 og 9) — +VDENCKR ØN L (som Hardskud Nr. 22). V. 1,04—1,11 Gr.

Tornegaard 1, Espinge 3 var, Valls 1, Skids 1.

7. Adv. +MHNVS REX. Brystbillede, med Scepter; Armen synlig (som Nr. 10 og 19). — Rev. +MHN M ON LVND. Sferisk Firkant, lagt over et Kors; udfør hver Vinkelspids en Kugle. Var. +MAHNVS R — +DORRETL ON LVND. V. 1—1,06 Gr. St. M.

Espinge 2 var.

8. +MHNVS REX. Brystbillede, med Skulderpantser (som Nr. 6 Var. og 9). — Rev. +LEPPINE ØN LINE. Sferisk Firkant, lagt over et Kors; udfør hver Vinkelspids en Kugle (som Hardskud Nr. 19). V. 0,71 Gr. K. M. Arbejdet viser, at Mynten, tiltrods for det eneste kjendte Exemplars ringe Vægt, maa henføres til Lund. En slet udført Var. med forvirret Adversomskrift og Rev. +ALFPAD ON LVND (St. M.) gjør formentlig Henførelsen til Lund sikker.

Tornegaard 1.

9. Adv. +MHNVS REX. Brystbillede, med skulderpantser (som Nr. 6 Var. og 8). — Rev. +VDENCKR ØN LVD. Sferisk Firkant, med tre Kugler udfør hvor Vinkelspids. Var. med RE. V. 1,08—1,06 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S.

Espinge 2 var.

10. Adv. +MHNVS REX. Brystbillede, med Scepter; Armen synlig (som 7 og 19). — Rev. +BRIM ØN LVDI+. Køllekors. V. 1,03 Gr. St. M.

Espinge.

11. Adv. +NHNVS++EN. Brystbillede, med Skulderpantser og Skjold. — Rev. +EDPINE ON LVND. Kors. V. 0,83 Gr. K. M. Var. med forvirret Adversomskrift. Rev. +BRIM ON LVNDIHDH. L. S.

12. Adv. Forvirret Omskrift. En fra en Runding fremtrækt Haand mellem RE X. — Rev. +LEPPINE ØN LINE. Midtkors. V. 0,85 Gr. K. M. Vægten viser hen til det østlige Danmark, Myntprægerens Navn til Lund.

Tornegaard 1.

Var. med to Kors, Ring og Kugle istedetfor RE X. V. 0,90 Gr. K. M. (Thomsen 9843, a); St. M.

Tab. VII.

13. Adv. +MAHNVS+LI. Brystbillede; tilvenstre et modvendt Ansigt. — Rev. +AREIL ON LVND. Kors, med en Bue i hver Vinkel. V. 0,83 Gr. K. M.; St. M.

Var. Adv. Forvirret Omskrift. Yderst degenereret Fremstilling, med det modvendte Ansigt til højre. V. 0,71 Gr. Slidt. K. M.; Pr. S.

Nyköping 1.

14. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Skjold. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors, med lige afskaaene Armender. V. 0,82 Gr. K. M. (Thomsen 9847).

15. Adv. Forvirret Omskrift. Lammet, vendt tilvenstre, med Korsstav; punkteret Ar- Tab. VII.
bejde. — Rev. +TOL LVIIHOLV. Stort Kors. V. 1,01—1,05 Gr.

Espinge 2 var.

To Var. Lammet, vendt tilhøjre; paa den ene holder Lammet Bibelen med Forbenet.
V. 1,12 Gr.

Sæl 1.

Arbejdet svarer til den følgende Type. Toes Navn findes ogsaa paa Nr. 1 Var.

16. Adv. Forvirret Omskrift. Duen; punkteret Arbejde. — Rev. +HONTAT N LVD.
Stort Kors. V. 1,02—1,11 Gr.

Stroby 1, Espinge 2 var.

Typens Forekomst i Stroby Fund viser, at Udmyntningen er foretaget i Magnus den Godes
Regjeringstid; men muligvis tilhører den saarvelsom Nr. 15, efter Fremstillingerne at dømme, Svend
Estridsen i Stridsperioden (jvf. Svend Estridsen Nr. 17).

17. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Skjold (som Nr. 18). — Rev. S(VO)LOHHA,
i tre Linier. V. 1 Gr. K. M.

Tornegaard 2.

18. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Skjold (som Nr. 17). — Rev. Forvirret
Omskrift. Kors, med en Kagle i hver Vinkel. V. 1,05 Gr. K. M.

Frostegaard 1.

Nr. 17 og 18 maa ifølge Adversprøgenes Arbejde og Karakter antages at være danske
og at tilhøre Rækken af Magnus den Godes Mynter fra Lund.

Gori.

19. Adv. +MHHVS REX. Brystbillede, med Scepter, Armen synlig (som Nr. 7 og 10).
— Rev. +HVELN ON BORI. Kors (som Hardeknuud Nr. 29). V. 1,05—1,11 Gr. K. M.; St. M.

Espinge.

Roskilde.

20. Adv. Forvirret Omskrift. +MHHVS+, paa et Tverfelt mellem to Vinkler; i den
øverste et modvendt Ansigt. — Rev. +ØVDNLR ØN RØSCLD. Tre skjoldformede Figurer.
V. 1,03 Gr. K. M.

Tørring 1.

Nitten Var. Vinklerne ere bredere end paa de tilsvarende Typer fra Knud den Store og
Hardeknuud; som oftest findes et Kors i hver Vinkel; alle have forvirrede Adversomaskrifter.
Løselige Hoversomaskrifter have kun to, nemlig: +ØSHED ØN RØSCLDEN — Tverindskrift:
+ØSHEDN. V. 1,10 Gr., og +BRVMMXN ØN RØSCLDE — Tverindskrift: +ØSHEDN. V. ? K. M.;
St. M.; Pr. S.

Espinge, Petes 1.

De øvrige Var. have Tverindskrifterne: +ØSHEDN, +ØSHEDN, +ØSHEDN, +ØSHEDN, +ØSHEDN,
+ØSHEDN, +ØSHEDN, +ØSHEDN, +ØSHEDN, +ØSHEDN. V. 0,82—1,10 Gr.

Tab. VII. *Munkjorup 2, Espinge 12 nr., Valla 2, Broholt 1, Garde 2?, Nore 1, Lyngby, 1, Selsø 5, L. Vastide a 2?, Gårstød 2, Bonderup 1, L. Vastide b 1, Fjeltkøge 1?.*

21. Adv. Forvirret Omskrift. Tverfelt med +ΘΕΙΗΘΗΚ — Rev. Forvirret Omskrift. Tre skjoldformede Figurer. V. 0,94 Gr. St. M. Lighed i Tverindskriften og Reversomskriften med Var. af foregaaende Typ begrunder Henførelsen. Adverstypen kunde henvise til Hedeby; men Vægten viser, at Mynten ikke er jydsk.

Bosarfve 1?, Espinge 1.

22. Adv. Forvirret Omskrift. Tverfelt med ΜΙΗΘΗΚ, mellem to Kors. — Rev. Bredt Kors med streget Grund. V. 0,86 Gr. Pr. S.

Det ringe Arbejde viser bort fra Lund, Vægten fra Jylland. Adversen slutter sig nærmest til Roskildemynternes.

Vossberg 2.

23. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Skjold. — Rev. Enkelte Bogstaver. Stort Kors, lagt over et bredt Kors med forvirret Indskrift, tikkels Ter, paa Armene. V. ? K. M.

Henførelsen er usikker. Udførelsen og Myntens Karakter vise Overensstemmelse med Mynter fra Magnus; det ringe Arbejde og Hverstypens Slægtskab med den foregaaende Typ pege nærmest hen til Roskilde.

24. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Skulderpantser. — Rev. Forvirret Omskrift. Sfærisk Firkant, med tre Kugler udfor hver Vinkel, lagt over et Kors. Tre Var.; paa den ene er Brystbilledet vendt tilbage og har Scepter. V. 0,86—1,02 Gr. K. M.

Arbejdet viser hen til Magnus (jvf. Viborg Nr. 35) og er for ringe til, at Typen, trods Reversstypens Lighed med Nr. 7 og 8, tør henføres til Lund. Udmyntningen er sandsynligvis fra Sjælland, da den ifølge Vægten ikke kan være jydsk. Henførelsen er tvivlsom.

25. Adv. Forvirret Omskrift. Punkteret Slangefigur. — Rev. Forvirret Omskrift. Fire dobbeltliniede Buer omkring et Midtkors. To Var. V. 0,96 Gr. K. M.; Chr. S.

Det punkterede Arbejde viser nærmest hen til Magnus, Hverstypen til Roskilde (jvf. Svend Estridsen. Nr. 38).

Olsted 1.

Slagelse.

26. Adv. +MAHNS REX. Brystbillede, med Scepter. — Rev. +DORLEFIONEISLAIH. Kors; i hver Vinkel en Ring, som omslutter en Kugle. V. 1,07 Gr. K. M.

27. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter. — Rev. +INOMINDOIIVHA (af IN NOMINE DOMINI AMEN). Fire sammenstillede Vinkler omkring to over hinanden lagte Kors. V. 1,11 Gr. St. M.

Henførelsen er begrundet i Adverstypens Slægtskab med Nr. 26.

28. Adv. Forvirret Omskrift. Midtkors, omgivet af fire punkterede Kors. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors; i de tre Vinkler L D + (afbildet) eller + K L. Tre Var.; den enes Roverskift indeholder ...SIALOI... (af „Sialosia“?). V. 1—1,26 Gr. K. M.; St. M.; Pr. 8.

Valby I, Espinge, Bonderup 4.

Typen slutter sig til Hærkneuds Slagelse-Typ Nr. 38 og synes at danne en Overgangsform mellem denne og Svend Estridsens Slagelse-Typ Nr. 45. Det punkterede Adverskors viser nærmest hen til Magnus.

Odense.

29. Adv. + HAHVS REX. Brystbillede. — Rev. + SVMEFVL ODN. Stort Kors, med en Halvmaano i de to Vinkler (som Svend Estridsen Nr. 35). V. 1,04 Gr. St. M.

Petes I.

30. Adv. + HAHVS RE+. Brystbillede, med Skulderpanser; tilvenstre et Kors og tre Kugler. — Rev. + ALFNOD ON ODZL. Stort Kors; i de to Vinkler en Halvmaano og Kugler, i de to andre fire Kugler. To Var., den ene med + MANNVS REX; den anden har forvirret Adv.-Omskrift og Brystbillede uden Skulderpanser, med Scepter. V. 1,08—1,26 Gr. K. M.; St. M.

31. Adv. + MAHVVS ARALD RE+. Modvendt Brystbillede. — Rev. + ØVDNEAR ØN ØDN. Sferisk Firkant, med tre Kugler udfør hver Vinkel. Præget af Magnus og Harald Haarderaade i Forening; se Pag. 50. V. 0,73 Gr. K. M.

Den ringe Vægt og Adversfrumstillingens Lighed med Nr. 38 kunde tyde paa, at Mynten muligvis var præget i Hedeby, og at der altsaa til Roversen var auvendt et Stempel fra Odense. Var. Forvirret Omskrift. V. 0,90 Gr. St. M.; Pr. 8.

Turring I, Grouane I.

32. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede. — Rev. + ØIVDEEVJHARHDI (af ØVDNEAR?). Ankerkors. V. 1,04 Gr. K. M.

Vægten viser bort fra Jylland, Udførelsen fra Lund; Myntprægermarvuet viser hen til Odense.

Aarhus.

33. Adv. MANNVS XIED. Brystbillede, med Scepter. — Rev. + LIFELG ON XIBOEL. Kors, med tre Kugler for Enden af hver Arm og med en Ring i Midten. V. 0,68—0,79 Gr. K. M.; Pr. 8. *Munkjærup I, Itonak I.*

34. Adv. Forvirret Omskrift. Barbarisk, modvendt Brystbillede, med Pantser. — Rev. MANNVS ØH (retr.). Kors, med tre Kugler for Enden af hver Arm og med en Ring i Midten. V. 0,73 Gr. K. M.

Munkjærup I, Filgårds c 1?

Viborg.

35. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, venstre Side, med Korsstav. — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Kors; i de to Vinkler en Halvmaano, med Ruudingen indad, og to Kugler,

Tab. VII. i de to andre tre Kugler. c. 35 Var., hyppig slet udførte; ofte uden Korsstav og med Brystbilledet vendt til højre Side. V. 0,64—0,86 Gr.

Bolbygaard 1, Munksjørup 8, Fjlgårds c 1, Valle 3, Breholt 2, Nore 1, Bonderup 1, Vossberg 1.

Hedeby.

36. Adv. +MARNVS REX DNOR. Midtkors, med en punkteret Bue udfor hver Arm. — Rev. Forvirret Omskrift. +IVLE +, paa et Tverfelt. V. 0,63 Gr. K. M.

Syv Var. med forvirrede Omskrifter og med A, ∞ eller et Kors ved Tverfeltet paa Reversen. Typen synes at adskille sig fra Hædsknuds Nr. 50 ved at mangle Kuglen for Enden af Korsarmene.

37. Adv. Forvirret Omskrift, der som oftest indeholder Navnet TIVF. Modvendt Brystbilledo, med langskafet Oxe ved venstre Side (utvivlsomt Magnus den Godes Fader, Olaf den Hellige). — Rev. Forvirret Omskrift, der indeholder Navnet IOLI. Tre Var., med Korsstav ved højre Side; paa den ene er Oksen uden Skaf. Reversomskriftene indeholde muligvis Rester af Myntprægernavnet Liifi (jvf. Svend Estridsen Nr. 73). V. 0,60 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S.

Tørring 4 Var.?

38. Adv. +MAHNVS RE + NAR. Modvendt Brystbilledo. — Rev. +IOLI ÆN EIDEBUNI. Murværk, over hvilket ses et modvendt Ansigt i en Runding. V. 0,74 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S. Paa Mynten betegner RE + NAR Magnus som Norges Konge (se Pag. 50), ligesom Harald Haarderando fører den norske Kongetitel paa den følgende Odense-Mynt, Nr. 4. Var. Adv. +MAGNVS REX D. Modvendt Brystbilledo. — Rev. +IVLC ME FECIT. Rundt Taarn, omgivet af en Mur. V. 0,71 Gr. K. M. og Pr. S. Var. +MAGNVS REX — +IVLE ME FECIT. V. 0,68 Gr. K. M.

Tørring 3 Var.?, Plonsk 1.

Perioden 1044—1047.

Striden mellem Magnus den Gode og Svend Estridsen.

Tab. VIII.

Lund.

1. Adv. +EDFAHINIÆ. Brystbilledo, med Scepter (som Toftum Nr. 6). — Rev. +EVDNEAR ÆN LV. Kors. V. 0,88 Gr. Mynten er noget slidt. K. M.

Slesø 1.

2. Adv. +EDDAXD RE. Brystbilledo; tilvenstre et modvendt Ansigt. — Rev. +DORICITL O LVND. Stort Kors. — Var. med DORICITL NVL. Stort Kors. V. 1,02—1,12 Gr.

Espinge.

Odense.

3. Adv. +EDPERD RE +. Brystbilledo. — Rev. +ALFNOD ODSV. Midtkors. V. 1,20 Gr. K. M.

Slesø 1.

4. Adv. +ARALD RE+NAR. Brystbillede. — Rev. +OVDNEAR ON ODS. Midtkors. Tab.VIII. V. 0,84 Gr. K.M.

Terring 1.

5. Adv. IONNST RE++NI. Brystbillede; tilvenstre et Kors. — Rev. +XLFNOD ON ODSVI. Ankerkors. V. 1,06 Gr. K.M. (Thomson 9994). JvL C. A. Holmboe. Breholtfundet. Pl. I. Nr. 10.

Bræholt 1.

Toftum.

6. Adv. +EDFXIIIIE. Brystbillede, med Scepter (som Lund Nr. 1). — Rev. +LEFSI ØN TOFT. Ankerkors. V. 1,06—1,22 Gr. K.M; St.M.

Espinge, Slesø 1.

7. Adv. Forvirret Omskrift. Frelseren, staaende, med to Kors. — Rev. +LEFSI ØN TøFTVM. Ankerkors. Var. med forvirret Reversomskrift. V. 1,10—1,30 Gr. K.M. (Thomson 9987 a. 9992); Pr. 8.

Lyngby 1.

Om denne Periode's Udmyntninger med Adversnavnene Edvard, Harald og Jeanst, se Pag. 49—50.

Om Svend Estridsens samtidige Udmyntninger, se Svend. Lund Nr. 8 og Odense Nr. 53.

Svend Estridsen.

1047—1075.

Lund.

1. Adv. Forvirret Omskrift. Kongen, staaende, med et langt Patriarkalkors i højre Haand og Rigsæble i venstre. — Rev. +PVLFETOOUJVIIIIITKO. Kronet Figur, staaende, med langt Patriarkalkors i venstre Haand og med den højre Haand løftet. V. 1,84 Gr. K.M. (Thomson 10,153). Muligvis en Skuemynt.

2. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Skulderpantser og Scepter. — Rev. Forvirret Omskrift. Kongen, staaende, med Korsstav og Scepter. V. 1,46 Gr. K.M. Muligvis en Skuemynt.

3. Adv. +SPEN+RE+DIBKH. Brystbillede, med Krumstav. — Rev. +XDRIFØN LVNDI. Kors med E R V X i Vinklerne. St.M. To Var. med tre Kugler i de to Korsvinkler. V. 1,20 Gr. K.M. (Thomson 9995); St.M. Ni Var. med forvirrede Omskrifter; i de to Vinkler et Kors og tre Kugler eller en Ring, stundom to Kors. V. 0,78—1,12 Gr.

Vallø 3, Lyngby 1, Helgeland 1, Fjelkinge 2, Vossberg 2.

4. Adv. Forvirret Omskrift. Staaende Figur, med Korsstav i højre Haand og Rigsæble i venstre. — Rev. +PVLOOIII. Liggende Figur. Var. Forvirret Reversomskrift. Ti Var., ofte af

Tab. VIII mindre flut Arbejde, med forvirrede Omskrifter; Adversliguren stundom med Korstaven i venstre Haand; næsten alle prægede med samme Roversstempel. V. 0,91—1,07 Gr.

Vally 1, Valla 2, Garde 1, Nore 1, Skjorpinge 1, Selsø 27, Gierstad 1, Bunderup 2, Fjelkinge 1.

5. Adv. Forvirret Omskrift. Midtkors i Firkant, omgivet af fire Bøer og med en Ring udfør hver Vinkel. — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Kors. V.? Mynten er beskudiget. K.M. *Tornegaard 1.*

6. Adv. Forvirret Omskrift. Den velsigende Frelser, i Højsædet, holdende Bibelen. — Rev. + OINDI ZLVINI. Stort Kors. c. 150 Var., ofte med Bogstaver, Kors, Ringe, Halvmaaner eller Kugler istedetfor Adversomskrift. Tilhøjro stundom S, en Ring, et Kors eller en Fane. Rev.-Omskriften forvirret eller med følgende Myntprægernes Navne: ALNRII, ARRII, ASER, BAIN, BANA, EETEL, EIROTESV, DINTOOL, EANA, ILVIE, LEFSI, LEISTI, MOSEDREDIE, LIFINE?, OINDI, SOINE, SYMERLED, DIRNINTI, DORRETEL, TSONEID, VBEN, VFIN, VLFUHL, VLONQIR, PVEN-DIO, PVLFTET, PVLFIAT samt NORINVIITH (NORINE?). Af Var. have c. 50 Vinkelmærker: S, Ansigt, Halvmaane, Kors. En Var. har Myntprægernavnet saavel paa Adv. som paa Rev. (Ulfeil). V. 0,96—1,14 Gr.

Tornegaard 1, Graumø 3, Espinge 22 var., Vanneberga 7, Njårdal c 2, Spånge 3! Trøk 4, Gulland b 1, Valla 19, Hroholt 15, Roskilde a 2, Garde 13, Nore 5, Nyby 3, Sibbenarfre 7, Lyngby 21, Helgeland 4, Skjorpinge 1, Selsø 68, L. Vastide a 13, Gierstad 3, Bunderup 14, Findarfre 10, Torp 8, Østraby 2, L. Vastide b 1, L. Klutegårda b 5! Haida 15!, Gierstad 1, Ljfride 6!, Qvarna 1, Brøungs 2, Møspølva 2, Fjelkinge 19, Løddekjøpinge 1, Johanneshus 4, Allerslev 1, Pionak 1, Vossberg 15.

7. Adv. + SEVIN. En Engel rækker en kirkelig Fane (labarum) til en Kvinde med lang Haarflætning. (Om Fromstillingen, se Pag. 51). — Rev. + PVLFTET ON LV. Den velsigende Frelser, i Højsædet, holdende Bibelen. V. 1,02—1,10 Gr. K.M.; St.M.; Pr.S. Muligvis en Skuemynt.

To Var. af almindelig Størrelse, med enkelte Bogstaver istedetfor Omskrifter, og paa Adv. et Kors istedetfor Fanen. En Var. har ALFTARD paa Rev. K.M. (Thomsen 10080). V. 1,02—1,16 Gr. *Espinge, Selsø 2, Torp 1.*

8. Adv. Kongens Navn, med eller uden Titel, hyppigst forvirret Omskrift. En Engel rækker en kirkelig Fane til en Kvinde med lang Haarflætning. — Rev. Myntprægernes, undtagelsesvis tillige Myntstedets Navn; hyppigst forvirret Omskrift. Stort Kors, med en Halvmaane i de to eller i alle Vinkler. c. 80 Var., deriblandt med SVEINH REX 8 (afbildet; S betegner muligvis SCANLE; som Nr. 11), SVEIN I D, SVEIN REX, SVEIN R og SVEIN. Myntprægernes Navne ere: KRISTIERN, TOKIMVN, VLFJET, PILIF og hyppigst PVLFTET (en Var. med ON LVN). V. 0,98—1,12 Gr.

Rosendalsgaard 2, Skjellegaard 2, Espinge!, Vanneberga 1, Valla 3, Hroholt 2, Roskilde a 2, Garde 2, Nore 1, Sibbenarfre 2, Helgeland 1, Lyngby 9, Olsted 2, Skälö 5, Selsø 55, L. Vastide a 1, Gierstad 2, Bunderup 5, Østraby 1, Møllgårda a 1!, Møspølva 2, Fjelkinge 8, Johanneshus 3, Vossberg 7.

Nogle af Svend Estridsens ældste Mynttyper, Nr. 4, 5, 6 og 8, forekomme allerede i Fund, Tab. VIII, der formentlig ere nedlagte i eller kort efter Magnus d. Godes Røgjerings tid (Valby, Tornegaard, Grausne, Rosendalsgaard og Skjellegaard), og maa saaledes antages at tilhøre Perioden, da Magnus og Svend strides om Magten.

9. Adv. Forvirret Omkrift. Staaende, kronet Figur, med Korsstav i højre Haand og Rigsæble i venstre. — Rev. +PVLFETOVIDIO. Stort Kors. c. 25 Var., deriblandt to med Reversomskrifterne +LEOFFICE OH DOE¹⁾ og +LIEOFVIN IIIM., ellers forvirrede. Paa enkelte Var. findes Korsglorie eller ved den ene Side S; paa nogle ses Korsstaven i venstre Haand eller Korsstav i begge Hænder; paa en enkelt Var. holdes venstre Haand paa Brystet, stundom ses en Bibel paa Figurens Bryst. Paa Reversen findes ofte forskjellige Mærker i to, tre eller alle fire Vinkler: S, modvendt Ansigt, Kors, Ring, Halvmaane. V. 0,95—1,18 Gr.

Espinge, Lyngby 3, Selsø 24, Hønderup 2, Johanneshus 2, Hønsk 1.

10. Adv. Forvirret Omkrift. Staaende Figur, med langt Kuglekors i højre Haand og med venstre Haand paa Brystet; tilhøjre S. — Rev. Forvirret Omkrift med OILV i Slotningene. Kors, med ++0 i de tre Vinkler. Var. med Kors og Ring i de to Vinkler Var. Adv. Forvirret Omkrift. Staaende Figur, med Korsglorie; langt Kors i højre og kort i venstre Haand. — Rev. Forvirret Omkrift. LO+ i Korsets tre Vinkler. V. 1—1,00 Gr. K. M.; St. M.; L. S.; Pr. S.

Lyngby 1, Selsø 2, Hønderup 1, Fjelkinge 1, Vossberg 1.

11. Adv. SVEINH REX S. En Eugol rækker en kirkelig Fane til en Kvinde med lang Haarfletning (som Nr. 8). — Rev. Forvirret Omkrift. Stort Kors med to Rækker af sex C'er. V. 0,93 Gr. K. M.

Selsø 1.

12. Adv. SVEINIE og syv Ringe. Et Hoved, venstre Side, omgivet af smaa Ringe. — Rev. +PVLFETONNH. Stort Kors, med to Rækker C'er, otte i hver. Var. med SVEINIE — +PVLFETONIL. V. 0,92—1,01 Gr. K. M.; Pr. S.

Selsø 2, Simonsel 1.

13. Adv. Uden Omkrift. To Engle, som oftest omgives af spredte Bogstaver, navnlig C'er, Ringe, Kors eller Kugler, og stundom adskilte red et Kors, et Scepter eller C'er. — Rev. +PVLFETNH (afbildet), +BVIN INI og andre tildels eller aldeles forvirrede Omskrifter. Stort Kors, med to Rækker C'er, fire, sex eller otte i hver Række. Ialt c. 65 Var. V. 0,95—1,18 Gr.

Lyngby 1, Helgeland 3, Olsted 2, Skjorpinge 2, Selsø 80, Hønderup 2, Findarfee 2, Torp 10, Ustraby 5, Mangelösa 1, Fjelkinge 3, Nieder-Landin 1, Vossberg 5.

14. Adv. Forvirret Indskrift i fire Linier tværs over Mynten, omgivet af sexten C'er. — Rev. +PVLFETON. Stort Kors, med to Rækker C'er, otte i hver. V. 1,10 Gr. K. M.; Pr. S.

Selsø 1.

¹⁾ Ikke DOF = Dover. Jvf. Kr. Erslev. Aarb. f. d. O. og H. 1875. Pag. 163. (Roskildes ældste Mønter.)

- Tab. VIII. 15. Uden Omskrift. To staaende, slet udførte Figurer, adskilte ved en Korsstav. — Rev. I'er og enkolte andre Bogstaver som Omskrift. Stort Kors; S i de to Vinkler. V. 0,98 Gr. K. M. *Skærpinge 1.*
16. Adv. + PVLH. Kongen, støttende sig til Frelseren med Koraglorie. — Rev. + EANA ON LVD. Stort Kors (som Nr. 6 Var.). Var., Adv. med PVLST ON. V. 0,96—1,08 Gr. *Espinge 2 var., Brøholt 1, Lyngby 1.*
17. Adv. Forvirret Omskrift. Lammet, højre Side, med Glorie, holdende Bibelen med Forbenet og bærende en Figur, der kunde synes at forestille et tillukket Alterskab, hvorfra to Greno med Blado skyde op (se Pag. 129), men som formentlig fremstiller den i Johannes's Aabenbaring omtalte Bog med de syv Segl (paa Mynten ses dog kun sex). — Rev. Forvirret Omskrift. Duen. Ti Var., deraf en, hvor Lammet bærer en menneskelig Figur, og syv Var., hvor det bærer Korsstav og stundom er vendt tilvenstre. V. 0,92—1,12 Gr.
Vanneberga 1, Valls 2, Brøholt 1, Garde 2, Lyngby 1, Selsø 16, Bonderup 4, L. Vastide b 1, Fjellkinge 2, Johanneshus 3.
18. Adv. Forvirret Omskrift. Duen; foroven tilvenstre et lille Ansigt. — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Kors; i de to Vinkler et lille Ansigt. V. 0,85 Gr. K. M. (Thomsen 10,163).
- Tab. IX. 19. Adv. Uden Omskrift. Væbnet Rytter, med Skjold paa Ryggen. — Rev. + LENDV OH LVD. Stort Kors. Var., med O LD. V. 0,97—1,04 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S. *Espinge 2 var., Bonderup 1.*
20. Adv. Forvirret Omskrift. Dobbelt, rindbnet Portal. — Rev. + DIHE N LVIIIH Stort Kors; i de to Vinkler en Halvmaane. V. 1,16 Gr. K. M. *Selsø 1.*
21. Adv. Forvirret Omskrift. Engel, mod Glorie. — Rev. Forvirret Omskrift. Punkteret Kors, med tre Tvorarme, paa Fod. V. 1,21 Gr. K. M.
22. Adv. Forvirret Omskrift. To kronede, modvendte Brystbilleder, adskilte ved et Scepter. — Rev. Forvirret Omskrift. Tre Linier forvirret Treerindskrift, i en firkantet Ramme. V. 1,04 Gr. K. M. (Thomsen 10,138).
23. Adv. Forvirret Omskrift. Frelserens modvendte Brystbillede, med Glorie. — Rev. + LEISTI ON IVDL. Stort Kors. V. 0,85—0,98 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S. *Espinge.*
24. Adv. Forvirret Omskrift. Den bellige Jemfru, knælende med Barnet. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors, med en Halvmaane og tre Kugler i hver Vinkel. V. 1,05 Gr. Chr. S. Jvf. L. B. Stenersen. Om et Myntfund fra Helgeland i Høle. Pl. I. Nr. 18. *Helgeland 1.*
25. Adv. Forvirret Omskrift. Frelseren, ofte mellem to S'er eller to Kors, staaende (?) foran Højmødet med foldede Hænder. — Rev. Forvirret Omskrift, som stundom ender paa LV eller L.

Stort Korn, ofte med 8, modveendt Ansigt, Korn, fire Kugler eller Halvmaane i de to Vinkler eller Tab. IX. kun i en Vinkel. c. 30 Var.; stundom mangler Højsædet; paa en Var. er den højre Arm løftet. V. 0,98—1,08 Gr.

Brønhoft 3, Roskilde a 2, Garde 1, Nørre 2, Lyngby 6, Olsted 1, Selsø 31, Bonderup 1, L. Vastide b 1, Fjelkinge 2, Johanneshus 2.

26. Adv. Forvirret Omskrift. Den velsignende Frelser, i Højsædet, med Bibelen. — Rev. + SEGRIM BRID ØN LVI. Korn, dannet af et Midtkors, omgivet af fire Vinkelspidser med tre Kugler udfor hver. V. 1,10 Gr. K. M.; Pr. S.

27. Adv. Bortaldit Omskrift. Den velsignende Frelser, i Højsædet, med Bibelen. — Rev. Bortaldit Omskrift. Korn med to? Kugler i hver Vinkel. V. 1 Gr. Pr. S.

28. Adv. + MAGNVS REX eller + MAHVVS REX. Den velsignende Frelser, siddende, med Bibelen. — Rev. Myntprægerens og næsten altid Myntstedets Navne. Korn, dannet af et Midtkors, omgivet af fire Vinkelspidser med tre Kugler udfor hver. Ved Frelseren ses stundom en Krumstav, Liliestav eller Ringstav, S. lille Ansigt, Korn, Halvmaane, Ringe, Kugler. Myntprægerensnavnene ere: ACEB, ELFNAD, ALFYARD, ALTWARD, ALTWARD KIDEBIARD, ALTWARD KNIRDA, ARGO ENK, ARRI, ASER, KSLAK, ATSOR, ATSOR PEA, BØSK, BØSSII, EADI, LÆREL og LÆRL, CRITTIERN eller NRIITTIERN, EMPA, FADI, GODPINE, GVDPERD, KETHIL..., LEFSI, LEISI, LEIOL, LEVINE, NORDMAN, ODEB, SEGRIM, SEPINE, SEVVINE, STEKAR, SPARTBARND, SPAPA, SVGIN, THORD eller DOORD, DORERN, DORROT, DVRSTAN, TOE, VHEN, VBIN, VLFOL, VLFKEL (afbildet), FARNVS. Stundom en Halvmaane, Ring eller Kugle i en Vinkel. 130 Var., deraf kun en med forvirret Reversomskrift. V. 0,96—1,10 Gr.

Stavensødden 1, Olsted 1, Skålv 4, Skjærpinge 5, Selsø 115, L. Vastide a 1, Gørrestad 1, Gerde 20, Bonderup 3, Findarve 3, Torp 2, Østaby 12, Møllgårds a 2, Møllgårds b 1, Bornholm b 11, Brøns 2, Møspeløse 2, Fjelkinge 35, Løkkeløppinge 4 Var., Johanneshus 13, Sjømoel 1, Nieder-Landin 1, Vossberg 7.

Om Anvendelsen af Svend Estridsens Tillægsnavn MAGNVS paa Mynterne af denne Typ og af Typ Nr. 30, se Pag. 48 og 52. Typerne træffes ikke i de mange større og mindre Fund fra Magnus den Gode og fra Svend Estridsens tidligere Tid. Blandt disse Fund fremhæves: Valby, Munksjørup, Tornegaard, Espinge, Vanneburga, Pilgårds c, Valle, Brøholt, Garde, Nørre, Sibbenarve og Lyngby.

29. Adv. Forvirret Omskrift. Den velsignende Frelser, siddende, med Bibelen; tilhøjre en Krumstav. — Rev. Forvirret Omskrift. Sfærisk Firkant, med tre Kugler udfor hver Vinkel, lagt over et Korn. V. 0,92 Gr. K. M.

Skjærpinge 1.

30. Adv. MAGNVS REX. Den velsignende Frelser, siddende, med venstre Haand paa Brystet. — Rev. Myntprægerens Navn med Runer. Myntstedets med Runer, stundom med latinske Bogstaver. Korn, dannet af et Midtkors, omgivet af fire Vinkelspidser med tre Kugler udfor hver. Kongens Navn skrives med H, ikke med h; forskellige Forkortninger og Omskrivninger

Tab. IX. af REX. Myntprägernes Navne ere: AILMER, AILMER RLFITI AILME, ALKM, ALFRIK, ALKRIK, ASVR, ASU'K PAI, AVER, BOFI, BOIN, BOKI, BRVNMAN, GODPINI, GRIMKEL, KALI, KAMB, KARL, LEFSI (afbildet), MKLEKYNI, MYMIFLI (Frelseren muligvis staaende), SEGRIM, SEVINA VLFITS FRNTA, SIFRIKEL, SKAKLI, SRLAITVL, STYRKAR, SVMARLEDI, SVAFI, SVEIN (Var. Navnet tillige med latinske Bogstaver), DORKIL BEK, DORGVTB, DORSTEIN, VBEIN, VFIL, VLKIL, VKFLITL, VLIL, VLITI. Enkelte Var. med S eller en Halvmaane i de to Vinkler. 95 Var. V. 0,98—1,19.

Om Henførelsen, se Nr. 28.

Honderup 2, Findarfee 1, Torp 1, Östraby 2½, Mallyårds a 2, Mallyårds b 1, Bornholm a 1, Vintrie 4, Skedinge 1, Rdda 1, Bröwings 2, Maspellisa 1, Fjelkinge 33, Malmö 1, Tidavilde 1, Holsteinborg (nåvænne steds), Löddeköpinge 5 var., Skaane c 1, Johanneshus 5, Tomasarfee 1, Pammin 1, Nieder-Landin 3, Vossberg 17.

31. Adv. Sammenhængende Bogstaver og enkelte Rosetter istedetfor Omskrift. Den veisigende Frelser, siddende, med Kuglescepter. — Rev. Myntprægerens og Myntstedets Navne, med Runor. Kors, dannet af ot Midtkors, omgivet af fire Vinkelspidser med tre Kugler udfor hvor; ved de to Sider en Halvmaane; stundom en Halvmaane ved hver Side. Paa et Par Var. mangler Sceptret. Myntprägernes Navne ere: AILMER, ALFRIK, ALKRIK, ANTEIN, ASFARD, ASFARD VKI, ASMYNE ell. ASMYNT, ASVR DA, ATSEK, ATSVR ell. ATSOR, ASVHARLED, BEORN, BRVNMAN, FATI, GODBIIN, GODRII, GODVINI, GODVINI PETRVSM ell. PETIRMAN, GRIMKEL (afbildet), KALI, KADIL, LEFSI, MEINOLF, NORMAN, ØVLBERN, ØVDBIRN, SARDA, SEVINE, SKAKLI, STYRKAR, SVEIN, SVMARLIDI, DORKIL, DORGVT, DORSTEIN, TOL, VFI, VLKIL. 98 Var. V. 0,94—1,16 Gr.

Nordrum 1, Maspellisa 1, Fjelkinge 48, Löddeköpinge 10 var., Johanneshus 2, Simoitzel 2, Pammin 1, Vossberg 7.

32. Adv. 4—8 Rosetter, stundom med ot Bogstaver, A, h, I, O, S, D, V, Kors, Halvmaane, Stjerne eller fire Kugler istedetfor Omskrift. Den veisigende Frelser, siddende, med rønstre Haand paa Brystet, undtagelsesvis holdende ot Scepter. — Rev. Myntprægerens og Myntstedets Navne, med latinske Bogstaver. Kors, med en Halvmaane i hver Vinkel. Myntprägernes Navne ere: AEORD, AIELMER, ASFARD eller ASFORD, ASLAK, ASMTTR eller ASMYND, ATOREWINI, ATSOR, BIORN, BOSI, EIRLF, FADIR, EODRN, EODPINI (en Var. har Scepter) eller EVDWIN, GRIMKIL, IBSI, IVEORN, IVRMYN, KADER, KAMPL, KANIL, KARL, LEFSI, LEFVINE, LEIVINE, LIVVINE, MANI, OTBEUR, ODELPIL, SEGRIM, SEVINE, SKAKLI, SKARLI, SKVKIL, SRINCH, SVAFI, SVANTABRAND, SVEIN, SVMERLED, DORSTEIN, DVRGOT (afbildet), DVRKIF, DVRKIITR, DVRKIL, VLF, VLFKIL, VLK. 152 Var. V. 0,86—1,26 Gr.

Fjelkinge 7, Löddeköpinge 84 var., Landakrona 2, Johanneshus 6, Simoitzel 2, Vossberg 2.

33. Samme Typ. Reversomskriften med Runer, Myntstedets Navn stundom med latinske Bogstaver. Myntprägernes Navne ere: ALFMER, ASMYD, ATSOR, ATSOR IYSKA eller ITTSKA, BOSI, FATI, FADIR, GODPINE, GYMYNT, LEFSI, LEFVINI, LEIFVINI, MANI, ØVDBIRN DOD, ØVDBRN, SEGRIM SEGR, SIGVARD (afbildet), SVAFI, SVEIN, SVEIN SELANI, STEIN DORNI, DOKL ROK, DORGOT, DORGOT DORFI, DORSTAIN, DVRKIL, DVRKIL DVRKI eller DORKI, VLF, VLEKIK,

VLKIL. Nogle Omskrifter ere forvirrede. Stundom enkelte Runer (I, Y, þ, ð) og Mærker mellem Advers-Rosetterne. c. 92 Var. V. 0,96—1,19 Gr.

Stange 1, Löddeköpinge 50 var., Lantakrona 1.

Borgeby.

33. Adv. Rosetter istedetfor Omskrift. Den velsignende Frelser, siddende, med venstre Haand paa Brystet. — Rev. +LIFVIN I HORB, med Runer. Kors, med en Halvmaane i hver Vinkel. V. 1,43 Gr. Pr. 8.

Thumatorp.

34. Adv. Rosetter istedetfor Omskrift. Den velsignende Frelser, siddende, med venstre Haand paa Brystet. — Rev. +DVRKIL(?) I TVMAL. Kors, med en Halvmaane i hver Vinkel. V.? Det eneste kjendte Exemplar er beskadiget. K. M. (Thomsen 10179).

Roskilde.

35. Adv. Uden Omskrift. Te over hinanden lagte Kors af Buor; i Midten et lille Ansigt. — Rev. Te Rækker Bogstaver, adskilte ved et smalt Tverbælte, lagte over et lodret Felt med et lille Kors foroven og fernenod. Tre Var.; de to med ens Adverspræg. V. 1,06—1,12 Gr. K. M.; St. M.; Pr. 8.

Espinge.

36. Adv. +NOBINEND. Buokors, omsluttende et Kors med tre Kugler for Enden af hver Arm; i Midten en Ring. — Rev. Te Rækker Bogstaver, adskilte ved et smalt Tverbælte, lagte over et lodret Felt med et lille Kors foroven og fernenod. c. 35 Var., med forvirrede Adversomskrifter og ofte med to Rækker I'er paa Rev. V. 0,90—1,11 Gr.

Vanneberga 6, Valle 1, Brøholt 4, Roskilde a 6, Garde 7, Nore 1, Nyby 1, Lyngby 5, Ølsted 4, Skjerpinge 1, Selsø 296, L. Vastide a 1, Gårdestad 1, Gerde 2?, Ikonderup 4, Østraby 3, Fjelkinge 3, Löddeköpinge 1, Simoitzel 1, Vossberg 6.

37. Forvirret Omskrift. Fire punkterede, korsstillede Buor, omsluttende et Kors, hvis Arme endo med punkterede Buulinier. — Rev. Bredt Kors, dannet af tre Rækker I'er, lagte over andre tre Rækker I'er; i hver Vinkel en Ring. V.? Chr. S. Jvf. L. B. Stenensen. Om et Myntfund fra Helgeland i Holo. Pl. I, Nr. 21.

Nordrum 1.

38. Adv. Forvirret Omskrift. Tre sammenstillede, skjoldformede Figurer, omgivne af tre Ringe, oftest med en Kugle i hver Ring. — Rev. Forvirret Omskrift. Buokors omkring et Kors. c. 20 Var., blandt hvilke en har en kelledannet Figur i hvor af Buokorsets Arme. En anden Var. har et Kors og en Halvmaane i Midtkorsets to Vinkler. V. 0,90—1,09 Gr.

Ølsted 1, Skälö 1, Selsø 76, Ikonderup 1, Østraby 2, Fjelkinge 6, Johanneshus 3, Vossberg 4.

Tab. IX. 39. Adv. +SVEN REX TANORVM, med Runer. Kors af Buer, omsluttende et Kors med tre Kugler for Enden af hver Arm; i Midten en Ring. — Rev. To Rækker Fer, adskilte ved et smalt Tvorbølte, lagte over et lodret Felt med et lille Kors foroven og forneden. c. 45 Var., hvor Adv.-Omskriften er varieret paa mange Maader, men altid uden Kors foran; i REX anvendes altid det latinske E. Paa Reversen findes stundom et S anbragt ved det lodrette Felt. V. 0,96—1,09 Gr.

Brougs 2, Holsteinborg 34, Lilledköpinge 3 Rev., Tomasarfre 1, Sinoitzel 1, Vossberg 7.

39a. Samme Typ som Nr. 39. Adv. Myntprægerens og ofte Myntstedets Navne, med Runer. Omskrifterne ere hyppigst forvirrede; blandt de mere læselige fremhæves: AFESI ON VD, +KETIL I ROINI (afbildet), +KEDETL? ROED, +KAITLIE ROE (muligvis INGEOR ENT retr.), NIDOR VDEIO, ODEL? RAES (retr.), SIKIVL IN TV, DORSTEN O LVN (muligvis GVNDOR I ATENO?), VDI NE OEDN, +ARKIL ESBERN, ISBERN, SOANEK MD, SVITIEKI MI (Minter?). Paa nogle Var. findes to Myntprægernavne: Adv. DORD A MI (se Pag. 89). — Rev. DVKI MI (Minter?) ved det lodrette Felt. Ialt c. 35 Var. V. 0,96—1,11 Gr.

Holsteinborg 21, Lilledköpinge 1, Vossberg 1.

Henførelsen af de beslægtede Typer Nr. 36, 39 og 39a er ikke sikker. I Ramus's Myntværk antages de at tilhøre forskellige Byer, Roskilde, Odense, Middelfart og Hedebø, efter de Stedangivelser, som Mynterne synes at indeholde. Prof. Erøler antager, at Mynterne snarest tilhøre Skaane (jvf. Aurb. f. n. O. o. H. 1875. Pag. 182 o. F.). For Henførelsen til Roskilde tale dels flere, isærligt meget uklare Stedangivelser, ROINI, ROED, ROE, RAES (muligvis for ROES), dels Myntprægernavnene ARKIL og ESBERN, der ere knyttede til Roskilde under Harald Hein og Knud den Hellige. Adverstypen findes ligeledes anvendt paa en formentlig sikker Mynt fra Slagelse, Nr. 46. Runer træffes paa Mynter ogsaa udenfor Skaane, jvf. Nr. 52, der ntvivlsomt tilhører Slagelse. Stedangivelserne LVN, TV, OEDN lade sig ikke forklare, men tør neppe antages at føre Mynterne til Lund, Thumatorp eller Odense.

40. Adv. Forvirret Omskrift, tildels dannet af l'er. En fra en Runding udstrakt, bepantret Haand mellem et Kors, en Ring og en Kugle. — Rev. Omskrift, bestaaende af l'er. Kors, dannet af Buer, omkring et Kors. V. 1,02 Gr. To Var. St. M.; Pr. S.

Brougs 1.

41. Adv. +SPENDLBHT. Eu fra en Runding udstrakt, bepantret Haand mellem P A X. — Rev. Forvirret Omskrift, tildels l'er. Kors af Buer; i hver Arm en kelleformet Figur. V. 9 St. M.

Tab. X. 42. Adv. Forvirret Omskrift, tildels l'er. Brystbillede, med Scepter. — Rev. Forvirret Omskrift, tildels l'er. Kellekors. V. 0,96 Gr. Pr. S. Myntens Karakter viser hen til Svend Estridsen, Vægten til det østlige Danmark, det ringe Arbejde fra Lund. Henførelsen er usikker.

43. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Scepter. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors, med en kelleformet Figur i hver Vinkel. Fire Var., deriblandt en med Krumstav istedetfor

Scepter. V. 0,87—0,96 Gr. K. M.; Pr. S. Mynternes Karakter viser til Svend, Arbejdets Tarve- Tab. X. lighed fra Lund, Vægten fra Jylland. Henførelsen er usikker.

Roskilde b I.

44. Adv. + SVEIN. En Helgens modvendte Brystbillede, med Krumstav. — Rev. + SIRBI
i ROSC. Midtkors. V. 0,90 Gr. K. M.
Om Henførelsen, se Pag. 52—53.

Slagelse.

45. Adv. Forvirret Omskrift. Kors, dannet af Ringe og Smaakors. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors, som oftest med Θ I. + i de tre Vinkler. c. 35 Var. Ved Adverskorset stundom to eller fire E'er, Kors, Ringe eller Kugler. — Rev. Stundom ϵ i den fjerde Vinkel, eller en Fugl eller Ring istedetfor L. V. 0,96—1,16 Gr.

Skjellegaard 1, Vasseberga 1, Bræholt 1, Nore 2, Sibbenarfre 1, Lyngby 2, Selsø 50, L. Vaastide a 1, Bonderup 11, Østraby 1, Brøungs 1, Fjelkinge 3, Vossberg 2.

46 a. Adv. + DVREIL ØN LALA (SLALA?). Kors, dannet af Smaakors og Ringe, med en Kugle i hver Ring. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors, med L i den ene Vinkel. V. 7 Mynten adskiller sig fra Gruppen Nr. 45 ved det mere brede Arbejde, navnlig i Omskriftene og i Adversens Kors og Ringe. Jvf. Sallet. Zeitschr. f. Num. XI. Pag. 322.

Vossberg 1.

46. Adv. Forvirret Omskrift. Kors af Buor, omkring et Kors med tre Kugler for Enden af hver Arm; i Midten en Ring. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors; en Fugl i de to Vinkler. V. 1,02 Gr. K. M.

Selsø 1.

47. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med høj Hovedbedækning, formentlig en Pavehus, og med Korsstav mellem fire E'er. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors, med L og O i de to Vinkler. V. 1,02 Gr. K. M. (Thomsen 10242).

48. Adv. Forvirret Omskrift. Kors, dannet af Ringe og Smaakors (som Nr. 45 Var.) — Rev. Omskrift, dannet af Smaakors og I'er. Ankerkors. V. 0,98 Gr. K. M.; L. S.; Pr. S.
Selsø 1.

49. Adv. Forvirret Omskrift. En fremstrakt Haand holder to fra en Runding opstaaende Nøgler mellem to Kors. — Rev. Forvirret Omskrift. Ankerkors. V. 1,01 Gr. Pr. S. Korsets Armender vise hen til Svends Udmyntninger.

50. Adv. Forvirret Omskrift, tildels I'er. Kors, dannet af Ringe og Smaakors. — Rev. Forvirret Omskrift, tildels I'er. Sferisk Firkant, med en Kugle udfor hver Vinkel, lagt over et Kors. Elleve Var.; stundom uden de yderste Smaakors i Advorskorset og paa Rev. som oftest med tre Kugler udfor Firkantens Vinkler. Var. Rev. Midtring, istedetfor Firkant, med tre Kugler i hver Korsvinkel. V. 0,97—1,14 Gr. K. M.

Selsø 3 var.

Tab. X. 51. Adv. Forvirret Omskrift. Kors, dannet af et lille Kors, Kugler og Ringe. — Rev. Uden Omskrift; kun nogle fåa Bogtæver. To Nøgler. V. 1,06 Gr. K. M.

52. Adv. Forvirret Omskrift med Runer. Kors, dannet af Rosetter og Ringe. — Rev. Forvirret Omskrift med Runer. Kors; i hver Vinkel en Ring. V. 0,96 Gr. K. M. (Thomsen 10237).

Vossberg 1.

Odense.

53. Adv. +SPEN ON OD. Brystbillede, med Skulderpantser. — Rev. +ALFNOD *N ODSVL. Ankerkors; i hver Vinkel tre Kugler. Sex Var., med ALFNO NO eller forvirret Advers-omskrift. — Rev. ALFNOD N ONSIC eller helt forvirret; Kuglerne mangle i Korsvinklerne. V. 1,02—1,42 Gr. Tilhører fermentlig Stridsperioden under Magnus den Gode.

Valle 1, Selsø 5 var.

54. Adv. SPEN. Den velsignende Frelser, i Højsædet, med Bibelen. — Rev. +ØVDNEAR *N ØDSVIC. Ankerkors. V. 1,06 Gr. K. M.

Te vistnok noget yngre Var. mangle Højsædet. +SPEN RE+ (som Nr. 55, men Stømpet lidt forandret) — +ØVDNEAR ON ØDSVIDI og +ØVDNEARI. ON ØDSVIDI. V. 1—1,04 Gr. K. M.

Lyngby 1.

55. Adv. +SPEN RE+. Den velsignende Frelser, siddende, med Bibelen (som Nr. 54 Var.). — Rev. +SVMRFVL ODNS. Stort Kors, med en Halvmaane i de to Vinkler (som Magnus den Gode Nr. 29). V. 0,96 Gr. K. M.

Viborg.

56. Adv. +HESNECREDENNØ+. Brystbillede; Hjelmen ender med enkelt Nakkebøjle. — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Kors; i hver Vinkel en Vinkelspids med tre Kugler udfor Spidsen. Syv Var. med forvirrede Omskrifter; en med Scepter og en anden med Kors foran Brystbilledet. V. 0,60—0,76 Gr.

Munkjærup 5, Lyngby 1, Skild 101, Selsø 1.

56 a. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede; tilvenstre et Ansigt. — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Kors, hvis Arme ende med en Ring, hvori ses et lille Ansigt; i hver Vinkel en Vinkelspids med tre Kugler udfor Spidsen. Ti Var. V. 0,64—0,78 Gr.

Valle 2, Helgeland 1, Nordrum 1, Skjerpinge 1, Selsø 1, Pammen 2.

57. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Liliescepter; over Hovedet et Kors. — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Kors; i de to Vinkler en Halvmaane med Rundingen udad (jfr. Magnus den Gode Nr. 35), i de to andre tre Kugler. 25 Var., ofte uden Kors over Hovedet. V. 0,60—0,70 Gr.

Laastруп 6, Valle 4, Lyngby 8, Helgeland 1, Selsø 4, Maspeløse 1, Fjelkinge 2.

To Var., raat udførte og noget yngre. Adv. Brytbillede med Kuglescepter. — Rev. Tab. X. I de to Korsvinkler en Halvmaane og en Ring, og tre Kugler i de to; eller en Halvmaane i de to Vinkler, et Kors og tre Kugler i de to andre. V. 0,66—0,67 Gr. K. M.; Pr. S.

58. Adv. Forvirret Omskrift. Brytbillede, med Scepter. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors, dannet af fire Buer. V. 0,68 Gr. K. M. (Thomsen 10249).

59. Adv. Uden Omskrift. Den velvignende Frelser, med Bibelen, i Højsædet. — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Kors; i hver Vinkel en Vinkelspids med tre Kugler udfor Spidsen. V. 0,68 Gr. K. M.

Ostet 1.

60. Adv. Forvirret Omskrift. Lammot, med Korsstav. — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Kors; i hver Vinkel en Vinkelspids med kornet Grund og med tre Kugler udfor Spidsen. V. 1,02 Gr. St. M.

Efter det ringe Arbejde og Reverstypen at demmo synes Mynten at tilhøre Jylland; ifølge Vægten, som først er oplyst efter Ordningen, kunde Udmyntningen antages at være sjællandsk. Henførelsens Rigtighed er saaledes tvivlsom.

61. Adv. Forvirret Omskrift. Lammot, med Korsstav. — Rev. Forvirret Omskrift. Sfærisk Firkant, med tre Kugler udfor hver Vinkel. V. 1 Gr. St. M.

Advspræget og Arbejdet ligner Nr. 60. Henførelsens Rigtighed er tvivlsom.

62. Adv. Forvirret Omskrift. Cirkel. — Rev. Forvirret Omskrift. Kuglekors, med en Kugle i hver Vinkel. V. ? St. M.

Da Myntens Vægt er ukendt, og Typen ikke frembyder Slægtskab med andre Typer, er Henførelsens Rigtighed tvivlsom.

Espinge.

63. Adv. To I'er; ellers uden Omskrift. To Ansigter, adskilte ved en Korsstav; over denne et Kors og foroven en Fugl, vendt tilvenstre. — Rev. Otte I'er. Stort Kors, hvis Arme ende med en Ring, hvori ses et lille Ansigt; i hver Vinkel en Vinkelspids med tre Kugler udfor Spidsen. To Var., hvor Fuglen paa Adversen er vendt tilhøjre og med forskellige Bogstaver, tildels I'er, i Omskrifterne. V. 0,58—0,72 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S.

64. Adv. Forvirret Omskrift. To Fugle, adskilte ved to Korsstave. — Rev. Omskrift af fire Kors og I'er. Kors, med en Ring i hver Vinkel. Til Fuglene synes at være brugt samme Pnaler som til en Var. af Nr. 63. V. 0,60—0,66 Gr. St. M.

65. Adv. Myntprægerens Navn eller forvirret Omskrift. Brytbillede, med Litie- Tab. XI. scepter eller Korscepter med Ring om Korset; Hjelmen ender med dobbelt Nakkbejle. — Rev. Myntstedets Navn eller forvirret Omskrift. Stort Kors; i hver Vinkel en Vinkelspids med

Tab. XI. tre Kugler udfor Spidsen. 32 Var., deraf en med et Ansigt i en Ring paa Kornets Armender. De læselige Omskrifter ere: +KETIL — +WIBERG. ASGOT — WIBERGA, IXRIE (IXDRIF?), ODEME, DORARN, DORHVERN, DORSTAN; de sidste fem med forvirrede Reversomskrifter. En yngre Gruppe, ofte med forvirret Adv.-Omskrift, har paa Reversen, hvis Omskrift altid er forvirret, en Ring istedetfor de tre Kugler udfor den ene Vinkelspids; nogle Var. have to Ringe eller 8 og en Ring udfor de to Vinkelspidser, eller 8 og to Ringe udfor de tre Spidser. En enkelt Var., med Myntprægernesavnet (Godric) paa Adv. og Rev., har et Kers udfor hver Spids. De læselige Myntprægernesavne ere: ALLEWU, AMRIC (Arnott?), ARNEM, ARERIA, ASGOT (afbildet), ASDETMAN, ETRDE (Etrud), OODINE, OODRIC, OERED og IVRHIC. — Forvirrede Reversomskrifter. c. 25 Var. V. 0,64—0,76 Gr.

Vallø 1, Sandø 3, Lyngby 4, Selsø 4, Bonderup 2, Vestrume 152? (nærmest den yngre Gruppe), Fjelkinge 1, Løddeløpinge 1, Simonsel 1, Piep 1, Vossberg 41.

66. Adv. Forvirret Omskrift. Staaende Figur, med spids Hovedbedækning og Korsstav i højre Haand. — Rev. Forvirret Omskrift. Stort Kors; en Halvmaane, med Rundingen udad, i de to Vinkler og tre Kugler i de to andre. To Var. Med lav Hovedbedækning; paa den ene Var. holdes Korsstaven i venstre Haand. I Reversens ene Kervinkel en Ring, i den anden en Kugle. V. 0,66—0,76 Gr. K. M.; Chr. S.; Pr. S.

Nordrum 1.

67. Adv. Forvirret Omskrift. Staaende Figur, med spids Hovedbedækning og Korsstav i højre Haand. — Rev. Forvirret Omskrift. Kors, med en Halvmaane i de to Vinkler og tre Kugler i de to andre. V.? St. M.; Chr. S.

Nordrum 1.

Ribe.

68. Adv. +SPEN ON RI. Staaende Figur, med Korsstav. — Rev. Forvirret Omskrift. Tre Buer, stillede om et Midtkors. Ti Var., deraf to med Adv. +ALFRIE M; ellers forvirrede Adv.-Omskrifter. Paa nogle har Figuren et Kers i den venstre Haand, stundom en Bihel. V. 0,70—0,85 Gr.

Munkjærup 2, Tørring 4 var., Vallø 2, Selsø 1, Bonderup 2, Vossberg 1.

69. Adv. Forvirret Omskrift. Den velsignende Frelser, i Højsædet, med Bibelen. — Rev. Forvirret Omskrift. Tre Buer, stillede om et Midtkors. Te Var. V. 0,72—0,86 Gr. K. M.; Chr. M.

Brøholt 1.

Hedeby.

70. Adv. Forvirret Omskrift, tildels 1'er. Sferisk Firkant, med tre Kugler udfor hver Vinkel. — Rev. Forvirret Omskrift. Midtkors. Tretten Var., deriblandt enkelte med en Kugle for Enden af hver Korsarm; ofte med en Ring i den ene Korskinkel. V. 0,64—0,82 Gr.

Vallø 1, Brøholt 3, Lyngby 6, Fjelkinge 1.

71. Adv. Forvirret Omskrift. Kuglekors eller almindeligt Midtkors. — Rev. Forvirret Tab. XI. Omskrift. Midtkors. Otto Var.; i Advers- og Revers-Korsenes to Vinkler stundom en eller tre Kugler eller en Ring. V. 0,60—0,76 Gr. K. M.; St. M.

Lyngby 4.

72. Adv. Forvirret Omskrift. Tre sammenstillede, skjoldformede Figurer. — Rev. Forvirret Omskrift. Sferisk Firkant, med hornet Grund og med tre Kugler udfor hver Vinkel. To Var. V. 0,76 Gr. St. M.; Chr. S.; Pr. S.

Helgeland 1.

73. Adv. Forvirret Omskrift. Den velsignende Frelser, med Bibel og Patriarkalkors, i Højsædet. — Rev. + TIVF + IOLI + LIF + EL. Sferisk Firkant, med fire Kugler udfor hver Vinkel. Fem Var., hyppigst uden Højsædet. V. 0,66—0,76 Gram. K. M.; Pr. S.

Pisp 1.

74. Adv. Forvirret Omskrift. Fremstilling af Bibelen, med et Kors paa Midten; udfor hvert Hjørne en Ring og en Bue ved hver Side. — Rev. Forvirret Omskrift. Sferisk Firkant, med et lille Kuglekors udfor hver Vinkel og med en Bue ved hver Side. Var., uden Buer omkring Bibelen og den sferiske Firkant. K. M. (Thomsen 9873); St. M. V. 0,60—0,72 Gr.

Vossberg 1.

75. Adv. Forvirret Omskrift. Forvirret Indskrift paa et Tverfelt mellem et Kors og en Ring. — Rev. + VRIPE + I6. Fremstilling af Bibelen, med et Kors paa Midten, en Ring udfor hvert Hjørne og en Bue ved hver Side. Typen viser hen til Hodeby; Reversomskriften kunde synes at antyde VIBERGA. V. 0,66 Gr. K. M.

76. Adv. Forvirret Omskrift. Brystbillede, med Korsstav. — Rev. Forvirret Omskrift. Sferisk Firkant, med tre Kugler udfor hver Vinkel, lagt over et Kors. Ti Var., deraf to med Krumstav istedetfor Kors. V. 0,60—0,63 Gr. St. M.; Pr. S.

Typen har nogen Lighed med en skjellandsk, ældre Udmyntning (Magnus den Gode Nr. 24). Ifølge sin Vægt maa Udmyntningen imidlertid antages at være jydsk; efter Arbejdets hele Karakter tilhører den Svend Estridsen. Henførelsens Rigtighed er usikker.

77. Adv. Forvirret Omskrift. Fem I'er og to Ringe paa et Tverfelt mellem to Kors. — Rev. Forvirret Omskrift. Sferisk Firkant mellem to Ringe, omkring et Midtkors. Tre Var., de to uden Ringe ved Firkanten; den ene af disse to Var. har Tverfelt mellem to Ringe, den anden Kagle istedetfor Midtkors. 0,60—0,72 Gr. K. M. (Thomsen 9984, a); Chr. S.

Helgeland 1, Simoitzel 1!

Harald Hein.

1075—1080.

Lund.

1. Adv. Kongens Navn og Titel, variorer. Helgen, venstre Side, staaende med Krumstav. — Rev. Myntprægerens og Myntstedets Navne. Kellekors. Myntprægerne ere: KTSOR,

Tab. XI. BOSH, GODRIC?, INGHVND, LEIVNI, LEFVINE, MANI, SVXFX, SVEIN (afbildet), DOR6OT, DVB6OT, DORKEL, DORSTEN, VLF, VLFJET, VLFIE, VLKIL, PVLJET, PVLJET og SVTHX?. 76 læselige og et Par forvirrede Var.; enkelte med en Ring ved Helgenens venstre Skulder (Atsor). V. 0,83—1,03 Gr.

Holsteinborg?, Løddeløpinge 57 nr., Landskrona 2, Johanneshus 6, Roskilde b 1, Vossberg 1.

2. Adv. Kængens Navn og Titel, varieret. Helgen, højre Side, staaende med Krumstav. — Rev. Myntprægerens og Myntstedets Navne. Kellekers. Myntprægerne ere: BIORN (afbildet), 6ODVNE, HACVN, LEAVIN, LIOFVIN, MANNI, NVN, ODELRIC, ODIRN, SVEIN, DVER6OD og DVRSTEN. Nitten Var. V. 0,85—1,01 Gr.

Thumatorp.

3. Adv. HARALD REX. Helgen, venstre Side, staaende med Krumstav. — Rev. +LEFVIN I TYMKD. Kellekers. V. 0,94 Gr. Pr. 8.

Skaane c 1.

Roskilde.

4. Adv. HARO. Kronet Brystbillede, med Sværd. — Rev. +ESCAR I ROSC. Midtkers. Ni Var. Adv.-Omskrifterne ere: HARALD R, HARLD R, HARLDI, HARLD, HALDI, HALDI, HARO. Myntprægerne ere: ESBERN, ES6AR og ES6ER. Myntstedet angives ved: ROSCI, ROSC, ROS, RO, R. V. 0,89—1,03 Gr. K. M.; St. M.; Pr. 8.

Lolland 1.

Slagelse.

5. Adv. HARALD RE. Kronet Brystbillede, med Sværd. — Rev. +ATSOR I SLAH. Midtkora. Var. HARLDR — +ATSOR I SLAL. V. 1,10—1,11 Gr. K. M.

Viborg.

6. Adv. AL6WTN. Helgen, venstre Side, staaende med Krumstav. — Rev. DE+VVIHER6A. Kellekers, med en Ring i den ene Vinkel. Var. EDVVARD — I6+VVIHER6X. V. 0,95—0,96 Gr. K. M.; St. M.

Knud den Hellige.

1080—1086.

Lund.

1. Adv. ENVT REX. Helgen, højre Side, staaende med Krumstav. — Rev. +RAINERE I LVN. Kellekers. V. 0,90 Gr. K. M. (Thomsen 10279). Var. med IEN'VINE II (Jvf. Ramus. Knud den Helliges Mynter. Pag. 61. Nr. 80).

2. Adv. ENVT REX. Kronet Brystbillede, med Sværd. — Rev. +BOSI I LVNDL. Tab. XI. Midtkors. V.?

Jvf. Catalogue of Montagu's Collection of Coins. 1896. II. Pl. I. Nr. 47, hvor Mynten henføres til Knud den Store.

3. Adv. +ENVT REX DANOR. Midtkors, omgivet af fire smaa Buer. — Rev. +OD-BIORN I L. Midtkors. c. 80 Var. Kongens Titel angives ved: REX DANOR, DANO, DAI, DA, I D o. fl. Stundom findes Ringe indledet for Buer omkring Midtkorset paa Adv. Myntprægerne ere: ADI, API, ALVOLD, ALFVOLD, ASFERD?, ATSOR, BALI, BIORN, ENV, CNVTFVD, EASTMVN, ELFVIN, ESTMVND, FARMAN, FADI (FADI, FATI), GARPIN, GEDVINE, GRINCIL, HACVN, INEIMVND, LIOFVINE, MAN, ODBIORN, OTER, DORSTEIN, DVEROT, DVERKIL, DVERSTEIN, TOCI (TOKI), VLF og VLKIL. V. 0,80—1,02 Gr.

Johanneshus 8.

4. Adv. ENVT REX. Kronet, modvendt Brystbillede. — Rev. +VLKIL I LVNI. Kors. V. 1,07 Gram. K. M. (Devegge 176).

Thumatorp.

5. +ENVT REX DA. Midtkors, omgivet af fire smaa Buer. — Rev. +HALDEN I TV. Midtkors. V. 0,87 Gr. K. M.

Borgeby.

6. Adv. ENVT REX DA. Midtkors, omgivet af fire smaa Buer. — Rev. +AL6ER I DVRHI. Midtkors. V. 0,72 Gr. K. M.

Roskilde.

7. Adv. ENVT REX. Kronet Brystbillede, med Sværd. — Rev. +SIVORD I ROS. Midtkors. c. 65. Var. Efter REX ell. RE er stundom tilføjet DA, DI ell. D. Myntprægerne ere: AILNOD, AREIL, ASAI, BOSI, ESBERN, ESBIOBN, ES6ER, MANNI, RIN6VLF, SIBBI, SIVORD, SVNV, VLFKIL og VLKIL. Myntstedet betegnes ved: ROSEELD, ROSCIL, ROSCH, ROSCI, ROSCF, ROSCD, ROEN, ROSC, ROAS, ROA, ROS o. fl. V. 0,79—1,02 Gr.

Allerslev 1.

Ringsted.

8. ENVT REX. Kronet Brystbillede, med Sværd. — Rev. +ALFVART I RE6. Tab. XII. Midtkors. Syv Var. Stundom I efter REX. Myntprægernavnene ere: ALFVART og ALFVORD, sandsynligvis samme Navn. Myntstedet betegnes ved: RE6, RE, RII, RI og R. V. 0,80—0,96 Gr.

Slagelse.

9. Adv. +ENVT REX. Kronet Brystbillede, med Sværd. — Rev. +DVERBERN SLA6E. Midtkors. Ti Var. Efter REX tilføjes ofte D eller L. Myntprægerne ere: ATSVR, MANNI og

Tab. XII. DVRBERN. Myntstedet betegnes ved: SLAGE, SLAH, SLAN, SLA og SLI. Ti Var. V. 0,76 —1,02 Gr.

Odense.

10. Adv. ENVT REX. Kronet Brystbillede, med Sværd. — Rev. +VLKIL IN ODE. Midtkors. Jvf. O. Jacobus. Museum regium. Appendix 1699. T. XXXX. Nr. 29, og Lelawel. Numismatique du Moyen-âge. Pl. XIII. 18.

11. Adv. +ENVT REX II. Sferisk Firkant, med tre Kugler ndfor hver Vinkel, omsluttende et dobbeltliniet Kors. — Rev. +VLGER I ODEN. Midtkors. Tre Var., den ene med +ENVT REX DA — +VLGER I OL. Myntstedet angives ved ODEN, ODE og OL. V. 0,81—1,04 Gram. K. M.

Viborg.

12. Adv. ENVT REX. Kongen, siddende med Sværd og Skjold. — Rev. +EDVART VIBERG. Kors, med 8 i den ene Vinkel. Tretten Var.; hyppigst med RK. Myntprægerne ere: ERNGERM, EDRIE, EDVART, SIVART, STEIN og DVRSTEIN. Myntstedet angives ved: WIBERG, VIBERG og WIBER. En Var. med forvirret Keversomskrift. Vægten, 0,85—0,41 Gr., er usikker, da Mynterne ere meget ødelagte. K. M.; Pr. S.

Jegstrup 32.

Aalborg.

13. Adv. ENVT REX. Kongen, siddende, med Sværd og Skjold. — Rev. +ÆBERM ÆLEVRH. Kors, med 8 i den ene Vinkel. V. 0,76 Gr. St. M.

Oluf Hunger.

1086—1095.

Lund.

1. Adv. +OLAF REX. Kronet, modvendt Brystbillede. — Rev. +GARFIN I LVL. Sferisk Firkant, med en Kugle udfor hver Vinkel, lagt over et Kors. Sex Var. Myntprægerne ere: FARMAN, FADI, GARFIN, SVAVA og DVRKIL. Den ene Var. har SVAVA PA +I, uden Angivelse af Myntstedet. V. 0,85—0,96 Gr. K. M.; Pr. S.

Skaane d 2 (Forstjølstege Fund).

2. Adv. +OLAF RE +DANI. Kronet Brystbillede, med Korsæpter. — Rev. +VLBIORN I LVI. Firo om et Midtkors stillede Bladkors. V. 0,68 Gr. Mynten er noget beklippet. K. M.

3. Adv. +OLAF REX OA. Kronet Brystbillede, med Korsæpter. — Rev. +ASTAR I ÆVE PAX. Midtkors, omgivet af fire Kløverblade. Bogstavene foran PAX betegne utvivlsomt ÆVE, ikke ÆLE (Aalborg); læses af S. Bergsø som A 8 MARIA F PAX (Jvf. Sallot. Zeitschr. f. Num. VIII. Pag. 286). Astar er Myntpræger i Lund under Erik Fjoged. V. 0,76 Gr. St. M.

S. Bergsø omtaler to Mynter af denne Typ: Adv. +OLAF REX DANOI — Rev. +ASFARD I LVN og +HALDAN I LVN (Sallot. Zeitschr. f. Num. VIII. Pag. 285).

4. Adv. +OLAF REX DI. Kronet, modvendt Brystbillede. — Rev. +BIORN I LVL To Tab. XII. kronede, modvendte Brystbilleder. Fem Var.; Adv. med REX II, REX ell. RE; paa en af Var. har Kongen Scepter (Easmun). Myntprægerne ere: BIORN (BIRN, BOBN) og KRSMVN; næsten altid angives Myntstedets Navn. V. 0,86—0,92 Gr. K. M.; St. M.

Hensettes tidligere til Harald Kesias Søn Olaf (Thomsen 10327—28). Typen og Biorns Navn vise dog Urigtigheden (se Pag. 56).

Tomasarfoe 2!

Roskilde.

5. Adv. +OLAF REX D. Kronet Brystbillede, med Sværd. — Rev. +MANNI I R. Midtkors. V. 1,02 Gr. K. M. Manni er Myntpræger i Roskilde under Knud den Hellige.

Ringsted.

6. Adv. OLAF REX. Kronet Brystbillede, med Sværd. — Rev. +ALFVORD. Midtkors. V. 0,71 Gr. K. M. Alfjord (Alfvord) er Myntpræger i Ringsted under Knud d. Hellige og Erik Ejegod.

Slagelse.

7. Adv. OLAF REX DA. Kronet Brystbillede, med Sværd. — Rev. +FADVR I SI. Midtkors. V. 0,84 Gr. K. M.

Viborg.

8. Adv. OLAF REX. Kronet, modvendt Brystbillede. — Rev. +ODINE V*. Stort Kors, med Bue i de to Vinkler og tre Kugler i de to andre. V. 0,68 Gr. K. M. Godine er Myntpræger i Viborg under Svend Estridsen.

Erik Ejegod.

1095—1103.

Lund.

1. Adv. +ERIC DANVM PAX. Kronet Brystbillede, med Korsascepter. — Rev. +ASTET I LVDHEN. To kronede Brystbilleder. Var. +ASTER I LVDHI. V. 0,80—0,86 Gr. St. M.; Pr. S.

2. Adv. +ERID REX DANM. Kronet, modvendt Brystbillede, med Scepter. — Rev. +BIORN II LVIM To kronede, modvendte Brystbilleder. Fire Var.; de to ere uden Scepter og med: +ERIC RE+DAI — BIRN I LVON og ERID REX II — ESTVMH I LV. V. 0,81—0,87 Gr. K. M.; St. M.

Tomasarfoe 1.

3. Adv. +ERIE. Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd og Rigmølle. — Rev. BIORN. Lammot, med Bibel og Korsstav. c. tyve Var., deriblandt en med Adv. BIOE og Rev. BIONIV, samt PAX paa Bibelen; mango alet udprægede. V. 0,78—0,92 Gr.

- Tab. XII. Henfærtes tidligere til Erik Lam, muligvis paa Grund af Reversfremstillingen (Thomsen 10319—10326). Typens Forekomst i Allerslev Fund og Biørns Navn viser Henfærtens Urigtighed.
Lund a (sørrødt), Allerslev 4.

Roskilde.

4. Adv. +ERIC RIX. Brystbillede. — Rev. + ∞ VAVVI I RO. Kors, hvis Arme ende mod tre Kugler; i Midten en Ring. V. 0,98 Gr. Pr. S.

5. Adv. ERIC REX. Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd. — Rev. +ANVT I RO ∞ Kors, med et lille Kuglekors over Midten. Sæsten Var.; Adv. ogsaa med ERID REX. Mynstprægernes Navne ere: ANVT, SVAVI og ARGRIM; flere Var. ere sløt udprægede. V. 0,82—0,98 Gr.
Allerslev 126.

Ringsted.

6. Adv. +ERIC REX. Brystbillede. — Rev. +ALFVARD I RI. Kors, med tre Kugler for Enden af hver Arm; i Midten en Ring. V. 0,70 Gr. K. M.

Slangørup 1.

Randers.

7. Adv. +ERIC REX. Modvendt Brystbillede, med Korstav og løst Haand. — Rev. +SVNX RENDR ∞ S. Fugl. Tre Var.; paa de to ses en Stjerne over Fuglen; den ene Var. har +BALDVINE, uden Angivelse af Mynststedet. V. 0,64—0,76 Gr. K. M.; St. M.

Tomasarvej 3.

Niels.

1103—1134.

Lund.

- Tab. XIII. 1. Adv. NICOLA ∞ . Kongen, med Sværd og holdende en Fugl. — Rev. +BIORN I LVNDE PA + POR. Bygning med Port, Midttaarn og to Sideltaarne. Ni Var., med NICOAV, NICIL eller helt forvirret Omskrift; stundom kun NI ell. N. Reversomskrifterne ere: +VFE MC PCIT eller BIORN med Tilføjelse af Mynststedets Navn, LVIDHEIL, LVANE, LVDEG, samt LVNDG med tilføjet PAX POR eller PAX P (Pax portu). Om Betydningen heraf, se Pag. 58. V. 0,89—0,90 Gr.

Lund b 6, Tassebølle 3.

2. Adv. REX. Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd og Scepter. — Rev. +NICALAS MAR ∞ ARCTA. Ankerkors; i hvor Vinkel en Ringstav. Sex Var. Paa Adv. stundom GXXX eller XXX. Reversomskrifterne ere: +NIC...S MC PCIT RE ∞ . +NICOLAS ME FECIT, +NICOLAYS ME FE. +NICOLAYS M og +NICOLAYS (retr.). V. 0,82—0,89 Gr. K. M.; St. M.; Pr. S.

Viborg 1, Skaane c 1, Haraldsborg 3.

Roskilde.

Tab. XIII.

3. Adv. NICOLAV^o REX (retr.). Kronet, modvendt Brystbillede. — Rev. ANDREA^o (retr.). Ankerkors, lagt over et Kors med en Bue for Enden af hver Arm. 36 Var. Omakrifterne ere næsten altid retrograde. Myntprægerne ere: ANDREAS eller ANAREAS, CARLA, OSCAR, PVTIL, SVAVI, SVYAAH MIN (Minter), ABEL og IOHANNES. Myntstedet antydes undtagelsesvis: CARLA ROH. Nogle Omakrifter ere forvirrede. V. 0,80—1,01 Gr.

Allerslev 389.

4. Adv. NICOLA². Kronet, modvendt Brystbillede. — Rev. + ω WWAWI I RO. Kors, med en ægformet Figur i hver Vinkel. V. 0,70 Gr. St. M.

5. Adv. +NICOLAVS REX DAN. Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd og Rigseble. — Rev. +SCA ϵ DI I ROSKELDV. Kors, med en Halvmaane for Enden af hver Arm, lagt over en sfærisk Firkant med Kløverblad udfor hver Vinkel. V. 0,76 Gr. Slet udpræget. K. M.

Allerslev 1.

6a. Adv. +NICOLAVS REX. Typ som Nr. 5. — Rev. +ANDRES I ROSKEL. Kors, med en Halvmaane for Enden af hver Arm; i hver Vinkel en Vinkelspids med et Kløverblad udfor Spidsen. Var. Rev. +SCA ϵ DI I ROSKELDV. V. 0,66—0,70 Gr. Slet udpræget. K. M.

Allerslev 1, Teseballe 1.

6. Adv. +NICOLAV. Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd og Liliescepter. — Rev. +CXRL ω LN (Minter). Kors, omgivet af otte Buer og med et Kløverblad i hver Vinkel; over Midten et lille Kors. Var. med +NICOLAVS REX og Korscepter — +HENING?. V. 0,66—0,72 Gr. Slet udpræget. K. M.; Pr. S.

Teseballe 12.

7. Adv. +.NIXS. Kronet Brystbillede, højre Side, med Korscepter. — Rev. +ALGAR I ROISK. Kors, omgivet af otte Buer og med et Kløverblad i hver Vinkel; over Midten et lille Kors. Sytten Var., med Adv. +NICOLAVS REX, +NICOLAVS eller usammenhængende Bogstaver. Rev. +XNC I R, +CXRL, +CXRL ω LN? eller forvirret Omakrift. V. 0,65—0,72 Gr.

Teseballe 103.

8. Adv. +NICOLAV^o REX. Kronet Brystbillede, venstre Side, med Korscepter; tilvenstre en Stjerne. — Rev. +L ω TI. θ .. Kors, omgivet af otte Buer og med et Kløverblad i hver Vinkel; over Midten et lille Kors. Fire Var. V. 0,77 Gr. K. M.; Pr. S.

Teseballe 8.

9. Adv. +NICOLAV^o REX, +NICOLAV^o eller usammenhængende Bogstaver. Brystbillede, med Fane. — Rev. Myntprægerne Naen, varieret paa mange Maader, deriblandt: XEWDS, ANDS, XNES, ESMAL, ESMX, ESTM (afbildet), ESMO, ESM, LOEN, LOFN, LOTH, TOTI, MARTIN,

Tab. XIII. VLF og VLRL. Navnet er anbragt paa Tverpartiet af en med et spidsgavlet Overparti forsynet Bygning, der omgives af en Ringmur med Port. Paa Martins Mynt er Navnets sidste Halvdel (TLN) anbragt paa Ringmuren. c. 85 Var. V. 0,65—0,82 Gr.

Glim 4, Teasbølle 458.

Viborg.

10. Adv. NICOLA+VS. Kronet Brystbillede, med Kuglescepter. — Rev. +ORZTXN. Midtkors. V. 0,40 Gr. Det eneste kjendte Exemplar er slidt. Pr. 8.

Jylland 1.

11. Adv. +NICOL. Brystbillede, med Scepter. — Rev. +ADZER. Stort Kors, med fire Kugler i hver Vinkel. V. 0,71 Gr. K. M.

Ribe.

12. Adv. +C+∞. Brystbillede, med Scepter. — Rev. +NH+ i Buerne af et dobbeltliniet Buekors, som omslutter et dobbeltliniet Midtkors med en Kugle i hver Vinkel. V. 0,67 Gr. K. M.

Adversomakriften indeholder muligvis Myntprægeren Tot's Navn. Vægten viser, at Mynten er jydsk; Buerne i Reverspræget kunne pege hen paa Ribe. Henførelsen er tvivlsom.

Allerslev 1.

13. Adv. T+T+1. Modvendt, kronet Brystbillede, med Kuglescepter. — Rev. Uden Omskrift. Dobbeltliniet Buekors, med et Kors, en Streg eller Kugle i hver Vinkel. Ti Var., deraf enkelte med en lige Stav istedetfor Scepter. V. 0,64 Gr. K. M.

Sarslev 17.

14. Adv. Uden Omskrift. Modvendt Brystbillede, med Tonsur; mellem Krumstav ved den højre Side og Korsstav ved den venstre. — Rev. Uden Omskrift. Dobbeltliniet Buekors, hvis ydre Buer stundom ere pnnkterede, og som omslutter et Midtkors med en Kugle i hver Vinkel og med Ring i Midten. Fem Var. V. 0,63 Gr. K. M.

Sarslev 6.

Nr. 13 og 14 slutte sig ved Reversstyperne nærmest til Nr. 12.

Erik Esmun.

1134—1137.

Lund.

1. Adv. +CRIT REX ALVVIN. Kronet, modvendt Brystbillede, med Scepter i højre Haand og den venstre Haand løftet. — Rev. Uden Omskrift. Kongen tilhæst med draget Sværd; foran Kongen et Kors. 42 Var., med Kongens og Myntprægerens, Alwins eller Peters, Navne i

Adversomskriftene varierede paa mange Maader, deriblandt: +ERIC REX PETR, ALVIN REX Tab. XIII. GRI; stundom +ERICVS REX uden Myntprægerens Navn og +ALVIN LVN uden Kongens Navn. Paa Rev. findes undertiden REX foran Kongen og Hesten. V. 0,85—0,92 Gram.

Haraldsborg 166.

Roskilde.

2. Adv. ERIC REX. Stort, kronet Brystbillede, lidt fra højre Side. — Rev. +PAPEN-
NING. To over binanden lagte Kors; paa det ene ende Armene med Buer, paa det andet med
Tverarme. Fire Var. Brystbilledet er vendt snart lidt til højre Side snart lidt til venstre eller
lige ud. Myntprægerne ere: PAPENING og VLFRIC. V. 0,71—0,74 Gr.

Haraldsborg 11.

3. Adv. ERICVS REX. Kronet, modvendt Brystbillede. — Rev. +PAPENING. To over
binanden lagte Kors; paa det ene ende Armene med smaa Buer, paa det andet mod Tverarme.
Ni Var. V. 0,85—0,94 Gr.

Haraldsborg 195.

4. Adv. ERIC REX. Stort, kronet, modvendt Brystbillede. — Rev. +MARTIN. To
over binanden lagte Kors, det ene med leddele Arm; hver Arm ender med en Bue. Femten Var.,
deraf nogle med retrogrado Omskrifter; Adversomskriften har stundom REX eller ERX. Paa nogle
Var. er Brystbilledet vendt lidt til venstre Side (som Nr. 2) eller lidt til højre. Myntprægerne ere:
MARTIN, PAPENING og VLFRIC; en Var. har +MA+MAN. Paa en anden Var. ere alle Kors-
armene glatte (Papening). V. 0,84—0,96 Gr.

Haraldsborg 172, Tæseballe 3.

5. Adv. ERICVS RX. Kronet, modvendt Brystbillede. — Rev. +VLFRIC. To over
binanden lagte Kors, det ene med leddele Arm; hver Arm ender med en Bue. Syv Var.; Adv.
har som oftest REX, stundom ERIC REX. Myntprægerne ere: +MARTIN, +PAPENING og +VLFRIC.
Paa en Var. ere alle Korsarmene glatte (Papening). V. 0,80—0,88 Gr.

Haraldsborg 81, Tæseballe 2.

Disse fire Grupper man antages at tilhøre Erik Emun og ikke Erik Lam, da de to
Myntprægere, Martin og Ulfric, ogsaa kjendes fra Niels's Roskilde-Mynter.

Erik Lam.

1137—1146.

Lund.

1. Adv. ERICV RE+GRI? Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd og oprakt Haand.
— Rev. Uden Omskrift. Biskoppeligt, modvendt Brystbillede, med Krumstav og oprakt Haand.
i Højssedot. To Var. V.? K. M.; St. M.

Åkersholm c. 40.

Tab. XIII.

Roskilde.

2. Adv. ERICVS REX. Kronet, modvendt Brystbillede, med Sværd; tilhøjre en Roset.
 — Rev. MATTHEI. Ankerkors, med en Ring ved Enden af hver Arm. Var. +ERICVS REX.
 V. c. 0,80 Gr.? Det eneste kjendte, fuldstændige Exemplar er slidt. K. M.; Pr. S.

Olaf.

I Skane 1140—1143.

Lund.

1. Adv. +OLVPIV. Kronet, modvendt Brystbillede, med Sceptor. — Rev. Uden
 Omskrift. Alter, med aabnede Fløje? Fremstillingen er uklar, da denne Side af Mynten, der
 kun kjendes i et eneste Exemplar, er meget ødelagt. V.? L. S.

Histoire monétaire du Danemark jusqu'en 1146.

Par

P. Hauberg.

C'est à une époque relativement avancée que les peuples scandinaves parvinrent à un degré de civilisation tel, que l'organisation d'un système monétaire fut rendue possible. La civilisation du Midi avait bien pénétré jusqu'aux habitants du Nord; de même la vie commerciale, qui, durant de longues périodes, répandait parmi eux de grandes quantités de monnaies frappées; cependant de nombreux siècles devaient encore s'écouler avant que ces peuples fussent en état de frapper eux-mêmes leur monnaie.

Les ventiles les plus anciens de monnaies apportées par le Midi dans l'Europe septentrionale, consistent en quelques pièces grecques et romaines d'origine antérieure au règne d'Auguste; mais ces trouvailles sont trop peu importantes pour qu'on en puisse déduire l'existence de rapports commerciaux entre le Midi et le Nord. Elles sont pourtant intéressantes, en ce sens qu'elles proviennent des provinces baltiques traversées par les grandes artères fluviales venant de l'Europe centrale, à savoir la Duna, la Vistule et l'Oder. Mais il est peu probable que des monnaies aussi anciennes aient pu pénétrer au delà de la Baltique, jusque chez les peuples scandinaves. En effet, ceux-ci n'ont connu l'argent du Midi que plus tard, dans les deux premiers siècles de la domination impériale romaine, c'est-à-dire après l'établissement de relations commerciales pacifiques entre l'empire romain et les peuples qu'il avait pour voisins au nord. C'est surtout sous les grands empereurs Trajan, Adrien, Antonin le Pieux et Marc-Aurèle que d'importantes sommes d'argent romain (*deniers*) furent répandues dans l'Europe centrale; on trouvait ces monnaies en abondance chez les peuples riverains de la Baltique, d'où elles passèrent en Scandinavie. Leur nombre diminua fortement sous l'empereur Commode et devient insignifiant sous Septime-Sévère. Peu à peu il n'en est plus question, sans doute en raison de l'arrêt infligé à la vie commerciale, par suite des luttes de l'empire romain contre les peuples germaniques.

Deux cents ans s'écoulaient environ, et la monnaie romaine, traversant l'Europe, apparaît de nouveau en Scandinavie. Ce ne sont plus des monnaies d'argent mais des sous d'or (*solidi*) qu'on apporte peu après le partage de l'empire romain, en 405, et jusque vers l'an 510. Cette importation paraît provenir moins du commerce des empires romains, que des énormes contributions qu'ils eurent à payer pour entretenir des rapports à peu près tolérables avec leurs barbares voisins du Nord, qui, eux, allaient porter cet argent plus loin. Les luttes désastreuses du temps de l'invasion des Barbares ayant mis fin aux

relations pacifiques, le commerce avec les pays du Nord cessa peu à peu, et l'argent n'entra plus en Scandinavie.

Dans toute la Scandinavie on a fait 124 trouvailles de deniers, comprenant 5915 pièces, et 243 trouvailles de sous d'or, ou 496 pièces. Les endroits d'où elles sont originaires prouvent que, dès cette époque, le commerce était de nature variable : tandis que l'île de Gottland l'emporte dans la période des deniers, c'est l'île d'Éland qui a le plus grand nombre de trouvailles en sous d'or à son actif.

Le souffle de civilisation qui, pendant ces deux périodes, arrive jusque dans le Nord, faiblit peu à peu, pour cesser presque complètement. Probablement le seul résultat durable de ces rapports commerciaux, c'est le système de poids réguliers que les Scandinaves empruntèrent aux Romains : en effet, on peut constater une concordance certaine entre les deux systèmes. Les deniers et les solidi étaient bien des monnaies courantes dans le Nord, mais la civilisation n'était pas encore suffisamment avancée pour permettre l'introduction d'un système monétaire régulier.

Le calme s'étant rétabli au midi et au centre de l'Europe, après que l'immigration des Barbares eut pris fin, la guerre et ses ravages firent place à la paix, dont le besoin était universel. Le christianisme pénètre alors peu à peu dans les divers pays et royaumes : franchissant l'Allemagne du Sud, il atteint, à l'ouest, la France et l'Angleterre ; mais le Nord reste inaccessible à ce courant, encore impuissant à franchir la barrière des peuplades barbares du Nord de l'Allemagne. Les communications entre la Scandinavie et les pays méridionaux sont toujours interrompues, et l'on n'a pas encore ouvert de nouvelles voies. On ne constate pas la moindre trace d'activité commerciale ; les marchandises et l'argent des royaumes lointains, où la civilisation est plus avancée, prennent d'autres directions : rien n'arrive dans le Nord.

Pourtant les pays scandinaves, et plus particulièrement le Danemark, présentent, à cette époque, une population très dense. Cet accroissement rapide fait naître un besoin général de chercher fortune au dehors ; de là, ces nombreuses expéditions désignées sous le nom général d'*incursions des Normands* et dirigées, soit à l'est, vers les immenses plaines ouvertes et sans défense de la Russie (*Gardarike*), soit à l'ouest, où souvent les peuples moins aguerris n'osent opposer qu'une faible résistance.

C'était principalement des bandes de l'Est de la Suède, d'Upland, de Sudermanie et d'Ostrogothie qui passèrent en Gardarike, où on les connut, d'abord sous la dénomination générale de *Roues*, appliquée dans tout l'Orient aux Scandinaves, puis, plus tard, sous le nom de *Varegues* (chez les Grecs, *Varangues* ou *Vérings*). Au milieu du IXe siècle, des peuples scandinaves, appelés *Roues*, s'établirent, sous les ordres de Rurik et de ses frères, dans les environs des lacs Ladoga et Ilmen, c'est-à-dire près des sources du Volga, et y fondèrent un Etat, dont Novgorod, appelé *Holmgard* par les Scandinaves, fut la capitale. Tels furent les commencements de l'empire dont les diverses tribus ne tardèrent pas à être connues sous le nom de Russes. Oleg, successeur de Rurik, s'empara, en 882, de la ville de Kief, située sur le cours moyen du Dniéper, et en fit sa capitale. Les Russes devinrent alors de redoutables voisins pour l'empire byzantin, dont la capitale fut en butte à leurs attaques continuelles jusqu'en 1043.

Toutefois, ce n'était pas toujours avec des intentions perturbatrices que les Russes

se rendaient à Constantinople. Du cœur même de leur pays, des marchands descendaient chaque été le Dniéper, traversaient la mer Noire, apportant leurs marchandises dans la cité. En automne, ces commerçants russo-scandinaves rentraient, après avoir pris à Constantinople un chargement consistant en étoffes brochées d'or et d'argent, soieries, vins et fruits à destination des principaux centres commerciaux, parmi lesquels Novgorod tenait la première place. Par contre, ils ne rapportaient pas d'importantes sommes d'argent, ce qui explique pourquoi les monnaies byzantines figurent en quantité relativement faible dans les trouvailles scandinaves.

Le commerce avec l'Orient était également important. Les marchands russo-scandinaves descendaient le Volga jusqu'au pays des Bulgares, où ils se rencontraient avec les commerçants arabes, qui, de la mer Caspienne, avaient remonté le fleuve. Ces Orientaux achetaient les marchandises des Septentrionaux et payaient en monnaie d'argent arabe (couffique). En revanche, on serait porté à croire que les Septentrionaux, pas plus que les Russes, n'achetaient aux Arabes; ils rentraient avec de l'argent, mais sans marchandises, ce qui explique pourquoi les trouvailles russes et scandinaves ne contiennent jamais de trésors de facture arabe, mais quantité de monnaies.

Novgorod était ainsi le siège principal du commerce russe, le rendez-vous de marchands venant de divers pays lointains: les Russes arrivaient, les uns, de Constantinople, les autres, de la mer Caspienne et des places du Volga; les Scandinaves, des villes marchandes de leurs pays, parmi les quelles Birka, dans l'île de Björkö sur le Mèlar, et Hedeby (Slesvig), dans le Jutland méridional, étaient les plus importantes.

A partir du milieu du IXe siècle jusqu'au commencement du XIe, les Scandinaves arrivent en grand nombre en Russie, puis ce mouvement va en mourant. Longtemps encore, cependant, les Scandinaves entretenirent avec Novgorod des rapports commerciaux suivis. Au XIIe siècle, les Gotlandais y avaient encore leur salle de *ghilde* (réunion) et les Varègues, leur église; mais le commerce était alors restreint aux régions septentrionales russes. Novgorod finit par perdre toute importance pour la Scandinavie, et, aux XIIIe et XIVe siècles, son commerce passa aux mains des villes hanséatiques.

Si l'on en croit l'histoire, c'est de 850 à l'an 1000 que la monnaie arabe abonde en Scandinavie, ce qui semble pleinement confirmé par les trouvailles. La plus récente monnaie couffique découverte en Scandinavie date de 1010.

Parmi les Etats de l'Ouest, c'est l'Angleterre qui tout d'abord fut en butte aux invasions des vikings. Jusque-là, de paisibles navires de commerce et de pêche avaient sillonné la mer du Nord et la Manche; mais, en 793, apparurent sur la côte méridionale de l'Angleterre des bâtiments dont les équipages, armés pour le combat, apportaient la guerre. A partir de ce moment-là, les attaques se renouvelèrent à des intervalles plus ou moins longs, puis devinrent peu à peu plus fréquentes. Au IXe siècle, chaque année le littoral anglais était mis au pillage: les villes, les églises, les monastères étaient réduits en cendre, la contrée changée en un désert. Les pillards expédiaient d'immenses richesses dans leur pays, et quantité de trésors furent irréparablement perdus.

De 850 à 851, les vikings hivernent pour la première fois en Angleterre et, cessant peu à peu de rentrer dans leur pays, ils essaient de se fixer sur le sol dévasté par eux. L'an 866, les Danois mettent à sac la ville d'York et se rendent maîtres d'une partie du

Northumberland; ils continuent leur marche victorieuse et s'emparent successivement de la Mercie et de l'Est-Anglie, de sorte que vers 875 ils possèdent tout le territoire auquel on donna le nom de *Danelag*.

Dans ces tristes conjonctures, Alfred le Grand rassemble les Anglo-Saxons pour la résistance, mais les vikings poursuivent leurs attaques dans le Sud de l'Angleterre jusqu'au moment où Édouard, fils d'Alfred, assez heureux pour refouler peu à peu les Normands, réussit à recouvrer par la force la souveraineté de l'Est-Anglie, en 918, et celle de la Mercie, l'année suivante. Plus tard, en 954, il reconquiert le Northumberland et brise ainsi pour longtemps la domination normande en Angleterre.

En 980 environ, des bandes de vikings danois se montrent de nouveau sur le littoral anglais. En 991, le roi d'Angleterre, Ethelred, surnommé l'Indécis, est incapable de repousser les vigoureuses attaques du prince norvégien Olaf Trygvesson et, trois ans après, celles des armées réunies d'Olaf et du roi danois Sven Tveskæg (c.-à-d. à la barbe fourchue). Il obtient la paix au prix de sommes énormes, qui constituent la *dane-geld* (rançon danoise), ce qui n'empêche pas le roi Sven de continuer à piller et à rançonner les vaincus. Ethelred finit par s'enfuir en Normandie et, en 1013, Sven est reconnu roi d'Angleterre.

L'année suivante meurt Sven; son fils, Canut le Grand, hérite de ses droits à la couronne d'Angleterre. Ethelred réussit bien à reconquérir ses États, mais, en 1016, il meurt, et Canut s'empare de son trône. Après la mort des fils de Canut, le pouvoir passe, en 1042, aux mains d'Édouard le Confesseur, fils d'Ethelred.

Tout en attaquant l'Angleterre, les vikings envahissent le littoral du continent. Les Scandinaves savaient descendre par la mer du Nord, longeant la côte occidentale du Jutland, jusqu'au littoral de la Saxe, de la Frise et de la Flandre, pour remonter ensuite les cours inférieurs de l'Elbe, du Weser, du Rhin, de la Meuse et de l'Escaut, suivant que leurs affaires commerciales les appelaient à Hambourg, Brême, Utrecht, Duerstede, Anvers, Gand et autres villes déjà importantes à cette époque. En 810, Godefroi, roi de Danemark, à la tête d'une flotte de 200 vaisseaux, mit la Frise à feu et à sang; dès lors ce pays fut constamment en butte aux attaques des redoutables Scandinaves. Pour avoir la paix, Louis le Débonnaire donna en fief à leurs chefs, les frères Rorik et Harald, la ville de Duerstede; plus tard, en 841, le second obtint en outre le territoire de Walcheren. Rien qu'à partir de ce moment les Danois eussent acquis successivement plusieurs fiefs frisons, la paix fut toujours de courte durée. Les vikings reparurent avec de nouvelles flottes, pillant villes et monastères, et embarquant d'immenses richesses sur leurs vaisseaux. Poursuivant leurs ravages, leurs flottes remontaient les fleuves et mettaient au pillage les villes des contrées environnantes, de la Flandre, voire même des pays rhénans et saxons. Cependant ils ne réussirent point, comme en Angleterre, à s'y établir d'une manière durable, et, en 892, ils se mirent en quête de nouveaux territoires. Toutefois, l'influence danoise continua quelque temps encore à se faire sentir dans certaines régions, par exemple au Nord de la Frise, où existait encore une colonie danoise au Xe siècle, et à l'Ouest de la Flandre, où les Danois dominèrent à Guines de 928 à 961 environ.

C'est en 799 que les premiers vaisseaux des vikings danois doublèrent les promontoires de la Bretagne. Longeant ensuite la côte occidentale de la France, ils ravagèrent les îles de l'Aquitaine; mais c'est en 841 seulement qu'eut lieu la première attaque sérieuse.

Dès lors le littoral français a longtemps à souffrir des visites des vikings. Chaque année leurs flottes remontent les fleuves, pillant, semant partout l'incendie et rançonnant les habitants. En quittant la France, ils font voile pour l'Espagne et le Portugal et débarquent dans le Nord de l'Afrique et dans l'Italie. En 851—852, une armée de vikings hiverne dans le bassin de la Seine. L'an 885, une grosse armée de Normands prend position devant Paris, qui soutient longtemps le siège de 30 à 40 000 vikings. Avant de se retirer, ils pillent et dévastent les environs de la capitale. Plus tard ils y reviennent, et en 912, Charles le Simple, pour s'assurer la paix, abandonne à Rollon, chef des Normands, cette partie du bassin de la Seine qu'on appelait la Neustrie, la Normandie actuelle, à laquelle vient s'ajouter, quelques années après, la fertile province de Bretagne. À partir de ce moment, la dynastie de ce chef danois règne sur la Normandie pendant près de 300 ans, c'est-à-dire jusqu'en 1204, date à laquelle cette province est incorporée au royaume de France.

Partout où les Normands poussèrent leurs expéditions, ils marquèrent toujours leur passage par la dévastation, le pillage des villes, châteaux, églises et couvents; ce n'était que rapines et massacres impitoyables des malheureux habitants. Pour eux, il s'agissait avant tout de s'enrichir et de se couvrir de gloire; ils y réussirent: des contrées, des royaumes même tombèrent en leur pouvoir et d'immenses richesses s'entassèrent dans leur patrie. Adam de Brème raconte qu'à cette époque le Danemark regorgeait de biens volés à main armée. Le montant total des sommes connues que la France a eu à verser pour se racheter, est évalué à 22 537 616 couronnes, soit 31 302 244 francs, et encore n'est-ce là qu'une fraction de tout ce qui fut payé. Cet épuisement de richesses influença à ce point les finances du pays, que la monnaie française subit une dépréciation par suite du manque d'argent métallique.

L'histoire ne nous renseigne qu'imparfaitement au sujet des sommes que déboursa l'Angleterre pour son rachat pendant la première période; en revanche, elle nous fait connaître les versements effectués postérieurement et d'une manière continue pour le paiement de la *danegeld*. Ces versements, ajoutés aux autres tributs dont on a connaissance, atteignent le chiffre de 180 574 016 couronnes, soit 250 797 244 francs.

Le paiement des rançons et impôts se faisait, soit en espèces sonnantes, soit en objets de prix estimés au poids. La nature de nos trouvailles nous permet de conclure que, pendant la première période, les Normands ne rapportèrent pas chez eux de grosses sommes d'argent monnayé. C'est au milieu du Xe siècle seulement que la circulation de l'argent étranger se généralisa dans le Nord. Avant 970, les monnaies occidentales sont assez rares ici, mais depuis et surtout après 990 environ, elles sont très répandues, entre autres les pièces anglo-saxonnes. Cependant on ne saurait attribuer exclusivement à la *danegeld* les sommes ainsi enfouies, car les trouvailles comportent, outre la monnaie anglaise, des pièces originaires d'autres pays, principalement de l'Arabie, de l'Allemagne et des Pays-Bas, et dont la présence s'explique, en partie du moins, par le développement du commerce, qui se poursuivait même dans cette période de troubles. Un acte de l'époque nous apprend qu'en 968 York était une ville marchande florissante, dont la population dépassait 30 000 âmes et où se rendaient quantité de commerçants, la plupart danois. Les expéditions des vikings eurent pour effet de mieux faire connaître aux Septentrionaux

les pays étrangers et les villes de commerce, en même temps qu'elles ouvraient une voie aux paisibles rapports commerciaux durant les périodes de calme.

Graduellement les habitants du Nord s'étaient habitués à se servir de l'argent monnayé comme moyen de paiement. C'est en Danemark, où l'on accumulait de préférence les richesses rapportées du dehors et où par conséquent le métal d'argent abondait, qu'on fit les premiers essais de frappe, à l'exemple de ce qui se pratiquait à l'étranger. Ce pays prit ainsi l'initiative d'introduire en Scandinavie un système monétaire régulier.

Hors de leur patrie, les chefs et rois des vikings avaient de bonne heure commencé à frapper monnaie dans quelques-uns des territoires conquis. Leur champ d'action se limitait à l'Angleterre, il est vrai, mais nous avons là une preuve de l'aptitude de nos ancêtres à s'assimiler rapidement la manière de faire des étrangers et à en tirer profit.

Il existe toute une série de pièces provenant de l'Est-Anglie et dues au roi danois Guthorm, qui, en se faisant baptiser, en 878, prit le nom d'Æthelstan.

Le Northumberland nous a fourni d'abondantes séries de monnaies remontant au temps des vikings, telles les séries d'Halfdan, qui, en 875, devint maître du Northumberland, et celles de Guthred, son successeur. Ces dernières portent le nom de baptême du roi, Cnut. Guthred régna de 877 à 894.

On a encore des monnaies de Siefried ou Sievert, qui resta au pouvoir de 894 à 898; de Sihtric, surnommé Gale, roi de 921 à 926; enfin, de Regnald, dont le règne fut court, de 943 à 944.

Anlaf ou Olaf, surnommé Kvaran, partageait avec Regnald la domination du Northumberland; en 952, il fut banni pour la seconde fois et prit le bâton de pèlerin. On a de lui plusieurs monnaies.

Enfin on possède du prince norvégien Eric Blodøxe (952—954), dernier roi scandinave du Northumberland, plusieurs monnaies, dont quelques-unes frappées à York.

L'histoire ne fournit aucun renseignement capable de nous éclairer sur les monnaies du Nord et sur ses modes de paiement au Xe siècle, époque où le commerce prit un grand essor, grâce aux relations de la Scandinavie avec la Russie et l'Angleterre. Les pays du Nord sont heureusement à même d'exhiber quantité de monnaies se rapportant aux IXe, X^e et XIe siècles. Ces matériaux, qui doivent concorder avec l'état réel des choses à cette époque, indiquent la voie à suivre pour certaines faces des recherches.

Dans ces temps-là, d'immenses richesses furent enfouies dans le sol du Nord, car alors, comme souvent encore aujourd'hui, on recourait au sein de la terre comme étant la cachette la plus sûre. Les premières communications relatives à certaines trouvailles du Danemark et de la Suède ne remontent pas au delà du XVIIIe siècle; encore sont-elles le plus souvent très imparfaites et sans intérêt pour la science. En revanche, le siècle présent nous a fourni une riche collection de trouvailles, qui donne une idée juste du commerce du Nord et de ses modes de paiement dans ces temps-là.

Les trouvailles scandinaves les plus anciennes, dont le nombre est très grand, comportent exclusivement des monnaies couffiques; plus tard viennent s'y mêler des pièces byzantines. Les monnaies couffiques remontent aux VIIIe, IXe et Xe siècles. A partir de

970, on constate, comme nous l'avons déjà mentionné, les effets des expéditions des Normands dans l'Ouest par la présence de beaucoup de monnaies de l'Europe occidentale; leur nombre augmente rapidement et témoigne à la fois de l'activité commerciale des habitants du Nord et des trésors que la *dunegeld* fait passer d'Angleterre en Danemark. De grandes quantités de pièces cossiques, anglaises, allemandes et néerlandaises circulaient alors pêle-mêle dans les pays scandinaves, tandis que les monnaies de ces derniers étaient relativement peu employées sur le marché commercial. Mais, ces grands mouvements à l'extérieur une fois calmés, nous entrons dans une période de relâchement. La couronne d'Angleterre échappe à la dynastie du Danemark; la domination amollissante de l'Église prend de plus en plus le dessus et, à partir du milieu du XIe siècle, le commerce dépérit imperceptiblement. Seule une contrée isolée de la Scandinavie, l'île de Gotland, qui, dès les temps les plus reculés, s'était révélée comme le centre principal du commerce de la Baltique, continue à prospérer dans un entourage qui ne fait que végéter; elle rallie les restes des richesses extorquées à l'Angleterre et les trésors provenant du commerce avec l'Allemagne du Nord.

Les grands enfouissements de monnaies cessent sous le règne de saint Cnut, vers 1086. Les quelques trouvailles postérieures se rapportant à la période en question, comportent surtout des monnaies du pays même, parfois quelques pièces étrangères, surtout anglaises et allemandes; elles prouvent d'une manière éclatante que l'ère des exploits et de la vie commerciale est close.

On connaît en tout 620 trouvailles ayant vu le jour en Scandinavie et comprenant ensemble 138 672 pièces de monnaie se rapportant à la période en question. Le tableau synoptique ci-joint répartit ce chiffre entre les différents pays, et montre la part qui revient au Danemark, y compris l'île de Bornholm et les provinces danoises d'alors à l'est du Sund. On voit la place prépondérante qu'occupe Gotland: cette île, source inépuisable des trésors du passé, fournit, à elle seule, environ la moitié des pièces connues.

La Norvège est comparativement pauvre en grosses trouvailles de monnaies de cette période. Le courant commercial ne semble pas avoir pénétré si loin, mais s'être réservé pour les contrées de la Scandinavie méridionale baignées par la Baltique.

Monnaies du VIIIe siècle à 1146, trouvées en Scandinavie.

	Conflans		Byzantins, Italiens etc.		Anglais, Irlandais etc.		L'archaïque		Allemands, néer- landais, nor- vég., indiennes, finnois, etc.		Scandinaves		D'origine in- connue, sans doute		Nombre total de monnaies		Nombre de trou- vailles	
Danemark, à l'ouest du Sund	404	20	3266	11	4788	3082	694	13565	63									
Scanie, Halland, Bleking . . .	627	19	7541	1	10919	2106	1886	23099	56									
Bornholm	2264	18	403	3	2664	146	106	5604	25									
Öland	3437	12	76	0	946	53	231	4745	34									
Gotland	22902	185	14174	2	26781	1039	3188	67271	277									
Suède	6005	14	2594	13	4017	429	2078	16050	95									
Norvège	149	24	2009	23	1607	3043	433	7338	70									
	36188	282	30063	53	52622	10848	8016	138672	620									

Il est tout naturel de chercher les prototypes des plus anciens frappages danois parmi les monnaies des pays avec lesquels nos rapports étaient des plus suivis, c'est-à-dire l'Angleterre et les Pays-Bas. On constate, en effet, une influence, mais moindre du côté de l'Angleterre que des Pays-Bas; dans ce dernier pays, les vikings du Nord eurent en fiefs durant de nombreuses années des provinces entières, et ils avaient établi avec les villes néerlandaises des relations commerciales toutes pacifiques, plus tard d'une grande importance pour le Nord. Les modèles de nos plus anciens monnayages sont précisément empruntés à cette même ville de Duerstede, à laquelle les Septentrionaux étaient tout particulièrement attachés par suite de cesallons répétées de fiefs, et dont le rôle fut si important pour le commerce du Nord. L'influence de l'Angleterre se révèle par divers détails et signes qu'on retrouve également sur les monnaies de ce pays; mais en même temps la vie intellectuelle du Nord se manifeste par l'originalité des sujets et l'ornementation caractéristique de ces monnaies, les premières qu'on suppose frappées dans le Nord, probablement vers la fin du IXe siècle.

Les monnaies de Duerstede que nos ancêtres ont prises de préférence pour modèles, sont d'un type bien connu datant de Charlemagne; le nom de CARO-LVS y figure sur deux lignes du droit et celui de DOR-STAT, au revers, également sur deux lignes superposées. Les imitations dues au Nord (voir planche I, 1) n'offrent du nom de la ville que la syllabe STAT, et se distinguent des monnaies frappées en Frise par plusieurs détails: visage se présentant de face et orné d'une moustache, figure triangulaire et cercle perlé. Dans les pièces anglaises anciennes, on retrouve quelques-uns de ces signes. Il faut y rattacher quelques types (planche I, 2—4), où le sujet du droit est conservé, quelque fortement dénaturé, et offre des signes analogues, tels que le triangle et le cercle perlé. Dans un de ces types, le revers représente un bâtiment avec chambranle carré et flanqué de colonnes, évidemment un enjolivement décoratif de l'inscription TAT. Sur une autre monnaie, on voit, au revers, une figure debout avec une lance à la main, et sur une troisième, un navire. Puis on abandonne le type de Duerstede.

Dans un groupe à deux variantes, on voit deux oiseaux se faisant face, et au revers, un navire (pl. I, 5).

Vient ensuite un groupe à plusieurs variantes. Au droit, un visage d'un dessin très barbare, rappelant des monnaies mérovingiennes et aussi des pièces anglaises anciennes, et entouré de quatre visages masculins et de serpentes. Au revers, l'image d'un animal, bouc ou cerf, et au-dessous un serpent, et le plus souvent, une figure triquètre (pl. I, 6).

Une variante, qui pourrait bien être de date un peu plus récente, représente un cerf avec un serpent devant, un cercle perlé au-dessus et une figure triquètre au-dessous (pl. I, 6a).

Enfin il existe un groupe laissant voir au droit un navire, et au revers, un cerf tourné à droite (pl. I, 7). Un siècle plus tard, Cnut le Grand adopte ce type ancien: sur une de ses monnaies frappées en Danemark, le cerf figure au revers (pl. II, 13).

D'après les renseignements que nous fournissent les trouvailles, il faut attribuer à la fin du IXe siècle les monnayages de ces types, présumés les plus anciens du Nord. On peut en fixer la date d'une manière approximative de 870 à 900.

Les pièces que les Scandinaves ont plus ou moins prises pour modèles de leurs monnayages les plus anciens, provenaient, comme nous venons de le dire, de Duerstede en Frise, peut-être aussi de Viset et de Quentovic en Flandre, ainsi que de la Mercie et du Northumberland; on est tout naturellement porté à se demander si ces types, au lieu d'appartenir au Nord, ne se rattacherient pas plutôt à une ou plusieurs de ces localités, où les Normands s'étaient fixés pour assez longtemps. De la sorte on expliquerait facilement le caractère scandinave de ces monnaies, combiné avec l'influence étrangère. Toutefois différentes circonstances parlent contre cette hypothèse.

S'il est une ville dont il saurait être plus particulièrement question, c'est bien Duerstede. La date présumée des plus anciens monnayages du Nord, à savoir de 870 à 900, est à peu près la même que celle où les Septentrionaux avaient des flefs en Frise; car c'est en 885 que l'assassinat du roi Godefrid mit fin à la domination des vikings danois. Cependant les trouvailles démentent positivement l'origine frisonne; en effet, on ne sache pas que ces types aient jamais été trouvés dans les Pays-Bas; comment alors supposer qu'ils y aient été frappés?

De plus, il est clair que ces groupes de monnaies ne peuvent émaner d'Angleterre. Les pièces anglaises de cette période ont toujours des légendes et sont d'un caractère particulier qui ne permet pas de supposer que les groupes de monnaies du Nord aient formé un chaînon de la série numismatique anglaise. Il faut donc attribuer ces groupes à la Scandinavie, non seulement parce qu'on les a trouvés là, mais aussi, et surtout, en raison du caractère scandinave de certains détails.

Reste à savoir dans quelle partie de la Scandinavie ces monnaies ont été frappées. Depuis quelque temps déjà, on a répondu à cette question. M. H. Hildebrand, antiquaire du royaume de Suède, qui le premier a eu le mérite de découvrir l'origine scandinave de ces monnaies, a été amené par ses recherches à les attribuer à Björkö; les sépultures de cette île en ont fourni non seulement la majeure partie, mais pour ainsi dire tous les différents types existants. Evidemment ce sont là d'importants indices, mais, étant donné le peu de matériaux dont on dispose, il ne faut pas perdre de vue que diverses circonstances peuvent avoir causé une répartition tout à fait fortuite de ces monnaies et contribué ainsi à induire en erreur. Le commerce, tel qu'il se pratiquait à cette époque, y est indubitablement pour une grande part, de sorte qu'on ne doit attacher qu'une importance relative à la découverte au même endroit de la plupart de ces monnaies.

On est tout naturellement tenté de supposer que les rapports commerciaux qui, à l'époque des vikings, existaient entre Birka en Björkö et Duerstede, ont pu donner lieu, dans la ville suédoise, à des frappages de monnaies d'après les modèles de la cité étrangère. Mais Björkö n'était pas seule à ressentir l'influence de cette place de commerce frisonne: le Danemark, lui aussi, la subissait; il n'est donc pas extraordinaire qu'on en constate les effets ailleurs qu'en Björkö. On ne peut guère désigner le point extrême des relations commerciales de Duerstede, une ville aussi isolée que Birka, comme étant le foyer des imitations de ses monnaies, d'autant plus qu'à cette époque la Suède jouait un rôle rela-

tivement insignifiant et était très en retard sur les autres pays scandinaves, et particulièrement sur le Danemark. Il est impossible de croire que cette ville, qui bientôt tomba pour ne plus jamais se relever, ait eu une telle importance pour le commerce du Nord, qu'on doive chercher là, si avant dans l'Est et si loin des pays civilisés de l'Occident, le lieu d'origine des monnaies de la Scandinavie. D'ailleurs il n'est pas jusqu'aux pièces trouvées qui ne parlent contre cette hypothèse: en effet, la plupart sont percées d'un trou et par conséquent se portaient en guise de breloques. On employait rarement les monnaies locales à cet usage, mais souvent, au contraire, les pièces étrangères. Il faut donc considérer les pièces découvertes dans les sépultures de Björkö moins comme des monnaies que comme des parures, et renoncer à faire de cette île un centre monétaire.

Pour pouvoir assigner aux monnaies scandinaves leur lieu d'origine, il faut tenir compte de toutes les trouvailles connues, et s'occuper moins du nombre des pièces que de celui des trouvailles à l'actif d'une contrée. Cela posé, si l'on considère qu'outre les trouvailles faites à Björkö, on en connaît 7, originaires de la Scéland, de Selerö, de la Scanie, du Halland, du Bleking, de la Sudermanie en Suède et de la Norvège, soit 5 dans le Sud de la Scandinavie et en dedans des frontières danoises d'alors, on trouvera très vraisemblable que le foyer de ces frappages ait été le Danemark, pays qui entretenait les relations les plus suivies avec l'Europe occidentale.

L'attribution de ces groupes numismatiques au Danemark explique tout naturellement l'influence intense de Duerstède, cette ville et des contrées frisonnes ayant appartenu en fiefs à des chefs danois et étant ainsi restées en rapports continus avec le Danemark. Et si les monnaies du Nord offrent des sujets et des détails de frappe empruntés aux pièces anglaises, et particulièrement à celles du Northumberland, cela parle encore en faveur de leur origine danoise, puisque le Danemark, à cette époque, était en contact intime avec ses possessions anglaises. Enfin, une autre preuve, c'est la parenté de ces groupes numismatiques du Nord avec les frappages postérieurs danois, tant avec les groupes de demi-bractéates suivants, qu'avec la monnaie précitée de Cnut le Grand, dont le sujet de revers, un cerf, est emprunté à un de ces vieux types. Ce qui lui donne son importance, c'est qu'elle est imitée d'une ancienne monnaie danoise.

Demande-t-on ensuite de quel endroit du Danemark peuvent émaner ces premières monnaies frappées chez nous, les découvertes nous apprennent que c'est probablement de la Scanie, où la ville de Lund devait bientôt devenir d'une importance prééminente et le centre de la fabrication des monnaies du pays. Le faible poids des pièces, environ 0^r,76, indiquerait qu'on a dû les frapper dans l'Ouest du Danemark, où Hedeby (Slesvig) était le principal centre de commerce et d'où émanèrent les frappages qui suivent immédiatement; mais les trouvailles parlent absolument en faveur d'un endroit situé dans l'Est du Danemark, et ce ne peut être que la Scanie.

De 940 à 960, le Danemark produit une série de monnayages qui commence par une reprise des imitations des monnaies de Duerstède, type Charlemagne (pl. I, demi-bractéates, 1). Malgré l'intervalle assez considérable qui sépare les anciennes imitations des monnaies de Duerstède et celles de date plus récente, on trouvera cependant la plus grande concordance d'empreinte, avant que le type ne dégénère par trop. On découvre surtout des points de ressemblance dans les détails, par exemple, le cercle perlé et la figure

triangulaire; mais ils disparaissent à mesure que le caractère primitif du type s'oblitére. On constate une diminution sensible de poids, et les pièces prennent un cachet de demi-bractéates. A la fin, on se contente de battre de très minces flans d'argent, et les monnaies revêtent presque l'aspect des bractéates. Les groupes de demi-bractéates qui suivent (pl. I, 2—6) sont également frappés dans de minces flans d'argent et d'un travail semblable aux précédents. Souvent on découvre de faibles restes des lignes du coin de Duerstède et certains détails, tels que la figure de face.

Ces monnaies furent autrefois un sujet de grande discussion; on leur assigna des origines très différentes: la Hollande, la Pologne, ou les pays slaves au sud de la Baltique; d'après M. H. Hildebrand, c'est dans le Nord de l'Allemagne ou en Danemark qu'il faut chercher, et il nous donne à entendre qu'on doit les attribuer à Hedeby (Slesvig), à cette vieille ville qui était alors assez importante et qui plus tard eut son atelier monétaire. A coup sûr, M. Hildebrand est ici dans le vrai: il est hors de doute que ces monnaies appartiennent au Danemark. En effet, elles apparaissent souvent dans les limites de l'ancien Danemark, où l'on a fait des trouvailles, grosses et petites, en nombre considérable, tandis qu'on en découvre très rarement dans les autres parties de la Scandinavie. Si parfois les trouvailles faites en Allemagne et en Pologne contiennent ces monnaies, il faut en voir la raison dans les relations commerciales très suivies qui existaient entre le Danemark et les pays situés au sud de la Baltique; mais ce qui prouve bien qu'elles ne sauraient provenir de ces pays, c'est leur rareté dans les trouvailles suédoises, et spécialement dans les gottlandaises, où fourmillent toute espèce de monnaies allemandes d'origine très différente.

Si l'on examine de plus près les trouvailles, on constate que celles qui contiennent le plus de demi-bractéates ont une provenance autre que la Scanie; les monnaies n'ont donc pu être frappées dans cette province. Leur très faible poids, de 0^r,66 à 0^r,30, indique également qu'elles ne sont pas originaires de la Scanie. C'est en Fionie et en Jutland qu'on a fait le plus de trouvailles, et les monnaies y sont en plus grand nombre qu'en Scéland. Autrefois nous avons attribué les demi-bractéates à la ville de Roskilde, mais il est plus probable que ces monnayages appartiennent au Jutland, vraisemblablement à Hedeby, la place de commerce la plus importante de la presqu'île à cette époque.

Les plus anciennes de ces monnaies trouvées en Scandinavie datent de 950 à 960 environ; elles sont mêlées à des monnaies suédoises et allemandes, et ce sont toujours des imitations plus ou moins dégénérées des types de Duerstède. On a donc dû en commencer le frappe vers l'an 940. Les groupes suivants font partie de trouvailles plus récentes datant de 970 à 980. D'après cela, on a lieu de supposer que les monnayages furent terminés vers 960; ils devaient être importants, car on en trouve encore le type principal dans des enfouissements datant du règne de Cnut le Grand.

On ne saurait avancer que, dans la période qui suivit immédiatement la cessation du monnayage des demi-bractéates, c'est-à-dire vers 960 environ, on ait battu monnaie en Danemark; en tout cas, on ne connaît pas de pièces danoises de ce temps-là. Il n'est pas invraisemblable que, vu l'affluence des monnaies étrangères, il se soit écoulé un certain laps de temps jusqu'à la reprise du monnayage sous Sven Tveskæg (985—1014). La monnaie danoise prend alors une tout autre apparence: elle augmente de poids et de

grandeur, et offre en exergue le nom du roi, + ZAEN REX XD DENER, et celui du monnayeur, + GODPINE M AN DNER (pl. I, *Sven Tveskæg*; la lettre anglo-saxonne P équivaut au W). Dans l'ensemble, elle est conforme au type C du roi Ethelred II, qui porte, au revers, l'inscription ERVX dans les angles de la croix.

De même que le type de monnaie, le monnayeur Godvin était sans nul doute d'origine anglaise. Ce nom joue un rôle très important dans les monnaies scandinaves du temps de *Sven Tveskæg*, car on le retrouve sur plusieurs pièces, toutes d'un seul et même type (Ethelred, type C), et provenant tant du Danemark que de la Norvège et de la Suède; tout nous porte à croire que c'est le même homme qui a frappé ces monnaies ou, en tout cas, probablement dirigé le frappeage dans les trois pays. Tandis que les monnaies suédoises d'Olaf Skötkonung portent le nom de la ville de Sigtuna, on voit, au revers des danoises et des norvégiennes, les légendes «Godwine m an dner» et «Godwine m o no», qui signifient que Godvin n'est pas le monnayeur des villes mais des peuples danois et norvégiens; cela semblerait indiquer que les frappeages pour le roi danois et le roi norvégien furent exécutés en Angleterre, et non sur les territoires respectifs des deux pays scandinaves. A cette hypothèse on peut objecter ceci: que deux monnaies de Cout le Grand, l'une de Roskilde et l'autre de Viborg, mentionnent que les monnayeurs étaient en Danemark, «on dan» et «in danm», sans ajouter le nom de l'endroit où elles ont été frappées (pl. II, 24; III, 49), et que celles d'Olaf Skötkonung sont originaires de Sigtuna et non d'Angleterre. Quant à la monnaie de *Sven Tveskæg*, qui n'a jamais été trouvée, qu'on sache, à l'ouest du détroit du Sund, il faut supposer qu'elle est originaire de Scanie, sans doute de Lund.

Vu le type des monnaies et le nom anglais du monnayeur, on a droit de supposer que les monnayages du roi *Sven* sont une conséquence de ses expéditions en Angleterre; mais il s'agit de savoir s'ils sont dus à l'expédition de 994, alors que *Sven* et le prince norvégien Olaf Tryggvason attaquèrent de concert l'Angleterre, ou à celle de *Sven* seul, en 1013. Pour éclaircir ce point, il faut prendre en considération les autres monnayages scandinaves contemporains du même type, tant les pièces suédoises du temps d'Olaf Skötkonung, que celles de la Norvège au nom d'Olaf (Oulaf) ou bien à celui de Hakon (Aacune), ces dernières frappées par le monnayeur Referen.

En outre, on arriverait ainsi à lier si les monnaies norvégiennes au nom d'Olaf appartiennent à Olaf Tryggvason (995 ou 996—1000) ou bien à saint Olaf (1015—1030), et si celles de Hakon sont de Hakon Jarl le Mauvais (970—995 ou 996) ou de Hakon Eriks-son Jarl (1015).

Pour pouvoir se prononcer d'une manière exacte sur la date et l'origine de ces monnaies, il faut examiner les trouvailles dont elles font partie; mais cet examen nous conduit à reporter les monnayages antérieurement à l'an 1013.

On connaît 18 trouvailles contenant des monnaies d'Olaf Skötkonung; au moins 9 d'entre elles proviennent d'enfouissements antérieurs à 1002, car elles contiennent des pièces allemandes de l'empereur Otto III mais aucune de Henri II.

Parmi les monnaies norvégiennes, on sait que celles d'Olaf Tryggvason ne figurent que dans une trouvaille allemande dont les pièces ont été enterrées très tard, tandis que celles de Hakon font partie de 8 trouvailles, dont une provient d'un enfouissement datant

de la fin du Xe siècle, et une autre, d'un enfouissement du commencement du XIe siècle. Il faut donc les attribuer à Hakon Jarl le Mauvais.

La monnaie de Sven Tveskæg figure dans trois trouvailles, dont une faisant partie d'un enfouissement datant de la fin du Xe siècle.

Il faut rattacher à l'époque qui s'écoule depuis l'avènement au trône d'Olaf Skötkonung, en 994, jusqu'à la mort de Hakon Jarl, en 995 ou 996, la mise en train de ces monnayages, dont la contemporanéité ressort aussi bien de la communauté de type que de l'exécution. La ressemblance qui existe entre la monnaie danoise de Sven et la pièce norvégienne d'Olaf, ressemblance qui se manifeste non seulement dans l'exécution, mais aussi par l'indication du pays de provenance au lieu du nom de la ville, prouve qu'il faut attribuer la monnaie norvégienne à Olaf Trygvason et non à saint Olaf, et il est tout naturel de rattacher ces deux monnayages à l'expédition en Angleterre de Sven et d'Olaf Trygvason, en 994. De même le type G d'Ethelred, choisi pour servir de modèle commun à toute la Scandinavie, remonte à 990—995 environ.

En présence des faits bien établis par les trouvailles, il n'y a plus de raison de supposer qu'Olaf Skötkonung aurait attendu sa conversion au christianisme, en 1008, pour se servir d'une inscription chrétienne: «in nomine domini» sur quelques monnaies de ce type. Cela peut s'expliquer par le fait que les monnayeurs étaient chrétiens, et comme tels ils auront emprunté cet exergue aux inscriptions analogues des pièces saxonnes, alors bien connues dans toute la Scandinavie; les pièces du païen Hakon Jarl ont également une inscription semblable.

On peut établir ainsi qu'il suit la marche historique des monnayages: après la campagne d'Angleterre, en 994, Godvin a frappé, en Danemark, des pièces pour le roi Sven Tveskæg, et ensuite en Norvège pour Olaf Trygvason après le retour de celui-ci, en 995 ou 996; en même temps ou à peu près, le monnayeur Referen a travaillé pour Hakon Jarl. Godvin est alors passé en Suède, où il a mis en train le monnayage de Sigtuna.

Sven Tveskæg ressa bientôt de battre monnaie, car l'impôt dit *daungeld* inondait le Danemark d'argent anglais, à tel point que celui-ci trouva là un nouveau marché.

Tandis qu'on doit considérer les monnaies de Sven Tveskæg plutôt comme un essai, c'est à Cnut le Grand que revient le mérite d'avoir introduit un système monétaire régulier. Après l'avènement de ce roi, en 1018, le frappeage des monnaies prend beaucoup d'essor, témoin le grand nombre de pièces différentes, soit 60 types, qui virent le jour sous son règne. Cnut regarda toujours l'Angleterre comme son royaume principal; aussi presque tous ses types anglais furent-ils transplantés en Danemark, et il y est représenté parfois comme roi danois, mais plus souvent en qualité de souverain anglais. C'est ce qui a fait que plusieurs monnaies danoises ont été attribuées à l'Angleterre.

Sous le règne de Cnut (1018—1035), on ne tarde pas à voir surgir en Danemark une série d'ateliers monétaires: en Scanie, à Lund, où très probablement on avait déjà frappé; en Scéland, à Roskilde, Ringsted et Slagelse, et, dans l'Ouest, à Odense, Viborg, Ørbæk, Ribe et sans doute à Hedeby, la ville originiaire des demi-bractées. Comme nous venons de le dire, on connaît en tout 60 types se rapportant à Cnut.

Les premières pièces de ce roi, particulièrement celles de Lund et de Viborg, sont d'une valeur et d'un poids supérieurs à celles qui suivirent. Cependant on constate

bientôt une diminution de poids, et, de 1025 à 1027 environ, la différence entre les pièces de l'Est du Danemark et celles plus légères du Jutland devient très sensible.

Du temps de Cnut, on connaît quelques exemplaires d'une monnaie rare qui offre un intérêt tout particulier. On y lit: +CNVT REX 3P et +DORMOD ON SIHT (pl. II, 17); elle désigne donc Cnut comme roi des Suédois, *Rex Sveonum*, et indique qu'elle a été frappée à Sigtuna par un monnayeur anglais du nom de Thormoth. On trouve ce nom sur plusieurs monnaies suédoises de ce temps-là, mais sur aucune pièce danoise ou anglaise.

Différentes opinions ont été émises sur la signification de cette monnaie. L'histoire ne nous apprend pas que Cnut ait réussi à soumettre la Suède ou même une partie de ce pays; au contraire, sa lutte contre les rois alliés, Anund Jacob de Suède et saint Olaf de Norvège, ne finit pas à son avantage. Cependant, comme cette pièce est d'un monnayeur de Sigtuna, et qu'elle désigne formellement Cnut comme roi des Suédois, on a cru voir là une preuve importante comme quoi ce roi danois aurait réussi à réduire une partie de la Suède sous sa domination.

Si l'on se demande quelle importance on peut attacher à cette monnaie, il ne faut pas trop s'arrêter à l'inscription du revers, d'après laquelle la pièce aurait été frappée en Suède; en effet, on lui trouve beaucoup de parallèles parmi nos monnaies danoises du temps de Hardecnut et de Magnus le Bon; celles-ci portent souvent le nom d'une ville anglaise, surtout Lincoln, tout simplement parce que le monnayeur s'est servi des coins de revers apportés d'Angleterre. Il en est autrement de l'inscription du droit: *Rex Sveonum*. Nous possédons, il est vrai, des monnaies danoises portant le nom d'Ethelred et d'autres, celui d'Edouard (le Confesseur), dont l'origine est difficile à expliquer; mais ni Ethelred ni Edouard n'y sont intitulés rois des Danois. L'explication la plus naturelle à donner de la monnaie de Cnut, c'est que celui-ci aurait fait des armements pour s'emparer de la Suède et qu'en attendant, il se serait fait frapper des pièces portant le titre de roi de Suède; de plus, un monnayeur suédois se sera trouvé, à cette époque-là, au service du roi et aura employé, pour le revers, un coin apporté de Sigtuna.

Les sept années de règne de Hardecnut (1035—1042) témoignent de l'activité qui régnait alors dans les ateliers monétaires. On a des pièces provenant non seulement de toutes les villes où l'on frappait sous Cnut le Grand, à l'exception toutefois de Ringsted, mais encore d'Aalborg, d'Aarhus et d'une ville de la Scanie, nommée Gori (pl. V, 29) qu'il est impossible de retrouver. C'est surtout Lund qui a été la plus productive; on lui doit toute une série de pièces: sur 50 types connus jusqu'ici comme remontant à Hardecnut, 28 reviennent à cette ville.

Durant cette période, c'est le type anglo-saxon qui prédomine et, si l'on veut tracer une ligne de démarcation entre les pièces danoises et les monnaies anglaises se rapportant aux trois années de règne de Hardecnut en Angleterre (1039—1042), on éprouve des difficultés, tout comme à propos des pièces de Cnut. Une influence allemande s'est également fait sentir.

Les anciennes monnaies de Hardecnut, tant celles au serpent que celles à l'agneau ou encore avec inscription transversale (pl. IV, 1—6), se distinguent des monnaies suivantes par leurs sujets et leur facture, et paraissent même antérieures aux types les plus récents

de Cnut. On serait donc tenté de supposer que ces pièces appartiennent à l'année 1026 de la période cnuticenne, alors que Hardecnut s'était arrogé le gouvernement.

De Magnus le Bon nous connaissons également un nombre relativement considérable de types, surtout si l'on tient compte de la courte durée de son règne (1042—1047); leur total atteint 38, dont 18 émanant de Lund. Les monnaies sont originaires des villes précédemment citées, ainsi que d'une place probablement située en Fionie et nommée Toftum; pourtant on n'a aucune pièce de Ringsted, Aalborg et Ørbæk. En général les types continuent à être anglo-saxons; nous remarquons seulement une influence allemande dans une imitation du type bien connu de Cologne avec l'inscription transversale S-COLONIA (pl. VII, 17). Enfin on adopte plusieurs types sans modèles définis.

Diverses trouvailles, plus ou moins importantes, ont jeté la lumière sur un fait bizarre concernant l'ordre de succession des monnaies de cette période: les types au nom de Magnus, représentant au droit le Sauveur donnant sa bénédiction, et avec une légende en caractères latins ou runiques au revers (pl. IX, 28, 30), appartiennent, en dépit du nom, à Sven Estridsen et non à Magnus. Les trouvailles en question comprennent plusieurs pièces, qui sont sûrement de ce dernier roi, et quelques anciens types, plus ou moins nombreux, de Sven Estridsen; mais les pièces précitées avec le Sauveur et le nom de Magnus font défaut. L'unique explication qu'on puisse donner de cette absence, c'est que Sven s'est servi de son surnom de Magnus sur ces monnaies frappées après 1062 environ. Il existe plusieurs autres cas où il a également fait usage de ce nom.

Le gouvernement de Magnus le Bon fut riche en événements. Ce roi eut à soutenir une suite presque ininterrompue de luttes acharnées, mais heureuses, contre le neveu de Cnut, Sven Estridsen, qui, fort du nombre de ses partisans en Danemark et du pouvoir qu'il y exerçait en réalité depuis 1044, élevait des prétentions sur ce pays. De plus, en 1046, il eut pendant quelque temps un adversaire dans Harald Haardraade, son oncle paternel, qui se rangea du côté de Sven. La situation s'améliora cependant, lorsque il partagea la Norvège avec Harald, après quoi ces deux rois se réunirent contre Sven. Ce dernier fut soutenu par Édouard le Confesseur, qui redoutait le plan de Magnus visant à la conquête de l'Angleterre. Durant l'automne de 1047, la mort enleva subitement Magnus au milieu de ces troubles.

Ces divers faits ont laissé de profondes traces dans plusieurs monnaies (pl. VIII, 1—4, 6; X, 53) qui portent les noms de Sven, Édouard et Harald, ces rois qui étaient alors mêlés aux événements, et le nom de «Joanste» (pl. VIII, 5), qui, combiné avec le mot REX, pourrait bien être le surnom de Johannes donné à l'un de ces trois rois, Magnus le Bon, Édouard le Confesseur ou Harald Haardraade et répondre ainsi au nom de Magnus, que portent lesdites monnaies de Sven.

Les types au nom d'Édouard offrent un intérêt particulier. L'histoire ne disant rien d'une attaque d'Édouard le Confesseur contre le Danemark, il faut regarder les pièces en question comme ayant été frappées par Sven avec l'autorisation d'Édouard; en effet, ce dernier, que Magnus, en 1044 et plus tard, menaça d'attaquer, soutint les efforts de Sven pour conquérir le Danemark.

La ville d'Odense nous a fourni une pièce très intéressante, où se trouvent réunis, dans la légende du droit (pl. VII, 31), les noms de Magnus et de Harald. Cette combi-

naison indique, à n'en pas douter, l'alliance contractée par ces deux rois, en 1047, alors qu'ils dévastaient la Seeland et la Flonie.

De même que sur les pièces danoises Gnut s'intitule souvent roi d'Angleterre, de même Magnus prend le titre de roi de Norvège sur une pièce de Hedeby (pl. VII, 38). Un autre type (pl. VII, 37), qu'on présume de même provenance, offre l'image d'un saint tenant une hache, probablement saint Olaf, père de Magnus. Il semble que ce dernier tenait beaucoup à son origine norvégienne; pour lui, sa patrie, c'était le pays principal.

Sven Estridsen régna de 1047 à 1075; cette période de 28 ans, ainsi que les trois années précédentes, durant lesquelles il disputa le pouvoir à Magnus, nous ont laissé une quantité considérable de types de monnaies différents, en tout 77, sur lesquels 32 appartiennent à Lund. L'existence de deux ateliers monétaires en Scanie, Borgeby et Thumatorp, nous a été révélée pour la première fois par les monnaies de Sven. Il nous manque encore de lui des types dus aux villes de Ringsted, Aalborg et Aarhus. Contrairement aux monnayages antérieurs, les inscriptions, surtout celles du droit, sont incompréhensibles sur un grand nombre de types.

Sous Sven, les monnaies changent beaucoup d'aspect: on abandonne partiellement les types anglo-saxons, si généralement en usage jusqu'ici, et leur substitue des types d'un caractère byzantin avec divers sujets chrétiens. Cette modification se produit de bonne heure; elle s'applique même à des monnayages ordonnés par Sven, à des époques où il est le véritable détenteur du pouvoir en Danemark, bien que ce soit Magnus qui règne. A Lund, on se sert très rarement alors des types anglo-saxons; c'est Viborg qui les conserve le plus longtemps (pl. X, 56—58; XI, 65).

Si l'on demande aux événements historiques une explication plausible de cette influence byzantine, qu'on ne saurait attribuer à des rapports commerciaux avec l'empire romain d'Orient, puisque les monnaies romaines de cette époque ne se rencontrent presque jamais dans le Nord, il est tout naturel de la chercher dans le retour, en 1046, de Harald Haardraude, après son séjour à Byzance. Ce roi rapporte de grandes richesses, et comme au début il fait cause commune avec Sven contre Magnus, il est bien possible que ses trésors aient été mis en circulation et en assez grande quantité pour éveiller l'attention; on les aura alors pris pour modèles, d'autant que leur symbolisme chrétien devait plaire à Sven, qui manifesta dans tant d'occasions son vif intérêt pour l'Eglise. Plusieurs des frappages importants de Sven (pl. VIII, 4, 6, 7) datent indubitablement de la période précédant la mort de Magnus.

Le sujet d'un de ces types s'impose tout spécialement à notre attention; on l'appelle *l'ange qui présente un drapeau au roi* (pl. VIII, 7, 8, 11). Le drapeau est le symbole ecclésiastique du *labarum*. Le destinataire n'est pourtant pas le roi, mais une femme, comme cela se voit clairement à sa longue tresse de cheveux et à l'agrafe ovale de la poitrine. Il n'y a qu'une personne qu'on puisse désigner sous ces traits féminins, c'est Estrid, mère de Sven et sœur de Gnut le Grand; car c'est d'elle que Sven tenait ses droits à la couronne de Danemark.

Le respect de Sven pour l'Eglise semble s'être manifesté d'une manière toute particulière dans une monnaie seelandaise qu'on attribue à la ville de Slagelse: on y voit

un buste, probablement celui d'un pape, sans doute le symbole de la puissance de l'Église (pl. X, 47).

Nous avons déjà dit, à propos de Magnus le Bon, que Sven s'est servi de son surnom de Magnus sur plusieurs monnaies de date postérieure avec des légendes en caractères latins ou runiques au revers, et que cette circonstance a donné lieu à quelques inexactitudes de numismatique, que des trouvailles permirent plus tard de redresser. Jusqu'ici ces pièces au nom de Magnus ont été attribuées à Magnus le Bon, mais l'emploi des runes sur les monnaies est de courte durée, il ne s'étend qu'à la dernière moitié du règne de Sven; les premières pièces trouvées ont dû être enfouies vers l'an 1065.

Les troubles qui marquèrent les dix-sept années du règne de Sven, pendant lesquelles il guerroya sans relâche avec Harald Haardraade, ont occasionné l'enfouissement de nombreux trésors, dont la numismatique a profité plus tard, grâce à de fréquentes et importantes découvertes de cette époque. Si les trouvailles en monnaies de la période suivante sont non seulement beaucoup plus rares, mais aussi plus pauvres, il ne faut pas en attribuer la cause uniquement au calme relatif qui succéda à la guerre, mais sans nul doute aussi à l'appauvrissement de la population. Les immenses trésors, tant objets précieux que monnaies, qui avaient été entassés en Danemark, avaient peu à peu disparu de ce pays. Déjà sous Magnus le Bon la pénurie de numéraire se fait sentir, et plus tard différentes circonstances contribuent à aggraver cet état de choses. D'une part, la campagne d'Angleterre, de 1069 à 1070, et les continuel armements de Sven, en face de l'attitude hostile de Harald Haardraade, coûtèrent de grosses sommes; d'autre part, le commerce désertait de plus en plus le Danemark, pour se concentrer dans le Gotland, où florissait la ville de Visby; enfin d'immenses richesses passaient peu à peu aux mains du Clergé. Des églises, des monastères s'élevaient, et la population, animée des aspirations chrétiennes du moment, dut bon gré mal gré verser son argent au Clergé. Tandis que l'Église florissait et croissait en puissance, la prospérité générale allait en diminuant.

Ce que nous savons des monnaies de Harald Hein est relativement peu de chose, car jusqu'ici les fouilles n'ont mis à découvert que quelques rares pièces de son époque (1075—1080). Sans doute il aura réduit par économie le nombre des ateliers monétaires. Cependant quelques-uns de ces derniers, et des plus importants, spécialement ceux de Ribe et de Slesvig, les deux plus gros du Jutland méridional, ont dû continuer à frapper, mais nous n'avons d'eux aucune monnaie se rattachant à Harald.

Nous ne connaissons en tout que 6 types monétaires de Harald Hein. Dans les monnayages de ce roi, exécutés en Scanie et à Viborg, on continue à employer des images de saints, si communes sous Sven, tandis qu'en Séeland, on adopte un nouveau type d'après des modèles allemands.

Sous Harald Hein, nous constatons un progrès sensible: contrairement aux monnaies de Sven, où la plupart des légendes sont plus ou moins embrouillées, celles-ci, dans les pièces de Harald, sont presque toujours lisibles, et les lettres bien distinctes; de plus, la concordance des types principaux, au nombre de trois seulement, semble indiquer que ce roi s'est efforcé de donner un cachet unique à toutes les monnaies frappées simultanément dans les diverses provinces du royaume. De même, dans tout le pays les pièces eurent un poids uniforme.

Du temps de saint Cnut (1080—1086), nous connaissons en tout 13 types; ils révèlent l'influence de Harald Hein et de pièces allemandes. Un seul type de Lund, à l'image d'un saint, rappelle encore l'influence byzantine (pl. XI, Cnut, 1).

On constate également, sous Cnut, une certaine uniformité dans les monnayages. Une des pièces frappées à Lund, les trois sœlundaïses et une d'Odense sont toutes du même type; mais le poids n'est plus uniforme dans toutes les parties du royaume.

Les monnaies d'Oluf Hunger (1086—1095) sont extrêmement rares. Nous avons connaissance de 8 types seulement, datant de cette époque, et ces pièces ont été découvertes séparément. En général, les sujets rappellent certains types allemands. Les flans ont parfois une assez grande surface, comme ceux qui servaient à fabriquer diverses monnaies anglaises et allemandes de ce temps.

Les huit années (1095—1103) de règne d'Eric Eiegod, si heureuses dans les annales du Danemark, sont également représentées par un petit nombre de types de monnaies, 7 en tout, où l'influence allemande est visible. Une des deux pièces de Roskilde et celle de Ringsted ont eu le même modèle; le buste qu'on y voit rappelle l'influence anglo-saxonne des temps antérieurs. L'inscription d'une des monnaies de Lund offre une particularité, savoir les mots ERIC DANYM PAX, Eric la paix des Danole (pl. XII, Eric 1), mots qui s'appliquent à la personne populaire du roi, ou encore expriment son désir de voir le royaume en paix.

Sous le règne d'Eric s'accomplit une importante réforme: l'évêque de Lund et probablement aussi ceux de Roskilde, Ribe et Slesvig participent aux bénéfices du monnayage dans leurs évêchés.

Les trente et un ans de règne de Niels (Nicolas, 1103—1134) ne sont pas riches en souvenirs numismatiques; nous possédons en tout 14 types de ce roi. Faut-il en chercher la cause dans la restriction des monnayages pour des raisons d'économie? On ne peut rien avancer de certain, mais tout semble justifier cette supposition. Les monnayages de Niels sont d'un caractère différent et indépendant des précédents. Plusieurs sujets offrent des motifs nouveaux et originaux, tandis que d'autres types révèlent l'influence allemande, tels ceux qui portent l'inscription «me fecit» après le nom du roi ou celui du monnayeur. Toutefois ce sont les modèles anglais qui prévalurent: plusieurs types, surtout ceux de Roskilde, ont, au revers, des motifs empruntés aux monnaies de Guillaume Ier, Guillaume II et Henri Ier d'Angleterre. L'histoire de ce temps-là nous apprend qu'un orfèvre anglais, du nom d'Anketil, passa 7 ans en Danemark, où il dirigea les monnayages. En 1123, il était rentré en Angleterre. Cette communication relative au chef-monnayeur anglais s'accorde bien avec le caractère anglais des pièces. Il semble que plus tard le Danemark ait, à son tour, exercé une influence sur les monnaies anglaises, car un des types de Niels (pl. XIII, 2) fut reproduit en Angleterre sous le roi Etienne (1135—1154); peut-être est-ce là une conséquence des travaux antérieurs d'Anketil en Danemark.

Dans les monnaies de Lund à l'édifice flanqué de trois tours (pl. XIII, 1), on trouve parfois, dans la légende du revers, à la suite du nom de la ville, les mots PAX POR, ou bien PAX P. La désignation de cette localité comme lieu de refuge, *pax portu*, pourrait très bien devoir son origine à un fait spécial, savoir la fondation de l'archevêché de Lund, en 1104, ce qui ferait supposer que ce monnayage date du commencement du règne de Niels.

Dans une variante de l'autre type de Lund (pl. XIII, 2) on lit, au revers, *NICALAS MARGARITA*; ce dernier nom était celui de la reine Margrete Fredkulla, mariée vers l'an 1105 au roi Niels et décédée en 1117(?).

D'Eric Emun (1134—1137), nous ne possédons qu'un type, originaire de Lund, et 4 de Roskilde, ces derniers offrant beaucoup de similitude entre eux. Dans la monnaie de Lund, le roi est représenté à cheval, l'épée nue, peut-être une allusion à la campagne d'Eric contre les Vendes, en 1136, dans laquelle, pour la première fois, la cavalerie danoise passa la mer.

Aucune trouvaille ne nous renseigne sur la série des monnaies du règne de 9 ans d'Eric Lam (1137—46); une seule renfermait des pièces de Lund se rapportant à ce roi (pl. XIII, Eric L., 1).

Pour la première fois, à l'exemple de beaucoup de pièces allemandes de cette époque à l'effigie de prélats, la monnaie de Lund représente au revers un personnage ecclésiastique, savoir l'archevêque de cette ville, Eskil. C'est là un témoignage caractéristique de la puissance croissante de l'Eglise à côté de la faiblesse de ce monarque incapable, qui a été obligé d'accéder au désir de l'archevêque de voir son effigie figurer avec celle du roi. Les évêques de Roskilde, de Ribe et de Slesvig ne tardent pas à bénéficier d'un droit semblable. Le caractère de la monnaie subit alors une modification essentielle: l'effigie des seigneurs ecclésiastiques se voit au revers de la pièce, tandis que le nom du monnayeur est omis, voire même celui de l'atelier monétaire, à quelques exceptions près.

Sur une monnaie représentant un buste couronné et au revers de laquelle on voit une image confuse, qui pourrait bien être un autel, on déchiffre, au droit, un nom, quelque chose comme *OLVF*: au revers, pas d'inscription (pl. XIII, Oluf). Le caractère de cette pièce et les détails du colu la font classer parmi celles du temps de Valdemar le Grand; il est donc vraisemblable que ces monnaies sont d'Oluf, fils de Harald Kesia, frère d'Eric Emun; de 1140 à 1143, Oluf s'arrogea le pouvoir en Scanie, sous le règne d'Eric Lam.

L'omission des noms du monnayeur et de l'atelier monétaire nous enlève un des plus sûrs moyens que nous ayons pour le classement des monnaies. En même temps, comme l'inscription du droit fait souvent défaut, il vient une période où l'on est embarrassé pour grouper les monnaies, tant sous le rapport chronologique qu'à l'égard des origines.

Lorsque Cnut le Grand organisa l'administration des monnaies en Danemark, il réserva à la couronne seule le droit de frappe. A cet effet, il se régla sur l'organisation anglaise, suivant laquelle le roi seul, à partir du règne d'Ethelred, eut droit de battre monnaie et d'avoir des monnayeurs à son service. Le roi décidait donc en dernière instance de toutes les questions importantes ayant trait à cette administration: il désignait les villes, nommait les chefs-monnayeurs, qui devenaient ainsi ses propres fonctionnaires, avec charge en même temps de percevoir l'impôt monétaire; enfin il établissait des bureaux de change. Il se considérait comme le propriétaire du numéraire et comme tel, il pouvait battre monnaie suivant son bon plaisir, hors des villes et des époques réglementaires.

Antérieurement à l'ordonnance d'Ethelred réservant au roi seul le droit d'avoir des monnayeurs, on avait accordé, en Angleterre, à quelques prélats une part des bénéfices

sur les monnayages. Après ce roi, ce privilège subsista; très certainement il ne s'appliquait pas aux évêchés d'une manière générale, mais constituait une faveur royale. En conséquence, si en Danemark Cnut le Grand abandonna à l'évêque de Ribe, Othmar (1012 à 1043 environ), la moitié du bénéfice des monnayages, fait qui a besoin d'être confirmé, il faut sans doute y voir une concession tout à fait personnelle. Cependant nous devons plutôt faire remonter la donation à la fin du siècle en question et la considérer comme ayant été faite à l'évêché; il en est de même des privilèges semblables accordés aux autres évêchés.

Très certainement c'est aussi vers cette époque que l'évêque de Roskilde touche sa part des bénéfices réalisés par cette ville.

Eric Eleod abandonna à l'évêque de Lund un quart de son gain sur les monnayages de cette ville, donation qui fut confirmée par Valdemar le Victorieux, en 1213.

On ignore à quelle époque la même prérogative fut accordée à l'évêque de Slesvig; nous tenons de source peu sûre que Sven Estridsen ait cédé à l'évêque Sivard le quart des bénéfices de l'atelier monétaire de Slesvig, mais cette cession doit être de date postérieure.

Il est donc établi que les évêchés de Lund, Roskilde, Ribe et Slesvig touchaient une part plus ou moins grande des recettes monétaires de ces villes; les évêques d'Odense et de Viborg n'eurent certainement jamais le droit de battre monnaie, car aucun document ne mentionne que la couronne ait fait abandon de ses prérogatives en leur faveur.

Reste à savoir si la part des évêques était seulement prélevée sur les bénéfices de l'atelier monétaire principal et du bureau de change y attaché, ou bien si les privilèges s'étendaient encore aux ateliers et bureaux de change secondaires de leurs évêchés.

En ce qui concerne Roskilde, la réponse est facile, car la lettre d'octroi dit: *tercia pars monete Selendensis*; l'évêque participait donc aux bénéfices de tous les ateliers de son évêché. D'après cela, il y a lieu de croire que ses collègues jouissaient d'une prérogative semblable. Si ces ecclésiastiques bénéficiaient ainsi d'une part des recettes monétaires, le roi seul décidait de la valeur et de la physionomie des pièces. Son chef-monnaieur présidait aux frappages et avait sous ses ordres celui de l'évêque, qui en réalité ne faisait exécuter par ses ouvriers que la part de monnayage revenant à son maître, soit une moitié, un tiers ou un quart, et en opérait le change dans les bureaux à cet effet.

Tandis que dans les pays étrangers, l'Allemagne, la France et l'Italie, quantité de villes avaient droit de battre monnaie, moyennant une redevance au chef de l'État, en Danemark il en était autrement; plus tard, en 1156, cette prérogative fut accordée à une seule ville, Slesvig.

Ce n'est qu'à la fin du XIVe siècle que plusieurs villes des duchés de Slesvig et de Holstein, savoir Flensborg, Kiel, Itzehoe et Oldesloe, obtinrent le même privilège.

Si l'on compare les indications tirées des séries de monnaies anglaises et danoises à propos des villes à ateliers monétaires de ces deux pays, on en arrive à conclure que la situation était la même ici que là, Cnut le Grand ayant fondé des ateliers fonctionnant, les uns sans cesse, les autres périodiquement. En outre il est arrivé, dans certaines

localités, de battre monnaie tout à fait exceptionnellement. Sur 16 ateliers connus, 5 ont certainement travaillé sans interruption, savoir Lund, Roskilde, Viborg, Ribe et Slesvig. Si ces trois dernières villes ne nous ont laissé aucune monnaie de plusieurs rois, ce n'est sans doute pas pour cause de chômage, mais parce que nous n'avons pas encore mis ces pièces à découvert. A Ringsted, Slagelse, Odense, Aalborg et Aarhus, on monnaya durant de longues périodes; à Borgeby, Thumtorp, Gori, Toftum, Randers et Ørbæk, quelque temps seulement ou même exceptionnellement.

En jetant un coup d'œil sur le tableau suivant, on se rendra compte du nombre de monnayages connus, répartis par ville et par souverain.

	Groupes anciens	Demi-bractées	Sven Tveskæg	Cnut le Grand	Hardeknut	Blagous le Bon, et ses adversaires	Sven Estridsen	Harald Hein	Saint Cnut	Oluf Hæst	Erik Fæst	Niels	Erik Emun	Erik Lam (et Oluf)	Total
Lund	7	.	1	23	28	20	32	2	4	4	3	2	1	2	129
Borgeby	.	.	.	.	.	.	1	.	1	.	.	.	.	.	2
Thumtorp	.	.	.	.	.	.	1	1	1	.	.	.	.	.	3
Gori	.	.	.	.	1	1	.	.	.	.	.	.	.	.	2
Roskilde	.	.	.	12	4	6	10	1	1	1	2	7	4	1	49
Ringsted	.	.	.	2	.	.	.	.	1	1	1	.	.	.	5
Slagelse	.	.	.	7	5	5	8	1	1	1	.	.	.	.	25
Odense	.	.	.	1	.	7	3	.	2	.	.	.	.	.	11
Toftum	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2
Aalborg	.	.	.	.	1	.	.	.	1	.	.	.	.	.	2
Aarhus	.	.	.	.	4	2	.	.	.	.	.	.	.	.	6
Randers	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	1
Viborg	.	.	.	8	2	1	12	1	1	1	.	2	.	.	28
Ørbæk	.	.	.	1	2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3
Ribe	.	.	.	2	2	.	2	.	.	.	.	3	.	.	9
Hedeby (Slesvig)	.	6	.	1	1	3	8	.	.	.	.	.	.	.	21
	7	6	1	60	50	45	77		13	8	7	14	5	3	302

Les écrits de ce temps-là ne nous donnent aucun renseignement sur les fonctions des employés de notre Monnaie. Pour savoir à quoi s'en tenir à ce sujet, il faut étudier ce qui se passait ailleurs, et plus particulièrement en Angleterre, pays auquel nous avons emprunté, dans ses grandes lignes, l'organisation de cette administration.

Durant la période anglo-saxonne, c'était le *greffier* qui était chargé de surveiller les monnayages dans le district qu'il administrait. La juridiction de ce fonctionnaire était très étendue et correspondait à peu près à celle plus récente du bailli royal. Il était responsable du monnayage et, comme tel, il occupait un emploi très sûrement analogue à

celui du fonctionnaire connu plus tard sous le nom de garde de la Monnaie, *the warden of the mint, the warden of the cuneyrhouse, custos monetæ*. Il recevait du Trésor l'or et l'argent destinés aux monnayages et les distribuait aux chefs-monnayeurs au fur et à mesure des besoins; il répondait du titre de l'alliage et acceptait les pièces neuves.

À l'atelier monétaire, le chef-monnayeur était le premier fonctionnaire, *magister monetæ* ou *monetarius*. Il était chargé de la haute direction du frappeage, mais il était sous le contrôle du *gerefa*; néanmoins il jouissait d'une grande considération et comme homme de confiance et comme officier spécial du roi.

Les faux monnayeurs étaient sévèrement punis. Déjà les lois si anciennes d'Æthelstan ordonnaient de trancher la main coupable et de l'exposer au-dessus de la forge. D'après la législature d'Æthelred, l'accusé, pour prouver son innocence, était soumis à trois épreuves; s'il ne les subissait pas à son avantage, on l'exécutait. Le code de Cnut le Grand restreignait le châtiment à la perte de la main qui avait commis le crime.

Il paraît que les chefs-monnayeurs anglais jouissaient de vieille date de prérogatives spéciales; entre autres, ils étaient exempts du cens et des impôts. Très souvent, sans doute, ils se chargeaient des monnayages moyennant une redevance annuelle et devenaient ainsi fermiers de la Monnaie et percepteurs des recettes.

Fréquemment même ils cumulaient les fonctions de changeurs. D'après l'ordonnance de Henri Ier, en date de 1135 environ, ils étaient seuls autorisés à pratiquer le change, mais dans les limites de leurs districts et en présence de deux témoins dignes de foi et pris sur les lieux mêmes. En cas de contravention à la première de ces deux prescriptions, ils encouraient la peine applicable aux faux monnayeurs.

C'étaient d'importantes valeurs qui passaient ainsi entre les mains du chef-monnayeur, surtout à l'émission de nouvelles monnaies, car il y avait alors affluence de clients au comptoir de change. S'il avait affirmé le monnayage, il était tenu de supporter tous les frais, tels qu'appointments, vêtements et nourriture des fonctionnaires, gravage des coins et combustible de la fonderie.

On voit que les soi-disant noms de chefs-monnayeurs, inscrits en général au revers des monnaies anglaises, à côté de celui de la ville, ne sauraient appartenir aux véritables auteurs des pièces. D'après les lois d'Æthelred, il devait y avoir trois chefs-monnayeurs dans les villes importantes et un seul dans les petites localités; mais le plus souvent on trouve sur les types uniformes de chaque ville un nombre plus ou moins grand, parfois considérable, de noms divers. Il est clair que c'étaient là les noms d'employés subalternes ou monnayeurs. Ces fonctionnaires, de même que les autres artisans et ouvriers de la Monnaie, étaient sous les ordres du chef-monnayeur, qui embauchait et congédiait le personnel, et était responsable du travail: «et illi (monetarii) habeant suboperarios suos in suo crimine, quod purum faciant et recti ponderis, per eandem vitam, quam prædiximus» (lois d'Æthelred IV, 9). Les plus haut placés de ces «suboperarii» étaient les monnayeurs. Dans l'ordonnance de Lûbeck, en date de 1220—1226, on les désigne sous le nom de «famuli» — «cum famuli monetarii nummos præparant». Il semble que leur nombre variait suivant l'importance des monnayages. Sur les cinq plus riches types londonniens d'Æthelred, nous trouvons de 45 à 93 noms différents de monnayeurs. Si l'on divise ces chiffres par 3, nombre des chefs-monnayeurs de Londres, on verra que chacun de ces

derniers avait au moins de 15 à 31 monnayeurs à son service, suivant l'importance des frappages.

Parmi les fonctionnaires de la Monnaie, il y avait le garde des coins, non pas sous les ordres du chef-monnaieur, mais au service du *gerefa*. Néanmoins les ouvriers devaient jouir d'une certaine latitude quant à l'emploi des coins fabriqués par eux, car il arrivait assez souvent aux monnayeurs anglais de se servir en Danemark de coins anglais, évidemment rapportés de leur pays.

Si, pour nous former une idée de ce qui se passait en Danemark, nous prenons l'organisation de la Monnaie en Angleterre, il est nécessaire de faire tout de suite une distinction de très grande importance. En Angleterre, on procédait systématiquement, c'est-à-dire que la Monnaie centrale de Londres expédiait aux autres ateliers monétaires des modèles de coins d'un type unique, auxquels elles avaient à se conformer. De cette façon, les monnaies contemporaines étaient uniformes dans tout le royaume, et il y avait peu de types différents. Tel n'était pas le cas en Danemark; la monnaie n'avait pas la même valeur dans les principales provinces, la Scanie, la Séeland et le Jutland, et il n'existait pas d'administration centrale. Qui plus est, les monnayages simultanés différaient même dans les limites de ces provinces; chaque atelier choisissait ses sujets sans s'occuper de ses voisins. De là, cette profusion de types. C'est seulement sous Harald Hein et saint Cnut qu'il est possible de constater une organisation commune à toutes les parties principales du pays, mais elle fut de courte durée.

En Danemark, la surveillance de la monnaie et l'essai des spécimens prélevés sur les monnayages des divers lieux de provenance incombait certainement aux prévôts royaux. Plus tard, ce sont les baillis qui sont investis de cette charge, dans la contrée soumise à leur administration. Lorsque par exception la ville elle-même (Slesvig) avait droit de frappe, la surveillance était confiée aux autorités ou aux conseillers municipaux, qui touchaient un salaire pour leur peine.

Comme en Angleterre, les travaux étaient dirigés, dans chaque atelier, par le chef-monnaieur, qui était responsable du titre légal de l'argent destiné à la fabrication des pièces. C'est probablement lui qui exécutait les modèles des coins destinés aux nouveaux frappages, surveillait le monnayage et rendait les comptes de cette opération, qui devait être terminée chaque année à jour fixe, c'est-à-dire le dimanche précédant la Saint-Michel, qui tombe le 29 septembre.

Dans plusieurs cas, sans doute, le chef-monnaieur eut en quelque sorte la monnaie à ferme: il disposait des recettes moyennant une redevance annuelle basée sur l'importance des sommes frappées. Ainsi les privilèges accordés, en 1156, par Sven Gratbe à la ville de Slesvig, nous apprennent que les bourgeois, chargés de faire effectuer les monnayages, avaient à payer au roi une contribution analogue à celle du chef-monnaieur. Dans les registres, appelés *Kong Valdemars Jordebog*, les recettes monétaires sont toujours portées en chiffres ronds, ce qui nous confirmerait encore dans l'idée de fermage. Probablement aussi le change était compris dans les conditions. Il y avait des bureaux non seulement dans les villes monétaires, mais aussi dans d'autres localités; le chef-monnaieur y avait des employés, qui faisaient le change dans le district qui lui était assigné.

Nous ignorons comment se calculait, à l'époque reculée qui nous occupe, la valeur des monnaies anciennes par rapport aux nouvelles; mais, en 1316, cette proportion était comme 3 est à 2. Aussitôt que les nouvelles monnaies entrèrent en circulation, les précédentes perdaient les $\frac{1}{3}$ de leur valeur; par conséquent, les bureaux de change ne donnaient que deux pennings nouveaux pour trois anciens. Il est impossible de dire jusqu'où remonte cette manière de calculer.

Les peines infligées en cas de faux monnayages étaient très sévères, et on les appliquait aussi bien au chef-monnayeur qu'à toute personne convaincue d'avoir battu fausse monnaie. La loi joutlandaise punissait le coupable de la perte de la main, comme cela se pratiquait généralement en Angleterre. Il est probable qu'on se contentait parfois de marquer au fer rouge la main du faussaire, de la stigmatiser «signum, quod vulgo dicitur *muntmal* in manu» (*mund*, mot anglo-saxon signifiant *main*). Pour prévenir les pertes pécuniaires causées par les malversations du chef-monnayeur, le roi prenait sans doute la précaution de lui faire déposer une importante caution.

Sous les ordres du chef-monnayeur travaillaient, comme en Angleterre, les monnayeurs, qui, durant la plus grande partie du XIe siècle, furent souvent d'origine anglaise. Chacun d'eux était responsable envers son patron de sa part de monnaies neuves, et en général il était tenu, ainsi qu'en Angleterre, d'apposer son nom à côté de celui de la localité. Ce ne sont donc pas les noms des chefs-monnayeurs, mais, à l'instar des monnaies anglaises, ceux des monnayeurs qui se trouvent sur nos pièces. Parfois il y a deux noms et, sous Sven Estridsen, jusqu'à trois (pl. XI, 73), ce qui ferait supposer que plusieurs monnayeurs travaillaient de concert aux mêmes monnaies. De plus, ils devaient pouvoir disposer des coins, car nous voyons assez fréquemment, que différents monnayeurs se sont servi du même coin de droit.

Dans certaines villes, telles que Lund, Roskilde et Viborg, il régnait une grande activité aux époques où l'on monnayait. Ainsi, sous Sven Estridsen, Lund a vu au moins 45 monnayeurs à l'œuvre en même temps, car nous avons compté autant de noms divers sur des pièces d'un type unique (pl. IX, 28). En outre, si l'on tient compte que les monnayeurs se faisaient aider par des graveurs, des fondeurs et des forgerons, et que les bureaux et le service de surveillance occupaient plusieurs personnes, on comprendra qu'un monnayage important demandait un personnel considérable.

On a trouvé à Bornholm une agrafe en argent datant de 1300 environ et au nom de *Theodricus frater monetarii*; elle est très intéressante, car elle nous révèle la forme et l'aspect des outils utilisés dans les ateliers monétaires. Le contour est divisé en huit lobes, sur lesquels sont gravés les divers outils. On voit page 91 (texte danois) la pince à feu (1) qui servait à retirer du fourneau le récipient où l'ouvrier faisait rougir les flans, puis deux tenailles (2, 3), deux marteaux (4, 5), enfin deux coins de dessous terminés en pointe, pour pouvoir s'adapter au billot (6, 7), et leur contrepartie fusiforme et mobile (8). Il ne nous reste aucun coin danois du moyen âge, tandis qu'en Suède, en Allemagne et en Angleterre, on en a conservé plusieurs.

Probablement, les lois danoises ordonnaient très anciennement un frappeage par an dans les localités où existaient des ateliers. Avant la mise en circulation des pièces

neuves, publication en était faite à l'assemblée provinciale. Les amendes, contributions et redevances s'effectuaient en monnaies nouvelles.

De l'époque qui nous occupe, l'histoire ne nous fait connaître qu'un seul chef-monnaieur, Anketil, orfèvre anglais, qui, comme nous l'avons mentionné précédemment, séjourna 7 ans en Danemark, sous le règne de Niels. Si nous n'avons aucun renseignement sur les chefs-monnaieurs du pays, si les noms de ces personnages, jadis si connus et si considérés, sont à jamais oubliés, en revanche, nous savons ceux de nombre de leurs subalternes ou monnayeurs, qui nous ont été conservés, grâce aux riches séries de monnaies qui nous sont restées. La liste de ces employés figure pp. 93 à 104 (texte danois); elle nous édifie sur les formes de noms usitées à cette époque, mais il ne faut pas oublier que beaucoup d'entre elles sont d'origine anglo-saxonne, puisqu'elles appartiennent à des anglais. Plusieurs noms, principalement du temps de Sven Estridsen, sont si incompréhensibles, qu'il a été impossible de remonter à leur forme primitive: aussi ne les avons-nous cités que pour compléter cette nomenclature.

Nous avons déjà fait remarquer qu'on rencontre parfois deux noms de monnayeurs sur la même monnaie, un de chaque côté, ce qui laisserait supposer qu'ils ont travaillé de concert. Du temps de Hardecnut, nous connaissons une pièce signée Altfward et Thorcel, et du roi Sven Estridsen, les noms suivants accolés: Wulbo-Eana, Thorb-Sikiulf et Thorh-Thiuki. Enfin, quelques monnaies de Hedeby, contemporaines de ce roi, en présentent trois réunis: Joli-Thuf-Liffel.

Dans les monnayages anglais de Cnut le Grand, de Harald Harefod, de Hardecnut et, par exception, dans ceux d'Édouard le Confesseur, le monnaieur a souvent un surnom, surtout si son nom est très commun; c'est évidemment dans le but d'établir une distinction entre les homonymes. Il en est de même en Danemark pour les monnayages importants aux types byzantins du temps de Sven Estridsen, surtout pour les pièces à légendes runiques. On trouve ainsi les noms composés: Ailmer Riffeti, Altfward Kidebiard, Altfward Knirda, Argo Esk, Outbbirn Thioth, Asur Pal ou Atsor Paa, Godwin Petirman, Asfarth Ukl, Svein Thorbl, Thorgot Thorfi et Thorkil Rek. Il semble que le surnom est ou personnel ou le nom du père. L'épithète *Ulfets Frænde*, ajoutée à Sevinia, indique la parenté avec un homme connu, appelé Ulfet, peut-être le monnaieur ainsi nommé. Sur une couple de monnaies le lieu d'origine est indiqué dans la légende à la suite du nom, ainsi: «Svein Selani», Svein de Seland, et: «Atsor Judaka», Atsor du Jutland.

Un problème qu'il est presque impossible de résoudre, c'est l'origine de plusieurs types anglo-saxons aux inscriptions tantôt lisibles, tantôt confuses; il est difficile de décider si ces monnaies, datant aussi bien de Cnut que de Hardecnut, sont sorties de Lund ou de Londres. Le titre de «*rex anglorum*», qui se voit sur un grand nombre de ces pièces de Cnut, ne saurait être une preuve décisive, le roi étant ainsi désigné sur plusieurs autres dont l'origine danoise n'est pas douteuse. Dans l'étude de cette question, il y a cinq choses qu'il ne faut pas perdre de vue: le type, le nom du monnaieur, la forme donnée à celui de la localité, les particularités du sujet et enfin l'exécution.

Dans la plupart des cas douteux, on a rarement affaire à un des types principaux anglais, mais le plus souvent à une combinaison de deux modèles au caractère anglais. La majeure partie des monnayages de Cnut, ainsi composés, est d'origine danoise, ce qui laisserait supposer que, chaque fois que le type n'est pas pur, la monnaie est sortie de l'atelier de Lund et non de celui de Londres.

Les noms des artisans des monnaies cnutiennes douteuses que nous attribuons au Danemark, se rencontrent rarement sur les pièces anglaises de la même époque, mais, en revanche, sur beaucoup de monnaies d'origine danoise indubitable, datant de Cnut ou postérieures à ce roi. Cependant il ne faut pas oublier qu'il est possible qu'il y eût en Angleterre et en Danemark deux monnayeurs contemporains du même nom, et que l'ouvrier anglais travaillant en Danemark soit rentré dans son pays, une fois son travail terminé.

La forme qu'affecte le nom de la localité nous est également utile pour retrouver la patrie de ces monnaies; la ville de Lund est souvent désignée sous des formes qu'on n'emploie jamais à propos de Londres, telles que *Lundio* et surtout *Ludi*, si fréquente. Aucune monnaie d'Ethelred ne porte ce nom de *Ludi*, qui se voit sur une seule pièce du temps de Cnut, d'origine anglaise douteuse, mais en revanche, sur 11 de ce roi et 13 de Hardeknut, toutes sûrement émises du Danemark. On ne le rencontre pas non plus sous Harald Harefod ou sous Edouard le Confesseur. Le latin *in* au lieu de *on* dément l'origine anglaise.

Enfin les détails de composition, la forme de la couronne et du casque, le sceptre, etc., sont autant de signes distinctifs qui, de même que le travail, accusent fréquemment une différence plus ou moins sensible entre les produits anglais et ceux de facture danoise.

Suivant la manière la plus ancienne de compter la monnaie en Scandinavie, le *marc* se divisait en 8 *ôres*, et l'*ôre* en 3 *örtugs* (solidi). Cependant ce n'était là que des valeurs nominales, car on ne frappait que des pièces moindres, les *penning*s (deniers), dont il fallait, suivant le cas, 8, 10, 12 ou 16 pour faire une örtug. Le marc monnayé comprenait donc, suivant les périodes, un nombre variable de penning

s.

La division du marc en ôres et örtugs correspondait à celle des poids adoptés pour le métal précieux, d'après laquelle le marc se composait toujours de 240 penning

s et par conséquent l'örtug de 10. Pour effectuer les paiements, aussi bien en monnaies étrangères qu'en argent du pays, on pesait le métal ou bien on comptait les pièces, lorsque celles-ci étaient généralement reconnues de bon aloi et d'un poids uniforme.

Il est hors de doute que les Scandinaves connurent de bonne heure le poids, même si l'adoption d'un système régulier ne vint que plus tard. Nous en retrouvons des traces jusque dans l'âge de bronze, plusieurs siècles avant J.-C. Ainsi l'on a constaté que les anneaux en spirale faits d'un fil d'or double, si fréquemment découverts par paires dans les dépôts de cette période, sont d'un poids égal, pris deux par deux. Sur 46 paires complètes que renferme le Musée National de Copenhague, 2 ont exactement le même poids

et 13 seulement diffèrent entre elles d'un décigramme au maximum; sur 18 paires, la différence est d' $1/10$ à $1/4$ gramme, sur 7 d' $1/8$ à $1\pi, 1/4$, et 6 paires, dont quatre sont parmi les plus lourdes, accusent un écart sensible. Ces anneaux en spirale pèsent de 2re,09 à 50re,31. Pages 143 et 144 (texte danois) figure une liste indiquant le poids de chaque paire. Le Musée National possède encore 11 anneaux jumeaux, dont 2 en bronze; il manque un morceau tantôt à l'une des branches, tantôt aux deux, mais la coïncidence de poids des paires est frappante.

Il est évident qu'on a cherché à égaliser le poids de ces paires d'anneaux, et ce n'est qu'en pesant qu'on a pu obtenir ce résultat; car, en supposant que l'on se fût efforcé de donner la même longueur et la même épaisseur aux fils destinés à leur fabrication, il eût été impossible d'arriver, comme dans la plupart des cas, à autant d'exactitude. En conséquence, quand nous constatons qu'un morceau fait défaut à l'un des anneaux ou bien aux deux, il faut en conclure qu'on l'a enlevé pour uniformiser leur poids.

De l'âge de bronze, nous possédons en outre une série de trouvailles consistant en fragments d'objets en bronze. On a supposé que ces tas de morceaux étaient destinés à la refonte, mais en pareil cas, il n'eût pas été nécessaire de casser le métal si menu; c'est certainement avec intention qu'on a procédé ainsi. Nous avons donc lieu de croire qu'il s'agit de métal précieux, et qu'il a été divisé en toutes petites parties, parce qu'on s'en servait pour peser et qu'on avait besoin de ces fractions pour obtenir les poids désirés.

Tandis que ces différentes constatations nous amènent à conclure que la population, durant l'âge de bronze, avait une certaine idée du poids, savait, en somme, peser le métal, nous ignorons si, à une époque aussi reculée, il existait un système régulier. On suppose que les anneaux en spirale furent apportés de la Transylvanie ou des Alpes autrichiennes; mais même si le métal avait été pesé dans ces contrées, les habitants du Nord devaient savoir comment s'y prendre pour contrôler la similitude de poids des anneaux, ce qui sans doute était d'une importance capitale pour celui qui les possédait.

L'affluence considérable d'argent romain en Scandinavie, d'abord les monnaies d'argent (deniers), aux IIe et IIIe siècles après J.-C., puis celles d'or (solidi), au Ve siècle et au commencement du VIe, apprit, pour peu de temps, il est vrai, aux peuples scandinaves à se servir de la monnaie comme moyen de paiement. Mais, c'est surtout le système de poids scandinave qui se ressentit de cette influence, ainsi que l'atteste son analogie avec celui des Romains. Aussi nous est-il permis de supposer qu'on employait les deniers et solidi romains comme unités de poids pour l'argent et l'or ou fractions d'un poids généralement usité. En tout cas, nos ancêtres avaient là un moyen commode de contrôler la valeur de ces métaux.

Les plus anciens témoignages que nous possédons sur la manière dont les Scandinaves divisaient le poids, c'est-à-dire en marc et en ôres, se trouvent dans les écrits historiques traitant du séjour des Normands en Angleterre. Dans les actes anglo-saxons, il n'est jamais question de marcs et d'ôres avant les expéditions des vikings, très souvent, au contraire, après leur établissement sur le sol britannique. Le contact continu qu'ils entretenaient avec la population anglaise, soit par suite des échanges commerciaux, soit en raison des impôts dont ils l'accablaient sans cesse, eut pour effet de faire adopter, à côté de celle du pays, leur manière de calculer les valeurs. Pour la première fois, on

parle du marc lors du traité de paix entre Alfred, roi d'Angleterre, et Gudrum, roi viking, vers l'an 880. Avec le temps l'usage s'en répandit de plus en plus en Europe, et partout il se composait de huit parties ou onces, répondant ainsi à la division scandinave en huit öres.

Les poids scandinaves, dont la répartition en marc, öres, örtugs et pennings était partout la même, ont une origine commune, et les différences constatées entre les pays du Nord et parfois même entre leurs provinces, se sont produites dans le cours des siècles. A force de chercher, on a trouvé que le poids d'Upsala (Suède) était le plus fort; il semble par conséquent avoir conservé le plus longtemps son importance primitive. Le marc d'Upsala était de 218^{gr},31, tandis que le poids maximum connue du marc danois est de 217^{gr},66.

Il est donc clair que le poids scandinave s'est réglé sur le système romain. Leur coïncidence prouve que c'était bien là le résultat d'une influence directe et non l'œuvre d'un intermédiaire. La livre romaine était de 327^{gr},45 et se divisait en 12 onces de 27^{gr},28 chacune. Le marc le plus fort que nous connaissions, celui d'Upsala, pesait 218^{gr},31, ce qui mettait l'öre ou $\frac{1}{8}$ de marc à 27^{gr},29. L'öre scandinave équivalait donc à l'once romaine et le marc aux $\frac{3}{8}$ de la livre. Cette similitude est trop grande pour être fortuite.

D'après cela, il est permis de croire que le plus ancien système de poids scandinave connu est forcément un produit de l'influence romaine pendant les deux périodes des deniers et des solidi, c'est-à-dire du IIe au VIe siècle.

Quand on commença à battre monnaie, le marc monnayé devait équivaloir au marc pesant d'argent. Par conséquent il fallait que le titre des monnaies fût suffisamment élevé pour que le nombre convenu de pennings représentât une valeur égale à celle du marc pesant d'argent. Dans toute la Scandinavie le marc se divisait en 8 öres; partout ainsi l'öre valait 3 örtugs. Comme nous l'avons fait remarquer, le penning monnayé variait de poids suivant les époques et même dans les différentes contrées des pays scandinaves, mais le penning pesant était partout constant.

A en juger aux rares monnaies entières qui nous restent, le poids du penning, dans les monnayages danois les plus anciens, variait de 0^{gr},79 à 0^{gr},97. Nous avons donc lieu de croire qu'il était originellement de 0^{gr},91, ce qui donnerait 30 pièces par öre ou 240 au marc, et qu'il correspondait ainsi à la subdivision du marc pesant d'argent.

A propos des demi-bractées, nous nous trouvons en présence d'une difficulté; en effet, leur poids est très différent, il varie de 0^{gr},20 à 0^{gr},66; d'après cela le nombre de pennings au marc serait de 1092 à 390. Voilà un problème qu'il est impossible, pour le moment du moins, de résoudre.

Il en est autrement après l'adoption d'un système monétaire régulier dans les pays scandinaves.

Au fond, les Danois prirent modèle sur le système anglo-saxon pour les poids des monnayages. On avait déjà fait concorder le marc pesant d'argent scandinave et ses subdivisions avec la livre (sterling) anglaise, qui pesait 349^{gr},71 et se composait de 240 pennies d'1^{gr},46 chacune; quand les Normands introduisirent en Angleterre le poids du marc de 8 öres, ils l'assimilèrent au poids anglais, en comptant 20 pennings au lieu de

30 à l'øre, soit 160 au marc, ce qui met le penning à 1er,46; le marc équivalait environ aux $\frac{2}{3}$ de la livre anglaise ou 233er,14. Dans certains cas, cependant, on calculait, en Angleterre, à raison de 16 pennings à l'øre, soit 128 au marc, ce qui portait le penning à 1er,82. Les Danois continuaient, dans ce même pays, à compter par marc de 8 ôres, comme le prouvent les lois d'Édouard et de Guthorm; ainsi une amende d'un marc et demi se payait 30 schellings; de même 12 ôres valaient 30 schellings. D'après cela, un marc et demi équivalait à 12 ôres; le marc en vaut donc 8.

Ce qui caractérisait le monnayage de Sven Tveskæg et ceux de la première partie du règne de Cnut le Grand, c'est que le penning était de 1er,82; plus tard il fut réduit à 1er,46, poids anglais également, qui se maintint un certain nombre d'années dans les principales villes monétaires du Danemark. Cnut le Grand adoptant, peu après 1020, le marc scandinave de 218er,81, baissa, en Angleterre, le poids du penning à 1er,14. Le même changement se produisit bientôt en Danemark, vers 1025—1027; on y abandonna le marc anglais. En Scanie et dans les îles danoises, le marc se divisait en 192 pennings, également de 1er,14 chacun. En Jutland, au contraire, il valait 288 pennings de 0er,76 l'un, poids qui devint général dans cette presqu'île. Pour ces transformations, on ne se sert pas des poids danois du début, mais on adopte en partie le nouveau système monétaire anglo-scandinave.

Exceptionnellement, il est tenu compte, dans les monnayages, du poids du marc pesant d'argent, de manière à faire entrer 240 pennings dans un marc.

Cette division primitive du marc entre en vigueur sous Harald Hein seulement; alors le penning a le même poids dans tout le royaume, soit 0er,91; partout également on calcule à raison de 10 pennings à l'örtug, de 30 à l'øre et de 240 au marc. Sous les rois suivants, elle subsiste en Scanie, en Séeland et en Fionie, mais en Jutland le penning est en général de 0,76 grammes, de sorte qu'il en faut 12 pour faire une örtug, 36 pour une ôre et 288 pour un marc.

S'écartant alors du poids ordinalre, on frappe partout, à des époques différentes, des pennings tantôt plus pesants, tantôt plus légers, de sorte que leur nombre au marc n'est plus constant. Les monnayages ont donc été soumis aux conjonctures variables des temps et au sens pratique des populations. La petite monnaie, demi-penning ou oboles, fait défaut, comme le prouvent les nombreuses pièces coupées en deux qu'on rencontre même dans les trouvailles datant de la fin de la période en question.

Tandis que, dans l'usage journalier, le penning était accepté tel quel, sans souci de l'excédent ou du déficit de poids, il en était autrement pour les paiements importants; on pesait alors la somme d'argent. Généralement l'argent des monnaies tirait 15 environ; en tout cas, ce titre était considéré comme très suffisant, mais il n'était pas toujours maintenu. Vers la fin de la période qui nous occupe, il baissa à tel point, que bientôt une distinction s'imposa entre le marc pesant d'argent et le marc monnayé.

Les tableaux ci-dessus (pp. 152—155, texte danois) donnent un aperçu des poids des différents monnayages danois connus jusqu'ici; établis dans l'ordre de succession des types de monnaies, ils indiquent, en traits généraux, les variations du penning danois. Les chiffres entre parenthèses désignent le poids du penning calculé d'après les proportions suivantes :

Poids du penning anglais. 1 marc = 233 ^{gr} ,14.				
1 ^{gr} ,82	=	1/16	öre	= 1 penning. 1 marc = 128 pennings
1 ^{gr} ,46	=	1/20	-	= 1 - - - 160 -

Poids du penning scandinave. 1 marc = 218 ^{gr} ,31.				
1 ^{gr} ,14	=	1/16	öre	= 1 penning. 1 marc = 192 pennings
0 ^{gr} ,91	=	1/20	-	= 1 - - - 240 -
0 ^{gr} ,76	=	1/28	-	= 1 - - - 288 -
0 ^{gr} ,67	=	1/28	-	= 1 - - - 384 -

Comme nous l'avons dit plus haut, les anciennes lois danoises punissaient très sévèrement les faux monnayeurs. Nous pourrions en conclure que les falsifications n'étaient pas rares, et que les séries contiennent par conséquent pas mal de pièces fausses. Ce soupçon vise particulièrement un grand nombre de monnaies mal exécutées, d'aspect souvent très barbare; elles persistent dans la plus grande partie du XIe siècle et ne disparaissent qu'après les améliorations apportées par Harald Hein.

Faut-il regarder ces pièces barbares comme fausses? Évidemment non, car il est clair qu'elles proviennent souvent de monnayages faits à la hâte. Les premiers coins étaient probablement d'un travail soigné, mais le reste a été exécuté par des graveurs peu expérimentés qui, dans un moment de presse, auront eu à fournir un trop grand nombre de coins. Il s'agissait simplement alors d'imiter l'original jusqu'à un certain point, et l'on s'en écartait de plus en plus. Ce qui nous confirme dans cette opinion, c'est que nous rencontrons, dans les groupes abondamment représentés, des formes de transition entre les pièces bien faites et les mauvaises. Ces groupes au type uniforme ont certainement été frappés simultanément, car il n'est pas rare de trouver des pièces avec un bon coin au droit, mais avec un revers d'une exécution barbare, et vice versa.

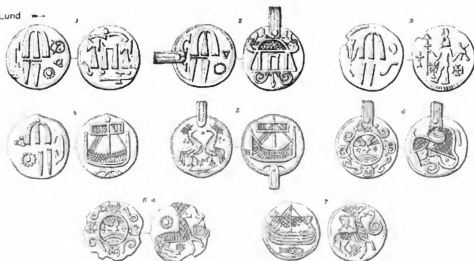
Après le règne d'Eric Lam, notre monnaie subit certaines transformations. Le nom du monnayeur et celui de la ville disparaissent du revers des pièces, où nous voyons souvent l'image de l'évêque, lorsqu'il touchait une part des monnayages. De temps en temps, on frappe de légères monnaies à une face, découpées dans une mince plaque d'argent, les bractéates, qui valaient un demi-penning ou moins. Enfin, le titre est peu à peu réduit, si bien que la monnaie ne peut plus passer pour de l'argent de bon aloi, et on en vient à discerner entre le marc pesant d'argent et le marc monnayé. Déjà en 1180, celui-ci ne vaut plus qu'un tiers de l'autre.

Tilføjelser og Rettelser.

- Side 39. L. 16 f. o. c. 0,75 Gr. læs: 0,70—0,87 Gr.
- 47. L. 7 f. o. Reversomskriftens læs: Adversomskriftens
- — L. 15 f. o. 4042 læs: 1042
- — L. 11 f. o. 29 læs: 28
- — L. 6 f. u. treaarige læs: toaarige
- 48. L. 12 f. o. 37 læs: 38
- 58. L. 2 f. o. 349 læs: 390
- 68. L. 7 f. o. udmyntet læs: umyntet
- 71. L. 18 f. o. Knud den Store læs: Hardeknud
- 89. L. 18 f. o. Overskriften læs: Omskriften
- 98. Myntprægernavnet ELONTAT udgaar.
- 99. — NICOL udgaar.
- 101. — ULFCHL udgaar.
- 102. BUST er ogsaa Myntpræger i Lund.
- 103. ANFARD og HALDAN ere Myntprægere i Lund under Oluf Hunger.
104. MAN er Myntpræger i Roskilde under Erik Emsn.
- 111. L. 7 f. o. Efter »rex anglorum« tilføjes: paa Knuds Mynter
- 114. Til T. II. 16 føjes: + ENVT NRB REEX — + ØDDENLXR ØN LVDI
- 120. L. 12 og 18 f. o. Var. med ØDDENLXR ØN LVDI udgaar; tilhører Knud T. II. 16.
155. Viborg-Myntens Vægt under Harald Hein 0,06 læs: 0,06
- 188. L. 11 f. o. Efter Vægtangivelsen tilføjes: med Øsken
- 189. L. 2 f. o. WILANIX læs: WILANIX
- 192. L. 20 f. o. -som Hardeknud Nr. 9- udgaar.
- 207. L. 8 f. o. Myntprægernavnet ASOR tilføjes.
- 238. L. 12 f. o. Trygvesson læs: Trygvason
- 244. L. 10 f. o. environ 0,75 læs: 0,70—0,87

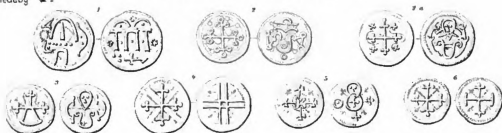
ÆLDSTE MYNTGRUPPER (c. 870—900)

Lund --

HALVBRAKTEATER (c. 940—960)

Hedeby --

SVEND TVESKJÆG (985—1014)

Lund

KNUD DEN STORE (1018—1035)

Lund --

KNUD DEN STORE

Lund - -

Roskilde - -

125

1994

1

KNUD DEN STORE

Viborg —

Ørbæk

Ribe —

Hedeby —

HARDEKNUD (1035—1042)

Lund —

HARDEKNUD

Lund

Gon

Roskilde

Slagelse

Aalborg

HARDEKNUD

Viborg --

Ørbæk --

Aarhus --

Ribe --

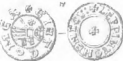

Hedebj

MAGNUS DEN GODE (1042—1047)

Lund --

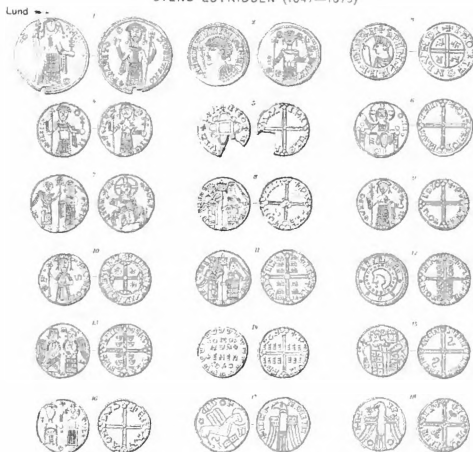

Lb 18.

STRIDSPERIODEN (1044—1047)

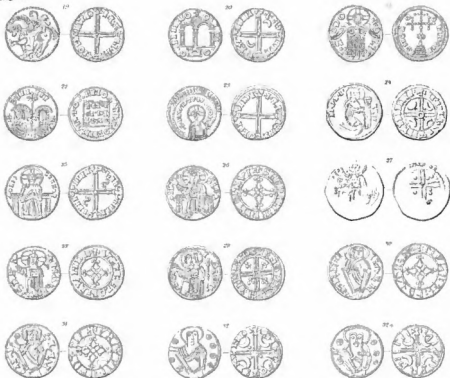

SVEND ESTRIDSEN (1047—1075)

SVEND ESTRIDSEN

Lund - -

Borgeby

Thumatorp

Roskilde - -

SVEND ESTRIDSEN

Roskilde

Stagelse

Odense

Viborg

SVEND ESTRIDSEN

Vibora

Ribe

Hedebu

HARALD HEIN (1075—1080)

Lund — 4

Thuma+orp

Roshilde

Slack: 0

Viborg

KNUD DEN HELLIGE (1080—1086)

Lund

Thumatoro

Borgeby

Residue

KNUD DEN HELLEGE

Ringsted

Slagelse

Odense

Viborg

Aalborg

OLUF HUNGER (1086—1095)

Lund

Roskilde

Ringsted

Slagelse

Viborg

ERIK EJEGOD (1095—1103)

Lund

Roskilde

Randers

Ringsted

